

PROGRAMMABEGROTING 2019 - 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Begroting in één oogopslag.....	5
Leeswijzer	9
Programmaplan	10
Programma 1 Energiek en sociaal Teylingen.....	11
Onderwijs.....	13
Gezondheid & Vitaliteit	14
Sociaal domein.....	17
Kunst en cultuur	22
Programma 2 Prettig wonen voor iedereen.....	27
Veiligheid	29
Mobiliteit	33
Wonen	36
Implementatie Omgevingswet	39
Gebiedsontwikkeling	40
Openbare ruimte en duurzaamheid	43
Programma 3 Ondernemend en bruisend Teylingen.....	50
Lokale economie.....	51
Regionale economie	54
Programma 4 Duurzaam denken en doen	59
Duurzaamheid	60
Programma 5 Modern bestuur, invloedrijke inwoners.....	65
Regionale samenwerking.....	67
Dienstverlening.....	68
Participatie.....	70
Communicatie.....	73
Verbonden partijen	74
Algemene dekkingsmiddelen	80
Paragrafen	84
Paragraaf Lokale heffingen	85
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	94
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.....	103
Paragraaf Financiering.....	111
Paragraaf Bedrijfsvoering	119
Paragraaf Verbonden partijen	120
Paragraaf Grondbeleid	128
Paragraaf Duurzaamheid	133

Financiële begroting Teylingen	135
Bijlage Overzicht geraamde baten en lasten per taakveld.....	170

Voorwoord

Voor u ligt de begroting 2019-2022. De eerste begroting van ons nieuwe college. Hierin kunt u lezen waar we de komende jaren mee aan de slag gaan, wat het gaat kosten en hoe we dat gaan financieren. Het is de financiële uitwerking van de ambities en plannen die we de afgelopen maanden hebben gemaakt.

Deze begroting kent een bijzondere aanloop, omdat in maart de gemeenteraadsverkiezingen zijn gehouden. Er kwam een nieuwe raad, met veel goede ideeën – gevoed door inwoners en ondernemers. Uit al die input werd het raadsprogramma Vitaal Teylingen samengesteld, met als ondertitel: Samen maken we de toekomst!

Als college hebben we vervolgens prioriteiten gesteld en plannen gemaakt. Dat werd ons collegeprogramma, waarin we hebben vastgelegd waar we de komende vier jaar mee aan de slag gaan. Een behoorlijk ambitieus programma, waarin samenwerking met inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden centraal staat. We hebben afgesproken dat we op alle fronten duurzaam denken en doen. En dat we minder gaan denken vanuit de regeltjes, maar meer vanuit de menselijke maat. We willen creatiever en innovatiever werken.

De op 27 september door de raadsfracties aangedragen suggesties bij de raadsbehandeling van het collegeprogramma zien wij als ondersteuning van de ingeslagen weg en betrekken we bij de verdere uitwerking.

De begroting die we hier presenteren, vloeit voort uit het collegeprogramma in combinatie met de kadernota. Daarbij zijn we uiteraard zorgvuldig omgesprongen met het budget dat we tot onze beschikking hebben. Uit de cijfers van de kadernota bleek al dat dat er (net als bij omliggende gemeenten overigens) sprake was van een ongunstig financieel perspectief. Desalniettemin zijn wij er met enig passen en meten in geslaagd een sluitende begroting aan u te presenteren waarbij we de ambities uit het raads- en collegeprogramma kunnen uitvoeren zonder dat dit leidt tot hogere woonlasten voor onze inwoners – alleen een inflatiecorrectie is toegepast.

Bas Brekelmans

Wethouder Financiën

Begroting in één oogopslag

Samen maken we de toekomst!

Voor u ligt de programmabegroting 2019-2022. Het is de eerste begroting van het nieuwe college. Een document dat inzicht geeft in onze verwachte inkomsten en geplande uitgaven. In de projecten en taken die we de komende jaren willen uitvoeren en de kosten die dat met zich meebrengt. Ook laten we zien hoe we van plan zijn dat te financieren.

Het collegeprogramma als basis

Deze programmabegroting is gebaseerd op het collegewerkprogramma. Ook projecten die al liepen en taken die de gemeente altijd uitvoert, zijn vanzelfsprekend opgenomen in de begroting.

In het collegeprogramma is uitgewerkt hoe burgemeester en wethouders de komende vier jaar aan het werk gaan met de ambities van de gemeenteraad. Deze ambities zijn vastgelegd in het raadsprogramma Vitaal Teylingen 2018-2022, dat na de verkiezingen is opgesteld. Inwoners en ondernemers hebben hiervoor input geleverd.

De ruggengraat van het collegeprogramma is:

- eigen kracht en verantwoordelijkheid van inwoners voorop en een vangnet voor wie dat nodig heeft
- kijken hoe iets wél kan
- we gaan eerst uit van de menselijke maat en dan pas van de regeltjes
- in alles duurzaam denken en doen
- invloed van inwoners als uitgangspunt
- meten is weten

Sluitende begroting

We zijn erin geslaagd om een sluitende begroting neer te leggen, hoewel we te maken hadden met een lagere bijdrage van het Rijk ten opzichte van de maartcirculaire. Bij de verschijning van de meicirculaire was al duidelijk dat het financiële beeld hierdoor minder positief zou zijn dan de afgelopen jaren.

Ondertussen willen we natuurlijk ook graag onze ambities uit het raads- en collegeprogramma een plek geven in de begroting. Daarin staan tal van plannen op het gebied van duurzaamheid, participatie, economie, gebiedsontwikkeling, veiligheid en het sociaal domein.

Om dat mogelijk te maken, hebben we heel kritisch gekeken waar mogelijkheden waren om te bezuinigen en hoe we de investeringen realistischer konden inplannen. Ook hebben we besloten om sommige plannen uit het raadsprogramma in fases uit te voeren: op het moment dat er meer financiële ruimte is, willen we de activiteiten weer intensiveren. In dit verband mag ook niet onvermeld blijven dat de ultimo 2018 voor Teylingen gerealiseerde besparingen (€ 450.000) binnen de HLT begroting een gunstig effect hebben op de financiële positie van de gemeente Teylingen.

We zijn content dat we er ondanks de krappe uitgangspositie toch in zijn geslaagd om financiering te vinden voor onze ambities. Het resultaat is een goed doortimmerde begroting waar we als college achter kunnen staan. Hieronder gaan we per programmaonderdeel in op de hoofdlijnen.

Financiële beeld op hoofdlijnen	2019	2020	2021	2022
Bedragen x € 1.000				
Stand Kadernota	-1.498	-745	67	48
Beleidsmatige ontwikkelingen en autonome aanpassingen	-187	-197	-500	-927
Saldo na aanpassingen	-1.685	-942	-433	-879
Ambities coalitieakkoord	-1.259	-924	-756	-582
Dekkingsplan	2.292	2.093	1.273	1.570
Saldo begroting 2019-2022	-652	227	84	109

Programma-indeling

We kiezen ervoor om de uitdagingen die voor ons liggen zoveel mogelijk integraal aan te pakken. Bij de inrichting van de programmabegroting zijn we gekomen tot de volgende indeling:

1. Energiek en sociaal Teylingen
2. Prettig wonen voor iedereen
3. Ondernemend en bruisend Teylingen
4. Duurzaam denken en doen
5. Modern bestuur, invloedrijke burgers

Energiek en sociaal Teylingen

Het college staat voor een sociaal, klantgericht en rechtvaardig beleid waarbij mensen centraal staan en niet de regels. Het uitgangspunt is: 'iedereen doet mee'. In eerste instantie heeft iedereen een eigen verantwoordelijkheid. Maar als iemands zelfredzaamheid tekort schiet, biedt de gemeente een helpende hand.

Een speerpunt van het college is preventie. Zorg en welzijn worden beter toegankelijk wanneer alle disciplines vanaf het begin samenwerken. Wanneer zij moeilijke situaties bijtijds signaleren, kunnen grotere problemen soms worden voorkomen.

We werken verder aan de transformatie in het sociaal domein via de Sociale Teams en de Jeugd- en Gezinsteam. Ook geven we een extra impuls aan mantel- en respijtzorg. We maken geld vrij voor innovatieve projecten in de zorg. We streven ernaar om meer mensen met een beperking aan de slag te helpen, waarbij we als gemeente zelf het voorbeeld geven.

We hebben aandacht voor toerisme en cultuur, waarbij we de Ruïne van Teylingen zien als een pareltje van ons aanbod.

Prettig wonen voor iedereen

Wij staan voor een schone en veilige, groene en duurzame leefomgeving. Een omgeving met bruisende dorpen en gezellige winkelcentra. Een plek voor iedereen, waar je prettig kunt wonen, werken, winkelen, uitgaan en ontspannen. Voor ouderen en jongeren, voor ondernemers en kwetsbaren, voor gezinnen en alleenstaanden.

We sluiten aan bij de woonbehoefte van inwoners en hechten belang aan leefbare en levendige wijken en een goede bereikbaarheid.

We stellen een centrumvisie vast voor de drie dorpen en maken een omgevingsvisie voor de gemeente Teylingen. Ook willen we de woonvisie aanpassen, waarbij we kijken op welke manier we Teylingers voorrang kunnen geven bij woningtoewijzing. We focussen op de bouw van betaalbare woningen voor onze woningzoekenden (koop, huur en sociale huur). Ook gaan we ruimte zoeken voor de ontwikkeling van onconventionele woningconcepten.

De nadruk ligt op duurzaam en energieneutraal bouwen en we hebben aandacht voor groen en recreatieve voorzieningen in de wijk. We versterken de biodiversiteit door natuurlijke oevers en een aangepast bermen- en maaibeeld.

Het thema veiligheid krijgt een steeds prominentere rol op de gemeentelijke agenda. Of het nu gaat om de gemeentelijke rol bij bestrijding van de georganiseerde misdaad, de veiligheid op straat, in de winkelgebieden of in de directe woonomgeving: in toenemende mate wordt inzet gevraagd. Veiligheidsbeleid maken we samen met raadsleden, inwoners, ondernemers en professionals.

Ondernemend en bruisend Teylingen

Een vitale economie in een vitale streek, dat is wat het college voor ogen heeft. Een aantrekkelijke keuze voor ondernemers om een bedrijf te starten of uit te bouwen. Ruimte voor ondernemerschap staat voor ons college voorop. De samenleving en ondernemers hebben ruimte nodig om te ondernemen en kansen te benutten.

Wij zien onze rol vooral in het creëren van goede randvoorwaarden om te ondernemen en duurzame ontwikkelingen te faciliteren. Dit houdt niet op bij onze gemeentegrenzen. Wij zetten dan ook vol in op samenwerking in de regio met de

Economic Board Duin- en Bollenstreek. Een samenwerking met en door ondernemers, waarbij gemeenten projecten faciliteren en partner zijn.

Goede randvoorwaarden creëren we met stevige centrumvisies, met het leggen van relaties tussen onderwijs en arbeidsmarkt, aandacht voor de fysieke en digitale infrastructuur en stimuleren van duurzaam handelen en innovatie. We sluiten intentieovereenkomsten met werkgevers af om arbeidsplaatsen te creëren. Tot slot gaan wij zorgen voor één aanspreekpunt waar ondernemers met al hun vragen terecht kunnen.

Duurzaam denken en doen

Bij alle plannen en projecten denken we na over duurzaamheid. Denk aan duurzaam wonen, maar bijvoorbeeld ook aan duurzaam werk voor mensen met een beperking. Het gaat over het respectvol en verantwoord omgaan met mensen, grondstoffen, energie en geld.

Het college wil graag het goede voorbeeld geven. We maken ons eigen vastgoed gasloos en energieneutraal en verduurzamen ons wagenpark. Met de oprichting van de duurzaamheidsmaatschappij ondersteunt het college duurzame ontwikkelingen in de gemeente die ondernemers en inwoners zelf aandragen.

Onze ambitie is om in 2030 volledig duurzaam te zijn als gemeentelijke organisatie en met onze gemeentelijke eigendommen. We streven naar een duurzame manier van denken, werken en leven. Wij gaan uit van de kracht van onze inwoners, ondernemers en instellingen om ideeën en plannen te bedenken die bijdragen aan de duurzaamheid van onze samenleving.

We stimuleren en faciliteren bedrijven en inwoners die zich hiervoor inzetten. Naast de waarde voor het milieu en samenleving leiden deze initiatieven in het gunstigste geval tot economische impulsen.

We voeren het regionaal energieakkoord uit en streven ernaar in 2020 minimaal 100.000 zonnepanelen op bedrijfsdaken in onze gemeente te hebben. Ook breiden we de laadpaalinfrastructuur voor elektrische auto's uit. We voeren een klimaatstresstest uit en nemen maatregelen op de terreinen waar dat nodig is.

Bij de afvalinzameling richten we ons op minimaal 75% afvalscheiding in 2020 en maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar.

Modern bestuur, invloedrijke inwoners

Het college wil zijn ambities graag verder uitdenken en uitvoeren met inwoners, ondernemers en instellingen. Niet altijd meer eerst een plan maken, maar vooraf horen wat de omgeving denkt dat nodig is. Participatie is uitgangspunt bij beleidsvorming.

Ook daagt het college de samenleving uit om met initiatieven te komen en samen te kijken hoe die bijdragen aan de ambities van het gemeentebestuur: prettig wonen, duurzaam denken en doen en een energiek, sociaal, bruisend en ondernemend Teylingen. Om participatie te laten slagen, zijn duidelijke afspraken essentieel. Daarom gaat het college graag met de gemeenteraad in gesprek over kaders.

Wat het college betreft, mag de gemeente vaker maatwerkoplossingen leveren om inwoners en bedrijven tegemoet te komen. Zo nodig mogen de randen van wettelijke en beleidsmatige kaders worden opgezocht. Uitgangspunt moet worden: hoe maken we iets mogelijk? Eerst de mens, dan pas de regeltjes, vinden burgemeester en wethouders. Ze vragen de gemeenteraad om hen op dat terrein ruimte te geven.

We versterken de inzet op communicatie en bieden moderne vormen van dienstverlening, zoals op digitale wijze – waarbij niet-digitaal ook mogelijk blijft. We willen datagestueerd werken, maar voeren daarbij wel een maatschappelijke discussie over de grenzen daarvan: willen we ook alles doen wat kan?

De stijging van de woonlasten blijft beperkt tot de inflatiecorrectie. We zetten financiële reserves in voor maatschappelijk rendement en voeren een omgevingsanalyse uit die inzicht geeft in onze bestuurskracht.

Tot slot

In deze Begroting in één oogopslag hebt u kennis kunnen nemen van onze plannen in hoofdlijnen en de financiële onderbouwing ervan. Voor meer gedetailleerde informatie verwijzen wij u naar de uitgebreide uitwerking in vijf

programma's, die u verderop in dit document vindt. Tijdens de vergadering van 8 november neemt de gemeenteraad een besluit over de begroting.

Hoewel een begroting anders doet vermoeden staan niet de cijfers maar de inhoud centraal.

In onze ogen draait het altijd om het volgende: de gemeente waar wij wonen en werken nóg mooier, veiliger en duurzamer te maken. Bij al onze plannen is het onze ambitie dit samen met onze inwoners, ondernemers en instellingen te bereiken. Samen maken we de toekomst!

Leeswijzer

Inleiding

De inrichting van de programmabegroting wordt door de BBV (besluit begroting en verantwoording) voorgeschreven en bestaat uit de beleidsbegroting en de financiële begroting. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de paragrafen. De financiële begroting bestaat onder meer uit een totaalinzicht in de lasten en baten en inzicht in de financiële positie van de gemeenten.

Beleidsbegroting

Vanaf 2019 kent het programmaplan de door de raad vastgestelde programma indeling:

1. Energiek en sociaal Teylingen
 2. Prettig wonen voor iedereen
 3. Ondernemend en bruisend Teylingen
 4. Duurzaam denken en doen
 5. Modern bestuur, invloedrijke inwoners
- Gevolgd door het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen.

Met deze indeling van de programma's en de daarbinnen opgenomen thema's ontstaat een logische clustering van beleid waarmee de integraliteit en programmasturing wordt vergroot. Daarnaast ontstaat er meer aansluiting tussen het coalitieakkoord, collegewerkprogramma en de programmabegroting. Elk thema bevat een clustering van de landelijk voorgeschreven taakvelden.

In elk programma wordt per thema inzicht gegeven in de te bereiken doelstellingen ("wat willen we bereiken"). Vervolgens wordt middels de activiteiten ("wat gaan we daarvoor doen") aangegeven op welke wijze wordt gestreefd deze doelstellingen te bereiken. Deze activiteiten hebben in 2019 onze speciale aandacht. Reguliere, jaarlijks terugkerende taken waar geen verdere bijzonderheden over te vermelden zijn, zijn evenals vorig jaar, niet meer in de begroting opgenomen. De reguliere taken die het komende jaar onze specifieke aandacht vragen zijn zo mogelijk benoemd.

Elk thema wordt afgesloten met de verplichte beleidsindicatoren en waar van toepassing prestatie-indicatoren. De beleidsindicatoren zijn verplicht voorgeschreven gegevens die een trend kunnen signaleren. Deze gegevens worden voornamelijk vanuit externe bronnen verkregen. Deze informatie is ook beschikbaar op www.waarstaatjegemeente.nl.

Elk programma wordt afgesloten met het financiële overzicht "Wat mag het kosten?". In dit overzicht staan per thema de lasten en baten vermeldt. Dit geldt ook voor de mutaties op de reserves. Alle lasten zijn negatief opgenomen en alle baten positief. In de tabellen waar de bedragen afgerond zijn op € 1.000 treft u mogelijk afrondingsverschillen in totaaltellingen aan. Na de 5 programma's wordt inzicht gegeven in de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien en vennootschapsbelasting.

Naast het programmaplan geven de paragrafen een totaaloverzicht van de in diverse programma's opgenomen elementen. Zoals de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen of verbonden partijen. Wij gebruiken in de opzet de standaard indeling van het BBV.

Financiële begroting

In dit hoofdstuk zijn de grondslagen opgenomen, het totaaloverzicht van de lasten en baten en de toelichting en wordt inzicht gegeven in de financiële positie en de toelichting. Voorbeelden zijn het overzicht van de incidentele lasten en baten, de investeringen, een geprognosticeerde balans.

4. Programmaplan

Programma 1 Energiek en sociaal Teylingen

Context

Wij staan voor een sociaal, klantgericht en rechtvaardig beleid waarbij mensen – en niet de regels – centraal staan. Daarbij gaan we uit van de vitaliteit van onze inwoners, bedrijven, verenigingen en maatschappelijke organisaties, die hun leven en dromen vormgeven zoals zij dat willen. We creëren hiervoor de randvoorwaarden, met als doel een energieke en krachtige samenleving.

Degenen die het niet op eigen kracht redden, ondersteunen we actief. Daarbij gaan we uit van wat mensen wél kunnen en stimuleren we talenten. We sluiten aan bij trends en ontwikkelingen in de samenleving. We hebben speciaal oog voor maatwerk en de menselijke maat.

Waar wij zelf invloed kunnen uitoefenen, treden we vlot en daadkrachtig op. Waar dat niet kan, behartigen wij de belangen van onze inwoners actief.

Ambitie

Sinds 1 januari 2015 is een aantal taken binnen het sociaal domein van de overheid ondergebracht bij de gemeenten. Na deze transformatie (de overgang van het Rijk naar de gemeente) willen we deze taken op het gebied van jeugdzorg, de Participatiewet en Wet maatschappelijke ondersteuning nog beter organiseren (de transformatie). Samen met gemeentelijke uitvoeringsorganisaties, maatschappelijke partners in het werkveld en onze cliënten zijn we in gesprek over creatieve en innovatieve aanpakken. We gaan uit van de eigen verantwoordelijkheid van mensen, maar als het niet meer gaat, bieden wij hulp en ondersteuning.

Zorginstanties moeten sneller en efficiënter gaan werken. Via de multidisciplinaire Sociale Teams en Jeugd- en Gezinsteam kan snel een goed beeld gemaakt worden van de cliëntsituatie en weten we wat nodig is.

Verder gaan we bovenop de al bestaande inspanningen nog steviger aan de slag om mensen met een beperking aan de slag te krijgen en dan niet in de vorm van tijdelijke contracten, maar echte banen. Vanuit het Servicepunt Werk zoeken we naar banen voor deze mensen binnen de MareGroep en in het bedrijfsleven. Zelf geven we daarbij het goede voorbeeld door HLTsamen de verplichting op te leggen jaarlijks voor in elk geval één persoon een baan te creëren.

Een ander speerpunt van ons college is de aandacht voor de menselijke maat. Niet de regels, maar de mens staat centraal. Als dat nodig is, zoeken we de grenzen van het mogelijke op. Een belangrijk element daarbij is de al ingezette lijn van ontschotting. De aandacht voor en hulp en ondersteuning aan onze inwoners en ondernemers staan centraal in ons handelen.

Op het gebied van kunst en cultuur zetten we ons in om de Ruïne van Teylingen uit te laten groeien tot een publiekstrekker voor het jaarrond toerisme.

Speerpunten

De belangrijkste speerpunten in het programma Energiek en sociaal Teylingen zijn:

- Transformatie in het sociaal domein via het werken in de Sociale Teams en de Jeugd- en Gezinsteam
- We maken geld vrij voor innovatieve projecten in de zorg
- We hebben meer aandacht voor mantel- en respijtzorg
- Meer mensen met een beperking aan de slag, waarbij we als gemeente zelf het voorbeeld geven
- Bij het verlenen van ondersteuning aan onze inwoners hebben oog voor de menselijke maat
- De Ruïne van Teylingen is een pareltje van ons toeristische en culturele aanbod

Ontwikkelingen

Interbestuurlijk programma (IBP)

Nederland staat de komende tijd voor een aantal uitdagingen, zoals de energietransitie, het tegengaan van eenzaamheid en het terugdringen van het aantal mensen met problematische schulden. Het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen pakken deze grote maatschappelijke opgaven gezamenlijk aan: het Interbestuurlijk Programma (IBP). In het IBP staan negen maatschappelijke opgaven centraal.

Het IBP is ingericht langs drie lijnen:

Fysiek	Sociaal	Overkoepelend
• Samen aan de slag voor het klimaat • Toekomst bestendig wonen • Regionale economie als versneller • Naar een vitaal platteland	• Merkbaar beter in het sociaal domein • Nederland en migrant goed voorbereid • Problematische schulden voorkomen en oplossen	• Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving • Passende financiële verhoudingen • Overkoepelende thema's

Voor dit programma zijn onderstaande punten uit het sociale gedeelte relevant:

A. Merkbaar beter in het sociaal domein:

Veel mensen in Nederland hebben het 'goed'. Ze hebben een baan, inkomen, sociale contacten, voelen zich gewaardeerd, geaccepteerd, weerbaar en beschermd. Voor een beperktere groep mensen is dat helaas niet het geval. Tegen hun zin en vaak buiten hun macht worden ze geconfronteerd met een gebrek aan eigenwaarde en zelfredzaamheid, met gevoelens van eenzaamheid en vervreemding, met situaties van uitsluiting, onveiligheid of zelfs mishandeling, met onbenutte talenten, kwetsbaarheid in het onderwijs of op de arbeidsmarkt, of met andere terugkerende intens beleefde negatieve ervaringen. Meestal zijn het problemen die niet op zichzelf staan, maar met elkaar samenhangend de levensloop van mensen bepalen. De aanwezigheid van dergelijke problemen in een welvarend land als Nederland voelt wrang.

Als gezamenlijke overheden willen we ons - binnen onze mogelijkheden - sterk maken hier wat aan te doen. Hiervoor liggen kansen binnen het sociaal domein, al hebben veel van deze vraagstukken dwarsverbanden met andere opgaven in het IBP, zoals 'problematische schulden voorkomen en oplossen', 'toekomstbestendig wonen', 'Nederland en migrant voorbereid' en 'regionale economie als versneller'.

B. Nederland en migrant goed voorbereid:

De ontwikkeling van internationale migratiestromen is zodanig onzeker dat we ook in de komende jaren rekening moeten houden met grote schommelingen in de asielinstroom; zowel qua volume als qua samenstelling. Dit vraagt om een asielsysteem dat hier flexibel op inspeelt en daarmee duurzaam is. Degenen die mogen blijven moeten snel kunnen meedoen in onze samenleving. Dat betekent onder andere dat we het taalniveau en de arbeidsparticipatie van nieuwkomers, waaronder vluchtelingen, zullen verbeteren. Degenen die uiteindelijk niet mogen blijven dienen zo snel mogelijk terug te keren. Doordat ze dit niet altijd doen worden Rijk en gemeenten geconfronteerd met de problematiek van migranten zonder verblijfstitel die zich in gemeenten bevinden en daar aanspraak maken op voorzieningen.

C. Problematische schulden voorkomen en oplossen:

Maatschappelijke opgave is het aantal mensen met problematische schulden terug te dringen en mensen met schulden effectiever te helpen.

Decentralisaties

Gemeenten krijgen een steeds belangrijkere rol als het gaat om de gezondheid en het welzijn van de inwoners. Een mooi voorbeeld uit de afgelopen bestuursperiode is te zien in het sociale domein met de drie decentralisaties, waarbij taken en verantwoordelijkheden op het gebied van de jeugdhulp, Wet maatschappelijke ondersteuning en participatie (in het arbeidsproces) zijn verlegd van het Rijk naar de gemeenten. De overdracht van deze taken gaat gepaard met een forse bezuinigingstaakstelling. Ongewijzigd beleid en minder inkomsten vragen om innovatieve en creatieve oplossingen om de voorliggende opgaven te kunnen blijven uitvoeren.

Een andere belangrijke ontwikkeling die op de gemeente afkomt is de transitie en transformatie van de maatschappelijke zorg in de richting van de gemeenten: feitelijk de vierde decentralisatie. De maatschappelijke zorg heeft betrekking op mensen die tijdelijk of langdurig niet voldoende in staat zijn om zelfstandig in behoeften en bestaansvoorwaarden te voorzien (onderdak, voedsel, inkomen, sociale contacten, vereenzaming, zelfzorg). Er ligt een forse uitdaging om voor deze vaak moeilijk bereikbare mensen te zorgen voor goede oplossingen als het gaat om primaire levensbehoeften als eten, onderdak en inkomen en deze mensen in staat te stellen voor zichzelf te laten zorgen en deel te laten nemen aan de samenleving.

Jeugdhulp

De vraag naar jeugdhulp stijgt, terwijl de rijksbijdrage daalt. De gemeente heeft de nieuwe taak goed overgenomen (transitie), maar de transformatie is nog lang niet af. Juist in dit vraagstuk is innovatie en creativiteit noodzakelijk om binnen een aanvaardbaar budget hoogwaardige kwaliteit jeugdhulp te verlenen.

Mantelzorg

De ontwikkelingen binnen het sociaal domein leiden tot een groter beroep op mantelzorgers en (zorg-)vrijwilligers. Dit vraagt om extra aandacht voor het uitvoeren van ondersteuning aan deze groepen.

Onderwijs

Raadsprogramma

Onderwijs als dé investering tot succes en persoonlijke groei

De eerste levensjaren van ieder mens leggen het fundament voor een leven lang leren en ontwikkelen. De gemeente heeft vooral een taak in het faciliteren van duurzame locaties, waar de talenten van kinderen ontwikkeld kunnen worden. In Teylingen geven brede scholen en Integrale Kind Centra invulling aan voor- en buitenschoolse opvang en ontwikkeling, onderwijs, sport en cultuur. We motiveren onderwijsinstellingen tot duurzaamheidsonderwijs en hebben meer aandacht voor volwassenenonderwijs en laaggeletterdheid. We stimuleren dat combinatiefunctionarissen meer in de praktijk op scholen ingezet worden.

Iedereen kan en durft mee te doen in de samenleving

Iedereen heeft de mogelijkheid om zichzelf te zijn. In Teylingen voelt ieder zich prettig, veilig en geaccepteerd, ongeacht seksuele oriëntatie, genderidentiteit en geslachtskenmerken. LHBT-acceptatie is onderdeel van een inclusieve samenleving en dat onderschrijven wij. De gemeente heeft in het anti-pestprogramma voor scholen aandacht voor seksuele diversiteit, om acceptatie te verhogen.

Collegeprogramma

E19	We geven daar waar nodig (financiële) ondersteuning aan de uitvoering van de Regionale Educatieve Agenda en voeren het Vroeg en Voorschoolse Educatie (VVE)-beleid uit. Ook zetten we in op volwasseneneducatie, waarvoor we een lokaal plan op gaan stellen. We voeren het convenant laaggeletterdheid uit.
E26	Vanuit het streven naar de inclusieve samenleving stimuleren we schoolbesturen om bewezen effectieve anti-pestprogramma's te gebruiken op hun scholen. Via OOGO-overleggen brengen we de anti-pestprogramma's onder de aandacht. Bij het nastreven van de inclusieve samenleving hebben we nadrukkelijk specifieke aandacht voor LHBT-inwoners. Om onze solidariteit met deze doelgroep te tonen, hijsen we op Coming Out Day de regenboogvlag.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Adequate, toekomstbestendige en duurzame schoolgebouwen.	Meer leerlingen tijdig op een passende onderwijsplek.	Beter benutten van de mogelijkheden van volwasseneneducatie.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
>Voorbereiden nieuwbouw De Kinderburg / De Rank`.	> Uitvoeren ontwikkelagenda Regionale Educatieve Agenda 2018-202 (REA)	> Opleiding taalcoaches voor statushouders
>Voorbereiden uitbreiding Andreasschool.	> Ruimte geven aan initiatieven met als doel vroegsignalering en preventie op (voor)scholen. Daarbij benutten we de evaluatie van de pilot die in 2018 loopt op een basisschool in Warmond, om vroegsignalering voor scholen, hun leerlingen en ouders meerwaarde te geven.	> Lokaal plan Volwasseneneducatie > Convenant laaggeletterdheid

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Onderwijsveld CJG Kinderopvang organisaties Bedrijfsleven

Gezondheid & Vitaliteit

Raadsprogramma

We zetten de lijn van het werken met Positieve Gezondheid door

Bij Positieve Gezondheid gaan we uit van wat mensen wel kunnen, in plaats van wat ze niet kunnen. We monitoren actief, via de GGD, de gezondheid van onze inwoners. We blijven daarbij in ieder geval letten op alcoholgebruik, roken, drugsgebruik en overgewicht. Om dit terug te dringen, nemen we waar nodig extra maatregelen. Denk hierbij aan voorlichting, maar ook aan het aanwijzen van rookvrije plekken bij sportvelden, speeltuinen en schoolpleinen.

Creëren randvoorwaarden voor sport voor iedereen

Sport en bewegen is niet alleen ontspannend en gezond. Het biedt ook kans om elkaar te ontmoeten. We doen daarom een proef met buurtsportcoaches en faciliteren en stimuleren de breedte- en topsport. Incidenteel ondersteunen we topsportevenementen. We breiden de sport- en cultuurregeling uit, zodat iedereen kan sporten en bewegen en geven voorlichting over gezonde voeding. We zorgen voor voldoende en duurzame accommodaties, ook voor sporters die niet bij een vereniging zijn aangesloten. We onderzoeken ook de mogelijkheden om sporten buiten verenigingsverband te stimuleren, bijvoorbeeld met een sporthoekje in de parken. We behouden zwembad Wasbeek en spelen een verbindende rol bij kansrijke regionale initiatieven, zoals een regionaal 50-meterbad en een regionale 333-meter schaatsbaan. We voeren de kortgeleden vastgestelde Sportnota uit. We zetten meer in op gehandicaptensport.

Subsidieren activiteiten

Het gaat ons erom wat verenigingen of stichtingen doen, niet om wat ze zijn. We zien een trend dat verenigingen en stichtingen, naast de eigen activiteiten, ook andere activiteiten organiseren met maatschappelijke en sociale meerwaarde. Wij ontwikkelen in het subsidiebeleid kaders voor dit soort activiteiten. We onderzoeken of we het subsidiebeleid voor zowel sport- als culturele accommodaties meer uniform kunnen maken.

Het huidige subsidiebeleid 'Back to basics' voor structurele subsidies zetten we voort.

Collegeprogramma

E2	De nota Volksgezondheidbeleid wordt gemoderniseerd en herijkt vanuit het perspectief van positieve gezondheid. Het spreekt voor zich dat de nieuwe nota op een participatieve manier tot stand komt. Bij de opstelling van de nota wordt een relatie gelegd naar de Omgevingsvisie en naar het beleid van Rijk en Provincie. We monitoren het middelengebruik en overgewicht van onze inwoners en waar mogelijk interveniëren we bij probleemsituaties. Interventies pakken we integraal op, in die zin dat (waar nodig) een relatie wordt gelegd naar het beleidsterrein van openbare orde en veiligheid. Bovendien zal steeds een duidelijke communicatiestrategie onderdeel uitmaken van de aanpak. Ook samenwerking met andere partners wordt gezocht, bijvoorbeeld verenigingen als het gaat om het terugdringen van overgewicht. We sluiten aan bij het initiatief Op weg naar een rookvrije generatie.
E19	We maken nieuwe afspraken over de combinatiefunctie (onderwijs, sport en cultuur), waarbij we ook invulling gaan geven aan de rol van de buurtsportcoach.
E22	We geven uitvoering aan de sportnota, het daarin geformuleerde sportbeleid en continueren de investeringen op dit beleidsterrein. In de op te stellen volksgezondheidsnota wordt een link naar sport gelegd, dit vanuit het perspectief dat sport bijdraagt aan een inclusieve samenleving. De uitvoering van accommodatiebeleid is gericht op de koppeling met wijk en buurt, waarbij de accommodaties een rol spelen bij ontmoetingen en activiteiten in die wijk of buurt. Ook citymarketing wordt ingezet bij bijvoorbeeld ondersteuning van topsportevenementen. We zetten verder in op voorlichting over gezonde voeding (via de GGD) en zorgen voor voldoende en duurzame accommodaties, ook voor sporters die niet bij een vereniging zijn aangesloten. We realiseren bewegingsvriendelijke openbare ruimte en fitpleinen. We hebben een uitnodigende houding ten opzichte van initiatieven op het gebied van topsport en G-sport. We spelen een verbindende rol bij kansrijke regionale initiatieven, zoals een regionaal 50-meterbad en een regionale 333-meter schaatsbaan.
E24	Wij hebben de ambitie om het accommodatiebeleid voor de binnen- en de buitensport te harmoniseren en meer op elkaar te laten aansluiten. We willen verder de beweging maken naar een insteek waarbij we het zwaartepunt van de subsidiëring verleggen van accommodaties naar een meer activiteiten gerichte benadering waarbij gesubsidieerd wordt naargelang de activiteit bijdraagt aan sociaal- of maatschappelijke doelstellingen.
E25	Het huidige subsidiebeleid "back to basics" voor structurele subsidies zetten we voort.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Inwoners van Teylingen worden gezonder en vitaler.	Alle inwoners van Teylingen kunnen een leven lang sporten en dagelijks bewegen.	Voldoende en duurzame en toegankelijke (sport)accommodaties.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
> Opstellen van volksgezondheidsnota. > Monitoren van het middelengebruik en overgewicht van onze inwoners en indien mogelijk interventies inzetten. > Uitvoering van de interventies in samenwerking met communicatie en openbare orde en veiligheid. > Aansluiten bij het initiatief 'Op weg naar een rookvrije generatie'. > Stimuleren van zorginnovatieprojecten. > Faciliteren van (particuliere) initiatieven op het gebied van zorg die buiten de gebaande paden liggen. > verkrijgen van data van GGD om op wijkniveau te kunnen sturen	> Uitvoeren van de Sportnota. > Optimalisering van de regeling 'Brede Impuls Combinatiefuncties', waarbij zowel combinatiefunctionaris als buurtsportcoaches een plek krijgen. > Faciliteren en stimuleren van breedte- en topsport. > Uitbreiden van de sport- en cultuurregeling. > Realiseren van een bewegingsvriendelijke openbare ruimte. > Aansluiten bij het regionale programma Grenzeloos Actief. Landelijke website: Uniek Sporten. > Starten met de buurtvriendelijke sportvereniging om de maatschappelijke tegenprestatie vorm te geven.	> Aansluiten bij kansrijke regionale initiatieven (bv 50-meterbad en 333-meter schaatsbaan). > Oprichting platform toegankelijkheid openbare voorzieningen (bijvoorbeeld fitpleinen). > Uitvoering geven aan scenario ontwikkeling binnensportaccommodaties.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
RDOG	Sportverenigingen

Sociaal domein

Raadsprogramma

Individuele vrijheid en eigen verantwoordelijkheid is ons uitgangspunt

Ieder mens heeft het recht om zelf keuzes te maken. Dat geldt in ieder geval voor ieders leefwijze. Dat respecteren wij. Ook als mensen hulp of zorg nodig hebben, bepalen ze dat in eerste instantie zelf.

Passende hulp en zorg voor iedereen die dat nodig heeft

We hebben extra aandacht voor oudere en kwetsbare inwoners van Teylingen. We verkorten de wachttijden in de jeugdhulp en bieden jongeren hulp en begeleiding. We maken realistische begrotingen en werken via transformatieprogramma's aan vernieuwing van de zorg en het terugdringen van kosten.

We werken het actieprogramma dementievriendelijke gemeente verder uit. Inwoners met een geestelijke en/of lichamelijke beperking bieden we een sociaal vangnet aan en extra begeleiding naar een passende vorm van zorgverlening, werk of dagbesteding.

We breiden de Verordening Leerlingenvervoer uit voor schrijnende gevallen. We pakken armoedebestrijding integraal aan.

Wij zorgen voor ruimte voor beschermd en begeleid wonen voor inwoners met psychische, sociale en maatschappelijke problemen die geen zelfstandige woonruimte kunnen vinden. We doen dit samen met onder andere de woningcorporaties. In 2022 komt ook de financiering van maatschappelijke zorg naar ons toe.

We blijven mogelijk maken dat inwoners gebruik kunnen maken van een PGB, naast de vormen van zorg die wij als gemeente voor onze inwoners inkopen/mogelijk maken.

Inwoners vinden snel toegang tot de juiste hulp

De Jeugd- en Gezinsteams en de Sociale Teams ontwikkelen zich verder als laagdrempelige toegang tot informatie, hulp en zorgvoorzieningen. We ontschotten regelingen en budgetten en er komt een makkelijk toepasbare digitale sociale zorgkaart.

Inzet op preventie en vroegsignalering

Het vroegtijdig signaleren van de behoefte aan zorg bij inwoners voorkomt veel ellende. We gaan daarom door met de Sociale Teams in de kernen. We betrekken hierbij ook de Centra voor Jeugd en Gezin, scholen, artsen, verenigingen etc.

We hebben extra aandacht voor jongeren van 18-/18+, schoolverlaters van het voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs en jongeren die niet makkelijk een baan vinden. We doen dat samen met partners uit het onderwijs, zorg, werk, wonen en veiligheid.

Samen met scholen en verenigingen zetten we in op het voorkomen van schooluitval en het vroegtijdig signaleren van eventuele leerachterstanden. Samen zetten we programma's op voor het vergroten van weerbaarheid en sociale vaardigheden/sociale veiligheid.

Stimuleren van initiatieven die onderlinge betrokkenheid in de gemeente bevorderen

We geven ruim baan aan initiatieven die ontmoeting en onderlinge betrokkenheid versterken en die eenzaamheid tegengaan. Denk aan Buurtkamers, Fietsmaatjes, Stichting Syrische vrouwen, etc.

Aan verenigingen en organisaties die financiële ondersteuning of subsidie ontvangen, vragen we een maatschappelijke tegenprestatie.

We gebruiken het Kindpakket om te zorgen dat kinderen in gezinnen met weinig geld deel kunnen nemen aan de samenleving.

Waardering voor inwoners die anderen ondersteunen

We hebben grote waardering voor vrijwilligers en mantelzorgers. We zorgen ervoor dat zij de ondersteuning van hulpbehoevenden adequaat kunnen uitvoeren en op gezette tijden worden ontlast van hun zware activiteiten. We ondersteunen hun werk met bijvoorbeeld opleiding of met andere opties, zoals respijtzorg.

Extra werk(ervarings)plaatsen voor mensen met een grote(re) afstand tot de arbeidsmarkt

Bij het in dienst nemen van gemeentepersoneel en bij aanbestedingen nemen we een paragraaf 'Social Return On Investment' op. Samen met het Servicepunt Werk, de MareGroep en de Intergemeentelijke Sociale Dienst werken we aan het begeleiden van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt naar werk, waaronder nieuw beschut werk. We ondersteunen de verdere transformatie van de Maregroep naar een breed georiënteerde sociale onderneming.

Versnelling van de integratie van statushouders

Ook in Teylingen huisvesten wij statushouders. We verwachten van hen dat ze snel integreren in onze gemeente. Bij de integratie ligt de nadruk op het leren van de Nederlandse taal en het begeleiden naar werk. Zo kunnen ook zij actief bijdragen aan de samenleving. We maken gebruik van het Handboek Integratie dat vol ideeën zit over inburgering. Aan die inburgering dragen onze inwoners en organisaties actief bij. De Nederlandse taal leren is de eigen verantwoordelijkheid van de nieuwkomer, vrijwilligers kunnen hierin een belangrijke rol spelen.

De gemeente gaat in gesprek met Vluchtelingenwerk, ISD en SPW om te bevorderen dat er voldoende goede en betaalbare cursussen Nederlandse taal zijn.

Ruimte voor innovatieprojecten in de zorg

Vitale mensen in een vitale omgeving, dat is wat we willen. Waarbij ieder op zijn eigen wijze vitaal kan zijn. Daarbij past maatwerk en aandacht voor de menselijke maat. Daarom maken we budget vrij voor innovatieprojecten in de zorg zoals eHealth, domotica, etc. We dagen zorgaanbieders uit om gezamenlijk met vernieuwende concepten voor zorgverlening te komen. We staan open voor (particuliere) initiatieven op het gebied van zorg die buiten de gebaande paden liggen. Bijvoorbeeld ouders die het buiten de reguliere zorg zoeken en een particulier wooninitiatief willen opstarten.

Metten van het effect van onze inspanningen

Metten is weten. We houden goed in de gaten wat het resultaat is van onze inspanningen en hoe oorzaak en gevolg zich tot elkaar verhouden. Zo kunnen we bijsturen als dat nodig is. We staan open voor lessen van andere gemeenten en voor nieuwe trends en ontwikkelingen, zoals datagedreven werken.

We evalueren de pilot Zorgombudsman: het initiatief van de gemeenteraad om meer inzicht krijgen in de signalen, tips en eventuele klachten van inwoners.

Beschikbare (rijks-)budgetten worden optimaal ingezet

Zorg en ondersteuning vraagt men niet voor niets en moeten daarom altijd beschikbaar zijn. De afgelopen jaren bleek dat de beschikbare (rijks-)budgetten onvoldoende zijn, terwijl de behoefte aan zorg toeneemt. Het blijft belangrijk om de uitgaven beheersbaar te houden door zo effectief en efficiënt mogelijk met alle middelen om te gaan. Dat geldt voor onszelf en voor alle betrokkenen.

Collegeprogramma

E1	We gaan uit van de eigen verantwoordelijkheid van mensen en dringen zorg en ondersteuning dan ook niet op. Maar als het niet meer gaat, bieden wij hulp en ondersteuning via het JGT/CJG en de Sociale Teams. Uitgangspunt daarbij is mensen weer in hun kracht te zetten.
E3	We onderzoeken subregionale inkoop van Jeugdhulp, we voeren de Sturingsagenda van Holland Rijnland uit en doen mee in de landelijke lobby voor extra geld. We voeren de Wmo, Jeugdwet en Participatiewet uit door uit te gaan van de menselijke maat en zetten in op meer preventie en vroegsignalering. We doen dat via de Sociale Teams, Jeugd- en Gezinsteam en schakelen maatschappelijke organisaties zoals Welzijn Teylingen, MEE en Kwadraad in.
E4	Het actieprogramma Dementievriendelijke gemeente wordt verder uitgevoerd en in 2020 geëvalueerd.
E5	De Verordening leerlingenvervoer wordt aangepast, zodat in schrijnende gevallen ook een beroep kan worden gedaan op vergoeding vanuit deze regeling. Ook hier is de menselijke maat ons uitgangspunt. Bij de bestrijding van armoede gaan we door op de ingeslagen weg (vastgelegd in de nota Armoedebeleid gemeente Teylingen). Het is onze doelstelling te voorkomen dat inwoners (financieel) belemmerd worden om deel te nemen aan het maatschappelijk leven. Volgens deze visie is armoede meer dan een financieel probleem en liggen er meerdere oorzaken aan ten grondslag. De aanpak van deze oorzaken vereist een brede focus en een

	multidisciplinaire aanpak. Samenvattend zetten we in op alle preventieve en informatieve maatregelen (spoor 1), Fonds Voorkoming Huisuitzettingen en Schulddienstverlening ISD (spoor 2), Sport- en cultuurregeling, Kwijtschelding gemeentelijke belastingen en Voedsel- en Kledingbank (spoor 3), Bijstandsuitkering en Ondersteunend minimabeleid (spoor 4), breed betrekken van de samenleving en Netwerkstructuur (spoor 5).
E6	We voeren het programma Maatschappelijke zorg uit, waarbij de prioriteit ligt bij het vinden van huisvesting voor mensen die behoren tot de doelgroep beschermd en begeleid wonen. Naast de noodzaak om huisvestingsvoorzieningen te realiseren voor beschermd en begeleid wonen, is het ook onze ambitie om op korte termijn (vanaf 2019) huisvesting te bieden aan spoedzoekers. Daar waar dat kan, zullen we ten aanzien van de verschillende doelgroepen gelijk optrekken in het te realiseren aanbod.
E7	De mogelijkheid tot het gebruik van PGB's bij Wmo en jeugd, blijft beschikbaar en brengen wij steeds weer onder de aandacht van mensen
E8	We ontwikkelen de Sociale Teams en de Jeugd- en Gezinsteams door tot de integrale toegang tot zorg. We werken toe naar een situatie waarin iedereen werkt als een ontschotter, conform het programma in de Village Deal. Door het doorontwikkelen van Buurboek (o.a. uitbreiding naar jeugd en het verbeteren van de bereikbaarheid en doorzoekbaarheid van de informatie op de website) wordt de toegankelijkheid verbeterd en is er sprake van een toepasbare digitale zorgkaart.
E9	Bij de Vroeg Eropaf-methodiek worden inwoners met 2 maanden huurachterstand thuis bezocht om het gesprek aan te gaan over de huurachterstand en onderliggende oorzaken. Naar aanleiding van het gesprek wordt een plan van aanpak gemaakt om de schulden duurzaam aan te pakken. Bijvoorbeeld het treffen van een schuldenregeling en hulp bij echtscheiding en de financiële gevolgen daarvan, waar het Sociaal Team in kan ondersteunen. Het Sociaal Team is voor inwoners de toegang tot schuldhulpverlening: er wordt op maat preventieve en curatieve inzet geregeld en nazorg ingezet. Het welzijnswerk (Welzijn Teylingen) speelt een actieve rol in vroegsignalering, bevordert inwoners om maatschappelijk actief te zijn en te voorkomen dat zwaardere hulp en ondersteuning nodig is. Het Sociaal Team ontwikkelt zich door tot een team dat in verbinding staat en samenwerkt met alle relevante netwerkpartners in de gemeente. En aan de hand van de uitkomsten van het project Integrale toegang wordt de integraliteit van de brede toegang tot hulp en ondersteuning voor jeugdigen en volwassenen verder versterkt. De bureaucratie voor onze inwoners wordt zoveel mogelijk weggenomen.
E10	Bij circa 15% van de 18-jarigen zijn er problemen op verschillende thema's (leefgebieden). In een toekomstplan (Project 18-/18+) worden de behoeften in kaart gebracht en tijdig geregeld, zodat deze jongeren niet tussen de wal en het schip vallen. Ook informeren en benaderen we jongvolwassenen actief voordat ze 18 worden. We helpen PRO/VSO'ers een baan te krijgen via SPW en/of businesscaseonderwijs en arbeidsmarkt. Als dat niet lukt, begeleiden wij hen naar arbeidsmatige dagbesteding. We doen dit samen met scholen, werkgevers, ISD en eventueel andere organisaties.
E11	Door uitvoering van de Ontwikkelagenda REA zetten we samen met scholen en verenigingen in op het voorkomen van schooluitval. Via het VVE-beleid voorkomen we leerachterstanden. We faciliteren en/of financieren trainingen rondom weerbaarheid, sociale vaardigheden en sociale veiligheid.
E15	We hebben grote waardering voor de inzet van ondersteuners. Bij de waardering van die ondersteuners wordt een onderscheid gemaakt in waardering voor vrijwilligers en mantelzorgers. Onze waardering voor vrijwilligers komt onder meer tot uiting door onze acties op het gebied van de vrijwilligersprijs, deelname aan de activiteiten van de Stichting DOEN! en onze communicatie-uitingen. Onze waardering voor mantelzorgers is zichtbaar in de voorgenomen verbreding van het mantelzorgcompliment, het onderzoek naar een respijthuis en de pilot met betrekking tot de respijtzorg met verblijf in Teylingen. Het gemeentebestuur heeft Welzijn Teylingen de opdracht te geven zich met haar aanbod te richten op mantelzorgers en vrijwilligers.

E16	We geven HLTsamen de taakstelling ieder jaar één persoon met afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen. We voeren Social Return on Investment (SROI) uit en maken ons er sterk voor dat ook andere gemeenschappelijke regelingen een bijdrage leveren aan de taakstelling van de overheid om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen. Via het Servicepunt Werk (SPW) continueren we de uitvoering van de wettelijke taakstelling op het gebied van nieuw beschut werk. Daarbij maken we gebruik van de MareGroep of (indien mogelijk) reguliere werkgevers, om mensen aan het werk te helpen. Het is onze ambitie de bestaande inspanningen te versterken en meer mensen vanuit deze doelgroep aan het werk te krijgen. We ondersteunen de transformatie MareGroep 2.0 en de doorontwikkeling van het SPW.
E17	Bij de huisvesting van statushouders is het leren van de Nederlandse taal de hoogste prioriteit. De veranderende rijksregeling op het gebied van taalonderwijs biedt aan gemeenten meer ruimte daarop te sturen. Wij willen daar maximaal gebruik van maken. Bij de integratie en inburgering door Vluchtelingenwerk en ISD Bollenstreek gaan we het gebruik van het opgestelde handboek intensiveren. Er kan meer gehaald worden uit dit handboek, dat met medewerking van velen tot stand is gebracht. Cliënten van de ISD hebben de verplichting een tegenprestatie naar vermogen te leveren. Wij zien kansen en mogelijkheden om via het welzijnswerk inwoners (in de vorm van een tegenprestatie) actief bij te laten dragen aan inburgeringstrajecten. Verder zullen wij een beroep doen op organisaties (bedrijven, instellingen en verenigingen) om hieraan actief mee te werken.
E18	In het kader van de veranderende regelgeving op het gebied van taalonderwijs voor statushouders gaan wij in gesprek met Vluchtelingenwerk, ISD en SPW om te bevorderen dat er voldoende goede en betaalbare cursussen Nederlandse taal zijn.
E20	Binnen het te moderniseren volksgezondheidsbeleid zal ruimte worden geboden aan innovatieve projecten in de zorg. Ook zal een nadrukkelijke relatie worden gelegd naar volkshuisvesting, duurzaamheid en integraliteit (waar mogelijk ook ingebed in de Omgevingsvisie). Daarom maken we budget vrij voor innovatieprojecten in de zorg, zoals eHealth en domotica. We dagen zorgaanbieders uit om gezamenlijk met vernieuwende concepten voor zorgverlening te komen. We staan open voor (particuliere) initiatieven op het gebied van zorg die buiten de gebaande paden liggen. Bijvoorbeeld ouders die het buiten de reguliere zorg zoeken en een particulier wooninitiatief willen opstarten.
E21	We gaan verder met de doorontwikkeling van de Monitor Sociaal Domein.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D	DOEL E
Inwoners die dat nodig hebben, krijgen passende hulp en zorg.	Inwoners kunnen volwaardig maatschappelijk participeren en hebben voldoende besteedbaar inkomen.	Inwoners vinden snel toegang tot de juiste hulp.	Inwoners, verenigingen en organisaties zijn onderling bij elkaar betrokken.	Wij sturen op het behalen van onze maatschappelijke doelen en baseren ons daarbij op data.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
> Uitwerken van het actieprogramma Dementievriendelijk Teylingen, via onder meer: * organiseren trainingen herkennen/omgaan met dementie * voortzetten project DementTalent (ovb uitkomsten evaluatie) * onderzoeken mogelijkheden verbinden dementie en	> Uitvoeren Armoedebeleid Teylingen 2018-2021 'Investeren in de basis'. > Onderzoek naar de uitvoering van de verschillende noodfondsen.

kunst * afstemmen betrokken partners > Uitvoeren van de verlengde Transformatieagenda Wmo. > Aanpassen van de verordening Leerlingenvervoer, om schrijnende gevallen tegen te gaan. > Realiseren van een woning voor dak- en thuisloze inwoners, vooruitlopend op de decentralisatie Maatschappelijke Zorg en Beschermd Wonen. > Uitvoeren van het ontschottingsprogramma. > Verder ontwikkelen en verbeteren van jeugdhulporganisaties en hun onderlinge samenwerking. > Uitvoering geven aan de resultaten van het onderzoek naar integrale inkoop jeugdhulp en Wmo, gericht op multiprobleemgezinnen, project 18-/18+ en de menselijke maat. > Gemeente en lokale teams zijn duidelijk: het is altijd mogelijk om voor een PGB te kiezen. > Ruimte geven aan initiatieven met als doel vroegsignalering en preventie op (voor)scholen. Daarbij gebruik makend van de evaluatie van de in 2018 lopende pilot (op een basisschool in Warmond) om vroegsignalering voor scholen, hun leerlingen en ouders meerwaarde te geven.	> Uitvoeren van de beleidsnota Teylingen 2017-2021 Integrale Schuldhulpverlening: Een ketenaanpak van preventie tot nazorg. > Doorontwikkelen van het Servicepunt Werk en MareGroep. > Uitvoeren van het Project Statushouders, meer gericht op taalbeheersing en begeleiden naar werk. > Plan opstellen voor het creëren van duurzame arbeidscontracten voor mensen die voorheen in de sociale werkvoorziening werkten.
ACTIVITEITEN DOEL C > Realiseren van een integrale toegang. > Doorontwikkelen van Jeugd- en Gezinsteam en de Sociale Teams naar laagdrempelige toegang voor informatie en hulp met aandacht voor outreachend werken. > De weg naar ondersteuning en hulp maken wij beter zichtbaar met behulp van vrijwilligers en instellingen. > Pilot zorg en veiligheid jeugd d.m.v. een lokale zorg- en veiligheidstafel voor een periode van twee jaar. > Faciliteren van de HLTsamen Uitdaging, het platform waar de vraag van sociaal-maatschappelijke organisaties/verenigingen en het aanbod vanuit het bedrijfsleven gekoppeld worden. > Evaluatie van de pilot zorgombudsman n.a.v. het onderzoek van de Nationale Ombudsman.	ACTIVITEITEN DOEL D > Stimuleren van initiatieven waar mensen elkaar ontmoeten. > Waarderen van vrijwilligers en mantelzorgers. > Realisatie van respijtoorzieningen. > Aandacht voor de positie van jonge mantelzorgers. > Uitvoeren van SROI (Social Return on Investment) bij aanbestedingen. > Stimuleren van het aannemen van mensen voor de banenafspraken binnen HLTsamen en andere Gemeenschappelijke Regelingen. > Verminderen van eenzaamheid via het beleid op armoede, schuldhulpverlening en dementie en voorzieningen voor mantelzorgers, dagbesteding en re-integratie. > Bevorderen van de inclusieve samenleving, met expliciet aandacht voor LHBT-inwoners.
ACTIVITEITEN DOEL E > Doorontwikkelen van de monitor sociaal domein (en andere data) om meer zicht op maatschappelijke outcome/ effecten te krijgen. > Doorontwikkelen ondersteuningsfoto wijken in Teylingen om toe te werken naar datagestuurde subsidiëren. > Aan de hand van de (regionale) strategie het CJG (Centrum voor Jeugd en Gezin) verder ontwikkelen als dé	

laagdrempelige ingang voor alle (hulp)vragen voor jeugdigen.

Toelichting:

Wat willen wij bereiken?

Invulling van de transformatieagenda

Wat gaan wij daarvoor doen?

In het sociaal domein (jeugdhulpverlening) hebben we voor de periode 2018 - 2021 de afspraak van realistisch begroten. We stellen budget beschikbaar dat nodig is.

In de praktijk betekent dat - in elk geval op dit moment - dat de (geraamde) uitgaven hoger zijn dan de inkomsten die daarvoor door het Rijk beschikbaar worden gesteld. Deze al bestaande onbalans tussen inkomsten en uitgaven wordt vanaf het begrotingsjaar 2019 vergroot als gevolg van de nieuwe normeringssystematiek die is geïntroduceerd voor de berekening van de rijksbijdrage voor het sociaal domein.

Via de transformatieagenda (een andere manier van werken) willen wij op termijn meer evenwicht brengen tussen de uitgaven en de van het Rijk te ontvangen inkomsten in het sociaal domein. Dit is vooral een kwestie van een lange adem en geleidelijke verandering. Wij zien de financiële revenuen van de uitvoering van de transitieagenda vooralsnog pas aan het eind van deze bestuursperiode in beeld komen. Wij zijn er van overtuigd dat vanaf 2022 de resultaten van de transformatieagenda ook zichtbaar worden in vermindering van de uitgaven in het sociaal domein. Op basis van een voorzichtige inschatting gaan wij er van uit dat 2% kostenbesparing mogelijk moet zijn. Wij hebben voor het jaar 2022 als taakstelling dan ook een besparing van € 250.000,- geraamd.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (MareGroep en ServicepuntWerk RDOG Hollands Midden Holland Rijnland	Welzijn Teylingen Welzijnkwartier TWO Jeugdhulp en aanbieders Jeugdhulp

Kunst en cultuur

Raadsprogramma

Stimuleren en faciliteren initiatieven op het gebied van kunst en cultuur

Kunst kan mensen vormen, werkt ontspannend en verbindend. Een culturele gemeente is een 'rijke' en sociale gemeente. We faciliteren kleinschalige initiatieven zoals ateliers in (tijdelijk) leegstaande panden, een jaarlijkse kunstprijs, het opzetten van kunstweken en kunstroutes en kunst in de buitenruimte. We stimuleren de samenwerking op het gebied van kunst en cultuur. Bij ons cultuurbeleid en jeugdeducatie maken we gebruik van de voorzieningen die we in de gemeente hebben, denk aan theaterbezoeken door basisschoolleerlingen. We koesteren het materieel en immaterieel erfgoed in onze gemeente. We werken ons erfgoedbeleid verder uit.

Collegeprogramma

E23	We stellen een nieuwe Kunst- en Cultuurnota op, waarin erfgoed integraal wordt meegenomen.
-----	--

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Bevorderen van toename van kunst- en cultuurparticipatie (actief en passief).	Vergroten van kennis en waardering voor kunst en cultuur(erfgoed) door cultuureducatie.	Vergroten van zichtbaarheid en mogelijkheden van kunst- en culturele uitingen.	Ondersteunen van culturele en sociaal-maatschappelijke organisaties in hun huisvestingsbehoefte om gewenste maatschappelijke activiteiten mogelijk te maken.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
> Opstellen van een nieuwe cultuurnota waarin de volgende elementen uitgewerkt worden: * Kunstroute * Kunstweek * Stimuleren en faciliteren kunstinitiatieven * Vrijtijdsfestival * Erfgoed en monumenten	> Voortzetten deelname aan programma's regeling 'Cultuureducatie met Kwaliteit' > Verbinding leggen met de doelen uit cultureel erfgoed. > We behandelen ons erfgoed met respect. We gaan zorgvuldig om met sloopverzoeken voor beeldbepalende panden. We kijken eerst of er alternatieven zijn voor sloop. We werken de procedure hiervoor verder uit.	> Faciliteren kleinschalige initiatieven zoals ateliers in (tijdelijk) leegstaande panden en een kunstprijz.	> Opstellen (vervolg)nota Voorzieningen waarin een koppeling wordt gemaakt tussen het toetsingskader maatschappelijke activiteiten en de uitkomsten behoefteonderzoek en voorzieningen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Scholen Culturele- en sociaal maatschappelijke organisaties

Verbonden partijen

De vernieuwde BBV voorschriften schrijven voor dat informatie over een verbonden partij wordt opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Holland Rijnland
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.

Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe CAO worden afgesloten. De nieuwe CAO kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek
Doelstelling/Publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg.
Ontwikkelingen	De verwachte stijging van de uitgaven voor de Wmo, vooral bij de post Begeleiding. De invoering van het abonnementstarief voor de eigen bijdrage. De verwachte stijging van Participatiewet uitgaven, vooral door de loonkostensubsidies. Voor 2020 wordt gewerkt met een kadernota.
Beleidsrisico's	Een risico voor de gemeenten is enerzijds de bijdrage van de gemeenten in de exploitatielasten van de ISD, en anderzijds de uitvoering van een open einde regelingen door de ISD waar de gemeenten de financiële lasten van dragen.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep
Doelstelling/Publiek belang	MareGroep: het op bedrijfsmatige wijze uitvoeren van taken van en voor de deelnemende gemeenten op het terrein van gesubsidieerde arbeid (Wet Sociale Werkvoorziening en Beschut Werken). Servicepunt Werk: het bevorderen van uitstroom uit de uitkering door het begeleiden naar werk.
Ontwikkelingen	De realisatie van de toekomstvisie MareGroep 2.0 en het doorontwikkelen van het Servicepunt Werk.
Beleidsrisico's	Een risico voor de gemeente is de dalende rijksbijdrage voor de uitvoering van de wet sociale werkvoorziening, waardoor de gemeentelijke bijdragen stijgen.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden
Doelstelling/Publiek belang	De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt, versterkt en bevordert de gezondheid, veiligheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisissituaties.
Ontwikkelingen	Het proces om de rollen van opdrachtgever en opdrachtnemer uit te splitsen, het vastleggen van een helder (en haalbaar) takenpakket en het introduceren van een solide financieringssysteem, is ingezet en moet in 2020 afgerond zijn. Kern van deze afspraken is dat de taken van de RDOG Hollands Midden bijdragen aan de beoogde maatschappelijke effecten van gemeenten. Voor twee belangrijke opgaven van de RDOG Hollands Midden, het bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling en de jeugdgezondheidszorg, is deze uitwerking afgerond. Voor andere taakgebieden wordt dit nog uitgewerkt.

Beleidsrisico's	In het kader van een kwaliteitsimpuls voor de aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een landelijk dekkende infrastructuur voor de integrale aanpak van ernstige en complexe vormen van kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel geweld. Verwacht wordt dat Veilig Thuis hierin een centrale rol gaat vervullen en omdat dit een complex proces is zal de implementatie daarvan tot in 2019 doorlopen. Daarnaast wordt het voor de RDOG lastiger vacatures voor gezondheidspersoneel te vullen vanwege krapte op de arbeidsmarkt.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie	Bron
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	*	2017: 2,32	DUO
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	*	2017: 9,12	DUO
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	*	2016: 1%	DUO
Niet-sporters	Percentage niet sporters van het totaal aantal inwoners.	38,5%	2016: 39,6%	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	702	2017: 700,5	LISA
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	**	2015: 1,87%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2,01%	2015: 2,01%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de beroepsbevolking	71,6%	2017: 71,6%	CBS
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	0,95%	2015: 0,95%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	130	2e hj 2017: 159	CBS
Lopende aantal re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	60	2e hj 2017: 129	CBS
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	***	2e hj 2017: 12,5%	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	****	2e hj 2017: 0,4%	CBS
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	*****	2e hj 2017: 0,4%	CBS
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners	65	2e hj 2017: 45	GMSD

* Wij hebben geen invloed op het aantal verzuimers. De prognose is altijd 0 want je wilt niet dat leerlingen verzuimen, maar dat is meestal niet realistisch.

Vanuit het Rijk hebben we een opdracht om landelijk een bepaald aantal VSV'ers te hebben in 2020 maar dat streefgetal hebben wij al bereikt.

** Wij hebben geen invloed op het aantal jongeren dat met een delict voor de rechter komt. Dit is o.a. afhankelijk van het OM.

*** Wij hebben geen invloed op het aantal jongeren met jeugdhulp; er is sprake van een open einde regeling.

**** Wij hebben geen invloed op het aantal jongeren met jeugdbescherming; dit zijn maatregelen die door de rechter worden opgelegd.

***** Wij hebben geen invloed op het aantal jongeren met jeugdreclassering; dit zijn maatregelen die door de rechter worden opgelegd.

Kaderstellende stukken

- Kadernota Wmo Bollen5 2015-2018
- Transformatieagenda Wmo en haar omgeving (2017-2018)
- Regionaal beleidsplan transitie Jeugdzorg Holland Rijnland Hart voor de Jeugd
- Sturingsplan Jeugdhulp Holland Rijnland 2018-2019
- Contourennota Servicepunt Werk Duin- en Bollenstreek
- Armoedebeleid Teylingen 2018-2021
- Beleidsnota schuldhulpverlening gemeente Teylingen 2017-2021
- Beleidskompas Bibliotheek 2016-2019
- Beleidsnota kunst en cultuur Leren en meedoen! 2010-2012
- Kunst in de buitenruimte
- Nota Sport en bewegen 2018-2021
- Evaluatie combinatiefuncties 2015
- Nota herziening opzet sport- en cultuurregeling
- Regionale handreiking gezondheidsbeleid Hollands Midden, september 2016
- Ontwikkelagenda Regionale Educatieve Agenda D&B 2018-2020
- Tarievennota maatschappelijke accommodaties
- Voorzieningennota voor sociaal-maatschappelijke en culturele organisaties: het Toetsingskader.
- Doelenboom mantelzorg
- Verordening Maatschappelijke Ondersteuning 2017
- Verordening Jeugdhulp 2015
- Verordeningen Participatiewet
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs 2015
- Verordening Leerlingenvervoer
- Gemeenschappelijke Regeling ISD Bollenstreek
- Gemeenschappelijke Regeling Kust-, Duin- en Bollenstreek (MareGroep)
- Gemeenschappelijke Regeling Regionale Dienst Openbare Gezondheid Hollands Midden (GGD)

WAT MAG HET PROGRAMMA KOSTEN?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Onderwijs	-4.041	-5.307	-3.537	-3.591	-3.617	-3.740
Gezondheid & vitaliteit	-4.068	-4.479	-3.713	-3.952	-4.348	-4.314
Kunst en Cultuur	-1.646	-1.781	-1.644	-1.656	-1.649	-1.637
Sociaal domein	-27.283	-28.971	-27.423	-27.107	-26.994	-26.734
Totaal Lasten programma	-37.037	-40.537	-36.317	-36.305	-36.609	-36.425
Baten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Onderwijs	121	193	193	193	193	193
Gezondheid & vitaliteit	197	187	214	214	214	214
Kunst en Cultuur	181	204	204	204	204	204
Sociaal domein	4.246	5.086	5.123	5.123	5.123	5.123
Totaal Baten programma	4.745	5.671	5.736	5.736	5.736	5.736
Saldo programma voor bestemming	-32.292	-34.866	-30.581	-30.570	-30.873	-30.689
Storting in reserves	-843	-272	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	2.792	4.109	707	550	537	537
Saldo programma na bestemming	-30.343	-31.030	-29.874	-30.020	-30.336	-30.152

Programma 2 Prettig wonen voor iedereen

Context

Wij staan voor een schone en veilige, groene en duurzame leefomgeving. Voor ouderen en jongeren, voor ondernemers en kwetsbaren, voor gezinnen en alleenstaanden: voor iedereen. Ons uitgangspunt is een sociaal inclusieve samenleving.

We sluiten aan bij de woonbehoefte van inwoners en hechten belang aan leefbare en levendige wijken en een goede bereikbaarheid. We vertrouwen op de eigen verantwoordelijkheid van mensen en streven naar grote betrokkenheid van inwoners, ondernemers en maatschappelijke partijen.

We sluiten aan bij trends en ontwikkelingen in de maatschappij.

Waar wij zelf invloed kunnen uitoefenen, treden we vlot en daadkrachtig op. Waar dat niet kan, behartigen wij de belangen van onze inwoners actief.

Ambitie

In 2019 beginnen we met het opstellen van de Omgevingsvisie voor Teylingen. In deze visie leggen we de kwaliteit van de fysieke leefomgeving vast, ontwikkelingen, ambities, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van ons grondgebied. Met de omgevingsvisie bekijken we alle beleidsterreinen die relevant zijn voor de fysieke leefomgeving bij elkaar en zo kunnen we een goede afweging maken.

Deze visie willen we samen met inwoners, ondernemers en instellingen opstellen. Zo bedenken we met elkaar hoe we de fysieke leefomgeving van Teylingen graag zien, nu en in de toekomst. De wijze waarop de gemeente acteert en sturing geeft in de omgevingsvisie is wat ons betreft in lijn met de vijf uitgangspunten van het raadsprogramma: eigen verantwoordelijkheid van mensen, ondersteuning als het niet lukt, menselijke maat en maatwerk, duurzaamheid en participatie vanuit de samenleving.

Teylingen is een aantrekkelijke woongemeente, waarin de vraag naar woningen blijft toenemen. We blijven daarom bouwen in de vrije sector en (sociale) huur. Naast reguliere woningen dagen we marktpartijen uit om te komen met onconventionele woonconcepten (bijvoorbeeld tiny houses) om snel en flexibel woonruimte te realiseren, waarmee we niet alleen de reguliere woningzoekenden kunnen bedienen, maar ook een aanbod kunnen creëren voor spoedzoekers en bijzondere doelgroepen.

We gaan samen met onze inwoners en ander belanghebbende partijen een nieuwe woonvisie maken en bekijken daarbij of het wenselijk is Teylingers voorrang te geven bij woningtoewijzing.

Bij een goed woonklimaat hoort ook voldoende groen dicht bij huis, recreatie en een open landschap met aandacht voor biodiversiteit. We zetten dan ook in op een goede kwaliteit van groen- en recreatieve voorzieningen in de wijken. We versterken de biodiversiteit door realisering van natuurvriendelijke oevers en een ander maa- en bermenbeleid.

We slaan de handen ineen met de lokale middenstand, citymanagement en onze inwoners om onze winkelcentra gezellig, aantrekkelijk en levendig te houden.

Na de aanleg van de zuidelijke randweg wordt het mogelijk het centrum van Voorhout autoluw te maken. Daaraan gekoppeld hebben we aandacht voor goede parkeervoorzieningen (overigens niet alleen in Voorhout). We denken erover om te gaan werken met slimme digitale mogelijkheden (parkeerverwijssystemen) voor het gemak van de burger. Goede buslijnen en hoogwaardig openbaar vervoer staat ook hoog op onze prioriteitenlijst.

Het thema veiligheid krijgt een steeds prominentere rol op de gemeentelijke agenda. Of het nu gaat om de gemeentelijke rol bij bestrijding van de georganiseerde misdaad, de veiligheid op straat, in de winkelgebieden of in de directe woonomgeving: in toenemende mate wordt inzet van het gemeentebestuur gevraagd. Daarom gaan we binnenkort op een interactieve wijze van start met de opstelling van een integraal veiligheidsplan.

Speerpunten

De belangrijkste speerpunten in het programma Prettig wonen voor iedereen zijn:

- Opstelling centrumvisies voor de drie kernen
- Omgevingsvisie voor de gemeente Teylingen
- Aanpassing woonvisie met afweging van de wenselijkheid Teylingers voorrang te geven bij woningtoewijzing

- Bouw van woningen (koop en sociale huur) voor onze woningzoekenden
- Ruimte voor onconventionele woningconcepten
- Duurzaam / energieneutraal bouwen
- Groen- en recreatieve voorzieningen in en rondom de wijk
- Versterking van de biodiversiteit door natuurlijke oevers en een aangepast bermen- en maaibeeld
- Opstellen integraal veiligheidsplan

Ontwikkelingen

Interbestuurlijk programma (IBP)

Nederland staat de komende tijd voor een aantal uitdagingen, zoals de energietransitie, het tegengaan van eenzaamheid en het terugdringen van het aantal mensen met problematische schulden. Het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen pakken deze grote maatschappelijke opgaven gezamenlijk aan: het Interbestuurlijk Programma (IBP). In het IBP staan negen maatschappelijke opgaven centraal.

Het IBP is ingericht langs drie lijnen:

Fysiek	Sociaal	Overkoepelend
• Samen aan de slag voor het klimaat • Toekomst bestendig wonen • Regionale economie als versneller • Naar een vitaal platteland	• Merkbaar beter in het sociaal domein • Nederland en Migrant goed voorbereid • Problematische schulden voorkomen en oplossen	• Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving • Passende financiële verhoudingen • Overkoepelende thema's

Voor dit programma zijn onderstaande punten uit het fysieke gedeelte relevant:

A. Toekomst bestendig wonen:

Sinds het einde van de crisis is de vraag naar woningen sterk toegenomen. Er zijn meer woningen nodig van goede kwaliteit, op de juiste locatie en passend bij de financiële mogelijkheden en wensen van bewoners. Daarom moet de komende periode extra aandacht besteed worden aan het vergroten en versnellen van de bouwproductie. Naast het bijbouwen is het goed benutten en transformeren van de bestaande woningvoorraad belangrijk (doorstroming en meer flexibiliteit) en moet er aandacht zijn voor betaalbaarheid en duurzaamheid. Ook de relatie met het blijven garanderen van de mobiliteit (weg en openbaar vervoer) is van groot belang.

B. Naar een vitaal platteland:

De komende decennia komen enkele grote structurele veranderingsopgaven bij elkaar in het landelijke gebied. Dat vraagt om een integrale, regiospecifieke benadering, waarbij opgaven voor Landbouw, natuur, kwaliteit van de leefomgeving, milieu en water (nog) meer hand in hand gaan en in samenhang met elkaar worden opgepakt. Een stevige opgave waar actoren gezamenlijk voor staan. Urgente opgaven waar het landelijk gebied voor staat, zijn:

- Gezond en veilig voedsel, geproduceerd door een innovatieve en economisch krachtige agrarische sector die met haar kennis helpt de wereld te voeden. Tegelijkertijd heeft de landbouw in de huidige vorm grote invloed op thema's als gezondheid, klimaat, lucht- en waterkwaliteit, waterbeheer, biodiversiteit en kwaliteit van het landschap.
- Gezonde ecosystemen, die zorgen dat we duurzaam kunnen leven in ons dichtbevolkte land. Ook gezien alle uitdagingen die op ons afkomen als gevolg van de klimaatveranderingen.

Waardevolle natuur en landelijk gebied waar we van kunnen genieten, wat een belangrijk deel van onze identiteit vormt, die bijdraagt aan een goed economisch vestigingsklimaat en een veilige en gezonde leefomgeving.

Ondermijning

Weerbaarheid tegen ondermijning van de democratische rechtsorde is een belangrijk thema. Duidelijk is dat de wereld om ons heen in hoog tempo verandert en dat de problematiek steeds complexer wordt. Dit vraagt om een andere, integrale, manier van werken en het aanbrengen van focus.

Omgevingswet

De komst van de Omgevingswet betekent voor de overheid een verandering in het denken over de (fysieke) leefomgeving. Een belangrijk verschil tussen de Omgevingswet en de 'oude manier van werken' is dat niet langer allerlei sectoraal beleid op elkaar wordt gestapeld (zoals parkeernormen, structuurvisies, detailhandelsbeleid, woonbeleid etc.) maar dat wordt uitgegaan van integrale gebiedsontwikkeling. In deze gebiedsontwikkelingen worden zaken zoals klimaatadaptie, erfgoed, mobiliteit, biodiversiteit en veiligheid ook betrokken bij een integrale afweging.

Wonen

Op het gebied van wonen is een aantal ontwikkelingen van belang, zoals bijvoorbeeld verschuivingen in de verschillende doelgroepen. De groei van het aantal éénpersoonshuishoudens zet de komende jaren door waardoor er minder behoefte is aan eengezinswoningen maar vooral aan een- of tweepersoons appartementen/-woningen. Naast deze verschuivingen spelen ook thema's zoals het langer zelfstandig wonen van ouderen, de verduurzaming en de bereikbaarheid een rol in het woonvraagstuk. De positie van bijzondere doelgroepen en spoedzoekers op de woningmarkt is kwetsbaar, zeker nu door de extramuralisering meer mensen de woningmarkt betreden. Door doorstroming onder (jongere) ouderen komt aanbod voor gezinnen beschikbaar. Daarbij komt ook de uitstroom van mensen daarbij uit de GGZ die passende woningruimte nodig hebben.

Smart City

De vanzelfsprekende connectiviteit, altijd, overal en met alles online zijn, opent een nieuwe wereld. Een Smart City bestaat uit allerlei slimme applicaties, die met elkaar en met de stad kunnen communiceren. Zoals parkeerplaatsen die aan de weggebruiker vrije ruimte kunnen laten zien, afvalbakken die aan de gemeente melden wanneer ze vol zijn of lantaarnpalen die meer of minder licht geven afhankelijk van de verkeersstromen. Leveranciers van gemeentelijke applicaties spelen hierop in, waardoor we de komende jaren steeds meer te maken krijgen met slimme applicaties/apparaten in onze samenleving en buitenruimte. Deze nieuwe oplossingen brengen gemeenten in staat de werkprocessen op een nog efficiëntere manier uit te voeren en haar dienstverlening tot een nog hoger niveau te brengen.

Veiligheid

Raadsprogramma

Een veilig Teylingen

We stellen een nieuw Veiligheidsbeleid op (in participatie met inwoners en raad). Dat doen we op basis van de nieuwe Strategische Verkenning. Het aanpakken van criminaliteit, ondermijning, polarisatie, radicalisering, loverboys, high impact crimes en criminele groeperingen hoort onderdeel te zijn van het nieuwe veiligheidsbeleid. Wij zetten in op een sterk en stevig basisteam van de politie in HLT-verband, met behoud van onze wijkagenten. De wijkagent en/of BOA is een laagdrempelig aanspreekpunt voor inwoners. Hij/zij gaat oplossingsgericht aan de slag met de problemen die zijn gemeld door inwoners van de wijk. Om de veiligheid in de wijk te bevorderen, stimuleren we de bereidheid in de buurt om elkaar te helpen en te informeren. Ook gaan we verder met de vuurwerkvrije zones. Dit kan op initiatief van bewoners zelf. De gemeente heeft hierin een ondersteunende en faciliterende rol. Vrijwilligers van hulpdiensten worden gewaardeerd. Werving van vrijwilligers blijft belangrijk voor het goed kunnen uitvoeren van vrijwillige taken.

Beperken overlast waar mogelijk

Overlast kan vele vormen hebben. Denk aan jeugdoverlast, zwerfafval, burenoverlast, hondenpoep, etc. Daar waar het woongenot ernstig aangetast wordt, oefenen we actief onze invloed uit om waar het kan dergelijke hinder te beperken.

Collegeprogramma

P35	In participatie met inwoners en gebaseerd op de strategische verkenning stellen wij het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 op. Vanuit dit beleid gaan we werken met jaarplannen, de Veiligheidsjaarplannen. In het veiligheidsbeleid wordt nauw samengewerkt met het sociaal domein, door deelname aan het ontschottingsprogramma.
P36	het uitvoeren van de KVO's voor de drie kernen (de KVO Warmond wordt in 2019 ingevoerd)

P37	het vaststellen van vuurwerkvrije zones (op aanvraag van en in overleg met de omgeving)
P38	toepassen van BIBOB beleid en sluitingsbeleid drugs
P39	Actualiseren APV
P42	We dragen bij aan c.q. ondersteunen de werving van vrijwilligers bij o.a. politie en (jeugd)brandweer. Daarbij richten we ons niet alleen op burgers in de samenleving, maar faciliteren we ook de medewerkers in onze eigen HLT-organisatie lid te worden van bijvoorbeeld de vrijwillige brandweer.
P43	We starten een pilot Zorg en veiligheid jeugd vanuit de lokale zorg-en veiligheidstafel voor een periode van 2 jaar.
P44	In samenwerking met ketenpartners (o.a. brandweer, politie en hoogheemraadschap) wordt een Integraal Handhavingsbeleid 2019-2022 opgesteld. In dit beleid leggen we voor een periode van vier jaar vast welke onderwerpen in het kader van Bouw- en Woningtoezicht (Wabo), de Algemeen plaatselijke verordening (APV) en de Drank- en horecawet gehandhaafd worden. Ook wordt voorgesteld hoe we handhaven (welke procedure: overleg/ waarschuwing/ vooraankondiging/ besluit).
P45	We stellen jaarlijkse handhavingsuitvoeringsprogramma's op, waarin naast de reguliere werkzaamheden zoals geprioriteerd in het handhavingsbeleid, ook de projecten als handhaving Buitengebied, Asbestdaken en het nieuwe uitstallingsbeleid beschreven worden.
P25	Op hoofdlijnen continueren we onze inzet op de aanpak van hinder en overlast. Als het gaat om vliegtuiglawaai, blijven wij ons in de Omgevingsraad Schiphol (ORS) inzetten op terugdringen van de overlast. Vanuit het uitgangspunt meten is weten zien we kansen (Smart City) op bijvoorbeeld het in kaart brengen van fijnstof, verkeersstromen etc... Als het gaat om burenoverlast en aantasting van het woongenot, richten wij ons in eerste instantie op het empoweren van mensen om zelf en met elkaar oplossingen te bedenken. Als dat niet meer lukt en er sprake is van ernstige aantasting van het woongenot, zijn wij er om te helpen (bijvoorbeeld via mediation).
P26	Op basis van metingen van de luchtkwaliteit bekijken we of we maatregelen kunnen nemen om de luchtkwaliteit te verbeteren en zo ja: welke.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Een veilige woon- en leefomgeving voor onze inwoners.	Duurzame oplossingen door zorg en veiligheid met elkaar te verbinden.	Doelgerichte en integrale actie op het aanpakken van ondermijnende criminaliteit.	Veilig en legaal bouwen en voorkomen van strijdig gebruik.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
> Ontwikkelen van Integraal Veiligheidsbeleid 2020 - 2023 (in participatie, gebaseerd op verkenning strategisch veiligheidsbeleid). > Opstellen van Veiligheidsjaarplannen. > Actualiseren van APV (2019). > Evalueren (seizoen 2018) en keuzes maken hoe verder met toezicht en handhaving op Koudenhoorn.	> Pilot Zorg en veiligheid jeugd d.m.v. een lokale zorg- en veiligheidstafel voor een periode van twee jaar. > Ontschotten d.m.v. ontschottings-team (problematiek integraal aanpakken).	> Pilot Ondernijning (2019 - 2020) d.m.v. de ondernijningstafel. > Toepassen van beleid, zoals het BIBOB-beleid en het sluitingsbeleid drugs (art.13B Opiumwet).	> Uitvoeren Handhavingsbeleid 2019-2020. > Uitvoeren Jaarlijkse Handhavingsuitvoeringsprogramma's. > Uitvoeren verbeterplan VTH-taken (vergunningverlening, toezicht en handhaving). > Uitvoeren Project Handhaving Buitengebied (ruimtelijke duurzaamheid). > Handhaving asbestdaken.

> Uitvoeren KVO Warmond (2019). > Vuurwerkvrije zone's instellen. > Betrekken buurtbewoners bij veiligheid (bijv. Buurtwhatsapp, Hondenplatform). > Inzetten op een robuust politieteam voor HLT. > Bijdragen aan werving vrijwilligers politie en brandweer (ook jeugdleden).			> Handhaving Monumenten. > Handhaving nieuwe Uitstallingsbeleid. > Handhaving nieuwe bestemmingsplan Watertuin (2020).
---	--	--	---

Toelichting activiteiten doel A

Nieuwe onderwerpen als multi-problematiek, georganiseerde/ondermijnende criminaliteit, cybercrime, nieuwe vormen van regionale samenwerking, komen op ons pad. Dit vraagt om een andere benadering van het veiligheidsbeleid. De grote steden en gemeenten in Brabant en Zeeland hebben hier al eerder op geanticipeerd. Het gevaar dreigt dat criminelen hun activiteiten verleggen naar andere buitengebieden. Vandaar dat in de afgelopen periode een Strategische Verkenning heeft plaatsgevonden op deze ontwikkelingen als onderlegger voor het nieuwe Veiligheidsbeleid. De 'Pilot ondermijning' en de 'Pilot zorg en veiligheid jeugd' zijn nieuwe manieren van veiligheidsbeleid die aansluiten bij de actuele ontwikkelingen.

Overigens betekent deze nieuwe aanpak niet dat de meer gebruikelijke veiligheidstaken geen aandacht meer krijgen. We blijven ons inzetten voor de bestrijding van: High Impact Crimes (zoals woninginbraken), fietsendiefstallen, verkeersovertredingen, jeugdoverlast, woonoverlast, alcoholmisbruik, veilige evenementen, een goede crisisorganisatie, keurmerk veilig ondernemen, buurtpreventie, etc.

In 2019 wordt de APV geactualiseerd (o.a. om woonoverlast, overlast op de Kaag, ondermijning, etc. beter aan te kunnen pakken).

Koudenhoorn is enige tijd terug gerevitaliseerd, met een mooie nieuwe inrichting maar ook met veel meer voorzieningen (veel meer ligplaatsen, restaurant, speelbos, etc.). Dit leidt tot veel meer bezoekers in de zomerperiode, meer overlast en daarmee ook meer behoefte aan toezicht en handhaving. Dat geldt ook voor de functie van havenmeester. In 2018 is gekozen voor de inhuur van een beveiligingsbedrijf (havenmeester en toezicht). De ontwikkelingen op het eiland en deze invulling worden geëvalueerd. Op basis van deze evaluatie wordt voor 2019 opnieuw bepaald hoe wij hiermee verder gaan. Het gebruikersoverleg Koudenhoorn (tweemaal per jaar overleg met alle gebruikers van Koudenhoorn) wordt gecontinueerd.

In Sassenheim en Voorhout zijn inmiddels de Keurmerken Veilig Ondernemen (KVO's) opgezet in de winkelcentra. In 2019 wordt ook voor Warmond een KVO gestart.

De mogelijkheid voor meer vuurwerkvrije zones in Teylingen zal de komende jaren worden voortgezet. Bewoners kunnen zelf het initiatief nemen om een vuurwerkvrije zone te laten instellen. Hier moet binnen het gebied dat zij willen aanwijzen als vuurwerkvrije zone wel voldoende draagvlak voor zijn. De initiatiefnemer moet door middel van een enquête aantonen dat dit draagvlak er is. De gemeente heeft hierin een faciliterende rol.

We willen bewoners en ondernemers zoveel mogelijk actief betrekken bij het realiseren van een veilige woon- en leefomgeving. Dit gaan we onder andere doen door bewoners een rol te geven bij de totstandkoming van het nieuwe veiligheidsbeleid. Maar men kan hierbij ook denken aan burgers die functioneren als extra ogen en oren voor de politie en gemeente door middel van (WhatsApp) Buurtpreventie of door hondenbezitters te vragen een extra oogje in het zeil te houden.

De vraag naar vrijwilligers voor de hulpdiensten (politie en brandweer) neemt toe. De gemeente kan een bijdrage leveren in de werving van deze vrijwilligers door haar eigen communicatiekanalen en -netwerken in te zetten. Belangrijk hierbij is dat we ons ook richten op de jeugd en jongvolwassenen.

De verdeling van politieteams binnen de Bollenstreek wordt in de nabije toekomst gewijzigd. De gemeente Teylingen zet in op één robuust politieteam voor Hillegom, Lisse en Teylingen.

Toelichting activiteiten doel B

We willen dat jeugdigen gezond en veilig opgroeien. We willen criminaliteit en ernstige overlast in de buitenruimte voorkomen.

Daarvoor is nodig dat professionals en organisaties in het domein veiligheid en zorg effectief en vernieuwend samenwerken voor jeugdigen waarover zorgen zijn. Dit betekent:

- Zorgwekkende signalen worden tijdig gedeeld.
- Jeugdigen worden toegeleid naar ondersteuning/zorg als dat nodig is.
- Er is een op elkaar afgestemde aanpak van veiligheid en aanbod ondersteuning/zorg op relevante leefgebieden voor jongeren. Betrokken partijen werken samen.
- Het is duidelijk wie de casusregie voor de individuele jeugdige heeft.

In dit project leren gemeente en samenwerkingspartners gaandeweg hoe ze op een effectieve manier invulling kunnen geven aan de rol van ketenregie (procesregie) en casusregie. Dit doen we met een gezamenlijke werkwijze vanuit veiligheid en maatschappelijke ontwikkeling.

We willen multiproblematiek integraal en bestendig oplossen. Daar waar we vastlopen in een casus wordt dit ingebracht in het ontschottingsteam. Op die manier wordt niet alleen een casus opgelost, maar ook (indien nodig) het beleid aangepast.

Het opzetten van een lokale zorg-en veiligheidstafel voor twee jaar. Hiervoor is het noodzakelijk dat er een convenant (i.v.m. het delen van gegevens) en een werkproces opgesteld wordt. De gemeente heeft de regie op het proces.

Deelname aan het ontschottingsteam. Voor het ontschottingsteam wordt nog een separate opdracht geschreven, als onderdeel van het Ontschottingsprogramma 2018-2019. De kern van deze opdracht zal zijn: iedereen werkt en denkt als een ontschotter.

Toelichting activiteiten doel C

De bestuurlijke weerbaarheid vergroten (informatiepositie en aanpak) en als partner binnen de ketensamenwerking onze rol vervullen. Georganiseerde, ondermijnende criminaliteit wordt veelal niet gepleegd door strak georganiseerde hiërarchische organisaties, maar door gelegenheidsstructuren die dan weer in de ene en dan weer in een andere opstelling opereren.

Deze vorm van criminaliteit is op het eerste gezicht niet zichtbaar, zoals: witwaspraktijken, wietkwekerijen, vastgoedfraude. Om een beeld te krijgen van dergelijke problemen in onze eigen regio, zijn we gestart met een Pilot Ondermijning, met als eerste resultaat een quickscan. Deze scan heeft mogelijke ondermijnende activiteiten in onze gemeente in kaart gebracht. Hier wordt in de komende periode gericht actie op genomen in samenwerking met onze partners, zoals politie, Openbaar Ministerie, Belastingdienst, het RIEC en de Intergemeentelijke Sociale Dienst.

Voortzetten van de Pilot Ondermijning (half 2018 - half 2020) d.m.v. deelname aan zowel de regionale ondermijningstafel als de HLT-ondermijningstafel, het uitvoeren van de quickscan naar de weerbare gemeente en de prioriteiten uit het ondermijningsbeeld.

Om goed op bovenstaande ontwikkeling te kunnen antwoorden, willen we inzetten op in ieder geval een coördinatiepunt en daarnaast specifieke expertise inhuren op gebied van bijvoorbeeld juridische zaken, handhaving en communicatie. Dit betekent een investering voor ondermijning voor drie jaar voor een bedrag van € 94.000. De investering wordt gemonitord en na 2020 vindt een evaluatie plaats. Hieruit kan opgemaakt worden in hoeverre de investering effectief is geweest en doorgang moet vinden. In afwachting van de benodigde middelen voor de Pilot is in 2018 al een beperkte start gemaakt met dit project.

Daarnaast blijven we inzetten op onze reguliere instrumenten, zoals BIBOB-beleid, sluitingsbeleid drugs, handhaving van illegale huisvesting arbeidsmigranten en wordt onderzocht of het coffeeshop beleid herzien/geactualiseerd moet worden.

Toelichting activiteiten doel D

Met toezicht en handhaving op het gebied van bouwen en wonen gaan we verrommeling van het landschap tegen, stimuleren we ruimtelijke duurzaamheid. Panden en gronden moeten overeenkomstig de bestemming gebruikt worden. Er moet gebouwd worden conform de bouwvergunning.

De kwaliteit van deze werkzaamheden is vastgelegd in de VTH-verordening (vergunningverlening, toezicht en handhaving). Om aan deze kwaliteitseisen te voldoen, wordt gewerkt aan een verbeterplan (realisatie met ingang van 2019).

Naast het handhaven van regels houdt onze aanpak ook in dat we altijd proberen te zoeken naar oplossingen en mediation. Met de komst van de Omgevingswet krijgt deze aanpak nog meer nadruk.

Gelet op het verbod op asbestdaken per 2024, is een inventarisatie gemaakt van deze daken in Teylingen. Voor de handhaving spelen hierbij twee zaken. De eerste is de vervanging van deze daken uiterlijk 2024. Dat kan ook vanuit de bouwregelgeving. De tweede is dat vanaf deze daken via de waterafvoer sprake kan zijn van vervuilde grond (wet Milieubeheer, bodembescherming). Inmiddels heeft de Omgevingsdienst deze problematiek actief opgepakt. Voor Teylingen wordt een plan van aanpak gemaakt. We moeten rekening houden met vervolgstappen en mogelijk vervolgkosten (op dit moment nog onbekend).

Met de Greenport-gemeenten zijn afspraken gemaakt over handhaving in het buitengebied. Hiervoor is tijdelijk (vier jaar?) extra inzet noodzakelijk (BWT-toezichthouders en handhavingsjurist). Wat de kosten zijn, valt op dit moment moeilijk in te schatten.

De uitvoering van het Handhavingsbeleid 2019 - 2022 behelst het hele pakket aan handhavingswerkzaamheden van de BWT-toezichthouders en boa's.

Voor de monumenten geldt dat wij doorgaan met toezicht op de onderhoudssituatie (instandhouding).

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM) Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	Politie Zorgpartners Brandweer

Mobiliteit

Raadsprogramma

Een goede bereikbaarheid van Teylingen

Dat geldt voor de auto, fiets en voor het openbaar vervoer. We willen dat inwoners, en met name kinderen, zich makkelijk en veilig kunnen bewegen op straat en naar school kunnen gaan. We willen dat inwoners lang en prettig in de eigen wijk kunnen blijven wonen. Daarom moeten inwoners gemakkelijk gebruik kunnen maken van openbaar vervoer. Er zijn voldoende haltes die geschikt zijn voor alle validen en minder validen van alle leeftijden. De frequentie van het openbaar vervoer mag omhoog. De dorpskernen zijn goed bereikbaar en toegankelijk voor mindervaliden.

We onderzoeken de mogelijkheden om de rondweg Zuid in Voorhout van de N444 door te trekken naar Oosthout. Bij grootschalige nieuwbouw in de regio kijken we naar het verbeteren van de ontsluiting van de streek. Dat doen we in samenwerking met omliggende gemeenten. Dat geldt voor de ontsluiting per auto, maar zeker ook per fiets en openbaar vervoer. Denk bijvoorbeeld aan de mogelijkheid tot het aanleggen van lightrailverbindingen. We nemen het initiatief om regiobreed een convenant duurzame mobiliteit uit te werken. Onderdeel daarvan zijn openbaar vervoersverbindingen en faciliteiten voor toeristen.

We hebben speciale aandacht voor (snelle) fietsverbindingen. We onderzoeken of een fietsverbinding van de Kagertuinen met het fietspad langs de A44 haalbaar is.

Veilige wegen

We pakken voortvarend de inventarisatie van eventueel nieuwe verkeersknelpunten op. In overleg en samenwerking met inwoners voeren we oplossingen en structurele verbeteringen door van bekende en nieuwe verkeersknelpunten. De verbetering van fietspaden wordt tot een speerpunt van het beleid gemaakt.

Collegeprogramma

P46	Er vindt in 2019 een eerste verkenning plaats naar de mogelijkheden van een zuidelijke randweg Voorhout. Afhankelijk van de uitkomsten kan daaraan na 2019 een vervolg worden gegeven. Bij nieuwe grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen worden in een vroeg stadium de mobiliteitsconsequenties in beeld gebracht. Voor de verschillende vervoerswijzen zal inzichtelijke worden gemaakt wat nodig is om de ontwikkeling aan te laten sluiten bij een duurzaam verkeerssysteem. In 2019 zullen de werkprocessen hiervoor worden uitgewerkt. Realisatie maatregelen HOV-verbinding Noordwijk – Schiphol als onderdeel van het verhogen van de bereikbaarheid met het OV.
P48	De bestaande programma's vanuit het Programma Ontsluiting Greenport (POG) zijn nog steeds actueel. We blijven hier in 2019 samen met onze regiopartners aan werken. Het gaat daarbij onder meer om: • de Duinpolderweg/bereikbaarheid Duin- en Bollenstreek/Haarlemmermeer; • noordelijke verbinding Rijnsburg; • knooppunt N443: Piet Gijzenbrug.
P49	We stellen het Actieplan Fiets op, waarin de maatregelen voor de komende jaren zijn vastgelegd. Dit plan is van belang voor zowel het verduurzamen van het netwerk in de vorm van verbindingen en de uitvoering daarvan, alsook voor het verhogen van de verkeersveiligheid op dit netwerk. In 2019 zal dit plan worden opgesteld, na 2019 zal het worden gerealiseerd.
P50	Er is een parkeeronderzoek gepland. In de komende jaren zullen deze tellingen periodiek worden herhaald.
P51	Om vragen en aandachtspunten ten aanzien van de infrastructuur te kunnen beantwoorden, is inzicht nodig in het gebruik van die infrastructuur. Ook in het kader van de verkeersveiligheid is het hebben van een dergelijk inzicht noodzakelijk. Als gemeente voeren we momenteel incidenteel monitoringsonderzoek uit. Mede vanuit de wens om meer datagedreven te werken, is het verzamelen van data/gegevens daarin de eerste stap. In 2019 staat er een onderzoek naar verkeersgebruik van onze wegen (verkeerstellingen) gepland. Het ontwikkelen van nieuwe educatieve en/of voorlichtingscampagnes wordt integraal meegenomen bij de geplande herinrichtingen en bij opstelling van nieuw beleid.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Betere auto-, fiets- en OV-bereikbaarheid.	Verhogen verkeersveiligheid.	Duurzamere mobiliteit.	Betere ontsluiting van de Greenport Duin- en Bollenstreek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
> Referentiebepaling OV-bereikbaarheid. In participatief verband onderzoek wat het huidige bereikbaarheidsniveau van het (bus) openbaar vervoer is (toegankelijkheid, frequentie, halteaanbod en -dichtheid).	> Vergroten inzicht gebruik infrastructuur, mede in relatie tot de verkeersveiligheid. Om vragen en aandachtspunten ten aanzien van de infrastructuur te kunnen beantwoorden, is inzicht nodig in het gebruik ervan.	> Deelname aan programma regionaal Energieakkoord en specifiek deelnemen aan het programma Duurzame mobiliteit. Dit leidt op korte termijn (2019) tot maatregelen op het gebied van laadpaalinfrastructuur en	> Het verduurzamen van het OV-systeem in de regio vraagt om een onderzoek naar de mogelijkheden van lightrailverbindingen. Wij zien erop toe dat dit thema een plek krijgt in de regionale OV-visie en vragen bij Holland Rijnland

Dit als input voor de aanbesteding van de nieuwe concessie van het bus OV door de provincie Zuid-Holland en de OV-visie die in Holland Rijnland-verband wordt opgesteld. > Actieplan Fiets opstellen waarin de maatregelen voor de komende jaren zijn benoemd. Dit plan is van belang voor zowel het verduurzamen van het netwerk in de vorm van verbindingen en de uitvoering daarvan, alsook het verhogen van de verkeersveiligheid op dit netwerk. In 2019 zal (in participatie) een Fietsplan worden opgesteld. Na 2019 zullen de uitwerkingen van het plan worden gerealiseerd. > Er vindt in 2019 een eerste verkenning plaats naar de (on)mogelijkheden van een zuidelijke randweg Voorhout. Afhankelijk van de uitkomsten kan na 2019 een vervolg worden gegeven. > Bij nieuwe grootschalige RO-ontwikkelingen worden in een vroeg stadium de mobiliteitsconsequenties in beeld gebracht. Voor de verschillende vervoerswijzen zal inzichtelijk worden gemaakt wat nodig is bij de planvorming om de ontwikkeling aan te laten sluiten bij een duurzaam verkeerssysteem. In 2019 zullen de werkprocessen hiervoor worden uitgewerkt.	Als gemeente voeren we momenteel incidenteel monitoringsonderzoek uit. Mede gelet op de vraagstelling om meer 'data driven' te werken, is het verzamelen van data daarin de eerste stap. Voor 2019 staat er een onderzoek naar verkeersgebruik van onze wegen (verkeerstellingen) gepland. Tevens staat er een parkeeronderzoek gepland. Na 2019 zullen periodiek deze tellingen worden herhaald. > Bij geplande herinrichtingen maar ook bij opstelling van nieuw beleid, wordt het aansluiten op/ voortzetten van of het ontwikkelen van nieuwe educatieve en/of voorlichtingscampagnes een integraal onderdeel. Voor gemeenteverstijgende activiteiten sluiten wij aan bij de activiteiten van onder meer het ROV PZH en onze regionale ambassadeur (Dennis Salman).	deelauto's en na 2019 een (regionale) visie op het verder verduurzamen van mobiliteit. We sluiten in eerste instantie aan bij de lopende regionale activiteiten. Daarnaast blijven we ons in de regio inspannen voor blijvende aandacht voor verduurzaming. > Realisatie maatregelen HOV-verbinding Noordwijk – Schiphol als onderdeel van het verhogen van de bereikbaarheid met het OV. > Extra laadpunten creëren om elektrisch rijden te stimuleren. Hierbij sluiten we aan bij de activiteiten (bijvoorbeeld laadkaart) die momenteel door HR worden uitgewerkt. > Naast elektrische voertuigen is ook de deelauto aan een opmars bezig. In Holland Rijnland-verband stellen we beleid op dat we lokaal verder kunnen invullen. > Bijdragen aan het actueel en operationeel houden van het Regionaal Verkeers- en Milieumodel. Dit loopt de komende jaren. Met dit instrument hebben we inzicht in de geluidsbelasting van wegverkeerslawaai op toekomstige ontwikkelingen.	aandacht voor het lobbytraject dat moet worden ingezet. > De bestaande programma's vanuit het Programma ontsluiting Greenport (POG) zijn nog steeds actueel. We blijven hier in 2019 samen met onze regiopartners aan werken. Het gaat daarbij onder meer om de Duinpolderweg/ bereikbaarheid Duin- en Bollenstreek/ Haarlemmermeer, de noordelijke verbinding Rijnsburg en knooppunt N443: Piet Gijzenbrug.
---	--	---	---

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Andere regio partners Provincie Zuid-Holland OV-bedrijven (o.a. t.b.v. realisering HOV)

Wonen

Raadsprogramma

Prettig wonen voor iedereen

We bevorderen in Teylingen een betere doorstroming en een nieuw en onderscheidend woningaanbod. Zo zorgen we dat iedereen prettig kan wonen. Denk aan jongeren, starters en ouderen die (levensloopbestendig) willen wonen in de eigen woonplaats. Aan inwoners die willen wonen zonder auto, aan spoedzoekers of bewoners van sociale huur- en koopwoningen.

We benutten maximaal de mogelijkheden om woonruimte in eerste instantie aan Teylingers toe te wijzen. Ook startersleningen zetten we voort.

We focussen ons niet alleen op de lange en middellange termijn. De woningdruk is toegenomen. Daarom zoeken we voor de korte termijn naar innovatieve woonvormen, tijdelijke of modulaire bouw voor verschillende doelgroepen.

We streven een diversiteit aan woonvormen na. Zorgvuldigheid, kwaliteit en goede ruimtelijke ordening staan steeds voorop.

We bespreken op korte termijn met alle raadspartijen de ruimtelijke- en maatschappelijke invulling van de Boekhorstpolder. Dat doen we in samenspraak met alle betrokken stakeholders, ook in het kader van de Omgevingsvisie.

We onderzoeken de ontwikkelingsmogelijkheden van stationslocatie Voorhout.

Vergroten van de leefbaarheid en sociale cohesie in de wijken

Mensen blijven langer thuis wonen, ook als zij ouder zijn. Voorzieningen dicht in de buurt zijn dan belangrijk: van terrasje tot buurtkamer en buurtsuper. Ook voor kinderen en jongeren vinden we plekken om te spelen of elkaar te ontmoeten van belang. Prettig wonen betekent voor ieder mens wat anders. Wij faciliteren waar mogelijk (buurt)initiatieven uit de wijken om dit soort plekken te creëren.

Herijking bestaand huisvestings- en parkeerbeleid

De dynamiek in de huizenmarkt is veranderd. Naast woningcorporaties zien we bijvoorbeeld steeds meer institutionele beleggers die ook (sociale) huurwoningen beheren. Maatschappelijke trends als het delen van een woning, Tiny Houses en WikiHouses hebben hun intrede gedaan. We verwerken deze ontwikkelingen in nieuw beleid. Daarbij onderzoeken we de parkeerbehoefte en parkeernormen in relatie tot nieuwe woonvormen en planontwikkelingen.

Duurzaam bouwen

Gasloos bouwen is de norm. We gaan van traditionele woningen naar Nul-op-de-meter woningen en zo snel mogelijk naar Plus-op-de-meter woningen. We gebruiken zoveel mogelijk circulaire materialen. We bereiken hoge isolatiewaarden met gebruik van duurzame materialen. We gaan uit van een GPR-score van ten minste 7 per bouwonderdeel en een score van ten minste 7,5 op het onderdeel energie. We houden in de ontwerpfasen rekening met eventuele wensen van nieuwe gebruikers of juist die van bestaande gebruikers. En tijdens de bouw vragen we aannemers om hun bouwafval zoveel mogelijk gescheiden af te voeren.

De locatie Langeveld wordt een voorbeeldproject voor duurzame woningbouw, gericht op diverse doelgroepen. De voorbereiding van dit project start in 2018.

Collegeprogramma

P2	We gaan het woningbouwprogramma Teylingen monitoren en bijsturen waar nodig. Daarbij hechten wij er sterk aan te komen tot (sub)regionale afstemming van de programmering en fasering van het woningbouwprogramma, om voor de woningzoekenden op de markt een optimaal pakket neer te leggen.
P3	We maken een begin met de actualisering van de Woonvisie Teylingen 2015– 2019. Het spreekt voor zich dat we die visie interactief tot stand laten komen. We halen ideeën op, met de huidige demografische situatie en woningmarkt als basis. Het slot op de woningmarkt en de onmogelijkheid als woningzoekende een geschikte woning te vinden, is een stevig knelpunt dat vraagt om oplossingen. De op te stellen Woonvisie en de daarin te

	maken beleidskeuzes zal moeten bijdragen aan de oplossing van de problematiek. We borgen de Woonvisie later in de nog op te stellen Omgevingsvisie.
P4	Volgend op de Woonvisie onderzoeken we of het wenselijk is om te komen tot een doelgroepenverordening, waarin we de mogelijkheid kunnen vastleggen om Teylingers voorrang te geven bij woningtoewijzing van middenhuur en sociale koop.
P7	Op korte termijn analyseren wij de resultaten van het woningbehoefteonderzoek WoON2018. De uitkomsten daarvan vormen de bouwstenen voor het nieuw te ontwikkelen beleid op woongebied. Bij het uitvoeren van de Regionale Woonagenda Holland Rijnland 2017 (RWA), is specifieke aandacht voor het duurzaam goedkoop en duurzaam beschikbaar houden van sociale huur-, sociale koop- en middenhuurwoningen
P10	Verder gaan wij onverkort door met het verstrekken van startersleningen.
P27	De aanwezigheid van (fysieke) voorzieningen in buurten en aandacht voor sociale duurzaamheid zal worden opgenomen in de Omgevingsvisie. Het welzijnswerk zal worden ingezet voor het stimuleren van buurtinitiatieven. We leggen nadrukkelijk de bal neer bij de samenleving (right to challenge) om zelf met initiatieven te komen.
P28	Waar mogelijk realiseren we wensen van inwoners/gebruikers bij de (her)inrichting van straten en wijken.
P11	We onderzoeken de ontwikkelingen van de parkeerbehoefte en parkeernormen in relatie tot nieuwe woonvormen en planontwikkelingen en vertalen die in beleid. Het bevorderen van de duurzaamheid is hierbij ook een belangrijk afwegingscriterium.
P12	We stellen een Richtlijn duurzame ontwikkeling gebouwde omgeving op. Deze richtlijn omvat de energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie en wordt leidend voor nieuwe locatieontwikkelingen. Deze richtlijn verbreedt en verdiept de regeling voor GPR-gebouw en zal als uitgangspunt worden gehanteerd bij aanbestedingen en het aangaan van overeenkomsten
P13	Volgend op de motie "programma duurzaamheid", zullen wij inzetten op het zo snel mogelijk energieneutraal en gasloos maken van de bestaande Teylingse sociale woningvoorraad, dit als onderdeel van prestatieafspraken die we met de corporaties gaan maken. We zorgen ervoor de overige volkshuisvestelijke doelen niet uit het oog te verliezen. Ten aanzien van de nieuwbouw in de sociale woningvoorraad zetten wij er bij het maken van prestatieafspraken op in om alle nieuwe plannen minimaal energieneutraal te realiseren. Waar mogelijk kijken we of bestaande plannen nog aangepast kunnen worden naar deze ambitie
P15	In samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland (ODWH) gaan we eventuele knelpunten met betrekking tot het gescheiden afvoeren van bouwafval door aannemingsbedrijven inventariseren. Indien en waar nodig zullen we aansluitend daarop maatregelen nemen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Voorzien in de lokale en (boven)regionale woningbehoefte (kwantitatief en kwalitatief).	Actueel en door betrokken partners gedragen woonbeleid.	Een meer passend woningaanbod voor alle doelgroepen.	Een toekomstbestendige en duurzame woningvoorraad.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
Activiteiten 2019 (of doorlopend):	Activiteiten 2019 (of doorlopend):	Activiteiten 2019 (of doorlopend):	Activiteiten 2019 (of doorlopend):
> Opzetten en monitoren	> Analyseren resultaten	> Opstellen nieuwe regionale	> Als onderdeel van de

woningbouwprogramma Teylingen en bijsturen waar nodig. > (Sub)regionaal afstemmen van de programmering en fasering van het woningbouwprogramma. > Monitoren van ontwikkelingen op de woningmarkt en bijsturen waar nodig.	woningbehoefteonderzoek WoON2018 en deze inzetten ten behoeve van nieuw beleid. > Uitvoeren Regionale Woonagenda Holland Rijnland 2017 (RWA), hierbij is specifieke aandacht voor het duurzaam goedkoop en duurzaam beschikbaar houden van sociale huur-, sociale koop- en middenhuurwoningen. > Actualiseren Woonvisie Teylingen 2015-2019. We laten deze interactief tot stand komen met inwoners. We halen ideeën op, met de huidige demografische situatie en woningmarkt als basis. Ook de reacties van inwoners op het raadsprogramma nemen we hierin mee. We borgen de Woonvisie later in de Omgevingsvisie. > Sluiten, uitvoeren en monitoren prestatieafspraken met Stek, Vooruitgang, Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek en Huurdersbelang Teylingen. Hierbij zetten we in op een eenvoudig proces en SMARTe set afspraken.	huisvestingsverordening Holland Rijnland. > Bevorderen van initiatieven en faciliteren van de woonopgave als gevolg van transitie en transformatie Maatschappelijke zorg, samen met stakeholders. > Verstrekken van startersleningen. > Met de corporaties in gesprek gaan over het toepassen van lokaal maatwerk (conform huisvestingsverordening Holland Rijnland) om vrijkomende sociale huurwoningen met voorrang toe te wijzen aan Teylingers. Activiteiten na 2019: > Volgend op de woonvisie onderzoeken of het wenselijk is doelgroepenverordening vast te stellen, die de mogelijkheden borgt om Teylingers voorrang te geven bij woningtoewijzing middenhuur en sociale koop.	prestatieafspraken vragen we de corporaties om de Teylingse voorraad zo snel mogelijk energieneutraal te maken, volgend op het raadsprogramma Duurzaamheid (met streefdatum 2022), zonder hierbij de overige volkshuisvestelijke doelen uit het oog te verliezen. Geschatte investeringskosten: € 200 miljoen. > Als onderdeel van de prestatieafspraken vragen we corporaties om alle nieuwe plannen minimaal energieneutraal te realiseren en waar mogelijk te kijken of bestaande plannen aangepast kunnen worden naar deze ambitie.
--	---	---	--

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Woningbouwcorporaties Projectontwikkelaars Huurdersbelangenvereniging

Implementatie Omgevingswet

Raadsprogramma

We hebben ervoor gekozen om de uitdagingen die voor ons liggen zoveel mogelijk integraal te benaderen. Zoals dat ook in het sociale domein (samenhang in zorg & welzijn) en fysieke domein (Omgevingswet) de bedoeling is. Dus geen traditionele programmatische (begrotings)indeling, maar een integrale kijk op Teylingen in vijf thema's:

1. Prettig wonen voor iedereen
2. Energiek en sociaal Teylingen
3. Ondernemend en bruisend Teylingen
4. Duurzaam denken en doen
5. Modern bestuur, invloedrijke inwoners

Collegeprogramma

P1	In het kader van de opstelling van de Omgevingsvisie is het de bedoeling om opgaven en vraagstukken op een geïntegreerde wijze vast te leggen, zoals de woningbouwopgave, vraagstukken vanuit het sociaal domein, bereikbaarheid, mobiliteit en duurzaamheid (fysiek en sociaal).
----	---

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Participatie met en door inwoners, ondernemers, initiatiefnemers en samenwerkingspartners.	Een digitale ontsluiting van gegevens en infrastructuur, die aansluit op het landelijke Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) passend bij de invoering van de Omgevingswet.	Een optimale dienstverlening en cultuurverandering bij initiatiefnemers, bestuurders en ambtenaren.	Via de instrumenten van de Omgevingswet, zoals de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan, werken we aan een veiligere en gezondere leefomgeving in Teylingen, waarbij wordt aangesloten bij trends en ontwikkelingen in de samenleving. We zijn tijdig voorbereid op de invoering van de Omgevingswet.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
> Onderzoeken hoe we participatie in het kader van de Omgevingswet gaan vormgeven.	> Kennisuitwisseling en samenwerken met samenwerkingspartners > Analyse huidige stand van zaken en plan van aanpak HLT opstellen om conform de wenselijke situatie onder de nieuwe Omgevingswet te kunnen werken	> Organiseren van bijeenkomsten en proeftuinen voor ambtenaren, bestuurders, samenwerkingspartners en initiatiefnemers om de nieuwe manier van werken te introduceren.	> Opstellen van een Omgevingsvisie in lijn met de regionale agenda Hart van Holland met een digitale visiekaart, milieueffectrapportage (MER) en monitoringsysteem. > Integreren van opgaven en vraagstukken, zoals de woningbouwopgave, bereikbaarheid en mobiliteit en duurzaamheid (fysiek en sociaal) in de Omgevingsvisie.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Overige overheidspartners Ondernemers Maatschappelijke instellingen

Gebiedsontwikkeling

Raadsprogramma

Een open landschap

Het buitengebied is er voor agrarische en recreatieve bedrijvigheid. We voorkomen daar verdringing door niet agrarisch gebonden bedrijven. We ondersteunen de activiteiten van GOM (Greenport Ontwikkelingsmaatschappij) en hechten belang aan goede inpassing van woningen in het buitengebied. Zo blijft het open karakter van het gebied behouden en blijven verkeersstromen beheersbaar. Dat betekent ook dat we geen majeure woningbouwprojecten uitvoeren in het buitengebied. Een open buitengebied is ook voor inwoners belangrijk om van te genieten.

Duurzaam bouwen

Gasloos bouwen is de norm. We gaan van traditionele woningen naar Nul-op-de-meter woningen en zo snel mogelijk naar Plus-op-de-meter woningen. We gebruiken zoveel mogelijk circulaire materialen. We bereiken hoge isolatiewaarden met gebruik van duurzame materialen. We houden in de ontwerpfase rekening met eventuele wensen van nieuwe gebruikers of juist die van bestaande gebruikers. En tijdens de bouw vragen we aannemers om hun bouwafval zoveel mogelijk gescheiden af te voeren.

De locatie Langeveld wordt een voorbeeldproject voor duurzame woningbouw, gericht op diverse doelgroepen. De voorbereiding van dit project start in 2018.

Waarde erfgoed

We behandelen ons erfgoed met respect. We gaan zorgvuldig om met sloopverzoeken voor beeldbepalende panden. We kijken eerst of er alternatieven zijn voor sloop. We werken de procedure hiervoor verder uit.

Collegeprogramma

P5	We geven de hoogst mogelijke prioriteit aan de realisering van huisvesting voor bijzondere doelgroepen uit het Beleidskader Maatschappelijke zorg op locaties die bij de gemeente in eigendom zijn, zoals Langeveld in Sassenheim en de stationslocatie in Voorhout. De focus ligt op duurzame en innovatieve concepten. Naast de hiervoor genoemde locaties gaan we een quick scan uitvoeren naar mogelijke andere locaties die hiervoor in aanmerking kunnen komen. Behalve gronden in eigendom van de gemeente kunnen dit ook terreinen in particulier eigendom zijn.
P6	We organiseren en geven sturing aan de woonopgave als gevolg van transitie en transformatie Maatschappelijke Zorg. We doen daarbij een appel op relevante stakeholders mee te denken en daarvoor plannen te ontwikkelen.
P8	We stimuleren en faciliteren plannen van ontwikkelaars, corporaties, bedrijven en particuliere initiatiefnemers die positief bijdragen aan de doelen op het gebied van wonen, economie, mobiliteit en duurzaamheid. Vraaggericht bouwen, diversiteit van woonvormen en levensloopbestendig bouwen zijn speerpunten voor nieuwe woningbouwlocaties.

P9	Als voorbeeld hierbij kan worden gedacht aan ons voornemen om op interactieve wijze te komen tot een gebiedspaspoort ¹ en Plan van Aanpak voor de ontwikkeling van woningbouw op de locatie Nieuw-Boekhorst in Voorhout
P 17	We geven onverminderd uitvoering aan het gebiedsprogramma Bloeiende Bollenstreek en regionale samenwerking in het kader van Leidse Ommelanden en het Hollands-Utrechts plasseengebied. Daarmee geven we invulling aan de regionale groeninfrastructuur.
P18	Bij de ontwikkeling van een woningbouwlocatie is er aandacht voor een goede kwaliteit van groen- en recreatieve voorzieningen in de wijk. Daarbij wordt steeds de verbinding gemaakt met en aansluiting gezocht bij bestaande recreatiegebieden en -voorzieningen in de omgeving en wordt aangesloten op de omliggende en regionale groeninfrastructuur.
P20	Ter voorkoming van verdringing van de agrarische- en recreatieve bedrijvigheid in het buitengebied starten we met een project Handhaving Buitengebied. In dit GOM-project wordt gestart met een plan van aanpak om het buitengebied te handhaven. In het plan van aanpak komt een prioritering. De doorlooptijd van dit handhavingstraject inschatten wij in op vier jaar.
P12	We stellen een Richtlijn duurzame ontwikkeling gebouwde omgeving op. Deze richtlijn omvat de energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie en wordt leidend voor nieuwe locatieontwikkelingen. Deze richtlijn verbreedt en verdiept de regeling voor GPR-gebouw en zal als uitgangspunt worden gehanteerd bij aanbestedingen en het aangaan van overeenkomsten.
P16	De locatie Langeveld wordt een voorbeeldproject voor duurzame woningbouw, gericht op diverse doelgroepen. De voorbereiding van dit project start nog dit jaar.
P34	Voor het behoud van onze monumenten maken we een keer per twee jaar een volledige ronde langs alle monumenten. Onderzocht wordt dan of maatregelen nodig zijn voor behoud van het monument en ter voorkoming van verval. Mochten er plannen zijn voor ontwikkeling van het monument, dan is de eerste stap: <i>ontwikkeling met behoud van</i> . Mocht dat niet lukken, dan wordt onderzocht waaruit de herontwikkeling dan kan bestaan.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling gericht op een schone, veilige, groene en duurzame leefomgeving voor iedereen. We geven uitvoering aan de Structuurvisie Teylingen 2030, de op te stellen Omgevingsvisie Teylingen en de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport.	DOEL B Behoud van monumenten ter voorkoming van verval.
--	---

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteiten doel A > Met prioriteit realiseren van huisvesting voor bijzondere doelgroepen op locaties in gemeentelijk eigendom, zoals terrein Langeveld in Sassenheim en de Stationslocatie Voorhout. Hierbij ligt de focus op duurzame en innovatieve concepten. > Uitvoeren van een quick scan naar mogelijke andere locaties die hiervoor in aanmerking kunnen komen. Dit	Activiteiten doel B > een keer per twee jaar een volledige ronde langs alle monumenten. Onderzocht wordt dan of maatregelen nodig zijn voor behoud van het monument en ter voorkoming van verval. > Mochten er plannen zijn voor ontwikkeling van het monument:
---	--

¹ In een gebiedspaspoort zijn de ambities en gewenste kaders voor bijvoorbeeld de bebouwing, openbare ruimte en leefkwaliteit van een locatie bij elkaar in beeld gebracht. Alles op basis van de inbreng van de stakeholders op die locatie.

kunnen ook gronden in particulier eigendom zijn. > Interactief opstellen van een gebiedspaspoort en plan van aanpak voor de ontwikkeling van woningbouw op de locatie Nieuw-Boekhorst in Voorhout. > Opstellen van een richtlijn duurzame gebiedsontwikkeling gericht op de energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie, dat leidend wordt voor nieuwe locatieontwikkelingen. Deze richtlijn verbreedt en verdiept de regeling voor GPR-gebouw. De richtlijn is uitgangspunt voor aanbestedingen en overeenkomsten. > Stimuleren en faciliteren van plannen van ontwikkelaars, corporaties, bedrijven en particuliere initiatiefnemers die positief bijdragen aan de doelen op het gebied van wonen, economie, mobiliteit en duurzaamheid. Vraaggericht bouwen, diversiteit van woonvormen en levensloopbestendig bouwen zijn speerpunten voor nieuwe woningbouwlocaties. > We onderzoeken de ontwikkelingen van de parkeerbehoefte en parkeernormen in relatie tot nieuwe woonvormen en planontwikkelingen en vertalen die in beleid. > Participeren in de realisatie van de doelstellingen van de GOM op het gebied van het ontwikkelen van GOM-woningen, het tegengaan van verrommeling en het verbeteren van het landschap.	• 1e stap: <i>ontwikkeling met behoud van</i>. • 2e stap: herontwikkelingsmogelijkheden in beeld brengen.
--	--

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	Woningbouw corporaties Projectontwikkelaars Bedrijven Particuliere initiatiefnemers

Wat gaan wij daarvoor doen?

Bij (tijdelijke) ontwikkeling van de locatie Langeveld moet rekenschap worden gegeven van de beoogde bijdrage van deze locatie aan het Regionaal Investeringsfonds (3 miljoen Euro) en de opbrengst uit het eerdere participatietraject.

Openbare ruimte en duurzaamheid

Raadsprogramma

Versterken van de biodiversiteit

Biodiversiteit is de verscheidenheid aan planten- en diersoorten in een gebied. We willen dat onze gemeente ook een prettige en leefbare omgeving is voor volgende generaties. Daarom vergroten we zoveel mogelijk de diversiteit aan planten en dieren in het Teylingse landschap. We betrekken hierbij onze inwoners en versterken de groene leefomgeving in de wijken. Operatie Steenbreek ('tegel eruit, plant erin') blijven we actief ondersteunen om de gevolgen van wateroverlast te verkleinen.

We werken uit hoe wij de kwaliteit van natuur en landschap kunnen versterken, bijvoorbeeld door het aanbrengen van landschapselementen, het aanplanten van kwalitatief goede groenstroken of door meer ruimte te geven aan een niet maaien beleid. Daarnaast onderzoeken we wat we kunnen doen om de situatie van de insectenpopulatie te verbeteren, denk aan het terugdringen van het gebruik van landbouwgif en bestrijdingsmiddelen.

Een schone leefomgeving

Het schoonhouden van de buitenruimte is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van inwoners, bedrijven, instellingen en de gemeente. Waar mogelijk verwerken we het afval dat vrijkomt in de buitenruimte tot grondstoffen voor nieuwe producten. Denk aan blad- en groenafval dat vrijkomt bij het onderhouden van plantsoenen en het schoonhouden van de straten.

We vragen onze inwoners op een duurzame manier om te gaan met hun afval. Inwoners moeten het afval op een makkelijke manier kwijt kunnen. Daar richten we de wijze van afvalinzameling op in.

We plaatsen ook afvalbakken in de recreatiegebieden. We sporen veroorzakers van zwerfafval en overlast door hondenpoep aan dit afval zelf op te ruimen. Daarbij gebruiken we educatieprojecten en campagnes. We zorgen voor voldoende uitlaatplaatsen en een adequaat hondenbeleid. We ondersteunen en belonen vrijwilligers die zwerfafval opruimen.

Collegeprogramma

P14	Bij de (her)inrichting van straten en wijken realiseren we waar mogelijk wensen van gebruikers, dit is een onderdeel van participatie. Het niveau van participatie wordt vooraf bepaald aan de hand van de opdrachtbeschrijving.
P21	Op basis van een in 2018 vastgestelde kansenkaart wordt een Uitvoeringsprogramma biodiversiteit opgesteld.
P22	Bij de (her)inrichting en het beheer van woonwijken zullen groen, natuurvriendelijke oevers en het maaien anders worden uitgevoerd. Bij (her)inrichting zullen we de streekeigenheid versterken door het toepassen van inheemse bomen, struiken en planten die passen bij de natuurlijke omstandigheden. Beschoeiing zal daar waar mogelijk bij vervanging omgevormd worden naar een natuurlijke oever. Meer grasbermen zullen worden vervangen door bloemrijke bermen en er zal meer gevarieerd gaan worden in maaifrequentie en het laten staan van gras, bijvoorbeeld aan de kant van sloten. Door deze maatregelen zal er meer verscheidenheid (biodiversiteit) aan planten- en diersoorten ontstaan.
P23	We richten onze leefomgeving in met duurzaam groen, in participatie met de bewoners. Daarbij maken we een keuze voor een verscheidenheid aan plant- en boomsoorten die van nature in onze omgeving voorkomen. Het nieuwe handboek inrichting openbare ruimte, dat eind 2019 gereed is, wordt hierbij de leidraad. In dit handboek wordt een lijst van planten en bomen opgenomen waar men, afhankelijk van een gebied of plaats, uit kan kiezen.
P24	Naast voorlichting aan bewoners geven we zelf het voorbeeld door daar waar mogelijk het aantal vierkante meters verharding in de openbare ruimte te verkleinen (voorbeeld: project Kagerplein). Bij nieuwbouw worden de bewoners actief benaderd met voorbeelden om tuinen duurzaam in te richten met minimale of open verharding.

	Tweemaal per jaar houden we een campagne waarbij bewoners tegels kunnen inleveren tegen vaste planten.
P29	We gaan onderzoeken welke gerecyclede producten we kunnen toepassen in de buitenruimte. Er zullen een aantal pilots worden gedraaid.
P30	Op basis van participatief afvalbeleid richten we de manier van afvalinzameling in om te komen tot minimaal 75% afvalscheiding in 2020 en maximaal 100 kilo restafval per inwoner per jaar.
P31	Bij het plaatsen van afvalbakken in recreatiegebieden onderzoeken we de mogelijkheid om bij de bron te scheiden. We voeren, in samenwerking met scholen en de wijkregisseurs, zwerfafvalacties uit.
P32	We ondersteunen educatieprojecten en initiëren voorlichtingscampagnes op het gebied van (zwerf)afval en hondenpoep.
P33	We houden toezicht op de uitvoering van het hondenbeleid. Naast de reguliere handhavingstrajecten zetten we in op jaarlijkse voorlichtingscampagnes om het gedrag te beïnvloeden. We monitoren de effecten en beoordelen op basis daarvan of bijstelling van beleid nodig/gewenst is.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Een prettige leefomgeving met specifieke aandacht voor groen, milieu, biodiversiteit, vitaliteit en ruimte voor wensen/initiatieven uit de samenleving.	Teylingen 100% duurzaam in 2030.	Teylingen energieneutraal in 2030 en klimaatneutraal.	Teylingen klimaatbestendig.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
> (doorlopend) Bij de (her)inrichting van straten en wijken realiseren we waar mogelijk eventuele wensen van gebruikers. > (doorlopend) Actueel maken en bijhouden handboek (her)inrichting openbare ruimte. Versterken biodiversiteit en groen > (2019) Opstellen uitvoeringsprogramma biodiversiteit op basis van een (in 2018 vast te stellen) kansenkaart met de volgende hoofdlijnen: -gebiedskansen -kansen gemeentelijke taken: beheer, vergunning, ODWH -educatie > (doorlopend) Bij (her)inrichting en het beheer van woonwijken krijgen groen, natuurvriendelijke oevers en het maaien extra aandacht. > (doorlopend) We blijven groenadoptie en andere buurtinitiatieven stimuleren en faciliteren. > (doorlopend) Plaatsen van voldoende afvalbakken. Integraal met andere beleidsthema's (2019-2022)	> (2019) Uitvoeren pilots t.b.v. hergebruik van gemeentelijk afval (o.a. bermgras, bladafval en kaphout). > (2019) Opstellen notitie hergebruik bedrijfsafval. MVI > (2019) Invoeren Maatschappelijk Verantwoord Inkopen en aanstellen MVI-coördinator. Integraal met andere beleidsthema's > (2019-2022) Realiseren duurzame gebiedsontwikkeling op basis van een vastgesteld kader.

Uitvoeren van vastgestelde plannen afkomstig uit andere beleidsvelden zoals: > De aanleg van sporthoekjes in parken. > Het verbeteren van de infrastructuur voor duurzame mobiliteit (fietsers, voetgangers en OV), waaronder een fietsverbinding tussen de Kagertuinen en het fietspad langs de A44. > Het uitvoeren van maatregelen afkomstig uit centrumvisie. > De realisatie van projecten uit het programma Leidse Ommelanden. > Maatregelen op basis van metingen van de luchtkwaliteit.	
---	--

ACTIVITEITEN DOEL C > <u>(doorlopend)</u> Aanbieden duurzaamheidslening aan inwoners en maatschappelijke organisaties. > <u>(doorlopend)</u> Verduurzamen gemeentelijk wagenpark. > <u>(doorlopend)</u> Actief uitdragen en uitvoeren vereenvoudigde procedure laadpalen ter bevordering van elektrisch rijden. > <u>(2019/2020)</u> Uitwerken plan voor het zorgvuldig (maatschappelijk) inpassen van duurzame energiebronnen (zonneweides en windturbines) in de openbare ruimte. > <u>(2019)</u> Opstellen en vaststellen lokale warmtevisies bestaande bouw. > Verduurzamen bedrijven (terreinen) en utiliteitsbouw.	ACTIVITEITEN DOEL D > <u>(doorlopend)</u> Voorlichtingscampagne Operatie Steenbreek.
---	---

SAMENWERKINGSPARTNERS	
Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	

Verbonden partijen

De vernieuwde BBV voorschriften schrijven voor dat informatie over een verbonden partij wordt opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Holland Rijnland
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platform-rol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.
Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe CAO worden afgesloten. De nieuwe CAO kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM)
Doelstelling/Publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.
Ontwikkelingen	Proces nieuw Regionaal Risicoprofiel VRHM: Het regionaal risicoprofiel is een belangrijke pijler onder het regionaal beleidsplan van VRHM. Om in 2019 het beleidsplan VRHM 2020-2023 te kunnen vaststellen, dient het regionaal risicoprofiel eind 2018 gereed te zijn. VRHM heeft de ambitie om het nieuwe regionaal risicoprofiel richtinggevend te laten zijn voor de doorontwikkeling naar een netwerkorganisatie. Hierbij geeft het risicoprofiel niet alleen inzicht in waarschijnlijkheid en impact van risico's, maar ook de rol in het bijbehorende netwerk en inzicht in (risico- en crisis)beheersmaatregelen.

Beleidsrisico's	Daling instroom vrijwilligers. De betrokkenheid van de vrijwilligers is van belang en er moet zorg blijven voor de binding met vrijwilligers.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)
Doelstelling/Publiek belang	Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (m.n. bouwstoffenbesluit), en advisering van de deelnemende gemeenten bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.
Ontwikkelingen	Door een wetswijziging van het Besluit omgevingsrecht is bepaald dat het toezicht op het bedrijfsmatig verwijderen van asbest een taak van de omgevingsdienst is. In mei 2018 heeft het college ingestemd met de offerte asbest overdracht van de omgevingsdienst en medio 2018 vind de daadwerkelijke overdracht plaats.
Beleidsrisico's	De gemeente bepaalt zelf de afname van het aantal uren. Er zijn maatregelen getroffen om de financiële robuustheid van de omgevingsdienst te herstellen. Deelnemende gemeenten zijn nauw betrokken bij het plan van aanpak.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties	Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. (GOM)
Doelstelling/Publiek belang	De GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij de GOM zijn zes Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, planten, bollen, knollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.
Ontwikkelingen	In 2019 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2018-2023.
Beleidsrisico's	Met in achtneming van de kapitaalinbreng van de gemeenten (€ 390.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie	Bron
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	Percentage van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopname.	*	2015: 7%	VeiligheidNL
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	Percentage van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopname.	*	2015: 14%	VeiligheidNL
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	8,2	2016: 8,2	Basisregistratie adressen en gebouwen
Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (%)	73,4%	2018: 73,4%	CBS
Omvang huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per bewoner in kilo's	165	2016: 166 kg	CBS
Hernieuwbare elektriciteit	Percentage elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	2%	2016: 2%	RWS

* Deze BBV-indicator komt eind 2018 te vervallen bij de actualisatie van de Regeling beleidsindicatoren gemeenten.

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie 2016	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per bewoner in kilo's	165	166 kg	CBS
Hernieuwbare elektriciteit	Percentage elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	2%	2%	RWS

Kaderstellende stukken

- Programma actualiseren bestemmingsplannen
- Regionale Structuurvisie Holland Rijnland
- Provinciale Visie op Ruimte en Mobiliteit
- Regionale Woonagenda Holland Rijnland
- Woonvisie Teylingen
- Gemeentelijk Verkeer- en Vervoer Plan (GVVP)
- Zorgpact Teylingen
- Begroting Teylingen – Begroting Omgevingsdienst West-Holland
- Intergemeentelijke structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek
- Structuurvisie Teylingen 2030 Duurzaam bloeiend
- Erfgoedwet 2016
- Wijkgericht werken
- Uitvoeringsprogramma groen Bollenstreek 2014 - 2018 Holland Rijnland
- Gebiedsprogramma groen Bollenstreek 2016-2020 Holland Rijnland
- Speelplaatsenbeheerplan 2014-2018
- Uitvoeringsprogramma Zwerfafval
- Afvalstoffenbeleidsplan
- Integraal Afval Waterketen Plan
- Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan
- Regionaal Verkeers- en Vervoersplan Holland Rijnland, met uitvoeringsprogramma
- Nota Regionale Investeringsstrategie Holland Rijnland
- Provinciaal fietspadenplan 2008
- Geactualiseerde wegenstructuur Voorhout 2020

- Gemeentelijk Verkeers-en Vervoersplan Teylingen (GVVP) 2010-2020
- Beleidsplan De Waarde van Groen
- www.kinggemeenten.nl
- www.e-overheid.nl
- www.operatiebrp.nl
- WOZ-wijzer, informatie voor raadsleden
- www.klantinfocus.nl/diensten/govmetric
- www.omgevingswetportaal.nl

WAT MAG HET PROGRAMMA KOSTEN?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Verkeer, vervoer	-3.356	-3.870	-4.209	-4.150	-4.406	-4.496
Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	-11.678	-2.339	-4.169	-2.215	-2.196	-2.113
Gebiedsontwikkeling	-1.622	-1.903	-1.891	-1.654	-1.705	-1.658
Openbare ruimte	-2.422	-2.952	-2.735	-2.689	-2.625	-2.621
Veiligheid	-3.220	-3.429	-3.546	-3.520	-3.556	-3.501
Totaal Lasten programma	-22.298	-14.493	-16.550	-14.228	-14.488	-14.389
Baten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Verkeer, vervoer	44	143	49	49	49	49
Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	10.638	1.146	5.529	744	544	544
Gebiedsontwikkeling	92	0	0	0	0	0
Openbare ruimte	74	110	135	135	135	135
Veiligheid	290	305	305	305	305	305
Totaal Baten programma	11.138	1.703	6.017	1.232	1.032	1.032
Saldo programma voor bestemming	-11.160	-12.790	-10.533	-12.995	-13.456	-13.357
Storting in reserves	-1.484	-80	-2.923	-63	-63	-63
Onttrekking aan reserves	967	940	1.565	1.279	1.278	1.183
Saldo programma na bestemming	-11.676	-11.930	-11.891	-11.779	-12.241	-12.237

Programma 3 Ondernemend en bruisend Teylingen

Context

Wij staan voor een vitale economie in een vitale streek. Voor een goed en veilig vestigingsklimaat voor starters en ervaren ondernemers, zowel lokaal als regionaal. We omarmen en stimuleren een circulaire economie en stimuleren werkgelegenheid. We staan voor levendige en bedrijvige centra in de dorpen en voor winkelgebieden die levensvatbaar zijn. We volgen trends in de samenleving, met oog voor de invloed van digitalisering. We zijn trots op de toeristische parels van Teylingen en geven daar bekendheid aan. We zorgen dat onze inwoners en toeristen kunnen genieten van het moois dat Teylingen biedt. Een goede (digitale) infrastructuur vinden we belangrijk.

Ambitie

Ruimte voor ondernemerschap staat voor ons college voorop. De samenleving en ondernemers hebben ruimte nodig om te ondernemen en kansen te benutten. Wij zien onze rol vooral in het creëren van goede randvoorwaarden om te ondernemen en duurzame ontwikkelingen te faciliteren. En dit houdt niet op bij onze gemeentegrenzen. Wij zetten dan ook vol in op samenwerking in de regio met de Economic Board Duin- en Bollenstreek. Een samenwerking met en door ondernemers, waarbij gemeenten projecten faciliteren en partner zijn. Goede randvoorwaarden creëren we met stevige centrumvisies, met het leggen van relaties tussen onderwijs en arbeidsmarkt, aandacht voor de fysieke en digitale infrastructuur en stimuleren van duurzaam handelen. Tot slot gaan wij zorgen voor één aanspreekpunt waar ondernemers met al hun vragen terecht kunnen.

Speerpunten

De belangrijkste speerpunten in het programma Ondernemend en bruisend Teylingen zijn:

- We leveren een bijdrage aan de uitvoering van de regionale economische agenda via de Economic Board
- We sluiten intentieovereenkomsten met werkgevers af om arbeidsplaatsen te creëren
- We stellen voor de drie kernen integrale centrumvisies op, inclusief uitvoeringsagenda's
- We zorgen voor gezellige winkelcentra met goede parkeervoorzieningen
- We stimuleren en ondersteunen ondernemers die investeren in innovatie en verduurzaming
- Eén aanspreekpunt voor ondernemers in onze organisatie

Ontwikkelingen

Interbestuurlijk programma (IBP)

Nederland staat de komende tijd voor een aantal uitdagingen, zoals de energietransitie, het tegengaan van eenzaamheid en het terugdringen van het aantal mensen met problematische schulden. Het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen pakken deze grote maatschappelijke opgaven gezamenlijk aan: het Interbestuurlijk Programma (IBP). In het IBP staan negen maatschappelijke opgaven centraal.

Het IBP is ingericht langs drie lijnen:

Fysiek	Sociaal	Overkoepelend
• Samen aan de slag voor het klimaat • Toekomst bestendig wonen • Regionale economie als versneller • Naar een vitaal platteland	• Merkbaar beter in het sociaal domein • Nederland en Migrant goed voorbereid • Problematische schulden voorkomen en oplossen	• Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving • Passende financiële verhoudingen • Overkoepelende thema's

Voor dit programma zijn onderstaande punten uit het fysieke gedeelte relevant:

A. Regionale economie als versneller;

Het economisch systeem op regionaal niveau is te zien als een 'ecosysteem', waarbij succes wordt bepaald door een groot aantal factoren. Dan gaat het bijvoorbeeld om een goed functionerende arbeidsmarkt, opgeleide beroepsbevolking, actief en innovatief bedrijfsleven en aanwezig leiderschap. Maar ook om bereikbaarheid, digitalisering, verduurzaming en de kwaliteit van de woon- en leefomgeving met goede voorzieningen, cultuur en erfgoed. Ieder gebied heeft door de onderscheidende economische structuur en omstandigheden zijn eigen kansen en problemen.

Economie

In het Interbestuurlijk Programma (IBP) wordt gesproken over regionale economie als versneller. Hiermee wordt de ambitie uitgesproken te werken aan regionale economische structuurversterking. De economische agenda Duin- en Bollenstreek heeft een vergelijkbare doelstelling: het versterken van de regionale economie zonder dat het ten koste gaat van de woonaantrekkelijkheid. In 2018 is de Economic Board Duin- en Bollenstreek geïnstalleerd om de doelstellingen van de agenda te behalen.

De lokale economie in het algemeen en de detailhandel in het bijzonder zijn gedurende de crisis onder druk komen te staan. Toch is niet alleen de crisis hier de oorzaak van. Structurele ontwikkelingen, zoals de opkomst van online winkelen en verdere internationalisering van productieprocessen, hebben gevolgen voor de lokale economie. Aandacht voor de uitvoering van onder andere de detailhandelsvisie is en blijft van belang.

Bollensector

De komende jaren zet de schaalvergroting in combinatie met de krimp van het aantal bedrijven in de bollensector door. Bij veel bedrijven wordt meer en meer gespecialiseerd. Daarnaast zal de komende jaren de focus op duurzaam bodembeheer doorzetten. Door rotatie van gewassen ontstaat vraag naar meer areaal land dat geschikt is voor bloembollen. Deze ontwikkelingen leggen een (nog) grotere druk op het ruimtegebruik in de streek. Met de oprichting van de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) is in 2009 een start gemaakt met het bijdragen aan een optimale inrichting van de beschikbare ruimte in de streek.

Desondanks zien we de afgelopen jaren een ontwikkeling waarin telers meer en meer hectares in andere gebieden opzoeken voor hun teelt. De sector ziet de Bollenstreek nog altijd als haar bakermat vanwege de aanwezigheid van kennispartners (KAVB, BKD, Hobaho e.a.) en toeleveranciers, de band met Keukenhof en de aanwezigheid op korte afstand van kennisinstellingen (Leiden, Delft, Amsterdam) en onderwijs (Wellant, Hogeschool Leiden, Hogeschool Inholland). Met het aangekondigde vertrek van Wageningen Plant Research uit Lisse ontstaat disbalans tussen de 4 O's (ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid) in de Bollenstreek.

Recreatie en Toerisme

De vraag uit de samenleving naar goede recreatiegebieden neemt steeds meer toe. Mensen hebben de behoefte om dichtbij huis te kunnen recreëren. De noodzaak groeit om deze vraag in regionaal verband op te pakken en om onze doelen ten aanzien van recreatie en toerisme te kunnen bereiken. We werken hieraan in de Bollenstreek, Leidse Ommelanden en in het Hollands Utrechts Plassenberaad.

Door natuur te combineren met extensieve recreatie kunnen natuurgebieden versterkt en behouden worden voor de toekomst. De ontwikkelingen in de agrarische en recreatieve sector hebben invloed op de invulling van het buitengebied en bieden kansen voor (uitbreiding van) recreatieve activiteiten.

Lokale economie

Raadsprogramma

Een integrale visie voor alle centra

In deze centrumvisies maken we keuzes die recht doen aan een levendig centrum en de verschuiving van kopen naar beleven. We zijn trots op onze winkelcentra met regionale aantrekkingskracht. We zorgen daarom voor goede bereikbaarheid in combinatie met aantrekkelijkheid. Hiervoor kijken we naar verkeerscirculatie, parkeren, parkeernormen en openbaar vervoer. Ook onderzoeken we of, en hoe, een goed ruimtelijk ontwerp en balans in (woon)functies hieraan bijdragen. We starten snel met het opstellen van deze centrumvisie in samenspraak met ondernemers, inwoners en bezoekers. Doel is dat de winkelgebieden en pleinen ook op de lange termijn aantrekkelijk blijven.

Actualiseren detailhandelsvisie

Daarbij kijken we niet alleen naar economie en detailhandel, maar ook naar de verblijfs sfeer.

We spelen actief in op maatschappelijke ontwikkelingen. In het kader van prettig wonen, verkeersveiligheid en duurzaamheid faciliteren we de ontwikkeling van centrale punten, pick-up points, waar inwoners online bestelde

producten kunnen ophalen. Zo beperken we het aantal verkeersbewegingen. Waar deze toch nodig/onvermijdbaar zijn, stimuleren we het gebruik van elektrisch vrachtvervoer.

Stimuleren integrale benadering van de leefomgeving

Zo kunnen ondernemers bijvoorbeeld een rol spelen bij het bestrijden van eenzaamheid, door ontmoeten te bevorderen.

Bevorderen jaarrond aandacht voor toerisme

Teylingen is niet alleen een oase voor toeristen. Het groen, de plassen en de bloemen maken onze gemeente ook een heerlijke plek om te wonen. We faciliteren het duurzame water- en dagtoerisme, de ontwikkeling van slechtweervoorzieningen en werken samen met de regio. We ontwikkelen onze openbaarvervoersvoorzieningen met voorzieningen voor toeristen. We promoten de toeristische mogelijkheden in Teylingen en de Duin- en Bollenstreek. We koesteren en ontwikkelen parels zoals de Ruïne van Teylingen en de Kagerplassen. We vinden de bedrijvigheid die toerisme met zich meebrengt belangrijk, maar bewaken dat de hoeveelheid past bij onze gemeente en regio. We houden aandacht voor de leefbaarheid.

Een goed ondernemersklimaat

We stimuleren innovatie en verminderen de regeldruk. We zorgen voor een goed, veilig en duurzaam vestigingsklimaat, zowel voor starters als voor ervaren ondernemers. We geven MKB-bedrijven en lokale/regionale aanbieders meer kansen bij gemeentelijke aanbestedingen.

We gaan door met het citymanagement en verbreden deze functie naar de hele gemeente. Het citymanagement werkt samen met vertegenwoordigers van bedrijventerreinen en ondernemersorganisaties een plan uit om de hoeveelheid bedrijfsafval te verkleinen en efficiënt en circulair te verwerken. De vorm, inhoud en (co-)financiering van het citymanagement stellen we vooraf vast.

We benoemen een medewerker uit de huidige organisatie als bedrijfscontactfunctionaris om de gemeente toegankelijker te maken voor ondernemers.

Faciliteren bedrijven die bijdragen aan een circulaire economie

We zetten de ontwikkeling van de circulaire economie met kracht voort. Dat doen we in samenwerking met het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en ook binnen de eigen gemeente. Waar we kunnen, ondersteunen we bedrijven die kunnen bijdragen op gebied van circulaire economie.

Stimuleren bloei van bestaande bedrijventerreinen

We gaan uit van de kracht van bestaande bedrijventerreinen. We zien een permanent proces van herstructureren en het tot bloei komen van deze bedrijventerreinen. Op deze terreinen ondersteunen we duurzaamheidsmaatregelen van bedrijven en de vestiging van niet-milieuvriendelijke bedrijven. Uitgangspunt is: geen nieuwe bedrijventerreinen.

Collegeprogramma

O6	We ontwikkelen drie centrumvisies, waarin staat wat fysiek-ruimtelijk en beleidsmatig nodig is om ambities rond onze centra te verwezenlijken. Als onderdeel van de drie centrumvisies wordt een detailhandelsvisie opgesteld. Op basis van de op te stellen centrumvisies formuleren we een meerjarige uitvoeringsagenda, inclusief de uitvoeringsagenda detailhandel. Eventuele beleidswijzigingen die voortkomen uit de centrumvisies/detailhandelsvisie voeren we door, voor zover die geen budgettaire consequenties hebben.
O7	Ondernemers kunnen een bijdrage leveren aan het bevorderen van ontmoeting en bestrijden van eenzaamheid. Vanuit het perspectief van maatschappelijk verantwoord ondernemen vragen wij hen om aandacht hiervoor, bijvoorbeeld door zich in te zetten voor activiteiten of evenementen die ontmoeting stimuleren.
O8	We geven onverminderd:

	• uitvoering aan het gebiedsprogramma Bloeiende Bollenstreek en regionale samenwerking in het kader van Leidse Ommelanden en het Hollands-Utrechts plassengebied • steun aan de uitvoering van de businesscase Regiomarketing binnen de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek.
O9	We organiseren een bijeenkomst met stakeholders op het gebied van promotie & marketing, recreatie en toerisme om te bepalen wat er noodzakelijk is en wie wat moet doen om het jaar rondtoerisme te bevorderen. Hierbij wordt onder andere gekeken naar promotie en marketing, toeristische attracties, evenementen, slecht weer voorzieningen en duurzaam water- en dagtoerisme. Afhankelijk van de resultaten van de bijeenkomst ontwikkelen we samen met onze partners en in samenhang met regionale ontwikkelingen een visie op verblijfsrecreatie en op de promotie van Warmond, Sassenheim en Voorhout. Het spreekt voor zich dat aan de visies (meerjarige) uitvoeringsprogramma's worden gekoppeld. We gaan een uitvoeringsprogramma Verblijfsrecreatie opstellen. Het behoud, het benutten en het verder ontwikkelen van ons erfgoed heeft onze aandacht. De ruïne van Teylingen is hierin een voorbeeld die we als parel van Teylingen en de Duin- en Bollenstreek willen ontwikkelen. De tuinen van de ruïne bieden mogelijkheden om onze identiteit als Bollenstreek te bestendigen en daarnaast jaarrond toeristisch en cultureel aanbod aan te bieden.
O10	We stimuleren en ondersteunen ondernemers die investeren in innovatie en verduurzaming. We doen dit onder andere via het innovatiefonds van de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek, het oprichten van een duurzaamheidsmaatschappij Teylingen (DMT), de Duurzaamheidsprijs en de projecten van het programmabureau Greenport zoals het project Vitale Teelt. We stimuleren de ontwikkeling van Keurmerken Veilig Ondernemen per kern.
O11	We geven bij inkooptrajecten lokale ondernemers zo veel als juridisch mogelijk de kans op gunning. We voeren een analyse uit van de regeldruk in Teylingen.
O15	In samenwerking met de gemeenten in de Duin- en Bollenstreek wordt een kwalitatieve regionale bedrijventerreinenanalyse opgesteld. Op basis van de uitkomsten van deze analyse wordt een bedrijventerreinenvisie opgesteld. Hierbij worden ook thema's als leegstand, duurzaamheid, herstructurering, veiligheid en parkeren betrokken. Deze visie fungeert dan meteen als ons uitgangspunt voor een regionale bedrijventerreinenvisie. Aan de visie wordt een uitvoeringsstrategie gekoppeld.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Levendige, aantrekkelijke centra.	Jaarrond toerisme.	Een goed, verbonden, veilig en duurzaam lokaal vestigingsklimaat.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A 2019	ACTIVITEITEN DOEL B 2019	ACTIVITEITEN DOEL C 2019
1. We ontwikkelen drie centrumvisies, waarin staat wat fysiek-ruimtelijk en beleidsmatig nodig is om ambities rond onze centra te verwezenlijken. 2. We formuleren een meerjarige uitvoeringsagenda op basis van de centrumvisies.	1. We ontwikkelen samen met onze partners en in samenhang met regionale ontwikkelingen een visie op de promotie van onze Warmond, Sassenheim en Voorhout. 2. We ontwikkelen een visie op verblijfsrecreatie en zoeken hierbij verbinding met regionale	1. We stimuleren en ondersteunen ondernemers die investeren in innovatie en verduurzaming. 2. We stimuleren de ontwikkeling van keurmerken 'Veilig Ondernemen' per kern. 3. Op basis van (o.a.) de te ontwikkelen kernvisies, de gesprekken met

3. Eventuele beleidswijzigingen die voortkomen uit de centrumvisies en geen budgettaire consequenties hebben, voeren we door. 4. We maken nieuwe, meerjarige afspraken over de rol van citymanagement. <u>Ná 2019</u> 1. Uitrol uitvoeringsagenda op basis van centrumvisies (ruimtelijk-fysieke aanpassingen en beleidsmatige aanpassingen).	ontwikkelingen. 3. We formuleren een meerjarig uitvoeringsprogramma op basis van de visie op promotie van Warmond, Sassenheim en Voorhout. 4. We ontwikkelen in het verlengde van de gelijknamige visie een uitvoeringsprogramma 'Verblijfsrecreatie'. 5. We vatten het verzilveren van de potentie van de Ruïne van Teylingen in een project. <u>Ná 2019</u> 1. Uitrol uitvoeringsprogramma promotie Warmond, Sassenheim, Voorhout. 2. Uitrol uitvoeringsprogramma 'Verblijfsrecreatie'.	partners en de te ontwikkelen keurmerken 'Veilig Ondernemen' beleid optimaliseren. 4. We wijzen een medewerker uit de huidige organisatie aan als bedrijfscontactfunctionaris. 5. We geven bij inkooptrajecten lokale ondernemers zo veel als juridisch mogelijk de kans op gunning. 6. We ontwikkelen reclamemogelijkheden die lokale ondernemers (en verenigingen) faciliteren bij het over het voetlicht brengen van de eigen activiteiten. <u>Ná 2019</u> 1. We stimuleren en ondersteunen ondernemers die investeren in innovatie en verduurzaming. 2. We stimuleren de ontwikkeling van keurmerken 'Veilig Ondernemen' per kern. 3. We voeren een analyse uit van de regeldruk in Teylingen. 4. Op basis van (o.a.) de te ontwikkelen kernvisies, de gesprekken met partners en de te ontwikkelen keurmerken 'Veilig Ondernemen' beleid optimaliseren.
---	--	---

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) Holland Rijnland	Stichting citymanagement Teylingen Economic Board DBS Stichting Greenport DBS Provincie Zuid-Holland

Regionale economie

Raadsprogramma

Regionale economische agenda

De economie van Teylingen is en blijft sterk verbonden met onze regio, of het nu gaat om bijvoorbeeld detailhandel, bedrijven op onze bedrijventerreinen, horeca, of agrarische ondernemingen. We zetten dan ook de economische stimuleringsactiviteiten voort uit de recent vastgestelde Economische Agenda Duin- en Bollenstreek. We vinden het passen bij de schaal van Teylingen dat wij een actieve rol (blijven) spelen in de regio. Denk daarbij aan de Greenport, mobiliteit, regionaal toerisme, regiomarketing en dergelijke.

We onderzoeken of er draagvlak is voor een regionale detailhandelsvisie.

Stimuleren werkgelegenheid

We houden goed in de gaten hoe de werkgelegenheid in de diverse sectoren zich ontwikkelt in onze gemeente en regio. We stimuleren initiatieven die de relatie verbeteren tussen onderwijs en arbeidsmarkt, zoals ook opgenomen in de regionale Economische Agenda.

We sluiten intentieovereenkomsten met werkgevers om arbeidsplaatsen te creëren. Naast reguliere arbeidsplaatsen gaat het ook om arbeidsplaatsen voor ouderen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. We doen dit samen met overheden, ondernemers en onderwijs. We brengen hen samen om werkgelegenheid te stimuleren en initiëren.

Een open en vitaal buitengebied

Het buitengebied is een groot en belangrijk onderwerp waarover we met de hele raad en alle betrokkenen willen spreken. We ondersteunen de werkzaamheden van GOM. We vinden de levensvatbaarheid van de bollen-, agrarische- en recreatieve sector belangrijk, net als mooi wonen in het groen. Kleinschalige woonvormen horen daarbij.

Faciliteren van de (digitale) infrastructuur

Mobiliteit en connectiviteit is een belangrijke voorwaarde voor een goed vestigingsklimaat. We zetten ons in voor een goede ontsluiting van woonwijken en bedrijventerreinen en kijken hiernaar vanuit een regionale context.

Bij verdergaand digitaliseren blijven we rekening houden met personen die digitaal niet vaardig zijn en bieden we analoge ondersteuning. Oftewel: digitaal waar het kan, analoog waar het moet.

Snel internet zien we als een basisvoorziening die we willen faciliteren.

Collegeprogramma

O1	We ondersteunen en faciliteren de Economic Board bij de uitvoering van de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek.
O2	Dit doen we door een financiële bijdrage te verstrekken en actief deel te nemen aan projecten waar de gemeenten partner zijn zoals bijvoorbeeld het Ondernemershuis, Bereikbaarheid en Onderwijs & Arbeidsmarkt
O3	We zetten in op de totstandkoming van een regionale detailhandelsvisie.
O4	Op basis van het jaarprogramma van de Economic Board Duin- en Bollenstreek bepalen we of en welke lokale inspanningen aanvullend gewenst zijn om doelen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt te verwezenlijken.
O5	We sluiten intentieovereenkomsten met werkgevers om arbeidsplaatsen te creëren. Naast reguliere arbeidsplaatsen gaat het ook om arbeidsplaatsen voor ouderen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. We doen dit samen met overheden, ondernemers en onderwijs. We brengen hen samen om werkgelegenheid te stimuleren en initiëren.
O14	We geven onverminderd steun aan de herstructurering van de Greenport en ondersteunen de GOM bij de invulling van de opgave. We participeren in de realisatie van de doelstellingen van de GOM op het gebied van het ontwikkelen van GOM-woningen, het tegengaan van verrommeling en het verbeteren van het landschap.
O16	De ambitie is om uiterlijk in 2022 voor alle inwoners en bedrijven een internetsnelheid van minimaal 30Mb download beschikbaar te hebben.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Stimulans van de regionale economische structuur.	Een levensvatbare bollen-, agrarische en recreatieve sector.	Bloeiende, toekomstbestendige bedrijventerreinen en bedrijvigheid in het buitengebied.	Jaarrond toerisme.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
1. We geven onverminderd steun en uitvoering aan de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek. 2. Op basis van het jaarprogramma van de Economic Board Duin- en Bollenstreek bepalen we of en welke lokale inspanningen aanvullend gewenst zijn om doelen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt te verwezenlijken. 3. We zetten in op de totstandkoming van een regionale detailhandelsvisie. 4. We zetten in op het vergroten van het aantal strategische posities in de regio.	1. We geven onverminderd steun aan de herstructurering van de greenport, en ondersteunen de GOM bij de invulling van de opgave hiertoe. 2. We geven onverminderd uitvoering aan het gebiedsprogramma Bloeiende Bollenstreek en regionale samenwerking in het kader van Leidse Ommelanden en het Hollands Utrechts plasseengebied.	1. We stellen een kwalitatieve regionale bedrijventerreinenanalyse op. 2. We stellen, indien de analyse hier aanleiding toe geeft, een bedrijventerreinvisie op. Deze fungeert dan meteen als ons uitgangspunt voor een regionale bedrijventerreinvisie. Indien een visie wordt opgesteld, wordt hier een uitvoeringsstrategie aan gekoppeld. 3. We stellen een regionale kantorenanalyse op. 4. We stellen, indien de analyse hier aanleiding toe geeft, een kantorenvisie op. Deze fungeert dan meteen als ons uitgangspunt voor een regionale kantorenvisie. Indien een visie wordt opgesteld, wordt hier een uitvoeringsstrategie aan gekoppeld. 5. We zorgen dat bedrijventerreinen en bedrijven in het buitengebied zo snel en goed mogelijk digitaal ontsloten zijn. Hiertoe rollen we het vitaliserings-subsidieprogramma verder uit.	1. We geven onverminderd steun aan de uitvoering van de business case regiomarketing binnen de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Economic Board Duin- en Bollenstreek Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek Provincie Zuid-Holland

Verbonden partijen

De vernieuwde BBV voorschriften schrijven voor dat informatie over een verbonden partij wordt opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Holland Rijnland
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.
Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe CAO worden afgesloten. De nieuwe CAO kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties	Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. (GOM)
Doelstelling/Publiek belang	De GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij de GOM zijn zes Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, planten, bollen, knollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.
Ontwikkelingen	In 2019 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2018-2023.

Beleidsrisico's	Met in achtneming van de kapitaalbreng van de gemeenten (€ 390.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie 2017	Bron
Functiemenging	Index dat verhoudingswaarde aangeeft tussen banen en woningen	51,9%	51,9%	LISA
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	121,7	121,7	LISA

Kaderstellende stukken

- Economisch Beleidsplan
- DPO (Distributie Planologisch Onderzoek)
- Detailhandelsvisie Teylingen
- Economische Agenda Greenport Duin- en Bollenstreek
- Visie op recreatie en toerisme

WAT MAG HET PROGRAMMA KOSTEN?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lokale economie	-488	-537	-651	-654	-659	-664
Centrumontwikkeling	-32	-30	-29	-29	-29	-29
Bedrijventerreinen	0	-50	-25	0	0	0
Regionale economie	-1.002	-1.113	-1.239	-1.048	-983	-981
Totaal Lasten programma	-1.521	-1.730	-1.944	-1.732	-1.671	-1.673
Baten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lokale economie	20	21	21	21	21	21
Centrumontwikkeling	140	117	117	117	117	117
Bedrijventerreinen	31	0	0	0	0	0
Regionale economie	227	236	236	236	236	236
Totaal Baten programma	418	374	374	374	374	374
Saldo programma voor bestemming	-1.104	-1.356	-1.570	-1.358	-1.297	-1.299
Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	420	595	475	385	385
Saldo programma na bestemming	-1.104	-937	-975	-883	-912	-914

Programma 4 Duurzaam denken en doen

Context

Wij staan voor het respectvol en verantwoord omgaan met mensen, grondstoffen, energie en geld. Wij willen dat ook de generaties na ons prettig kunnen leven in Teylingen. Daarom is duurzaam denken en doen de standaard in al het werk van de gemeente. We richten onze interne processen hierop in.

Een duurzame manier van leven is niet vrijblijvend en kunnen we alleen samen realiseren. In 2030 functioneert Teylingen als lokale overheid volledig duurzaam. Daarmee vervullen we als overheid een voorbeeldrol. We stimuleren en faciliteren bedrijven en inwoners waar we dat kunnen om ons voorbeeld te volgen. Wij gaan daarbij uit van de kracht van initiatieven uit het bedrijfsleven en de samenleving.

Ambitie

Onze ambitie is om als gemeente Teylingen in 2030 volledig duurzaam te zijn. Een duurzame manier van denken, werken en leven. Wij gaan uit van de kracht van onze inwoners, ondernemers en instellingen om ideeën en plannen te bedenken die bijdragen aan de duurzaamheid van onze samenleving. We stimuleren en faciliteren bedrijven en inwoners die zich hiervoor inzetten. Naast de waarde voor het milieu en samenleving leiden deze initiatieven in het gunstigste geval tot economische impulsen.

Speerpunten

De belangrijkste speerpunten in het programma Duurzaam denken en doen zijn:

- Uitvoering van het regionaal energieakkoord
- Oprichting van de duurzaamheidsmaatschappij Teylingen
- In 2020 minimaal 100.000 zonnepanelen op bedrijfsdaken in onze gemeente
- Uitbreiding van de laadpaalinfrastructuur voor elektrische auto's
- We voeren een klimaatstresstest uit en nemen maatregelen uit op de terreinen waar dat nodig is
- We maken ons eigen vastgoed gasloos en energieneutraal en verduurzamen ons wagenpark
- Bij de afvalinzameling richten we ons op minimaal 75% afvalscheiding in 2020 en maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar

Ontwikkelingen

Interbestuurlijk programma (IBP)

Nederland staat de komende tijd voor een aantal uitdagingen, zoals de energietransitie, het tegengaan van eenzaamheid en het terugdringen van het aantal mensen met problematische schulden. Het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen pakken deze grote maatschappelijke opgaven gezamenlijk aan: het Interbestuurlijk Programma (IBP). In het IBP staan negen maatschappelijke opgaven centraal.

Het IBP is ingericht langs drie lijnen:

Fysiek	Sociaal	Overkoepelend
• Samen aan de slag voor het klimaat • Toekomst bestendig wonen • Regionale economie als versneller • Naar een vitaal platteland	• Merkbaar beter in het sociaal domein • Nederland en Migrant goed voorbereid • Problematische schulden voorkomen en oplossen	• Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving • Passende financiële verhoudingen • Overkoepelende thema's

Voor dit programma zijn onderstaande punten uit het fysieke gedeelte relevant:

A. Samen aan de slag voor het klimaat:

Er ligt een grote opgave om tot een duurzaam Nederland te komen. Het tegengaan van klimaatverandering, aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering en een transitie naar een circulaire economie zijn randvoorwaarden voor behoud van onze welvaart. Een florerend regionaal ecosysteem is essentieel om een duurzaam Nederland te realiseren. Daarnaast biedt de transitie kansen voor economische ontwikkeling.

Een duurzaam Nederland vereist een transitie op economisch, sociaal, ruimtelijk en ecologisch gebied en een fundamentele verandering van denken en handelen. Het gaat om grote maatschappelijke, economische én ruimtelijke veranderingen waarin we van iedere inwoner, ieder bedrijf en tal van betrokken organisaties iets vragen. Dat kan alleen als de samenleving begrip heeft voor en actief deelnemer is aan de te nemen maatregelen.

Klimaat

Begin 2019 zal de uitwerking van het Klimaatakkoord bekend worden. Dit geeft richting aan de nationale inspanningen die gedaan moeten worden om aan de eisen van het Klimaatakkoord van Parijs (2015) invulling te geven. Als gemeente zullen we hierop aansluiten en de vertaling maken naar concrete acties en kansen voor onze inwoners en bedrijven. Dat doen we samen met onze regionale partners in Holland Rijnland-verband.

We zoeken aansluiting bij het landelijke programma Nederland Circulair in 2050. We onderzoeken de mogelijkheden en kansen om circulair ondernemen en handelen te versterken bij onszelf als gemeentelijke organisatie, binnen het economisch domein en bij onze inwoners. We richten ons daarvoor op de vijf landelijke transitieagenda's die thematisch zijn opgesteld: biomassa en voedsel, kunststoffen, maakindustrie, bouw, consumptiegoederen.

Voor de uitvoering van deze thema's zetten we de Duurzaamheidsmaatschappij Teylingen op.

Als gemeente blijven we daarnaast actief werken aan een duurzame woon- en leefomgeving, waar natuur een belangrijke plaats inneemt, waar ecologie en biodiversiteit onderdeel zijn van onze afwegingen en besluiten en waar we de inclusieve kracht van onze gemeenschap willen versterken, bijvoorbeeld door participatie nog nadrukkelijker onderdeel te maken van onze samenwerking. De ontwikkeling naar een duurzame toekomst is van iedereen en vraagt ook van iedereen een bijdrage.

Duurzaamheid

Raadsprogramma

Oprichten Duurzaamheidsmaatschappij Teylingen

We zetten de oprichting van de Duurzaamheidsmaatschappij Teylingen met kracht voort. Deze maatschappij faciliteert en initieert duurzaamheidsprojecten in de Teylingse samenleving en ontwikkelt zich als een kennisplatform voor duurzaamheidsvragen. Zij speelt een actieve en aanjagende rol bij de uitvoering van ons duurzaamheidsbeleid.

Uitvoeren van het Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025

We voeren het door ons ondertekende Energieakkoord Holland Rijnland uit. Daartoe stellen we ook de komende jaren capaciteit en middelen beschikbaar.

Duurzaamheidsmeter 2018-2022

De komende jaren willen we grote slagen maken in het verduurzamen van onze samenleving. Daarom moeten we weten wat er tot op heden is bereikt en in gang is gezet. Dan kunnen we op de juiste plekken de juiste maatregelen nemen: meten is weten. Daarom introduceren we als vervolg op de Duurzaamheidsagenda de Duurzaamheidsmeter. De meter geeft om te beginnen inzicht in waar we nu staan en waar we duurzaamheidswinst kunnen boeken. In de komende jaren geeft de Duurzaamheidsmeter tot op wijkniveau aan welke stappen we maken. Bij het opzetten van de meter betrekken we onze inwoners, bedrijven, verenigingen, stichtingen en maatschappelijke organisaties. We gebruiken de Duurzaamheidsmeter om te motiveren en stimuleren en om actief voorlichting te geven over duurzaamheid.

Benutten duurzame energiebronnen

We willen duurzame energiebronnen benutten die bijdragen aan de energietransitie. Niet alleen zonnepanelen en aardwarmte maar ook windturbines zijn daarvoor nodig.

Windturbines van 175 meter hoog horen niet in stedelijk gebied. We zijn voor windturbines en zonnepanelen als die zorgvuldig worden ingepast, met aandacht voor de natuurwaarden. Zorgvuldig inpassen betekent niet alleen ruimtelijk in het landschap, maar ook maatschappelijk. Dus inpassen in overleg met omwonenden en inwoners, die ook financieel moeten kunnen participeren in de energievoorziening. Alternatieve energiebronnen met minstens hetzelfde milieurendement, maar met minder overlast, hebben altijd de voorkeur.

In het kader van de energietransitie gaan we in overleg met netwerkbedrijven (en de regio) om plannen te maken voor de uitfasering van aardgas in bestaande woningen. We maken afspraken met woningbouwcorporaties en VvE's over mogelijkheden tot snellere verduurzaming van het bestaande woningenbestand.

Wij stimuleren inwoners om duurzame maatregelen te nemen. Daarom verstrekken we onder andere duurzaamheidsleningen. Ook bij monumenten moeten energieopwekkende maatregelen mogelijk zijn. Daarbij geldt een goede inpassing in het straatbeeld. Daarnaast stimuleren we de realisatie van een goede oplaadinfrastructuur voor elektrische voertuigen.

We voeren voor Teylingen een klimaatstresstest uit.

We geven zelf het voorbeeld

We blijven Fairtrade gemeente en ons vastgoed is in 2030 energieneutraal. Duurzaamheid is ook het uitgangspunt bij inkoop (maatschappelijk verantwoord), bij straatverlichting, bij de samenstelling van ons wagenpark en bij investeringen en leningen.

Afval als grondstof

De hoeveelheid afval per inwoner van Teylingen voldoet nog niet aan de landelijke doelstelling. Die doelstelling is: in 2020 een afvalscheiding van huisvuil van 75% en maximaal 100 kg restafval per persoon per jaar. Inwoners kunnen zo'n 80% van hun restafval scheiden. Dit levert grondstoffen, energie, een schoner milieu en een besparing op. In 2018 bereiden we – aan de hand van een nieuw afvalbeleidsplan – een besluit voor over hoe we in 2020 samen minimaal 75% restafval scheiden. We bouwen daarbij verder op eerdere suggesties. Ook bevragen we het burgerpanel en staan we open voor nieuwe, innovatieve ideeën en suggesties om te komen tot een zo klein mogelijke hoeveelheid restafval.

Daarnaast zetten we ook hier in op educatie en voorlichting, net als bij zwerfafval en hondenpoep.

Collegeprogramma

D1	We voeren het programma Energieakkoord Holland Rijnland uit samen met alle partnerpartijen. We volgen daarbij de indeling van dit Energieakkoord in zes te onderscheiden uitvoeringslijnen: • Energiebesparing • Mobiliteit • Zon op daken • Ruimte en Energie • Warmte • Greenports We sluiten aan bij de uitvoeringsprogramma's die regionaal worden ontwikkeld en uitgevoerd.
D2	We richten een duurzaamheidsmaatschappij Teylingen (DMT) op met het voornemen om vanaf 2019 operationeel bij te dragen aan een duurzaam bedrijfsleven. Eén ambitie is om in 2020 minimaal 100.000 zonnepanelen op bedrijfsdaken van Teylingse bedrijven geplaatst te hebben.
D3	We voeren een duurzaamheidsmeter 2018-2022 in als basis voor uitvoeringsplannen. We willen daarmee de komende jaren doelgerichte en toetsbare plannen gaan maken, die we tot op wijkniveau kunnen uitvoeren en waarvan we ook op wijkniveau de resultaten kunnen zien.
D4	We gebruiken het Energieakkoord Holland Rijnland en de uitvoeringsorganisatie als platform om versnelling en opschaling van activiteiten te organiseren om alle mogelijke energiebronnen die beschikbaar zijn of komen in te zetten bij de realisatie van onze energietransitie.
D5	We stellen inventarisaties en plannen op om de inzet van alle duurzame vormen van energie in gemeentelijk en regionaal verband integraal in te zetten.

D6	We nemen deel aan het regionale programma Energieakkoord en meer specifiek het programma Duurzame mobiliteit. Dit leidt op korte termijn tot maatregelen op het gebied van laadpaalinfrastructuur en deelauto's. Bij het realiseren van extra laadpunten om elektrisch rijden te stimuleren, sluiten we aan bij de activiteiten (bijvoorbeeld laadkaart) die momenteel door HR worden uitgewerkt. Verder kijken we naar de mogelijkheden om in een aantal gevallen laadpalen uit te voeren in combinatie met AED's. Naast elektrische voertuigen is ook de deelauto aan een opmars bezig. In Holland Rijnland-verband stellen we beleid op dat we lokaal verder kunnen invullen.
D7	We werken een plan uit voor het zorgvuldig (maatschappelijk) inpassen van duurzame energiebronnen (zonnepanelen en windturbines) in de openbare ruimte.
D8	Her aanbrengen van energieopwekkende voorzieningen bij monumenten moet mogelijk zijn met respect voor de monumentale status. We zullen bestaande beleidsregels tegen het licht houden en bezien of daarin onnodige belemmeringen zijn. In voorkomende gevallen beoordelen wij casuïstiek de situatie als daar aanleiding voor is.
D9	Bij het verstrekken van duurzaamheidsleningen zetten we in op beschikbaarheid en benutting van doelgroepgerichte financiering.
D10	We voeren de klimaatstresstest uit en nemen maatregelen daar waar de test onvoldoende scoort.
D11	We onderzoeken alternatieve duurzame maatregelen voor de opvang/ afvoer van regenwater en passen deze toe waar mogelijk. Het nieuwe handboek Inrichting openbare ruimte wordt hierbij de leidraad. Dit betekent dat in het handboek duurzame oplossingen worden voorgeschreven, zowel wat betreft gebruik van materiaal (waterdoorlatend) als de inrichting (via verharding naar open water). Doel van de inrichting is ook om het beheer te verduurzamen.
D12	We ontwikkelen meerjarenplannen om ons eigen vastgoed energieneutraal en gasloos te maken en sluiten daarbij aan bij het huidige planmatige onderhoud, zoals opgenomen in het Meerjarig Onderhoudsprogramma (MOP).
D13	We verduurzamen van het gemeentelijk wagenpark. Verder spreekt het voor zich dat we zorgen voor zo duurzaam mogelijk verbruik en inkoop van duurzame energie.
D14	We gaan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen en stellen daarvoor een MVI-coördinator aan.
D16	We voeren educatieprojecten en voorlichtingscampagnes uit op het gebied van afvalscheiding aan de bron, (zwerf)afval en hondenpoep.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Teylingen energieneutraal in 2030 en klimaatneutraal.	Teylingen 100% duurzaam in 2030.	Teylingen klimaatbestendig.	Een prettige leefomgeving met specifieke aandacht voor groen, milieu, biodiversiteit, vitaliteit en ruimte voor wensen/initiatieven uit de samenleving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
Energie (doorlopend) Uitvoeren programma Energieakkoord Holland Rijnland samen met alle partnerpartijen via zes uitvoeringslijnen: -energiebesparing -mobiliteit	(2019) Invoeren van een duurzaamheidsmeter 2018-2022 als basis voor uitvoeringsplannen. (2019-20122) Oprichten duurzaamheids-maatschappij Teylingen	(2019) Onderzoeken alternatieve duurzame maatregelen voor de opvang/afvoer van regenwater. (2019) Uitvoeren klimaatstress-	Schoon (doorlopend) Educatieprojecten en voorlichtingscampagnes uitvoeren op het gebied van (zwerf)afval en hondenpoep.

-zon op daken -ruimte & energie -warmte -Greenport (2019/2020) Uitwerken plan voor het zorgvuldig (maatschappelijk) inpassen van duurzame energiebronnen (zonnepanelen en windturbines) in de openbare ruimte. (doorlopend) Aanbieden duurzaamheidslening aan inwoners en maatschappelijke organisaties.	(DMT). Afval is grondstof (2019) Op basis van participatief afvalbeleid richten we de manier van afvalinzameling in om te komen tot minimaal 75% afvalscheiding in 2020 en maximaal 100 kilo restafval per inwoner per jaar.	test.	
---	--	-------	--

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Duurzaamheidsmaatschappij Teylingen (Meermaker Teylingen) Partners ter uitvoering van het energieakkoord Scholen (educatieprojecten et.)

Verbonden partijen

De vernieuwde BBV voorschrijven schrijven voor dat informatie over een verbonden partij wordt opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Holland Rijnland
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.

Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe CAO worden afgesloten. De nieuwe CAO kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Kaderstellende stukken

- Uitvoeringsagenda duurzaamheid 2016 - 2018 (afrondding activiteiten)
- Nationaal Energieakkoord (2013)
- Klimaatakkoord van Parijs (2015)
- Energieakkoord Holland Rijnland (2017)
- Nationale Klimaatakkoord (2018)
- Convenant Aardgasvrij (2018)
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
- Rijksbrede programma Circulaire Economie

WAT MAG HET PROGRAMMA KOSTEN?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Milieu	-6.246	-6.068	-6.007	-5.959	-6.048	-6.014
Totaal Lasten programma	-6.246	-6.068	-6.007	-5.959	-6.048	-6.014
Baten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Milieu	7.339	7.272	7.420	7.438	7.421	7.426
Totaal Baten programma	7.339	7.272	7.420	7.438	7.421	7.426
Saldo programma voor bestemming	1.094	1.204	1.413	1.478	1.374	1.412
Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo programma na bestemming	1.094	1.204	1.413	1.478	1.374	1.412

Programma 5 Modern bestuur, invloedrijke inwoners

Context

Wij staan voor een daadkrachtig, actief en modern bestuur. Voor een betrokken gemeente die flexibel, deskundig en tijdig inspeelt op vragen van inwoners en ondernemers. Die aansluit bij trends en ontwikkelingen in de maatschappij. Of dat nu op het gebied van bestuur, beleid of de manier van communiceren is. Onze werkprocessen zijn of worden hierop ingericht.

Wij zien de vitaliteit van onze inwoners, bedrijven, verenigingen en maatschappelijke organisaties. Personen en partijen vol ideeën, die hun leven en dromen vormgeven zoals zij dat willen. Daarom geven wij ruimte aan actieve betrokkenheid. We introduceren nieuwe manieren waarop inwoners invloed kunnen uitoefenen. Invloed op ons beleid, onze financiën of onze manier van werken.

Wij zijn er voor onze inwoners. Zij zijn immers onze klant. Daarom handelen we vanuit inwonersbelang en niet als eerste vanuit regels. We benaderen inwoners en ondernemers met een open houding. Daarbij staan persoonlijk contact en ontmoeting centraal, of we nu conventionele of innovatieve technologische middelen gebruiken.

De gemeente Teylingen blijft een zelfbewuste en sterke partner in de regio, die in contact en samenwerking met anderen ook op regionaal niveau successen wil boeken.

Ambitie

Wij benutten de kennis, deskundigheid en ervaringen van onze inwoners, ondernemers en instellingen optimaal. Samen werken we aan een Teylingen waar het fijn wonen, werken en recreëren is. Zo trekken we samen op in het vormen van visie, beleid en uitvoering. En als inwoners of ondernemers denken dat ze zaken beter op kunnen pakken? Dan gaan we graag de uitdaging aan! We vragen onze samenleving juist om ons scherp te houden en te komen tot creatieve en innovatieve aanpakken.

Het gesprek en de interactie met de samenleving loopt niet vanzelf. Daarvoor is het nodig dat wij helder, begrijpelijk en gericht communiceren. We hebben daarvoor tijd en geld vrijgemaakt.

Wensen en behoeften uit de samenleving gaan een nog groter onderdeel uitmaken van onze agendasetting. Daarbij past dienstverlening, waarin wij eerst goed informeren naar de vraag en de behoeften. Om vervolgens tot een oplossing te komen waarbij de mens centraal staat en niet de regels. In de dienstverlening zijn digitalisering en datagestuurd werken in opmars. Daar waar dat kan en waar dat wenselijk is, gaan we die moderne technieken ook gebruiken. Tegelijkertijd gaan we met onze inwoners in gesprek over grenzen aan datagestuurd werken.

Wij zijn er trots op dat onze woonlasten de laagste zijn in de Bollenstreek. Dat willen we zo houden. We willen de woonlasten met niet meer dan de inflatie laten stijgen. Dat vraagt om creativiteit en het maken van keuzes.

Speerpunten

De belangrijkste speerpunten in het programma Modern bestuur, invloedrijke burgers zijn:

- Participatie is uitgangspunt bij beleidsvorming (bijvoorbeeld co-creatie, right to challenge en pilot burgerbegroting)
- Versterkte inzet op communicatie
- Moderne vormen van dienstverlening op maat en digitaal (niet digitaal blijft mogelijk)
- Datagestuurd werken in combinatie met een maatschappelijke discussie over de grenzen (willen we ook alles doen wat kan?)
- Stijging van de woonlasten blijft beperkt tot inflatiecorrectie
- We zetten financiële reserves in voor maatschappelijk rendement
- We voeren een omgevingsanalyse uit die inzicht geeft in onze bestuurskracht

Ontwikkelingen

Interbestuurlijk programma (IBP)

Nederland staat de komende tijd voor een aantal uitdagingen, zoals de energietransitie, het tegengaan van eenzaamheid en het terugdringen van het aantal mensen met problematische schulden. Het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen pakken deze grote maatschappelijke opgaven gezamenlijk aan: het Interbestuurlijk Programma (IBP). In het IBP staan negen maatschappelijke opgaven centraal.

Het IBP is ingericht langs drie lijnen:

Fysiek	Sociaal	Overkoepelend
• Samen aan de slag voor het klimaat • Toekomst bestendig wonen • Regionale economie als versneller • Naar een vitaal platteland	• Merkbaar beter in het sociaal domein • Nederland en Migrant goed voorbereid • Problematische schulden voorkomen en oplossen	• Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving • Passende financiële verhoudingen • Overkoepelende thema's

Voor dit programma zijn onderstaande punten uit het overkoepelende gedeelte relevant:

A. Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving:

De veranderende samenleving roept vragen op over welke kernwaarden, grondrechten en principes wij in de samenleving willen hanteren. De samenleving verwacht van het openbaar bestuur concrete resultaten op maatschappelijke opgaven. Daarvoor is het bestuur steeds meer aangewezen op initiatieven vanuit diezelfde samenleving. De overheid moet zich positioneren als onderdeel van de samenleving en staat voor de uitdaging vertrouwen te verkrijgen en te behouden in een veranderende (informatie)samenleving. Complexe opgaven vragen om een sterke democratie en bestuur dat in staat is om problemen op te lossen en dat te doen op een wijze die aansluit bij de eisen van deze tijd. Dat betekent opereren als democratische overheid (betrokken, betrouwbaar, effectief), als één overheid (samenwerkend in de uitvoering) en als iOverheid (die digitalisering en informatie-uitwisseling benut).

B. Passende financiële verhoudingen:

De inrichting van de financiële verhoudingen tussen Rijk en medeoverheden is te beschouwen als een randvoorwaarde voor een succesvolle uitvoering van dit programma. Het Rijk en de medeoverheden werken daarom binnen het interbestuurlijk programma aan afspraken over passende financiële verhoudingen. Over de normeringssystematiek is reeds overeenstemming bereikt; over de herziening van de financiële verhoudingen, de EMU-normering, de overheveling van de Integratie-uitkering Sociaal Domein (IUSD) en diverse fiscale thema's is onderstaande aanzet voor afspraken opgenomen.

C. Overkoepelende thema's:

Een aantal overkoepelende thema's raakt meerdere opgaven. Daarnaast bestaan crossovers tussen de opgaven. Het interbestuurlijk programma houdt overzicht over overlap tussen opgaven en tussen overlap met overkoepelende thema's. Hieronder staat een aantal thema's waarvan bekend is dat ze meerdere opgaven raken.

- Regionale gebiedsgerichte aanpak
- Krimp en Bevolkingsdaling
- Nationale Omgevingsvisie (NOVI)
- Europese Unie
- Grensoverschrijdende Samenwerking

Samenleving en bestuur

Onze moderne samenleving kent een grote dynamiek met als constante factoren verandering en ontwikkeling. Deze maatschappelijke ontwikkelingen en de daarbij veranderende dynamiek van de samenleving dwingt de gemeentelijke organisatie mee te bewegen en zichzelf voortdurend te buigen over de vraag welke eisen dit stelt aan de gemeente. De moderne samenleving heeft wensen en eisen en stelt de overheid verantwoordelijk voor het oplossen van maatschappelijke problemen en het realiseren van maatschappelijke waarden (mobiliteit, leefomgeving, werk, inkomen, veiligheid). Ze verwacht kwaliteit van beleid, wil betrokken worden bij de totstandkoming ervan en gaat daarbij uit van een dienstverlenende houding.

Regionale samenwerking: gebiedsgericht werken

Naast de hiervoor genoemde trend richting participatieve democratie zien we ook een beweging naar een meer integrale manier van werken waarbij verschillende beleidsterreinen in samenhang met elkaar worden gezien en meer gebiedsgericht wordt gewerkt. De provincie Zuid-Holland sluit aan bij deze trend en is het afgelopen jaar gestart met gebiedsgericht werken. Op deze manier probeert zij de regio's vraaggestuurd en integraal te bedienen.

Informatiemaatschappij

De mogelijkheden op het gebied van automatisering en digitalisering zijn technisch haast onbegrensd. De ontwikkelingen op dit gebied voltrekken zich in een haast duizelingwekkend tempo. Er zijn nauwelijks beperkingen in de vraag wat kan. Begrenzing moet vooral gezocht worden in wat we willen en op welke manier. We leven kortom in een informatiemaatschappij. Het is onvermijdelijk dat in de snel veranderende samenleving de gemeente inspeelt op deze ontwikkeling. Een goede informatievoorziening en informatiestructuur is essentieel om qua dienstverlening aan te sluiten bij de wensen en behoeftes van inwoners en bedrijven.

Veranderende rol van de overheid (van representatie naar participatie)

Ontwikkelingen in de samenleving dragen ertoe bij dat de gemeente steeds meer 'van buiten naar binnen' gaat werken. Dienstverlening, communicatie en participatie raken hierdoor steeds meer in elkaar vervlochten. De kwaliteit van de dienstverlening zal tot uiting komen in de wijze waarop wordt gepresteerd in het leveren van maatwerk. De complexere, maatwerk vraagstukken (burgerinitiatieven, co-creatie en meervoudige, complexe vragen) blijven over. De ontwikkeling naar maatwerk krijgt bijvoorbeeld gestalte doordat de wijk gaat (mee)bepalen wat er in de wijk gebeurt en de gemeente als gelijkwaardige partner in het proces gaat acteren. De sleutel van het welbevinden in de buurt ligt meer bij de mensen in buurten en wijken zelf dan bij de gemeente. Dit bewustzijn vraagt om een veranderende rol van de gemeente.

Meer ruimte voor eigen initiatief van de burgers past in het tijdsbeeld. Meer ruimte voor burgerinitiatieven betekent ook dat de gemeente zich terughoudender moet opstellen. Benutting en beloning van eigen initiatief vraagt om een nieuwe verhouding tussen gemeente en inwoners.

Datagedreven werken

Door moderne technieken, dataverzameling en data-analyse zijn er mogelijkheden om meer inzicht te krijgen het profiel van wijken en buurten binnen de gemeente waardoor het mogelijk wordt om meer maatwerk te leveren. Het datagedreven werken brengt nieuwe mogelijkheden die om zorgvuldige afwegingen vooraf vragen.

Communicatie

Communicatie en het effectief inzetten van communicatiekanalen is onontbeerlijk. Proactieve communicatie (in twee richtingen) met onze partners (burgers, bedrijven, verenigingen en instellingen) draagt bij aan de beweging van een representatieve naar een participatieve democratie.

Regionale samenwerking

Een trend is de ontwikkeling dat we als gemeente steeds meer taken in gezamenlijkheid via verbonden partijen (gemeenschappelijke regelingen) uitvoeren.

Regionale samenwerking

Raadsprogramma

We zijn verbinder in de regio

We zitten actief aan tafel bij de betrokken (regionale) besturen en bij de provincie Zuid-Holland. We nemen het initiatief om bovengemeentelijke zaken op te pakken. We volgen actief de Randstedelijke ontwikkelingen en beleidsvorming in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) en Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH).

We stellen een (bestuurlijke) omgevingsanalyse op

We voeren een brede omgevingsanalyse uit die inzicht geeft in onze bestuurskracht. Is die geschikt voor huidige taken en toekomstige ontwikkelingen? Uitgangspunt is de meerwaarde voor inwoners en ondernemers. Deze analyse is gelijktijdig afgerond met de evaluatie van de HLT-organisatie (2019).

Collegeprogramma

M16	We onderhouden, investeren in en bouwen een stevige bestuurlijke samenwerkingsrelatie op met: de (Leidse) regiogemeenten, de gemeente Haarlemmermeer, de MRA, MRDH en externe stakeholders waaronder Schiphol.
M17	We voeren een tussenevaluatie HLTsamen uit.

M18	We voeren een brede omgevingsanalyse uit die inzicht geeft in onze bestuurskracht. Is die geschikt voor huidige taken en toekomstige ontwikkelingen? Uitgangspunt is de meerwaarde voor inwoners en ondernemers. Deze analyse is gelijktijdig afgerond met de evaluatie van de HLT-organisatie (2019).
-----	---

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Teylingen blijft een zelfbewuste en sterke partner in de regio, die in contact en samenwerking met anderen ook op regionaal niveau successen wil boeken.	Inzicht verkrijgen in de bestuurskracht van Teylingen.	Benutten van onze 'scharnierfunctie' tussen de grote stedelijke gebieden.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
Het onderhouden, uitbouwen van en investeren in een stevige (bestuurlijke) samenwerkingsrelatie met: -de (Leidse) regiogemeenten - Haarlemmermeer - Metropool regio's Amsterdam en Rotterdam/Den Haag - Externe stakeholders waaronder Schiphol Innemen van strategische (bestuurlijke) posities voor het versterken van de invloed en positie van Teylingen. Samen met de provincie en (regio-)gemeenten verder doorontwikkelen van het gebiedsgericht werken.	Uitvoeren van een omgevingsanalyse.	Het ambtelijk en bestuurlijk brede netwerk opbouwen en doorontwikkelen om hiermee kansen en mogelijkheden die onze scharnierfunctie biedt te detecteren en nader te onderzoeken.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland HLTsamen	Metropoolregia Amsterdam (MRA) Metropoolregia Rotterdam Den Haag (MRRDH) Regiogemeenten Provincie Zuid-Holland Schiphol

Dienstverlening

Raadsprogramma

Daadkrachtig handelen en korte doorlooptijden

We richten de dienstverlening voor onze ondernemers en inwoners in op daadkracht en korte doorlooptijden. We werken met toetsing vooraf in plaats van met toetsing achteraf, waarbij we voor veel voorkomende diensten sneltoetscriteria hanteren. De dienstverlening en de (vorm van) informatievoorziening sluiten aan bij de wens van de klant en de ontwikkeling naar een informatiesamenleving.

Omslag naar een digitale overheid

Wij zien hoe de informatiesamenleving onze wereld ongekend snel verandert. We zijn een gemeente die klaar is voor de toekomst. We gaan het debat aan met onze inwoners en het bestuur om vanuit publieke waarden het nut en de grenzen van digitalisering te bepalen. Digitalisering, innovatie en het analyseren en toepassen van (open) data biedt kansen voor de gemeente en onze inwoners. We grijpen die kansen binnen de grenzen van de hiervoor genoemde publieke waarden.

Collegeprogramma

M19	Naast het digitale loket bieden wij maatwerk voor complexe vraagstukken en voor klanten die niet mee kunnen in de digitale wereld.
M20	We versterken de éénloketfunctie alles met het doel het voor onze klanten zo eenvoudig en makkelijk mogelijk te maken. Daarmee werken we aan een daadkrachtige dienstverlening.
M21	We bouwen het systeem van sneltoetscriteria verder uit om afhandeltermijnen van aanvragen te minimaliseren.
M22	We communiceren proactief met onze klanten via alle kanalen en helpen de klanten aan de voorkant.
M23	Zoveel mogelijk producten en diensten worden gedigitaliseerd en geautomatiseerd, waarbij de processen LEAN worden gemaakt. We attenderen onze klanten op de digitale dienstverleningsmogelijkheden en verleiden hen hiertoe.
M24	We meten de klanttevredenheid stelselmatig en regelmatig (deelnemen aan benchmarks: Waar staat je gemeente, Vensters op dienstverlening en Govmetric) en stellen zo nodig de dienstverlening bij op grond van de uitkomsten.
M25	We sturen de dienstverleningsprocessen aan de hand van servicenormen.
M26	Het digitaal maken van onze dienstverlening biedt kansen en mogelijkheden. Via data-analyse kunnen ontwikkelingen inzichtelijk en soms voorspelbaar worden gemaakt, waardoor we proactief kunnen handelen bij het opstellen en uitvoeren van servicegericht beleid. Daarbij stellen we onszelf ook ethische vragen. Willen we wel alles wat kan ook daadwerkelijk doen? En welke (zelfopgelegde) grenzen willen of moeten we daarbij in acht nemen? We gaan met onze inwoners in gesprek over de kansen, mogelijkheden en bedreigingen en de daarbij in acht te nemen grenzen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D	DOEL E
We werken daadkrachtig en snel, en staan dichtbij onze inwoners en ondernemers. We streven naar zo mogelijk één relatie met de klant en geven via elk dienstverleningskanaal hetzelfde antwoord. Onze klanten ondervinden geen hinder van onze interne structuur. Wij leveren service op maat; in een keer goed.	We ondersteunen initiatieven van (groepen van) inwoners en/of ondernemers, vanuit een positieve grondhouding (ja, mits....) en onderzoeken de kansen om initiatieven mogelijk te maken.	We willen de grenzen bereiken van een maximale digitalisering.	De klant waardeert de dienstverlening van de gemeente en er vindt gerichte sturing plaats aan de hand van data en slimme technologieën.	We zetten in op het bestrijden van adres- en identiteitsfraude.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B
We duiden en geven invulling aan de een-loket-gedachte, voeren regie uit op onze communicatiekanalen en gaan werken met serviceformules.	We zetten contactfunctionarissen in voor wijken, verenigingen en ondernemers (wegwijsformule) en bij overheids- en buurtparticipatie (participatieformule).

We communiceren proactief en in begrijpelijke taal. We helpen onze klanten en versterken hierbij de éénloketgedachte. We verleiden de klant naar het optimale dienstverleningskanaal. *Deelnemen aan benchmarks Waarstaatjegemeente, Vensters op dienstverlening en Govmetric.	
---	--

ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D	ACTIVITEITEN DOEL E
We gaan zo veel mogelijk producten en diensten digitaliseren en automatiseren, waarbij voor maatwerk wordt gezorgd voor klanten die niet mee kunnen in de digitale wereld.	We meten de klanttevredenheid en de prestatie van onze dienstverlening. We relateren de scores aan onze servicenormen. Mede aan de hand van deze uitkomsten sturen we bij en verbeteren wij onze dienstverlening.	We intensiveren o.a. de adresonderzoeken en leggen in het kader van fraudebestrijding relaties naar handhaving, veiligheid en andere thema's in het sociaal domein.

SAMENWERKINGSPARTNERS	
Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) instellingen.

Participatie

Raadsprogramma

Inwoners denken vóóraf mee over beleid

We zien inwoners als partners in het gezamenlijk streven naar wenselijke oplossingen. Juist daarom organiseren we in de komende raadsperiode pilots waarin inwoners samen met de gemeente oplossingen bedenken voor vraagstukken in hun woonomgeving. Denk bijvoorbeeld aan herinrichting van (wijk) straten, waar we in co-creatie die ruimte (her)ontwerpen. Ook willen we pilots op het vlak van (mede)beslissingsbevoegdheid, zoals bijvoorbeeld onderhoudsbudgetten voor groen in de wijk. Bij (mede)beslissingsbevoegdheid kan de gemeente niet zondermeer het besluit van een wijk naast zich neerleggen.

We behouden de Kindergemeenteraad en geven ruimte aan participatie door de jeugd in plannen en beleid van de gemeente. Ook betrekken we maatschappelijke organisaties, de Adviesraad Sociaal Domein en cliëntenraden bij de ontwikkeling van beleid.

We benutten met elkaar de kennis en kunde van de Teylingse samenleving. Dat doen we door persoonlijk contact met inwoners en ondernemers en met behulp van innovatieve instrumenten. Denk aan e-democratietools, platforms, apps, wijkmarkten en interactieve en participatieve (digitale) beleidsvorming. Achteraf geven we inwoners een inhoudelijke onderbouwing van gemaakte keuzes en terugkoppeling over het doorlopen participatietraject.

Iedere inwoner mag ons uitdagen

Denken inwoners of ondernemers dat zij een gemeentelijke taak of investering slimmer, beter of goedkoper kunnen uitvoeren? Dan kunnen zij ons uitdagen met een eigen plan. De gemeente beoordeelt het plan en het college neemt een besluit of ze het initiatief omarmen. Zo ja, dan wordt dat bevestigd. Zo nee, dan heeft de indiener van het plan recht op een toelichting en onderbouwing van de afwijzing.

We doen ervaring op met een pilot burgerbegroting

De gemeentelijke begroting en financiële besluiten hebben direct invloed op de relatie tussen gemeente en inwoners. We doen ervaring op met hoe inwoners mee kunnen denken en onderhandelen over de inzet van een deel van de gemeentelijke gelden. Dat doen we met een pilot.

Nadruk op samenleven

Onze inwoners, bedrijven, verenigingen en maatschappelijke organisaties hebben zelf een groot bindend en oplossend vermogen. Wij doen een beroep op deze burgerkracht. De gemeente denkt en helpt mee als mensen en partijen er zelf echt niet meer uit komen. Naast wijkregisseurs benoemen we vaste contactpersonen voor verenigingen en stichtingen om goede communicatie te bevorderen. Wij maken een omslag naar preventieve handhaving. Dat betekent éérst een gesprek door, voor en samen met betrokken inwoners. Daarna, als het niet anders kan, gaan we handhaven.

Collegeprogramma

M1	We onderhouden en verstevigen persoonlijke contacten met inwoners en ondernemers. Hierbij maken we gebruik van innovatieve instrumenten als e-democratiertools, platforms, apps en het burgerpanel. We optimaliseren de omgevingscommunicatie o.a. met online monitoren Tamtam en newsroom, inzet van de methodiek Factor C en spelen continu in op de mogelijkheden van inzet van nieuwe communicatiemiddelen (na WhatsApp, Instagram komen nieuwe mogelijkheden).
M2	We stemmen rollen en verantwoordelijkheden tussen college, raad, organisatie en inwoners af in het kader van (overheids-) participatie (right to challenge) en we schenken hierbij specifiek aandacht aan verwachtingsmanagement. We koppelen de inhoudelijke onderbouwing van gemaakte keuzes en het doorlopen van het participatietraject terug aan initiatiefnemers.
M3	We brengen de ontwikkelopgave van de organisatie in beeld en stippelen hiervoor een traject uit.
M4	In 2019 organiseren we een aantal pilots waarin inwoners samen met de gemeente vooraf meedenken, waaronder de Nota Integraal Veiligheidsbeleid.
M5	We geven ruimte aan de jeugd en betrekken hen (structureel) bij meedenken in vormen die hen aanspreken.
M6	De kindergemeenteraad blijft behouden.
M7	We geven ruimte aan right to challenge.
M8	We dragen zorg voor actieve interactie tussen de inwoners, ondernemers, verenigingen en de gemeente over ideeën en (mogelijke) initiatieven in de samenleving.
M9	We stemmen gezamenlijk verantwoordelijkheden af bij het oppakken en uitvoeren van initiatieven; hierbij spelen goed luisteren naar elkaar en gezamenlijk komen tot oplossingen een belangrijke rol.
M10	We voeren een pilot Burgerbegroting uit. Over de randvoorwaarden en spelregels gaan we nog met de gemeenteraad in gesprek.
M11	We denken en helpen mee als partijen er onderling niet uitkomen.
M12	We benoemen vaste contactpersonen voor verenigingen, stichtingen, inwoners en ondernemers.
M13	We lossen gezamenlijk problematiek in de wijk op (preventieve handhaving middels mediation).

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D	DOEL E
Inwoners denken vooraf mee.	Het (pro-) actief ondersteunen van initiatieven van inwoners, verenigingen en ondernemers.	De raad, het college en de organisatie zijn toegerust om (structureel) te werken met (ideeën en wensen van) inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen .	Versterken burgerkracht (vergroten van de zelfredzaamheid).	We benutten de kennis en kunde van de Teylingse samenleving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
> In 2019 organiseren wij een aantal pilots waarin inwoners samen vooraf met de gemeente meedenken, waaronder veiligheidsbeleid. > De kindergemeenteraad blijft behouden. > Betrekken van jeugd en hen ruimte geven om (structureel) mee te denken in vormen die hen aanspreken.	> Ruimte geven aan Right to Challenge. > Actieve interactie tussen de inwoners, verenigingen, ondernemers en de gemeente over ideeën en (mogelijke) initiatieven in de samenleving. > Gezamenlijk afstemmen van de verantwoordelijkheden bij het oppakken en uitvoeren van initiatieven; hierbij spelen goed (naar elkaar) luisteren en gezamenlijk komen tot oplossingen een belangrijke rol. > Inhoudelijke onderbouwing, terugkoppeling richting initiatiefnemers van gemaakte keuzes en het doorlopen participatietraject.	> Ontwikkelopgave van de organisatie wat betreft participatie in beeld brengen en hier een traject voor uitstippelen. > Afstemmen van rollen en verantwoordelijkheden in het kader van overheids participatie (right to challenge) en hierbij specifiek aandacht schenken aan verwachtingenmanagement.

ACTIVITEITEN DOEL D	ACTIVITEITEN DOEL E
> Meedenken en helpen pas als partijen er onderling niet uitkomen > Het benoemen van vaste contactpersonen voor verenigingen, stichtingen, inwoners en ondernemers. We verstevigen en vergroten de éénloketfunctie. > Gezamenlijk oplossen van problematiek in de wijk (preventieve handhaving middels mediation).	> Opbouwen en verstevigen bestuurlijk en ambtelijk netwerk. > Onderhouden en verstevigen van persoonlijk contact met inwoners en ondernemers. Hierbij maken we gebruik van innovatieve instrumenten, zoals bijvoorbeeld e-democratietools, platforms, apps en burgerpanel. Hierbij is van belang dat de organisatie hierop is aangehaakt. Ook speelt de ontwikkeling van het datalab HLT (gericht gebruik maken van data) een belangrijke rol. > Samen met de raad en inwoners het concept wijkmarkten evalueren en (eventueel) doorontwikkelen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) instellingen

Communicatie

Raadsprogramma

Het uitvoeren van het raadsprogramma vraagt om excellente communicatieve vaardigheden en een stevige en flexibele communicatieve infrastructuur. De buitenwereld verandert in rap tempo. Dat heeft effect op de manier waarop wij in gesprek zijn met onze inwoners. Dit vraagt om het doorlopend optimaliseren van communicatieprocessen.

We benaderen inwoners en ondernemers met een open houding. Of dat nu op de conventionele manier gaat of met behulp van nieuwe innovatieve communicatiemiddelen: persoonlijk contact staat centraal. Er wordt stevig ingezet op communicatieve vaardigheden van organisatie en bestuur en het versterken van de (digitale) dialoog met de samenleving. In het raadsprogramma wordt de basis gelegd voor een duidelijke positionering van de gemeente, dit wordt verder geconcretiseerd in een communicatieprogramma.

Collegeprogramma

In een gelijkwaardige relatie tussen overheid en samenleving is het belangrijk elkaars motieven en drijfveren te kennen en daarover in gesprek te blijven. Alleen zo ontstaat inzicht in de verschillende standpunten en belangen die er zijn. Dat vraagt om een transparante en communicatieve gemeente.

Transparant en communicatief zijn vraagt vandaag hele andere vaardigheden dan 5 of 10 jaar geleden. Want: we leven in een wereld die – gedreven door technologie – steeds sneller verandert. Ontwikkelingen op het gebied van communicatie gaan razendsnel, 'iedereen' kijkt 'altijd' mee. Kennis van nieuwe (digitale) middelen is noodzakelijk, net als het checken en in context plaatsen van feiten. Dat vraagt om het continu optimaliseren van de communicatieprocessen en vaardigheden.

De maatschappij verandert: op sommige plekken lijkt die steeds horizontaler, op andere plekken nemen de verschillen juist toe. We moeten weten waar onze gesprekspartners zich bevinden en verbonden zijn met de netwerken in onze gemeente.

Er is behoefte aan menselijke maat. Daar past soms informeel en persoonlijk contact bij, maar vooral actieve communicatie.

Inwoners vragen om inlevingsvermogen. Transparantie alleen is niet genoeg. Daarom staat denken vanuit de doelgroep voorop. On- én offline is de ideale mix om de inwoner te ontmoeten.

Aandachtspunten:

Snelle ontwikkelingen zorgen ervoor dat we 'morgen' misschien wéér andere vaardigheden nodig hebben. Dat vraagt om een organisatie die wendbaar is en snel kan inspelen op veranderingen. Eén van de manieren om dit te doen is de inzet van pilots.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Verder versterken van de positionering van gemeente Teylingen.	Werken aan transparante en effectieve communicatie.	Stimuleren van een open houding in denken en doen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
> Ontwikkelen en versterken van de positionering gemeente Teylingen.	> Continu professionaliseren (online) dialoog tussen samenleving, bestuur en organisatie. > Optimaliseren omgevingscommunicatie o.a. met online monitoren Tamtam (online reputaties nagemeten) en Newsroom, inzet methodiek Factor C. > Continu inspelen en afwegen inzet	> We sluiten aan op wat leeft in de samenleving door actieve inzet van burgerpanel, benutten informatie uit Waar staat je gemeente, inzet online monitoren. > Investeren in communicatie- en schrijftrainingen voor bestuurders en medewerkers. > Ondersteuning bij omgevingscommunicatie

	nieuwe communicatiemiddelen (na WhatsApp, Instagram komen nieuwe mogelijkheden) > Contentstrategie opstellen; gerichte doordachte communicatie creëert samenhang en verbinding.	en (overheids)participatietrajecten.
--	--	--------------------------------------

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
HLTsamen	

Verbonden partijen

Context

Aan de hand van de in de Nota Verbonden partijen vastgelegde beleidskader zal door de gemeenteraad invulling moeten worden gegeven aan de inrichting van de governance op verbonden partijen, zodat er voor de gemeenteraad meer grip op die verbonden partijen ontstaat.

De nadere invulling en uitwerking van het Governanceregime verbonden partijen 2018 vindt de komende bestuursperiode plaats in samenwerking met de raad.

De werkorganisatie HLTsamen is het eerste jaar goed van start gegaan. Nu werken we verder aan het op orde brengen van de basis (kosten en kwetsbaarheid), de beoogde kwaliteitsslag en het verbeteren van onze strategische positie. In 2019 volgt een tussen-evaluatie HLTsamen.

In dit verband mag niet onvermeld blijven dat onze werkorganisatie HLTsamen op koers ligt als het gaat om het halen van de taakstellende besparing van 5%.

Collegeprogramma

-

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A Een goede regie voeren op de verbonden partijen waarbij de standpunten van Teylingen (tijdig) helder naar voren komen.	DOEL B Meer grip hebben op de verbonden partijen om uiteindelijk een betere kwaliteit met elkaar te bereiken.
---	---

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A > Het onderhouden van en investeren in ons bestuurlijk netwerk waarbij van Holland Rijnland als 'basis' gebruik wordt gemaakt > Om (lokale en regionale) doelen te realiseren benoemen we thema's waarvoor we gericht lobby-en	ACTIVITEITEN DOEL B > De nota 'Verbonden partijen' en het beleidskader "Governanceregime Verbonden partijen 2018" gezamenlijk met de raad en griffie uitwerken waardoor de bestuurlijke inbreng verder verstevigt > De gemeenteraad heeft -gelet op het belang en de impact- gekozen voor het oppakken van vier verbonden partijen waarop het governanceregime goed wordt ingeregeld: Holland Rijnland, ISD, KDB (Maregroep) en HLTsamen > De zienswijzeprocedure op de ontwerpbegrotingen zorgvuldig en kritisch voorbereiden > Uitvoeren tussenevaluatie HLT
---	---

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen *	Overige samenwerkingspartners
Werkorganisatie HLTsamen Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland Samenwerking Belastingen Bollenstreek Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V. Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)	

* De overige verbonden partijen zijn opgenomen bij het van toepassing zijnde programma.

Verbonden partijen

De vernieuwde BBV voorschriften schrijven voor dat informatie over een verbonden partij wordt opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	HLTsamen
Doelstelling/Publiek belang	Daarmee biedt de werkorganisatie een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.
Ontwikkelingen	Uitvoering geven aan het bedrijfsplan vastgesteld in de raden van de aangesloten gemeenten. Focus ligt op het gebied van Kwaliteit, Kostenreductie, Kwetsbaarheid en de verbeterde Strategische positie.
Beleidsrisico's	Het niet halen van de gestelde financiële doelstellingen in het bedrijfsplan.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Holland Rijnland
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.

Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe CAO worden afgesloten. De nieuwe CAO kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Samenwerking Belastingen Bollenstreek
Doelstelling/Publiek belang	Samenwerking Belastingen Bollenstreek verricht voor de gemeenten Noordwijk, Lisse en Teylingen de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen en leges.
Ontwikkelingen	Er zijn geen beleidsmatige ontwikkelingen op het gebied van samenwerking belastingen. De gemeente Noordwijk voert de werkzaamheden voor de deelnemende gemeenten uit. Door de samenvoeging van de gemeente Noordwijk en Noordwijkerhout is het verwerkingsgebied van de gemeenschappelijke regeling vergroot.
Beleidsrisico's	Geen bijzondere risico's.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties	Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
Doelstelling/Publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Ontwikkelingen	BNG Bank is betrokken partner voor een duurzamer Nederland. De bank ondersteunt overheidsbeleid door op basis van haar excellente kredietwaardigheid financiering tegen gunstige voorwaarden te verstrekken ten behoeve van gemeenten, woningcorporaties, zorg- en onderwijsinstellingen, projectfinanciering en andere instellingen met een maatschappelijk belang. Met een balans van EUR 140 miljard is BNG Bank de vierde bank van Nederland.
Beleidsrisico's	n.v.t.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties	Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)
Doelstelling/Publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.
Ontwikkelingen	Dunea voert vaak innovatieve projecten uit om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en eisen, of om processen verder te optimaliseren zoals schone maaswaterketen, uitbreiding waterzuivering, samenwerking waterketen en verbinding aan greenport.
Beleidsrisico's	Dunea ontvangt geen financiële bijdrage van de gemeente. De drinkwaterwet geeft ruimte voor het uitbetalen van een (beperkt) dividend aan de aandeelhouders. De aandeelhouders vinden echter dat het uitbetalen van dividend niet past bij een drinkwaterbedrijf en hebben daarom besloten om de blokkade op het uitkeren van dividend in stand te houden. Hierdoor kan de volledige winst worden gebruikt voor het aflossen van leningen. Dit leidt tot lagere rentekosten en

	dus tot lagere tarieven op termijn
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties	Alliander N.V.
Doelstelling/Publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.
Ontwikkelingen	De economische groei is een uitdaging en de overgang naar een duurzaam energiesysteem komt steeds meer opstroom. Alliander bevindt zich in een uitdagende periode om dit met alle stakeholders te realiseren. Samen slimme oplossingen bedenken zodat de energievoorziening betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar blijft voor iedereen.
Beleidsrisico's	Alliander is een privaatrechtelijk verbonden partij. Alliander is een energienetwerkbedrijf. Zij zorgen voor het transport van betrouwbare, betaalbare en veilige energie, vandaag en in de toekomst. Via het netwerk transporteren zij elektriciteit en gas naar 37% van alle elektriciteits- en gasklanten in Nederland. Alliander investeert in de facilitering van duurzame energievormen om zo bij te dragen aan een betere samenleving
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Stichtingen en verenigingen	Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)
Doelstelling/Publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen 17 gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.
Ontwikkelingen	Het maatschappelijk verantwoord inkopen is toegenomen in de werkzaamheden van Stichting RIJK.
Beleidsrisico's	De kosten van de stichting RIJK bestaan vrijwel volledig uit personeelslasten, het beleidsrisico is derhalve beperkt.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Beleids- en prestatie-indicatoren

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie 2018	Bron
Gemiddelde WOZ waarde	per duizend euro	€ 297	€ 297	CBS
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 591	€ 591	COELO
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 660	€ 660	COELO

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie 2017	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	0,24	0,24	Eigen gegevens

Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	0,24	0,24	Eigen gegevens
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	46	44	Eigen gegevens
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	25%	42%	Eigen gegevens
Overhead	% van totale lasten	2,2%	3,60%	Eigen gegevens
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	200	2017: 214	Bureau Halt
Harde kern jongeren	Aantal per 10.000 inwoners	*	2014: 1,2	KLPD
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,7	2017: 1	CBS
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	3,3	2017: 3,7	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2,1	2017: 2,1	CBS
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	3,5	2017: 3,5	CBS

Prestatie-indicatoren

Naam Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie 2017	Bron
Kwalitatief goede uitvoering Wet WOZ: Het percentage bezwaren tegen WOZ-beschikking naar maximaal 3% in 2015	In %	3%	1% (woningen) en 5,5% (niet-woningen)	De Waarderingskamer
Kwaliteitsniveau huidige dienstverlening handhaven: Klanttevredenheid meten middels GovMetric (gemiddeld cijfer bezoek gemeentehuis)	Tussen de 1 en 10	8,5	9,3	Klanttevredenheid s-monitor GovMetric
Kwaliteitsniveau huidige dienstverlening handhaven: Klanttevredenheid (gemeentelijke dienstverlening)	Tussen de 1 en 10	7,1	7,1	Eigen gegevens

Kaderstellende stukken

- College programma 'Samen Krachtig Verbinden' annex Kadernota 2015-2018
- Regionaal crisisplan
- Rapportages bevolkingszorg VRHM
- Integraal veiligheidsbeleid 2014-2017
- Veiligheidsjaarplan 2017
- Sluitingsbeleid art. 13b Opiumwet
- Bibob beleidslijn
- Handhavingsnota 2013-2016
- Mei circulaire gemeentefonds, juni 2016
- Bedrijfsplan HLT Samen en gemeenschappelijke regeling, maart 2016.
- beleidsnota verbonden partijen 2018
- Rapport 'Wisselwerking, naar een betere wisselwerking tussen gemeenteraden en de bovengemeentelijke samenwerking', december 2015, Raad voor het Openbaar Bestuur
- Begroting Holland Rijnland 2017
- Kadernotitie Communicatie november 2015

WAT MAG HET PROGRAMMA KOSTEN?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Dienstverlening	-2.381	-2.069	-2.127	-2.073	-2.086	-2.077
Regionale samenwerking	97	-1.522	-1.664	-1.642	-1.548	-1.546
Totaal Lasten programma	-2.284	-3.591	-3.790	-3.715	-3.634	-3.623
Baten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Dienstverlening	2.083	1.942	602	602	602	602
Regionale samenwerking	18	11	11	11	11	11
Totaal Baten programma	2.101	1.953	613	613	613	613
Saldo programma voor bestemming	-184	-1.638	-3.178	-3.102	-3.021	-3.011
Storting in reserves	0	-1.200	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	272	182	0	0	0
Saldo programma na bestemming	-184	-2.566	-2.996	-3.102	-3.021	-3.011

Algemene dekkingsmiddelen

Raadsprogramma

Een duurzaam sluitende begroting

Uitgangspunten zijn:

- Enerzijds lage lasten voor onze inwoners en bedrijven. Anderzijds kwalitatief goede dienstverlening en voorzieningen;
- 100% kostendekkendheid in geval van heffingen, leges en tarieven;
- De gemeentelijke woonlasten gaan jaarlijks omhoog met alleen de inflatiecorrectie.

Uitgangspunt is dat de woonlasten niet stijgen met meer dan de inflatiecorrectie. De woonlasten bestaan uit de OZB, afvalstoffenheffing, rioolrecht en precario. We zoeken een oplossing voor de afschaffing van de precario, met als randvoorwaarde dat de woonlasten niet stijgen.

Bij onvoorziene financiële tegenvallers in de komende jaren hanteren we de volgende uitgangspunten:

1. We zorgen voor extra inkomsten (zonder dat dit ten laste komt van inwoners en bedrijven);
2. We ruilen oud voor nieuw (oud beleid inruilen voor nieuw beleid);
3. We verminderen kosten, zowel incidenteel als structureel;
4. In incidentele, exceptionele en/of onvoorziene gevallen zetten we een deel van de vrije algemene reserve in.

Inzetten financiële reserves voor maatschappelijk rendement

We gaan eigen middelen zo inzetten dat we ook maatschappelijk rendement behalen en stimuleren. We doen dat zonder de hoogte van het financiële rendement voor de gemeente aan te tasten. Zo profiteert de samenleving maximaal van de gemeentelijke reserves. Binnen een jaar hebben we kaders opgesteld voor het benutten van de reserves voor maatschappelijke doelen.

Collegeprogramma

M14	Uitgangspunt is dat de woonlasten (OZB, afvalstoffenheffing, rioolrecht en precario) niet stijgen met meer dan de inflatiecorrectie. We zoeken een oplossing voor de afschaffing van het precario, met als randvoorwaarde dat de woonlasten niet stijgen. Bij onvoorziene financiële tegenvallers in de komende jaren hanteren we de volgende uitgangspunten: 1. We zorgen voor extra inkomsten (zonder dat dit ten laste komt van inwoners en bedrijven); 2. We ruilen oud voor nieuw (oud beleid inruilen voor nieuw beleid); 3. We verminderen kosten, zowel incidenteel als structureel; 4. In incidentele, exceptionele en/of onvoorziene gevallen zetten we een deel van de vrije algemene reserve in.
M15	Binnen een jaar hebben we kaders opgesteld voor het benutten van de reserves voor maatschappelijke doeleinden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A

Realiseren van een duurzaam sluitende begroting.

DOEL B

Financiële reserves ook inzetten voor maatschappelijke rendement, zonder dat de hoogte van het financiële rendement voor de gemeente wordt aangetast.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A

1. Handhaven 100% kostendeckendheid in geval van heffingen, leges en tarieven;
2. De gemeentelijke woonlasten gaan jaarlijks omhoog met alleen de inflatiecorrectie.
3. Een oplossing zoeken voor de afschaffing van de precariobelasting, met als randvoorwaarde dat de woonlasten niet stijgen.

Bij onvoorziene financiële tegenvallers in de komende jaren hanteren we de volgende uitgangspunten:

1. Zorgen voor extra inkomsten;
2. Ruilen oud voor nieuw ;
3. Verminderen kosten, zowel incidenteel als structureel;
4. In incidentele, exceptionele en/of onvoorziene gevallen wordt een deel van de vrije algemene reserve ingezet.

ACTIVITEITEN DOEL B

Binnen een jaar hebben we kaders opgesteld voor het benutten van de reserves voor maatschappelijke doeleinden.

Verplichte onderdelen Besluit begroting en verantwoording

Alle lasten en baten die samenhangen met de programma's worden direct op het desbetreffende programma geboekt. De baten in Algemene middelen bestaan uit doeluitkeringen, specifieke rijksvergoedingen, huuropbrengsten en dergelijke. Dit onderdeel van de begroting volgt uit artikel 8 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

In Algemene dekkingsmiddelen staan de volgende onderwerpen:

- Lokale heffingen
- Algemene uitkering uit het Gemeentefonds
- Dividenden
- Saldo financieringsfunctie
- Overige algemene dekkingsmiddelen

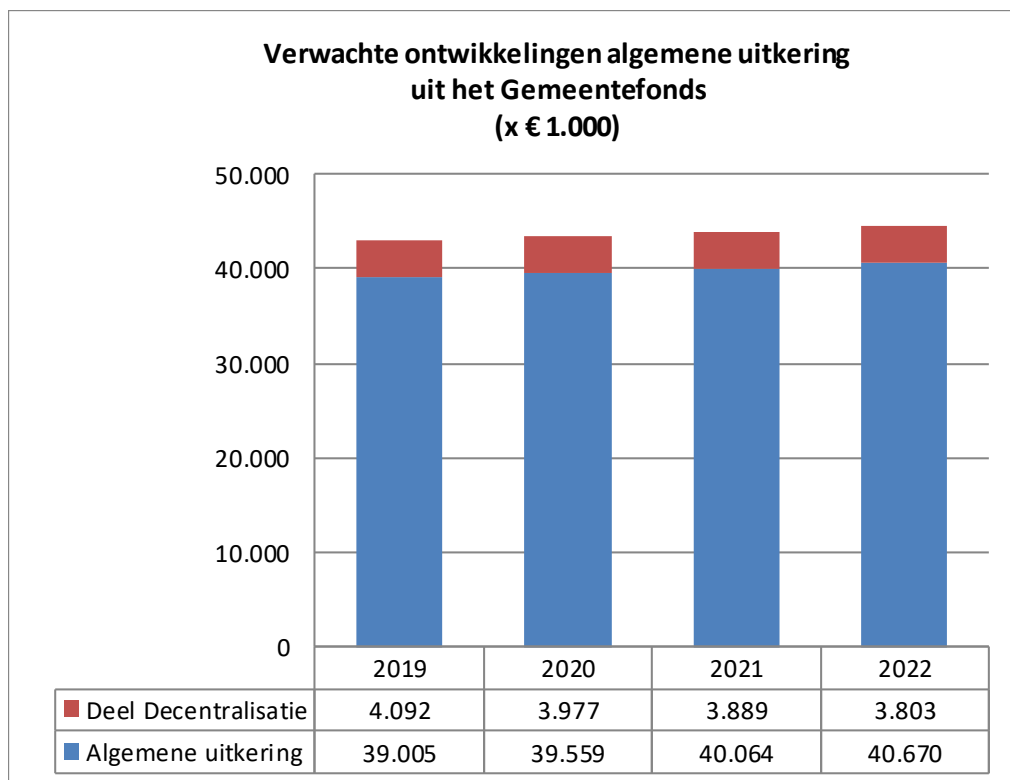
Verder heeft de gemeente diverse inkomsten waarvan de besteding niet gebonden is. Dit zijn de zogenaamde algemene dekkingsmiddelen. Deze baten zijn niet aan een concreet programma toe te rekenen. Artikel 8 van het BBV schrijft voor dat, naast de begroting van lasten en baten per programma, ook een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien wordt opgenomen.

Lokale heffingen

Dit zijn gemeentelijke belastingen die geen directe relatie hebben met een bepaalde gemeentelijke taak, de besteding is niet geoormerkt. De onroerende zaakbelasting en de precariobelasting vallen hieronder. Dit geldt niet voor de riolrechten, afvalstoffenheffing, leges, en marktgelden. Deze worden op de desbetreffende programma's verantwoord en zijn geoormerkt voor deze lasten. We verwijzen u naar de paragraaf Lokale heffingen voor een uitgebreidere toelichting. In de paragraaf Weerstandsvermogen is een berekening opgenomen over de dekkingspercentages in relatie tot het weerstandsvermogen.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

In de begroting is rekening gehouden met de effecten van de Meicirculaire 2018. Voor de berekening van de algemene uitkering 2019 is rekening gehouden met de verwachte stijging van het aantal inwoners en de woningen in 2018. De maatstaven zijn in de overige jaren constant gehouden. In de berekening is de uitname BCF voor 100% opgenomen, dit geeft een positieve bijdrage van € 805.000 in de algemene uitkering. De decentralisaties zijn voor een deel opgenomen in de algemene uitkering, op termijn worden alle decentralisaties opgenomen in de berekeningen van de algemene uitkering. Het deel dat is achtergebleven als deelfonds zijn de decentralisatie Participatiewet en Voogdij 18+.

Dividenden

We ontvangen dividend van Alliander en de Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG).

Bedragen x € 1.000				
Dividend	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019 e.v.
Alliander	599	608	700	700
Bank Nederlandse Gemeenten	95	146	85	85
	694	754	785	785

Saldo financieringsfunctie

In de vernieuwde BBV zijn de regels over rentetoerekening gewijzigd. De notitie Rente van de Commissie BBV geeft in een stellige uitspraak, dat er niet meer rente mag worden toegerekend dan de werkelijke rentelasten. Er is geadviseerd geen rente meer toe te rekenen aan eigen vermogen (voorheen bespaarde rente). Er wordt in Teylingen geen rente meer berekend over investeringen en toegerekend aan de prestatievelden.

Voor de financiering van de investeringen heeft onze gemeente gelden geleend. De rentelasten bedragen bijna € 700.000. Daarnaast zijn er gelden uitgezet, deze gelden genereren een bate van zo'n € 1,1 miljoen. We begroten alleen werkelijk verwachte rente.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De hier berekende bedragen werden veroorzaakt door de kostenverdelingssystematiek. In de vernieuwde BBV voorschriften is de kostenverdeling opgeheven. De overhead wordt verantwoord in het taakveld bedrijfsvoering en de directe bedrijfskosten worden rechtstreeks toegerekend aan de producten en activiteiten. De overhead wordt wel meegenomen in de berekening van de kostendeekkende tarieven.

Mutaties reserves

Per programma is vermeld wat de mutaties op de reserves zijn. Een aantal mutaties is niet toe te wijzen aan een programma en worden daarom hier verantwoord.

WAT MAG HET KOSTEN?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
OZB niet- woningen	-286	-251	-251	-251	-251	-251
Overige baten en lasten	522	675	747	723	749	807
OZB woningen	-252	-251	-251	-251	-251	-251
Treasury	-5.614	-497	-694	-626	-560	-560
Overhead	-9.515	-9.815	-9.585	-9.281	-9.116	-8.834
Totaal Lasten thema	-15.147	-10.139	-10.033	-9.685	-9.429	-9.089
Baten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Overige baten en lasten	-6	53	86	86	86	86
Algemene uitkeringen en overige uitkering gemeentefonds	39.670	41.258	43.096	43.536	43.953	44.473
Belastingen overig	3.061	2.700	2.700	2.700	2.700	100
Parkeerbelasting	8	11	11	11	11	11
OZB niet- woningen	2.046	1.799	1.853	1.866	1.878	2.418
OZB woningen	3.481	3.484	3.631	3.712	3.754	4.799
Treasury	10.343	4.256	1.943	1.923	1.923	1.923
Overhead	206	119	119	119	119	119
Totaal Baten thema	58.809	53.680	53.439	53.952	54.424	53.929
Saldo thema voor bestemming	43.662	43.541	43.406	44.267	44.995	44.840

Storting in reserves	-668	-67	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	629	1.187	265	265	225	171
Saldo programma na bestemming	43.623	44.661	43.671	44.532	45.221	45.011

5 Paragrafen

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding

Algemeen

De paragraaf lokale heffingen bevat, overeenkomstig het BBV een overzicht van het beleid inzake de lokale heffingen, de relevante ontwikkelingen die van invloed zijn op de tarieven en een verantwoording over de mate van kostendekkendheid van tarieven inclusief de uitgangspunten die daarbij zijn gehanteerd. Daarnaast wordt een overzicht op hoofdlijnen gepresenteerd van de diverse heffingen, de lokale lastendruk en een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. In de Gemeentewet en een aantal bijzondere wetten is geregeld welke heffingen (belastingen en retributies) een gemeente mag opleggen. De gemeenteraad bepaalt de hoogte van het tarief en welke van die heffingen ook daadwerkelijk worden geheven.

Belastingen

De Gemeentewet geeft een limitatieve opsomming van de belastingen die een gemeente mag heffen. Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Onze gemeente heft de volgende belastingen: onroerende zaakbelastingen (OZB), roerende zaakbelastingen (RZB), forensenbelasting en precariobelasting.

Rechten

Rechten zijn betalingen voor een geleverde of een bewezen dienst. Hiervan zijn de tarieven in principe volledig kostendekkend. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. In Lisse worden afvalstoffenheffing, rioolheffing, leges en marktgeld als rechten geheven.

In de raadsvergadering van december 2018 worden de belastingverordeningen 2019 voor de bijstelling van de tarieven voorgelegd.

Belastinghervormingen

Na het verzenden van de brief d.d. 24 juni 2016 aan de Tweede Kamer over de overwegingen die een rol zouden kunnen spelen bij de hervorming van de gemeentebelastingen, zijn er geen verdere ontwikkelingen vernomen van de minister van BZK en de staatssecretaris van Financiën. De afschaffing van de precariobelasting voor kabels en leidingen moeten door de gemeenten financieel zelf worden opgelost.

Financiële uitgangspunten

- Overeenkomstig de Kadernota 2019 wordt voor belastingen en retributies rekening gehouden met een inflatiepercentage van 2,3%. Voor de heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt dat het uitgangspunt de 100% kostendekkendheid is.
- Voor 2019 gaan we uit van de directe formatie zoals deze vóór de vorming van HLTsamen werkzaam was voor de producten waarvan de kosten via de leges worden verhaald.
- In de tariefsopbouw wordt bij de afvalstoffenheffing en rioolrecht met een opslag voor overhead van € 32.000 per fte gerekend.
- De kosten voor straatvegen/straatreiniging is voor 33% toegerekend aan de afvalstoffen- en rioolheffing.
- De kosten voor kwijtschelding worden in mindering gebracht op basis van de ervaringsgegevens. In totaal wordt er ongeveer € 150.000 kwijtgescholden dat meegerekend wordt in de berekening van de tarieven. De totale perceptiekosten bedragen € 226.000 en worden toegerekend naar rato van de opbrengsten.
- Met ingang van de begroting 2017 dienen alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces centraal te worden verantwoord op het taakveld overhead. In tegenstelling tot voorgaande begrotingen wordt de overhead niet meer toegerekend aan de betreffende kosten. De gemeente dient

een uniforme systematiek vast te stellen op basis waarvan (een deel van) de overhead wordt toegerekend aan de tarieven.

De overhead waarmee in Teylingen mag worden gerekend bestaat voor het overgrote deel uit een HLTsamen-deel en een veel kleiner specifiek Teylings deel (onder andere de kosten van huisvesting en kapitaallasten van oude bedrijfsvoeringsinvesteringen). Op basis hiervan komen we tot een maximaal toegestane opslag per direct toegerekende voltijds medewerker (fte). Deze opslag is een maximum. De gemeente mag wel een lagere opslag hanteren, maar géén hogere. De gemeente Teylingen kiest ervoor om onder de maximale opslag te blijven. Voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing hanteren we een opslag voor overhead van € 32.000,- per fte. Voor de berekening van de kostendekkendheid van de leges hanteren we een gemiddeld uurtarief van € 86,-.

Overzicht lokale heffingen

Bedragen x € 1.000				
Lokale heffingen	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Onroerende zaak belasting	5.566	5.527	5.283	5.484
Roerende zaakbelasting	8	8	10	10
Forensenbelasting	127	134	117	117
Precariobelasting	2.820	3.053	2.690	2.690
Totaal niet bestedingsgebonden	8.521	8.722	8.100	8.301
Marktgeden	31	33	37	37
Parkeerbelasting	7	8	11	11
Haven- en kadegelden	17	5	22	22
Leges	661	747	596	456
Bouwleges	1.419	1.195	1.100	798
Leges OOV	88	72	88	88
Afvalstoffenheffing	4.250	4.262	3.895	3.895
Rioolrechten	2.584	2.616	2.682	2.784
Totaal gebonden aan bestedingen	9.057	8.939	8.431	8.091
Totaal	17.578	17.660	16.531	16.393

Onroerende zaakbelastingen

De vastgestelde WOZ-waarde vormt de grondslag voor de onroerende zaakbelastingen (OZB), de Waterschapsomslagen gebouwd en het huurwaardeforfait voor de inkomstenbelasting. De WOZ-administratie is een basisregistratie. De waarden worden op grond van de Wet WOZ jaarlijks herzien en zijn op basis van de meicirculaire aangepast met de genoemde percentages bij het onderdeel OZB. Na jaren van dalende waarden van de woningen is weer een sterke stijgende lijn te zien in de waarden en verkopen.

De marktontwikkeling bij woningen wordt, op basis van de Waarderingskamer, geschat op een stijging van +7%. Voor niet-woningen wordt de waardeontwikkeling geschat op een waardeestijging van +1%.

De opbrengsten van de OZB voor zowel woningen als niet-woningen (eigenaren en gebruikers) zijn verhoogd met het inflatiepercentage 2,3%. Daarnaast zijn de opbrengsten in 2019 tot en met 2022 jaarlijks verhoogd met € 396.250 ter compensatie van de wegvallende Precariobelasting voor kabels en leidingen, dit overeenkomstig de kadernota 2019. De compensatie wordt vervolgens absoluut weer gecompenseerd per OZB-aanslag. De tarieven van de OZB zijn gebaseerd op de WOZ-waarde en worden per jaar vastgesteld. Het tarief van 2019 wordt gebaseerd op de waarde per 1 januari 2018. De marktontwikkeling wordt gevolgd door Belastingen Bollenstreek.

De ontwikkeling van de onroerende zaakbelasting tarieven van de afgelopen jaren waren:

		% van de WOZ-waarde		
% van de WOZ-waarde		2016	2017	2018
Woningen	Eigenaar	0,0793%	0,0779%	0,0757%
Niet-woningen	Eigenaar	0,1700%	0,1683%	0,1394%
Niet-woningen	Gebruiker	0,1367%	0,1351%	0,1194%

Bij de vaststelling van de OZB-verordening, medio december, wordt de laatste prognose van de waarde per 1 januari 2018 bepaald om zodoende een juist percentage van de heffingsmaatstaf te kunnen vaststellen en de geraamde opbrengsten, inclusief de uitgangspunten te garanderen.

Roerende zaakbelasting

Belastingen op roerende woon- en bedrijfsruimte wordt geheven over roerende zaken. Woonboten worden in de heffing betrokken, de waarde van de objecten is de heffingsgrondslag. De tarieven zijn gelijk aan die van de Onroerende zaakbelastingen.

Forensenbelasting

Bij de heffing van forensenbelasting worden mensen belast die niet in de gemeente wonen, maar wel gebruik maken van allerlei voorzieningen. Bijvoorbeeld personen die een gemeubileerde (recreatie)woning ter beschikking hebben. De tarieven worden geïndexeerd met 2,3%.

De belasting bedraagt bij een heffingsmaatstaf (WOZ-waarde) van:

	2016	2017	2018	2019
a. minder dan € 10.000	€ 248,45	€ 250,45	€ 253,70	€ 259,50
b. € 10.000 tot € 25.000	€ 338,95	€ 341,65	€ 346,00	€ 354,00
c. € 25.000 tot € 100.000	€ 397,80	€ 401,00	€ 406,00	€ 415,00
d. € 100.000 of meer	€ 646,30	€ 651,45	€ 660,00	€ 675,00

Precariobelasting

Door vaststelling van de overgangsregeling "afschaffen precarioheffing voor nutsnetwerken" kan een gemeente maximaal heffen naar het tarief zoals dat gold op 10 februari 2016. Voor de gemeente Teylingen is dit een bedrag van € 4,56 per strekkende meter. De overige tarieven zijn verhoogd met 2,3%.

Rioolrechten

De rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van de kosten van de gemeentelijke watertaken (afvalwater, hemelwater en grondwater). De opbrengst van de rioolheffing is gebaseerd op 100% dekking van de kosten. Al eerder is besloten om met ingang van 1 januari 2014 jaarlijks de tarieven met € 3,00 te verhogen, deze beleidslijn continueren wij.

De grondslag bij woningen is gesplitst in één- en meerpersoonshuishoudens en bij niet-woningen het waterverbruik te hanteren als grondslag, verdeeld in 8 schalen. Met alle wijzigingen en de genoemde uitgangspunten is de rioolheffing 100% dekkend en zijn de tarieven berekend op:

Woningen	2016	2017	2018	2019
Rioolheffing vastrecht	€ 140,00	€143,00	€ 146,00	€ 149,00
Variabel recht (bij verbruik boven 300 m3, per m3)	€ 1,10	€ 1,10	€ 1,10	€ 1,10

Het vernieuwde BBV schrijft voor dat er een duidelijk overzicht is van de kostendekkendheid. Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de riolkosten.

(Bedragen x € 1.000)		
Berekening kostendekkendheid Riolering		
Taakveld	Omschrijving	
Riolering	Kosten van het prestatieveld	1.745
	Baten van het prestatieveld	75
	Netto kosten	1.670
	<i>Toe te rekenen kosten</i>	
a.	Overhead	146
b.	BTW	456
c.	Afvoeren veegafval	106
d.	Kwijtschelding	50
e.	Perceptiekosten	47
f.	Rente investeringen	310
	Totale kosten	2.784
	Opbrengsten heffingen	2.784
Kostendekkendheidspercentage		100%

Toelichting

Het kostendekkendheid taakveld Riolering.

- De directe lasten van het taakveld Riolering zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van de bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De lasten in het prestatieveld zijn exclusief BTW. Omdat het BTW-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de BTW geoorloofd.
- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld Straatreiniging toegerekend aan de heffing rioolrecht. De kosten worden mede gemaakt om verstoppingen in het rioolstelsel te voorkomen.

- d. Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.
- e. De perceptiekosten worden toegerekend op basis van opbrengsten van de door de gemeenschappelijke regeling Belastingen Bollenstreek geïnde bedragen.
- f. De kapitaallasten worden zonder rente geboekt op het taakveld Riolering. Het is geoorloofd (bedrijfseconomische redenen) om rente te rekenen tot de rechten.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing voor huisgezinnen en overige reinigingsrechten. De overige reinigingsrechten heffingen worden betaald voor het inzamelen en verwerken van afvalstoffen onder meer op de gemeentewerkplaats. De afvalstoffenheffing is voor de huisgezinnen. De tarieven zijn maximaal kostendekkend. De overige reinigingsheffingen zijn verhoogd met 1,3%.

Woningen	2016	2017	2018	2019
Meerpersoonshuishouden	€ 324,00	€ 321,00	€ 301,00	€ 301,00
Eenpersoonshuishouden	€ 255,00	€ 252,00	€ 232,00	€ 232,00

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de afvalkosten.

(Bedragen x € 1.000)		
Berekening kostendekkendheid afval		
Taakveld	Afval	
	Kosten van prestatieveld	2.482
	Baten van prestatieveld	532
	Netto kosten	1.950
	<i>Toe te rekenen kosten</i>	
a.	Afvoeren veegafval	106
b.	Afvoeren kadavers/leggen prullenbakken	10
c.	Tractie	89
d.	Overhead	435
e.	Kwijtschelding	90
f.	Rente	74
g.	Perceptiekosten	77
h.	BTW	504
i.	Directe personeelslasten	560
	Totale kosten	3.895
	Opbrengsten heffingen	3.895

Kostendekkendheidspercentage	100%
------------------------------	------

Toelichting

4.4 Het prestatieveld Afval.

- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld Straatreiniging toegerekend aan de afvalstoffenheffing. De kosten worden mede gemaakt om verstoppingen in het rioolstelsel te voorkomen.
- Bij de berekening van de baten worden de kosten om het zwerfafval en dode dieren te verwijderen toegerekend aan het tarief.
- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het prestatieveld Straatreiniging toegerekend aan de heffing afvalstoffenheffing. De kosten worden mede gemaakt om zwerfafval te verwijderen en te verminderen.
- De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het prestatieveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.
- De kapitaallasten worden zonder rente geboekt op het taakveld Afval. Het is geoorloofd (bedrijfseconomische redenen) om rente te rekenen tot de rechten.
- De perceptiekosten worden toegerekend op basis van opbrengsten van de door de gemeenschappelijke regeling Belastingen Bollenstreek geïnde bedragen.
- De lasten in het prestatieveld zijn exclusief BTW. Omdat het BTW-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de BTW geoorloofd.
- De directe personeelslasten.

Leges

Voor 2019 worden de volgende inkomsten verwacht:

Bedragen x € 1.000				
Leges	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Leges burgerzaken	661	596	596	456
Rijksleges	277	235	235	235
Totale leges	937	831	831	691
Bouwleges	1.419	998	1.100	798
Leges Openbare Orde en Veiligheid	88	88	88	88

De werkelijke opbrengst van de bouwleges over 2018 zal naar verwachting hoger liggen dan de raming van € 1.100.000,-. Uitgangspunt voor de tariefstelling is dat de leges maximaal 100% kostendekkend zijn. Naar verwachting dalen de inkomsten voor de bouwleges door verminderde aanvragen omgevingsvergunningen. De opbrengsten zijn in 2019 met € 200.000 naar beneden bijgesteld.

Parkeerbelasting

Teylingen heft alleen parkeerbelasting van de gebruikers van het vrachtwagenparkeerterrein. De tarieven worden geïndexeerd met 2,3%.

Marktgeld

Voor het innemen van een standplaats op de markten worden rechten geheven. Voor Sassenheim en Voorhout marktgeld, voor Warmond precariobelasting. In Warmond geldt de marktverordening niet vanwege de geringe omvang van de markt,

waardoor er geen marktgeld kan worden geheven. In plaats hiervan wordt precariobelasting geheven voor het gebruik van gemeentegrond. De tarieven worden geïndexeerd met 2,3%.

Havengeld

Voor het gebruik van de gemeentelijke haven en aanlegsteigers aan de Kagerplassen wordt havengeld in rekening gebracht. Hiermee wordt het onderhoud en beheer van de steigers gedeeltelijk gefinancierd. Het huidige tarief van € 1,- per strekkende meter is eenvoudig te hanteren. De tarieven worden daarom niet geïndexeerd. Het verdient de voorkeur indexatie stapsgewijs te laten plaatsvinden op de momenten dat eenvoudig met muntgeld kan worden afgerekend.

Kwijtschelding

Voor mensen met een laag inkomen bestaat de mogelijkheid om gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van betaling van belasting te verzoeken.

Het beleid met betrekking tot kwijtschelding is grotendeels landelijk ontwikkeld en vastgelegd in de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990. De gemeenteraad heeft een beperkt aantal keuzen waaronder de criteria voor de kosten van bestaan. Er is gekozen voor de maximale norm van 100% van de genormeerde bijstandsuitkering. Kwijtschelding kan worden verleend voor afvalstoffenheffing, rioolheffing en in incidentele gevallen ook voor de OZB.

Waar mogelijk wordt een automatische toets voor kwijtschelding uitgevoerd. Van mensen die in een jaar kwijtschelding hebben gekregen wordt het volgend jaar getoetst of de inkomens- en vermogenssituatie is gewijzigd. Bij gelijkblijvende omstandigheden wordt dan automatisch kwijtschelding verleend. Totaal is een bedrag van € 140.000 (Rioolrecht € 50.000 en Afvalstoffenheffing € 90.000) geraamd voor kwijtschelding.

Woonlasten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Door het afschaffen van de Precariobelasting voor kabels en leidingen in gemeentegrond per 1 januari 2022 zijn de totale kosten voor een huishouden van belang. De kosten van de aanslag Precariobelastingen van de nutsbedrijven worden immers doorberekend aan de huishoudens in de gemeenten. Aangezien de kosten voor de nutsbedrijven verminderen zullen ook de lasten voor de huishoudens verminderen.

In de volgende tabel is de ontwikkeling van de lokale lastendruk in de jaren 2017 tot en met 2022 opgenomen (inclusief de landelijk gemiddelde stijging in de WOZ-waarde). In de berekening van de OZB is in 2019 gerekend met het geprognosticeerde tarief, het tarief kan door de jaarlijkse herwaardering nog wijzigen.

Lokale lastendruk	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Huurder woning						
Rioolheffing	€ 143	€ 146	€ 149	€ 152	€ 155	€ 158
Afvalstoffenheffing	€ 321	€ 301	€ 301	€ 301	€ 301	€ 301
Heffingskorting	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13
Gas- en elektrabedrijf	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50	€ -
Waterleidingbedrijf	€ 52	€ 56	€ 56	€ 56	€ 56	€ -
Totale lokale lastendruk	€ 553	€ 540	€ 543	€ 546	€ 549	€ 446
Stijging WOZ-waarde		5,90%	7%	0%	0%	0%
Eigenaar woning	€ 250.000	€ 264.750	€ 283.283	€ 283.283	€ 283.283	€ 283.283
Rioolheffing	€ 143	€ 146	€ 149	€ 152	€ 155	€ 158
Afvalstoffenheffing	€ 321	€ 301	€ 301	€ 301	€ 301	€ 301
OZB	€ 195	€ 200	€ 217	€ 231	€ 246	€ 261
Heffingskorting	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13
Compensatiemaatregel			€ -23	€ -46	€ -69	€ -
Gas- en elektrabedrijf	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50	€ -
Waterleidingbedrijf	€ 52	€ 56	€ 56	€ 56	€ 56	€ -
Totale lokale lastendruk	€ 748	€ 740	€ 737	€ 731	€ 725	€ 707
Stijging WOZ-waarde		5,90%	7%	0%	0%	0%
Eigenaar woning	€ 500.000	€ 529.500	€ 566.565	€ 566.565	€ 566.565	€ 566.565
Rioolheffing	€ 143	€ 146	€ 149	€ 152	€ 155	€ 158
Afvalstoffenheffing	€ 321	€ 301	€ 301	€ 301	€ 301	€ 301
OZB	€ 390	€ 401	€ 433	€ 463	€ 492	€ 522
Heffingskorting	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13
Compensatiemaatregel			€ -23	€ -46	€ -69	€ -
Gas- en elektrabedrijf	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50	€ -
Waterleidingbedrijf	€ 52	€ 56	€ 56	€ 56	€ 56	€ -
Totale lokale lastendruk	€ 943	€ 941	€ 953	€ 963	€ 971	€ 968
Stijging WOZ-waarde		0,50%	1%	0%	0%	0%
Eigenaar Niet-woning	€ 1.000.000	€ 1.005.000	€ 1.015.050	€ 1.015.050	€ 1.015.050	€ 1.015.050
Rioolheffing	€ 143	€ 146	€ 149	€ 152	€ 155	€ 158
Afvalstoffenheffing	€ 321	€ 301	€ 301	€ 301	€ 301	€ 301
OZB	€ 1.683	€ 1.401	€ 1.529	€ 1.634	€ 1.738	€ 1.843
Heffingskorting	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13	€ -13
Compensatiemaatregel			€ -23	€ -46	€ -69	€ -
Gas- en elektrabedrijf	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50	€ -
Waterleidingbedrijf	€ 52	€ 56	€ 56	€ 56	€ 56	€ -
Totale lokale lastendruk	€ 2.236	€ 1.941	€ 2.049	€ 2.134	€ 2.217	€ 2.289

In onderstaand overzicht staan de woonlasten van Teylingen en een aantal regio- en omliggende gemeenten van het afgelopen begrotingsjaar. De OZB is gebaseerd op de gemiddelde waarde van een woning per gemeente en een meerpersoonshuishouden.

Woonlasten 2018

Gemeente	OZB woningen	OZB niet woningen	Reinigings-heffing	Riool-heffing	Woonlasten huurder (afval en riol)	Woonlasten eigenaar OZB riol en afval
Teylingen	0,0757%	0,2588%	€ 301	€ 133	€ 434	€ 660
Katwijk	0,0908%	0,3835%	€ 288	€ 144	€ 432	€ 670
Haarlemmermeer	0,1016%	0,5672%	€ 312	€ 127	€ 439	€ 717
Hillegom	0,1047%	0,3475%	€ 273	€ 227	€ 500	€ 749
Lisse	0,0925%	0,3535%	€ 271	€ 255	€ 526	€ 764
Leiden	0,1488%	0,0929%	€ 286	€ 127	€ 413	€ 765
Noordwijkerhout	0,0856%	0,3149%	€ 305	€ 266	€ 571	€ 804
Noordwijk	0,1174%	0,3114%	€ 283	€ 158	€ 441	€ 850
Oegstgeest	0,1210%	0,4812%	€ 274	€ 209	€ 483	€ 807

Bron: Coelo

Woonlasten 2019

Gemeente Teylingen	OZB woningen	OZB niet woningen	Reinigings-heffing	Riool-heffing	Woonlasten huurder (afval en riol)	Woonlasten eigenaar OZB riol en afval
Verwachte woonlasten 2019 Teylingen			€ 301	€ 149	€ 450	€ 669

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Het realiseren van ambities kan niet zonder het nemen van risico's. Risico's horen bij het proces om zaken te veranderen. Het is belangrijk bewust te zijn van de risico's en hierop te sturen. Doorontwikkeling van het risicobeleid en bewustzijn van risico's staat hoog op de agenda. In deze paragraaf geven we inzicht in de risico's en zetten we deze af tegen de weerstandscapaciteit van de gemeente. De verhouding tussen de risico's en de weerstandscapaciteit wordt het weerstandsvermogen genoemd.

De tekst van artikel 11 van het BBV betreffende de paragraaf weerstandsvermogen luidt:

1. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

De weerstandscapaciteit zijn de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken, om niet-begrote kosten te dekken;

Alle risico's, waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn, in relatie tot de financiële positie.

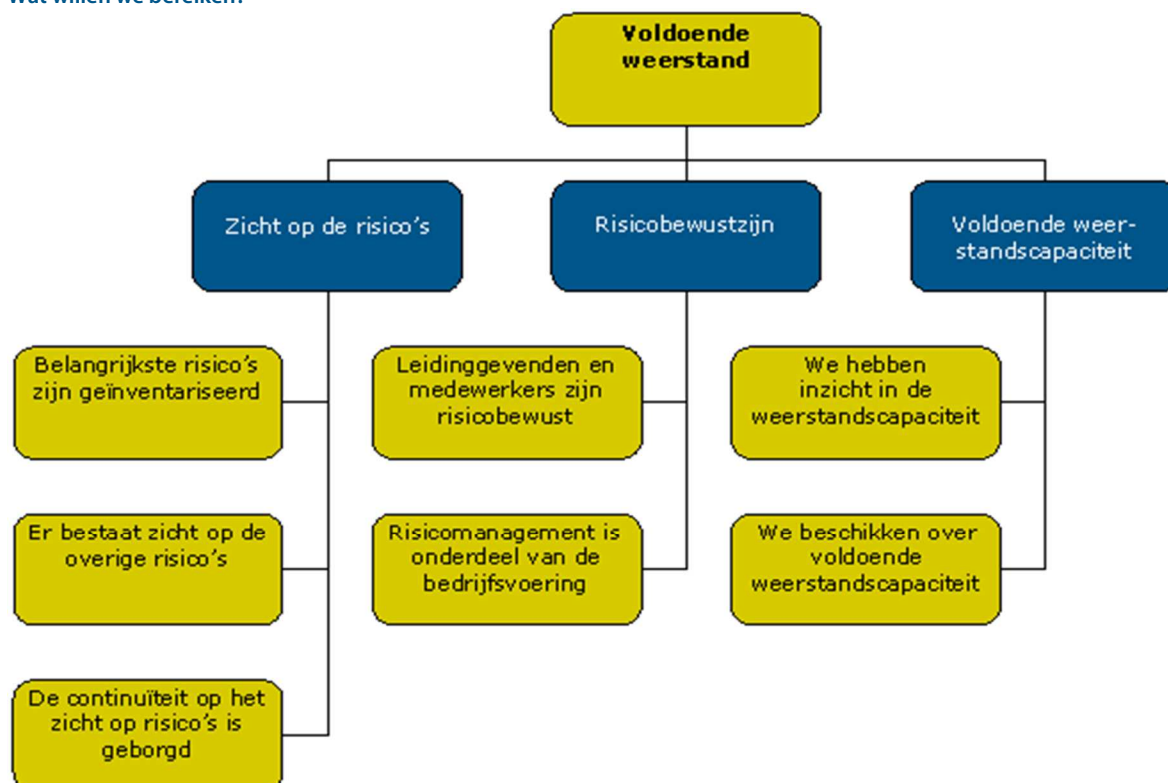
2. De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen bevat tenminste:

- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- een inventarisatie van de risico's;
- het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
- een set financiële kengetallen
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Om er zorg voor te dragen dat risicomanagement organisatiebreed structureel meer aandacht krijgt en blijvend wordt ingebed in reguliere werkprocessen, wordt er een verbeterslag gemaakt om de risico's beter te identificeren en te beoordelen. Bij het in kaart brengen van de risico's wordt met name aandacht besteed aan risico's die betrekking hebben op omgeving, personeel, organisatie, ICT en gebeurtenissen die zich mogelijk voordoen op het juridische vlak. Belangrijk onderdeel van het risicomanagement is het risicobewustzijn.

Wat willen we bereiken?

WAT DOEN WE DAARVOOR?

Prioriteiten	Doelstelling	Activiteiten 2017
Zicht op risico's	Belangrijkste risico's zijn geïnventariseerd	In een gesprek met de ambtelijke organisatie van HLT zijn de risico's geïnventariseerd en interne beheersingsmaatregelen getroffen.
	Er bestaat zicht op de overige risico's	De domeinmanagers bewaken de aandacht voor risico's. In de planning- en control documenten vindt terugkoppeling plaats.
	De continuïteit op het zicht op risico's is gewaarborgd.	Bij het beschrijven van processen is risicobeheersing opgenomen.
Risicobewustzijn	Leidinggevend en medewerkers zijn risicobewust.	In de beleidsnotities wordt zo nodig ingegaan op de risico's. Risicobewust zijn wordt meegenomen in het management development traject van teamcoördinatoren.
	Risicomanagement is onderdeel van de bedrijfsvoering.	In de procesbeschrijvingen is risicobeheersing opgenomen.
Voldoende weerstandscapaciteit	We hebben inzicht in de weerstandscapaciteit.	We hebben de beschikbare weerstandsmiddelen geïnventariseerd.
	We beschikken over voldoende weerstandscapaciteit.	We hebben een globale inschatting gemaakt.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en de mogelijkheden waarover kan worden beschikt om niet geraamde lasten, die onverwacht en substantieel zijn, te dekken. De weerstandscapaciteit bestaat uit incidentele en structurele middelen. Incidentele middelen zijn eenmalig in te zetten zoals reserves. Een structureel middel is de maximale ruimte om de belastingopbrengsten te verhogen. De ruimte in de weerstandscapaciteit is het verschil tussen de weerstandscapaciteit en het totaal van alle risico's.

INCIDENTELE WEERSTANDSCAPACITEIT

Incidentele weerstandscapaciteit				
(in € 1.000)				
stand per 1 januari:	2019	2020	2021	2022
Algemene reserve	60.713	58.955	57.940	57.068
Stille reserves	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	61.713	59.955	58.940	58.068

- Algemene reserve

De omvang van de algemene reserve komt in aanmerking voor de weerstandscapaciteit. De omvang van de algemene reserve bedraagt per januari 2018 € 65,4 miljoen.

- Stille reserves

In diverse eigendommen, zoals gebouwen en aandelen, zitten stille reserves. De te verwachten opbrengst van onroerende zaken zijn in 2015 opnieuw geactualiseerd en geraamd op € 9,2 miljoen. De verkoop van de Industriekade is inmiddels

gerealiseerd (€ 0,5 miljoen). De opbrengsten worden gedeeltelijk gebruikt voor de investeringsstrategie Holland Rijnland. Daarvoor is gefaseerd € 6,6 miljoen nodig, zodat een bedrag van € 2 miljoen kan worden aangemerkt als stille reserve. Wij hebben de stille reserve voor 50 % ingeboekt.

STRUCTURELE WEERSTANDSCAPACITEIT

Structurele weerstandscapaciteit (in € 1.000)				
stand per 1 januari:	2019	2020	2021	2022
<i>Onbenutte belastingcapaciteit:</i>				
Onroerende zaakbelastingen	6.092	6.092	6.092	6.092
Hondenbelasting en Toeristenbelasting	200	200	200	200
Onvoorzien	25	25	25	25
Totaal structurele weerstandscapaciteit	6.317	6.317	6.317	6.317

- Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit betreft de ruimte tussen de feitelijk geraamde inkomsten uit belastingen (onroerende zaakbelastingen (OZB), rioolheffing en afvalstoffenheffingen) versus de maximaal te realiseren inkomsten. Bij de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit OZB wordt de ruimte bepaald tussen het voorgestelde Teylingse OZB-tarief in de begroting en het door het Rijk vastgestelde drempeltarief voor 'artikel 12'-gemeenten. (Het Rijk heeft aangegeven bij welk tarief (percentage) een gemeente onder curatele wordt gesteld en een zogenoemde artikel 12 status krijgt). Ook het dekkingspercentage van de tarieven voor rioolheffing en afvalstoffenheffing is onderdeel van de onbenutte belastingcapaciteit. In Teylingen is voor de tarieven afvalstoffenheffing en rioolheffing gekozen voor 100% kostendekking. Ook voor de leges (inclusief bouwleges) is gekozen voor 100% kostendekking. Op dit onderdeel is geen onbenutte belastingcapaciteit aanwezig.

In 2009 zijn de Hondenbelasting en de Toeristenbelasting afgeschaft. Deze zijn aan de onbenutte belastingcapaciteit toegevoegd.

- Onvoorzien

Onvoorzien is een verplicht te ramen bedrag in de begroting voor het opvangen van onontkoombare en niet uit te stellen uitgaven die ten tijde van het opstellen van de begroting niet zijn voorzien. Het is een post waarop nooit rechtstreeks betalingen (mogen) worden gedaan. Voor de inzet van dit budget is een begrotingswijziging nodig. Het budget onvoorzien wordt verlaagd ten gunste van het benodigde uitgavenbudget. Structureel is een bedrag van € 25.000 geraamd.

Risico's

De risico's zijn in het hierna volgende overzicht per programma inzichtelijk gemaakt.

Korte toelichting op de gehanteerde systematiek:

- In de eerste kolom worden de risico's genummerd, deze nummering sluit aan bij de eventuele toelichting op het risico vermeld onder elk programma;
- In de tweede kolom wordt het risico omschreven;
- In de derde kolom staat de kans uitgedrukt in percentages dat het risico zich voordoet, tussen 10% en 25% (voorheen: laag), 25% en 50% (voorheen: middel) en tussen 50% en 75% (voorheen: hoog);
- In de vierde kolom worden de maximale financiële gevolgen geïdentificeerd indien een risico zich voordoet.

Inventarisatie van de risico's

In deze paragraaf worden de onderkende risico's verwoord. Niet van elk risico is de kans dat het risico zich voordoet even groot. Ook heeft niet elk risico een gelijke mate van financiële impact.

RISICO'S PROGRAMMA1 ENERGIEK EN SOCIAAL TEYLINGEN

Nr.	Risico	Kans	Bedrag
1	De beoogde inzet vanuit het sociaal netwerk blijkt in de praktijk beperkt mogelijk (WMO, Jeugd)	>25% <50%	€ 50.000
2	De vraag naar (kosten van) zorg/ondersteuning overstijgt het budget (WMO, Jeugd)	<25%	€ 200.000
3	Beoogde integraliteit van hulpverlening komt niet tot stand (WMO, Jeugd)	>50% <75%	€ 25.000
4	Loonkosten van zittende Wsw-ers drukken onevenredig zwaar op het totale P-budget (Participatie)	>25% <50%	€ 75.000
5	Wet werk en bijstand (Wwb)	<25%	€ 104.000
6	Verandering BTW regime sportaccommodaties	>25% <50%	PM
7	Leerlingenvervoer	>25% <50%	€ 30.000

Toelichting op de risico's van Programma Energiek en sociaal Teylingen

In bollen 5 verband zijn de financiële risico's (oorzaak, gevolg, maatregel) op het gebied van de nieuwe taken in het Sociaal Domein geïnventariseerd. Hieronder zijn de belangrijkste risico's opgenomen.

- Risico**
De beoogde inzet vanuit het sociaal netwerk blijkt in de praktijk beperkt mogelijk (WMO, Jeugd)

Maatregelen

 - voldoende mantelzorgondersteuning,
 - vroegsignalering van (on)mogelijkheden van sociaal netwerk.
- Risico**
De vraag naar (kosten van) zorg/ondersteuning overstijgt het budget (WMO, Jeugd)

Maatregelen

 - afspraken maken met huisartsen,
 - monitoren, analyseren en prognostisering van budget en uitgaven en cliënten,
 - heroverwegen beleid,
 - opdrachtgeverschap goed invullen om preventief te kunnen handelen en tijdig te kunnen sturen,
 - opstellen draaiboek (incl. communicatieplan) bij faillissement specialistische zorgaanbieder.
 - invulling accounthouderschap,
 - inzetten extra financiële middelen (bestemmingsreserve)
- Risico**
Beoogde integraliteit van hulpverlening komt niet tot stand (WMO, Jeugd)

Oorzaak

 - cultuuromslag bij zorgaanbieder gaat langzaam,
 - zorgverlener stelt organisatiebelang boven samenwerking,
 - samenwerking tussen organisaties stagneert.

Gevolg

 - in-efficiency in de dienstverlening,
 - stijging van de kosten,

Maatregelen

 - meer sturing / regie op samenwerking door inzet extra capaciteit,
 - partijen tijdig en blijvend betrekken bij inrichting nieuwe stelsel,
 - invulling regierol van de gemeente en het opdrachtgeverschap.
- Risico**
Loonkosten van zittende Wsw-ers drukken onevenredig zwaar op het totale P-budget (Participatie)

Maatregelen

- re-integratie zittende Wsw-ers bevorderen, overleg met en invloed uitoefenen op de GR waar de Maregroep onder valt.

Overige risico's

5. In tijden van economische recessie wordt het beroep op uitkeringen groter. Ondanks het herstel bleef de afgelopen jaren het aantal bijstandsklanten stijgen. Uit de halfjaarcijfers 2018 van de ISD blijkt voor het eerst een daling. Het werkelijk aantal bijstandsklanten is gedaald van 333 per 1 januari 2018 naar 318 per 30 juni 2018. De bijstandsuitgaven worden gefinancierd van een Rijksbijdrage. Als de uitgaven dalen daalt de Rijksbijdrage ook.
6. Bij investeringen in sport, zoals aanleg van kunstgrasvelden, vormt btw momenteel geen kostenpost voor de gemeenten. De gemeente kan volstaan met een investeringsbijdrage exclusief btw omdat de betreffende sportstichtingen gebruik kunnen maken van het sportbesluit. Met ingang van 2019 wordt de btw-sportvrijstelling verruimd. Dit naar aanleiding van Europese jurisprudentie. De verruiming van de btw-sportvrijstelling kan nadelig uitpakken voor gemeenten, vooral omdat de btw op de investeringen niet langer aftrekbaar is. De opbrengst van het Rijk, die het gevolg is van het financiële nadeel voor gemeenten en sportstichtingen, sluit het kabinet terug naar de sport via een specifieke uitkering voor gemeenten en een subsidie voor sportstichtingen. Of de compensatie voor individuele gemeenten toereikend is is op dit moment nog onduidelijk..
7. De kosten voor het leerlingenvervoer is een risicofactor met een open einde regeling.

RISICO'S PROGRAMMA 2 PRETTIG WONEN VOOR IEDEREEN

Nr.	Risico	Kans	Bedrag
1.	Grondexploitatie (vertraging projecten)	<25%	2.000.000
2.	Bodemverontreinigingen	>10% <25%	300.000
3.	Bijdrage investeringsfonds Holland Rijnland (opbrengst verkoop gem. eigendommen)	>25% <50%	1.500.000
4.	Planschade	>10% <25%	500.000
5.	Omgevingsdienst West-Holland	>25% <50%	50.000
6.	Beheerplannen openbare ruimte	>25% <50%	€ 100.000
7.	Groot onderhoud Herenweg Warmond	>25% <50%	€ 1.500.000
8.	Klimaatverandering, uitval bomen en water op straat	>10% <25%	€ 80.000
9.	Foute beoordeling stilleggen bouw door B&W toezicht of handhaving	>10% <25%	€ 20.000
10.	Asbest in de ondergrond of in openbare gebouwen	>25% <50%	€ 40.000

Toelichting op de risico's van Programma Prettig wonen voor iedereen

1. Wij voeren een combinatie van actief en passief grondbeleid (zie paragraaf Grondbeleid). Bij grondexploitatie in Sassenheim is er sprake van een actief grondbeleid. Deze grondexploitatie is voor ons risico en onze rekening. Voor Hooghkamer is sprake van een combinatie van een deel uitgifte en kostenverhaal. Voor het kostenverhaal deel is een voorziening getroffen van ruim € 900.000. Vertraging betekent financieel risico (extra financieringslasten), juridische complicaties en extra inzet van het ambtelijk apparaat. Voor verdere informatie over de voortgang en risico's van de grondexploitaties verwijzen wij naar de paragraaf Grondbeleid.

De gemeente loopt als grondeigenaar een risico. In het slechtste geval moet de boekwaarde van de grond worden afgeaamd naar de marktwaarde.
2. In algemene zin geldt dat er voor ons een financieel risico bestaat van sanering van locaties met een bodemverontreiniging. Om dit risico op te vangen beschikt de gemeente over een reserve bodemsanering (31 december 2017: € 413.350).
3. Jaarlijks moet de gemeente een bijdrage van ruim € 0,7 miljoen betalen aan het investeringsfonds Holland Rijnland (verplichting 2018-2024: € 5.123.000). De Bijdrage wordt betaald uit de reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland (31/12/2017: € 1.250.000). Opbrengsten van de verkoop van gemeentelijke eigendommen worden gestort in de reserve. Als de geraamde verkopen niet worden gerealiseerd moeten andere middelen uit de exploitatie worden gevonden om de jaarlijkse bijdrage te dekken.
4. De schadeclaims op grond van artikel 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) worden niet geraamd. Voor de nieuwe plangebieden die wij zelf ontwikkelen, zijn wij in beginsel eigen risicodragers. In de reguliere bedrijfsvoering zijn maatregelen ingebouwd om planschade te beperken. Bij de ontwikkeling van particuliere planwijzigingen sluiten wij overeenkomsten om de planschade af te wentelen op de initiatiefnemer.
5. De financiële positie van de dienst is onvoldoende. In 2017 zijn maatregelen in uitvoering genomen om de positie te verbeteren. Mochten de maatregelen niet leiden tot de gewenste financiële robuustheid, dan kan dit leiden tot een extra bijdragen van de deelnemende gemeenten.
6. Wij actualiseren periodiek de beheerplannen. Deze actualisatie kan leiden tot veranderende uitgaven, welke afwijken van de kosten opgenomen in de begroting. In de paragraaf 'Onderhoud kapitaalgoederen' staat aangegeven welke beheerplannen aanwezig zijn en wanneer actualisatie nodig is. Daarnaast kunnen bij het onderhoud van de buitenruimte onverwachte tegenvallers optreden, bijvoorbeeld: asbest, vervuilde grond, kabels, schades, verzakkingen, langdurige vorstperiodes etc.
7. Ramingen in de begroting zijn gebaseerd op de uitvoering van groot onderhoud Herenweg. Financiële risico's zitten in staat van de ondergrond en de gewenste herinrichting vanuit participatie.
8. Door klimaatverandering ontstaan lange perioden van droogte en heftige neerlag. Droogte geeft uitval van groen en bomen, neerslag geeft wateroverlast op straat en mogelijk in woningen.
9. Als de bouw ten onrechte is stilgelegd kan dit leiden tot een schadeclaim.
10. Door stortingen in het verleden wordt soms asbest in de grond aangetroffen. Ook in gemeentelijke gebouwen treffen we soms onverwacht asbest aan. In beide gevallen moet worden gesaneerd.

RISICO'S PROGRAMMA 5 MODERN BESTUUR, INVLOEDRIJKE INWONERS

Nr.	Risico	Kans	Bedrag
1	Algemene uitkering	>25% <50%	€ 400.000
2	Gewaarborgde geldleningen natuurlijke en rechtspersonen	>10% <25%	€ 350.000 (5%)

3	Gewaarborgde geldleningen Waarborgfonds Sociale Woningbouw	>10% <25%	PM
4	Verbonden partijen	>25% <50%	€ 750.000
5	Projectsubsidies van provincie of rijk	>10% <25%	€ 500.000
6	Rampen / crisisbestrijding	>10% <25%	€ 500.000 inschatting
7	Belasting inkomsten niet-woningen	>50% <75%	€ 90.000
8	Vandalisme	>10% <25%	€ 65.000
9	Automatisering / ICT	>5% <10%	max. € 820.000
10	Aanbestedingen	>10% <25%	PM
11	Hybride geldlening BNG (€ 25 mln.)	>50% <75%	max. € 900.000
12.	Bouwleges	>25% <50%	150.000

Toelichting op de risico's van Programma Modern bestuur, invloedrijke inwoners

1. De hoogte van de algemene uitkering die uit het gemeentefonds ontvangen wordt is gekoppeld aan de Rijksuitgaven. Geeft het Rijk meer uit dan ontvangen gemeenten een hogere algemene uitkering, geeft het Rijk minder uit dan wordt de algemene uitkering verlaagd. In dit laatste scenario schuilt het risico dat de gemeente niet tijdig haar uitgavenpatroon op de lagere inkomsten aan kan passen. De ervaring leert dat de cijfers van jaar op jaar enigszins fluctueren. In de meicirculaire 2018 is de ruimte in het BCF-plafond uit de algemene uitkering gehaald. Voor Teylingen is dat € 800,000,-. De toezichthouder adviseert uit voorzichtigheidsprincipe 50% van dit bedrag op te nemen. Teylingen heeft er voor gekozen dit bedrag wel voor 100% op te nemen in de begroting.
2. Er zijn aan diverse instellingen gewaarborgde geldleningen verleend. De grootste gewaarborgde lening is verleend aan de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) (€ 7 miljoen). Jaarlijks ontvangt de gemeente de begroting en de jaarrekening van de instellingen.
3. Voor de toetsing van gewaarborgde geldleningen maakt Teylingen gebruik van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Het betreft waarborgen aan de twee woonstichtingen. Het WSW toetst aanvragen voor de waarborg van geldleningen. Daarvoor heeft het WSW een risicomonitoring opgezet, die moet voorkomen dat er daadwerkelijk aanspraak op de borgstelling wordt gedaan.
4. Teylingen heeft in een toenemend aantal organisaties een bestuurlijk en financieel belang (zie paragraaf verbonden partijen). Dit behelst een risico omdat Teylingen verplicht kan worden bij te springen bij eventuele nadelige resultaten van desbetreffende organisaties. Raadsleden en/of collegeleden die binnen een verbonden partij de gemeente vertegenwoordigen, nemen een steeds actievere rol in zodat tijdig kan worden bijgestuurd. Voor de realisatie van ambities maken we in sommige gevallen gebruik van provinciale of rijkssubsidies. Wanneer niet aan de voorwaarden wordt voldaan moeten de subsidiegelden soms worden teruggestort. Het proces is zodanig ingericht dat hier aandacht voor is.

5. Voor de realisatie van ambities maken we in sommige gevallen gebruik van provinciale of rijkssubsidies. Wanneer niet aan de voorwaarden wordt voldaan moeten de subsidiegelden soms worden teruggestort. Het proces is zodanig ingericht dat hier aandacht voor is.
6. Teylingen ligt dicht bij Schiphol, heeft twee stations en diverse bedrijven binnen haar gemeentegrenzen waarbij een calamiteit kan voorkomen. Door het volgen van rampentrainingen en door de deelname aan rampenoefeningen wordt de organisatie voorbereid.
7. Bij de bepaling van het OZB tarief niet woningen wordt geen rekening gehouden met leegstand niet-woningen. Ervaring leert dat er ieder jaar sprake is van leegstand waardoor minder OZB inkomsten worden gerealiseerd dan op begrotingsbasis was geraamd. Ingeschat nadeel is maximaal € 90.000 per jaar..
8. De gemeente is verzekerd tegen brand-, storm-, vliegtuig- en inbraakschade voor gebouwen. Schades door vandalisme zijn voor rekening van de gemeente. Het risico bestaat dat bij onderverzekering een lager bedrag wordt uitgekeerd dan de werkelijke schade. De verzekerde waarden van de gebouwen zijn volgens de polissen geïndexeerd. Periodiek wordt de juistheid daarvan bezien door taxaties. De gemeente heeft budgetten voor vandalisme opgenomen. Tot op heden zijn deze budgetten toereikend.
9. De wetgeving op het gebied van informatiebeveiliging en privacy wordt steeds strenger. Om hier aan te kunnen voldoen investeren we structureel in specialistische kennis, expertise, capaciteit en het inregelen en borgen van de bijbehorende processen. Met de aanschaf en onderhoud van ICT en automatisering zijn grote bedragen gemoeid. HLT Samen brengt financiële en operationele risico's met zich mee als gevolg van de aanbesteding van de gehele automatiseringsomgeving. In het projectplan HLT Samen worden maatregelen opgenomen om de risico's te minimaliseren. Uitval van automatisering levert een risico op, met name omdat de dienstverlening steeds meer wordt gedigitaliseerd en geacht wordt 24/7 beschikbaar te zijn. Er is een uitwijkomgeving beschikbaar die met de aanstaande aanbesteding vernieuwd zal worden.
10. Het niet juist uitvoeren van de aanbestedingswet kan risico's met zich meebrengen. Om deze risico's te verkleinen zijn wij aangesloten bij een samenwerkingsverband in de regio, de stichting RIJK
11. Teylingen heeft een hybride lening uitstaan bij de BNG van € 25 mln.. Jaarlijks wordt hier ruim € 900.000 rente over ontvangen. In 2021 is een eerste ijk moment. De verwachting is dat de BNG de hybride lening niet meer (in deze constructie) verlengt. Mede ook omdat vanuit het Rijk de fiscale aftrekbaarheid van de (rente)vergoeding met ingang van 2019 wil beëindigen.
12. In de periode 2018-2019 zal naar verwachting de technische toets van een omgevingsvergunning naar private partijen gaan. De bestemmingsplan- en welstandstoets blijft wel de verantwoordelijkheid van de gemeente. Landelijk is de eerste voorzichtige schatting dat door de privatisering 30-40% van de leges niet meer bij de gemeente terecht komt. Een eerste voorzichtige schatting in Teylingen is dat dit ongeveer 10-15% zal zijn. Het verschil is te verklaren doordat we in Teylingen relatief weinig 'grote' aanvragen krijgen. Bij 'grote' aanvragen is de technische toets een substantieel onderdeel van de totale werkzaamheden, dit is anders dan bij 'kleine' aanvragen. Om flexibel in te kunnen spelen op dit soort ontwikkelingen werken wij al sinds 2015 met een flexibele schil.

Conclusie weerstandsvermogen gemeente Teylingen

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, wordt de som van de per programma geïnventariseerde risico's afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, dit leidt tot een ratio weerstandsvermogen van 5,7. Gelet op de landelijk gehanteerde tabel inzake de weerstandsnorm, waarbij een uitkomst van > 2 de betekenis heeft van uitstekend, kan de ratio voor Teylingen als uitstekend worden gekwalificeerd.

Financiële kengetallen

In 2014 heeft de commissie Depla geadviseerd over vernieuwing van de begroting en de verantwoording van gemeenten. Om de financiële positie van gemeenten weer te geven en onderling landelijk te vergelijken, is onder andere geadviseerd om vanaf de begroting 2016 de volgende financiële kengetallen op te nemen.

Kengetallen	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netto schuldquote	15,6%	33,8%	45,9%	65,6%	35,4%	32,5%
Netto schuldpositie gecorrigeerd voor verstrekte leningen	-26,9%	-16,4%	-2,1%	14,9%	21,5%	18,9%
Solvabiliteit	67,2%	63,3%	60,0%	54,9%	63,1%	63,4%
Grondexploitatie	1,4%	0,5%	-0,6%	-2,0%	-1,5%	-1,1%
Structurele exploitatieruimte	2,1%	0,8%	4,2%	1,2%	0,7%	0,6%
Woonlasten Teylingen t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor	89,3%	86,4%	87,8%	88,8%	89,8%	92,2%

De kengetallen geven het volgende aan:

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. De berekening is uitgewerkt in de paragraaf financiering.

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. De berekening is uitgewerkt in de paragraaf financiering.

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De berekening is uitgewerkt in de paragraaf financiering.

Het kengetal grondexploitatie zet de bouwgrond in exploitatie af tegen de totale baten (excl. mutaties reserves) De berekening is uitgewerkt in de paragraaf grondbeleid.

De structurele exploitatie ruimte wordt bepaald door het saldo van structurele baten en lasten en het saldo van structurele onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves gedeeld door het saldo van geraamde baten en lasten.

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan het landelijk gemiddelde. De berekening is uitgewerkt in de paragraaf lokale lasten.

Het kengetal grondexploitatie is zeer laag, wat een gering risico aangeeft bij het afdekken van eventuele verliezen op de grondpositie, bijvoorbeeld door te sturen op begrote inkomsten, danwel gebruik te maken van de mogelijkheden die de structurele exploitatieruimte biedt. Daarnaast kunnen financiële risico's intern goed opgevangen worden getuige de hoge solvabiliteitsratio en de relatief lage netto schuldquote. Waarbij de categorie 1A en 1B niet los van elkaar beoordeeld kunnen worden. Het verschil laat zich verklaren door de uitgezette hybride lening bij de BNG. Ook woonlasten in Teylingen bieden in geval van structurele tekorten soelaas om deze tekorten af te dekken.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft het onderhoud van kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Inrichting en onderhoud hebben een directe relatie tot elkaar. Sommige inrichtingen vragen veel onderhoud, andere juist weinig. Het doel is om overzicht te krijgen in het onderhouden van de gemeentelijke kapitaalgoederen. Dit is van belang omdat met dit onderhoud een substantieel deel van de begroting is gemoeid.

De gemeente Teylingen heeft een groot areaal aan openbare ruimte in beheer. Er zijn veel middelen nodig voor de instandhouding van de inrichting van de openbare ruimte, zoals wegen, riolering, water, groen, verlichting en gebouwen. De middelen die beschikbaar worden gesteld worden ingezet om het door de raad vastgestelde onderhoudsniveau te realiseren.

Welke ontwikkelingen spelen er?

- Door de Europese kaderrichtlijn Water moeten er in de toekomst meer natuurlijke oevers komen. Het beheer moeten we hierop afstemmen.
- Integraal en duurzaam inrichten en beheren van de openbare ruimte wordt verder ontwikkeld. Duurzame oplossingen zijn steeds vaker mogelijk.

Wat willen we bereiken?

We willen onze kapitaalgoederen goed en duurzaam beheren. Goed onderhouden kapitaalgoederen dragen bij aan een positieve beleving van onze bewoners en aan draagvlak voor het realiseren van de uitvoeringsprogramma's. Het niveau van onderhoud is vastgelegd in beleid. Om grote wisselingen in de exploitatie te voorkomen, werken we met onder andere met onderhoudsvoorzieningen. Daaraan voegen we jaarlijks een vast bedrag toe. De uitname kan per jaar verschillen. Met duurzaam beheer en onderhoud streven we naar een minimaal negatief effect op het milieu.

WAT DOEN WE DAARVOOR?

Prioriteiten	Doelstelling	Activiteiten 2019
Beheerplannen worden actueel gehouden.	Structureel een adequaat onderhoudsniveau realiseren.	Beheerplannen worden (regionaal) zoveel mogelijk geüniformeerd om integraal beheer mogelijk te maken en meer duurzame oplossingen mogelijk te maken.
Toepassing LED verlichting.	Minder energieverbruik en vermindering uitstoot CO2.	Volgens een geactualiseerd vervangingsplan wordt de openbare verlichting vervangen door LED.
Toepassing 'real time control' in rioolstelsel.	Waterkwaliteit verbeteren. Het rioolstelsel is met telemetrie en automatisering uitgebreid zodat we het stelsel kunnen monitoren.	Het analyseren en verwerken van de meetgegevens en het vaststellen van eventuele acties.
Onkruidbestrijding op verharding verduurzamen.	Het schoonhouden van verharding integraal aan pakken	Het schoonhouden en onkruidvrij houden van de verharding op beeldkwaliteit zonder bestrijdingsmiddelen.
Opstellen van beleid.	Met nieuw beleid, passend in het huidige tijdsbeeld, kunnen nieuwe uitvoeringsprogramma's worden opgesteld.	Uitvoering van programma's op basis van beleid duurzaamheid openbare ruimte, afvalbeleid, beleid groen, beleid wegen en speelplaatsen.
Samenwerking met 6 andere gemeenten en het Hoogheemraadschap van Rijnland.	Opstellen van een Integraal Afval Waterketenplan (IAWKP)	Uitwerken van vastgesteld IAWKP in afzonderlijke projecten.

Gemeentelijke gebouwen en objecten	
Naam Beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Meerjaren Onderhouds Plan (MOP)
Looptijd	2017-2036
Actualisatie	2021
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening gebouwen

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Investeringsbedragen	231	5.095	3.483	0
Bedragen t.l.v. voorziening	427	1.049	244	203
Bedragen t.l.v. voorziening	0	0	0	0
Voorziening gebouwen				
(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	1.809	1.757	1.083	1.214
Storting	375	375	375	375
Uitname	427	1.049	244	203
Stand per 31 december	1.757	1.083	1.214	1.386

Uitvoering in 2019	
Warmond	Vervangen verlichtingsarmaturen Dorpsstraat 40. Vervangen verwarmingsketel 't Trefpunt
Sassenheim	Buitenschilderwerk gemeentekantoor. Vervangen inbraaksignalering gemeentekantoor.
Voorhout	Buitenschilderwerk Bestuurscentrum Buitenschilderwerk La Luna

Riolering

Naam Beleidsplan	Integraal Afvalwaterketenplan
Vastgesteld	2017
Looptijd	2017-2021
Actualisatie	2021
Vastgesteld kwaliteitsniveau	n.v.t.
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	n.v.t.
Looptijd	n.v.t.
Actualisatie	n.v.t.
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee

Naam voorziening/reserve		Voorziening vervangingsreserve Riolering Voorziening egalisatie riool		
Onderwerp	2019	2020	2021	2022
(€ 1.000)				
Investeringsbedragen	1.035	1.195	877	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	1.867	1.858	1.885	1.882
Bedragen t.l.v. voorziening	879	837	989	557
Voorziening vervangingsreserve riolering				
(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	1.382	1.395	1.494	1.487
Storting	891	936	982	1.027
Uitname	879	837	989	557
Stand per 31 december	1.395	1.494	1.487	1.957
Voorziening egalisatie riool				
(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	138	60	0	0
Storting	0	0	0	0
Uitname	78	60	0	0
Stand per 31 december	60	0	0	0
Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteiten)				
Teylingen	Vervanging en renovatie vrijvervalriolering Reparaties vrijvervalriolering Vervanging rioolgemalen en drukriolering elektromechanisch			
Sassenheim	Verbeteringsmaatregelen Kerklaan (oost) en Lindenlaan			
Voorhout	Aansluiting ongerioleerde percelen			
Warmond	Vervanging persleiding Herenweg Aansluiting ongerioleerde woonboten			

Toelichting:

In 2018 wordt een strategisch maatregelenplan opgesteld voor het vrijvervalrioolstelsel van de gemeente Teylingen voor de komende zestig tot zeventig jaar, waarbij de focus ligt op de eerste tien jaren. Dit plan wordt opgesteld op basis van de uitgevoerde rioolinspecties. Dit strategische plan leidt in 2018 tot een vervangings-/renovatieplan en een reparatieplan voor 2019 en verder. Bij het gereedkomen van het plan is pas bekend waar de vrijvervalriolering de komende jaren vervangen dan wel gerenoveerd moet worden.

Daarnaast wordt er in 2018 een onderzoek uitgevoerd voor het oplossen van de huidige emissieproblemen in het rioolstelsel van Sassenheim. Aanvullend voeren we voor alle drie de kernen een stresstest regenwatersystemen uit, afgestemd op de meest recente ontwikkelingen vanuit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Zo wordt in alle drie de kernen inzicht verkregen in de kwetsbaarheid en risico's op schade en overlast bij extreme regenval en kunnen vervolgens slimme oplossingsrichtingen worden gezocht binnen de openbare ruimte voor het verhogen van de klimaatbestendigheid. Voor Sassenheim wordt een integrale aanpak uitgewerkt die verhogen van de klimaatbestendigheid en aanpak van de emissieproblematiek het meest doelmatig combineert.

In 2019 wordt vervolgens gewerkt aan een afvoerstructuurplan. Dit plan omvat een blauwdruk van de toekomstige riool- en drainagesystemen, waarbij waterstromen worden ontvlecht, voldoende bescherming wordt geboden tegen wateroverlast

en ontwikkelingen worden gefaciliteerd. Het afvoerstructuurplan beschrijft een marsroute met de benodigde aanpassingen aan de rioleringsstelsels en biedt bouwstenen voor het via verordeningen en communicatie eventueel beïnvloeden van het gebruik van de riolering, zoals bijvoorbeeld het verplicht afkoppelen door burgers en bedrijven.

Groen

Naam Beleidsplan	Beleidsplan Groen (De waarde van Groen)
Vastgesteld	2016
Looptijd	2016-2020
Actualisatie	2020
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
	N.v.t.

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
(€ 1.000)				
Investeringsbedragen	0	160	0	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	155	155	155	155

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteiten)	
Teylingen	Opknappen diverse groenborders (in participatie)
Sassenheim	Opknappen houtwal langs de ijsbaan Kagerweide.
Voorhout	

Toelichting:

Voor het renoveren van groen is vanaf 2017 structureel een bedrag opgenomen voor de uitvoering van het beleidsplan 'de waarde van groen'.

In het uitvoeringsprogramma zijn activiteiten opgenomen voor Duurzamer werken (handboek, kansenskaart biodiversiteit, maatregelen klimaatadaptatie), Participatie (website en participatieprojecten) en Werkwijzen HLTsamen (serviceontwikkeling buitendienst en duurzamere werkwijzen).

Bomen

Naam Beleidsplan	Bomenbeleidsplan
Vastgesteld	2014
Looptijd	2015-2018
Actualisatie	2018
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	-
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
(€ 1.000)				
Investeringsbedragen	0	0	0	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	120	120	120	120

Uitvoering in 2019	
Teylingen	Prioriteit ligt op het vervangen van essen die zijn aangetast door de essentaksterfte.

Sassenheim	Vervangen van Kastanjes: Wilhelminalaan, Prins Hendriklaan en Koningspark. Nieuwe boomstructuur: Beatrixstraat, Prins Bernardstraat en Prins Clausstraat.
Voorhout	

Toelichting:

Groenprojecten worden zoveel mogelijk in participatie uitgevoerd. In overleg met omwonenden wordt bepaald welke keuzes worden gemaakt om het groen- of de bomenstructuur te verbeteren of aan te passen. Voor het uitvoeren van het boombeleidsplan is in de exploitatie structureel een bedrag van € 120.000 opgenomen.

Teylingen telt ruim 1.500 essenbomen waarbij het merendeel is aangetast door de essentaksterfte, waaronder een groot bosgebied in Koudehoorn. Door deze ziekte is er een toenemende risico op uitbrekende dode takken en verminderde levensverwachting. Gevolg is een verhoging van de beheerkosten de komende jaren door het vaker uitvoeren van onderhoudssnoei en vroegtijdig vervangen van de bomen.

Wegen

Naam Beleidsplan	Beleidsnotitie Wegen 2017-2021
Vastgesteld	2017
Looptijd	2017-2021
Actualisatie	2021
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan Wegen 2017-2021
Looptijd	2017-2021
Actualisatie	2021
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening wegen

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
(€ 1.000)				
Investeringsbedragen	4.064	3.467	833	150
Bedragen t.l.v. exploitatie	2.216	2.324	2.484	2.522
Bedragen t.l.v. voorziening	1.026	831	699	700

Voorziening wegen	2019	2020	2021	2022
(x € 1.000)				
Stand per 1 januari	719	357	226	226
Storting	600	600	600	600
Uitname	962	731	599	600
Stand per 31 december	357	226	227	227

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteiten)	
Teylingen	Belijning, Klein onderhoud wegen, klein onderhoud asfalt
Warmond	Dorpsstraat e.o Burgemeester Ketelaarstraat
Sassenheim	Hertegelen Jacoba van Beierenlaan Hertegelen fietspad Hoofdstraat Vijfmeiweg en omgeving
Voorhout	Asfalteren Schoutenlaan Fietspad Oosthoutlaan Delen Kruidenschans Oranje Nassaulaan en omgeving Prinsenweg toplaag aanbrengen Loosterweg

Toelichting:

De toevoeging aan de voorziening wegen wordt van € 700.000 teruggebracht naar € 600.000. Dit betreft een bezuinigingsmaatregel. Deze maatregel heeft een negatief effect op de meerjarenonderhoudsplanning voor de discipline

wegen. Verwachting is dat we een aantal projecten niet kunnen uitvoeren en de kwaliteit van de wegen een lager niveau zal kennen dan men tot op heden gewend was. De aanpassing in de planning van de werkzaamheden wordt doorgevoerd zodra de begroting met deze bezuinigingsmaatregel is vastgesteld.

Speelplaatsen

Naam Beleidsplan	Beleidsplan speelplaatsen 2015-2024
Vastgesteld	2015
Looptijd	2015-2024
Actualisatie	2019
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Enige afstemming met het beleid van Lisse en Hillegom is gewenst
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan spellplaatsen 2014-2018
Looptijd	2014-2018
Actualisatie	2018
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	In april/mei 2018 heeft een jaarlijkse hoofdinspectie op de speeltoestellen en ondergronden plaatsgevonden. Met de informatie uit de hoofdinspectie wordt op dit moment een meer jaren onderhoudsplan opgesteld. Uit dit plan zal blijken of er spraken is van achterstallig onderhoud. Een advies over het eventueel inhalen van achterstand zal onderdeel zijn van het plan.
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
Investeringsbedragen	15	0	0	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	265	255	255	255

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteiten)
Uit laten voeren van de jaarlijkse hoofdinspectie
Aanpassen speelbeleid op basis van het meer jaren onderhoudsplan
Herinrichten diverse speelplaatsen op basis van het meer jaren onderhoudsplan

Toelichting:

Financiële benodigdheden om het beheer uit te voeren zal beschreven worden in het meer jaren onderhoudsplan. Het plan wordt op dit moment geschreven.

Straatmeubilair, bebording en wegbewijzing

Naam Beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	2019 Op bepaalde onderdelen afstemming met gemeente Lisse en Hillegom
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	2019
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Op de wegbewijzing is achterstallig onderhoud dat in een periode van 4 jaar wordt ingehaald. Voldoende informatie over straatmeubilair en bebording ontbreekt
Naam voorziening/reserve	-

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
Investeringsbedragen	0	0	0	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	87	62	0	0

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)
Afstemmen beleid met gemeente Lisse en Hillegom
Onderhoud en herstel wegbewijzing

Inventarisatie verkeersborden en waar nodig verkeersborden verwijderen of verplaatsen

Inventarisatie straatmeubilair

Waar nodig toeristeninformatieborden aanbrengen

Openbare verlichting

Naam Beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Alle verlichting vervangen door LED
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan Openbare verlichting 2012-2032
Looptijd	2012-2032
Actualisatie	2018
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
Investeringsbedragen	500	500	500	500
Bedragen t.l.v. exploitatie	277	277	277	277

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteiten)

Teylingen	* Op dit moment wordt een nieuw beleids/beheerplan opgesteld. Op basis van het concept plan wordt ieder jaar een deel van de Openbare Verlichting vervangen door LED verlichting. De jaarlijkse investeringskosten bedragen € 500.000,- per jaar. * In 2018 en 2019 wordt de Zijldijk gereconstrueerd. Daarbij is het gewenst gelijktijdig de straatverlichting te vervangen door LED-verlichting. De investering bedraagt € 30.000,-. * Voor onderhoudswerkzaamheden aan de OVL is jaarlijks € 137.904,- nodig. * Voor energie- en netwerkkosten is jaarlijks € 139.382,- nodig.
-----------	---

Civiele kunstwerken

Naam Beleidsplan	Beheerbeleidsplan bruggen en tunnels
Vastgesteld	-
Looptijd	2016-2019
Actualisatie	2019
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerbeleidsplan bruggen en tunnels
Looptijd	2016-2019
Actualisatie	2019
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening / reserve	N.v.t.

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
Investeringsbedragen	889	523	73	208
Bedragen t.l.v. exploitatie	312	313	313	313

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteiten)

Teylingen	Groot onderhoud van circa 20 houten bruggen op jaar basis
Sassenheim	Vervanging brug Trekschuit
Voorhout	Vervanging brug Kivietspark

Warmond	Aanbrengen stootplaten bruggen Zijldijk (onderdeel project Zijldijk) Vorbereiding vervanging bruggen Oranje Nassaulaan
---------	---

Toelichting:

Aan de hand van de inspecties van de bruggen in 2017 is vastgesteld dat de veroudering van ruim 100 bruggen sneller om zich heen heeft geslagen dan verwacht. Het betreffen met name houten fiets-voetgangersbruggen gebouwd tussen 1975 en 1990.

De komende 5 jaar is een verhoging van het exploitatie budget noodzakelijk om de ruim 100 bruggen op het noodzakelijke onderhoudspeer te krijgen. Voor de komende 5 jaar is een bedrag van ruim € 300.000,- per jaar nodig (dit was € 120.000,- per jaar).

Baggeren

Naam Beleidsplan	Baggerbeheerplan gemeente Teylingen 2015-2024
Vastgesteld	2014
Looptijd	2015-2024
Actualisatie	2024
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Voldoen aan de dwarsprofielen die zijn opgenomen in de legger (diepte en talud onder water)
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Baggerbeheerplan gemeente Teylingen 2015-2024
Looptijd	2015-2024
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening waterwegen

Voorziening waterwegen				
(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	29	0	43	86
Storting	75	75	75	75
Uitname	104	32	32	115
Stand per 31 december	0	43	86	46

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteiten)	
Teylingen	Baggeren diverse watergangen in 1e kwartaal 2019.
Sassenheim	Baggeren diverse watergangen in 1e kwartaal 2019
Voorhout	Baggeren diverse watergangen in 1e kwartaal 2019

Paragraaf Financiering

Inleiding

De financieringsfunctie dient uitsluitend de publieke taak. Het beleid valt binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Centraal in deze wet staan transparantie en risicobeheersing. Om inzicht te geven in de manier waarop de gemeente dit doet en een beeld te geven van de stand van zaken gaan we in deze paragraaf in op de ontwikkelingen rond de gemeentelijke financiering, het te voeren beleid op dit gebied en de risico's die we daarbij lopen.

Algemeen

Het door de raad in 2012 vastgestelde "Treasurystatuut Gemeente Teylingen 2012" vormt het kader voor beleid en uitvoering van de treasuryfunctie. Afhankelijk van de hoogte en de verwachte duur van een liquiditeitstekort of liquiditeitsoverschot, wordt vermogen tijdelijk of langdurig aangetrokken of uitgezet. Het uitgangspunt bij het aantrekken van vermogen is dat de kasgeldlimiet optimaal benut wordt en zoveel mogelijk kort vermogen wordt aangetrokken. Benadrukt wordt dat de treasuryfunctie uitsluitend de publieke taak dient en dat een prudent beleid wordt gevoerd binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido).

Welke ontwikkelingen spelen er?

Rente ontwikkelingen

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft in maart 2016 de herfinancieringsrente verlaagd naar 0,00%. Momenteel (augustus 2018) bedraagt de geldmarktrente voor aan te trekken driemaands kasgeldleningen -0,2% (te ontvangen). De tarieven voor positieve saldi op de rekening-courant bedragen -0,8% (0,8% te betalen) en het tarief voor rood staan is 2,45% (te betalen). De vergoedingen bij het schatkistbankieren staan op 0,00%.

De kapitaalmarktrente voor aan te trekken leningen voor looptijden van 5 en 10 jaar zonder renteherziening bedraagt momenteel resp. 0,26% en 0,75%. De verwachting is dat deze rentetarieven voorlopig ongeveer op dit niveau zullen blijven of iets zullen stijgen. Substantiële rentestijgingen worden niet verwacht, vooral omdat de inflatieverwachting nog achterblijft bij de ECB-doelstellingen.

Gemeentelijke ontwikkelingen

Naar verwachting kan in 2019 de liquiditeit worden gewaarborgd met goedkoop kort geld (looptijd korter dan een jaar). In maart 2018 is voor het laatst geld op de kapitaalmarkt aangetrokken met een looptijd van 3 jaar. Deze relatief korte looptijd houdt verband met de geplande vrijval van de hybride lening aan de BNG in 2021.

Liquiditeitsprognoses

Wekelijks stellen we liquiditeitsprognoses voor de korte termijn op om tijdig in te spelen op schommelingen in de liquiditeit. Jaarlijks stellen we één à twee liquiditeitsprognoses op met een horizon van 4 jaar.

Garantiestelling leningen en verstrekken van leningen

Ons beleid is leningen of garanties uit hoofde van de 'publieke taak' alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd. Daarbij winnen we vooraf informatie in over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij. Indien een andere voorziening beschikbaar is, verstrekt de gemeente uitsluitend aanvullend een lening of garantie.

Risicobeheer

Het risicobeheer is gericht op het beperken van financiële risico's. In het Financieringsstatuut zijn richtlijnen en limieten opgenomen, die de basis vormen voor alle transacties op dit gebied. Ons beleid is voornamelijk gebruik te maken van veilige en inzichtelijke financiële instrumenten.

De Wet fido geeft normen voor het beperken van risico's. De belangrijkste risicocategorie is het renterisico, waarvan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm belangrijke richtlijnen zijn ter beperking van renterisico's.

De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd tot één jaar. Het totaal van deze leningen mag niet meer bedragen dan 8,5% van de totale lasten op de begroting. De renterisiconorm heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd vanaf één jaar.

De verplichte aflossingen en renteherzieningen op deze leningen mogen niet meer bedragen dan 20% van de totale lasten op de begroting. Het doel van deze normen is om het risico te beperken wanneer bij herfinanciering van de leningen een rentestijging leidt tot hogere lasten.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. De kasgeldlimiet staat toe om in 2019 de financieringsbehoefte tot een bedrag van € 6,6 miljoen te dekken met kortlopende leningen. Zodra wij deze limiet voor een langere periode (meer dan een half jaar) dreigen te overschrijden, trekken wij een langlopende lening aan of vragen wij (onderbouwd) toestemming aan de provincie om gedurende een bepaalde periode de limiet te mogen overschrijden.

Gelet op de te verwachten relatief lage rente voor kort krediet, maken we zoveel mogelijk gebruik van de toegestane norm, tenzij we sterke rentestijgingen verwachten op de kapitaalmarkt.

Kasgeldlimiet	Begroting
	2019
Begrotingstotaal lasten	77.564.270
Maximaal toegestane kasgeldlimiet (8,5% van begrotingstotaal lasten)	6.592.963
Gemiddeld saldo vlottende korte schuld en vlottende middelen	0
Ruimte onder kasgeldlimiet	6.592.963

Renterisiconorm

Renterisiconorm	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022
1 Renteherziening op langlopende schuld o/g	0	0	0	0
2 Te betalen aflossingen	1.384.767	1.390.757	11.396.951	1.403.355
3 Renterisico (1 en 2)	1.384.767	1.390.757	11.396.951	1.403.355
4 Renterisiconorm	15.512.854	14.337.508	14.388.314	14.255.466
5a Ruimte onder risiconorm	14.128.087	12.946.751	2.991.363	12.852.110
5b Overschrijding risiconorm				
4a Begrotingstotaal lasten	77.564.270	71.687.540	71.941.570	71.277.328
4 Renterisiconorm 20% van begrotingstotaal	15.512.854	14.337.508	14.388.314	14.255.466

De verwachting is dat we voor de komende jaren onder de renterisico-norm blijven.

Financieringsbehoefte

Per 1 januari 2019 houden we boekhoudkundig rekening met een financieringsbehoefte van € 6,1x mln (2018: € 13,6 mln.). Dit is een globale berekening van het verschil tussen het totaal van de vaste activa en voorraden grond enerzijds en de vaste financieringsmiddelen anderzijds (reserves, voorzieningen, langlopende leningen). Het werkelijke liquiditeitstekort per 1 januari 2019 zal lager uitkomen ten gevolge van crediteurensaldi, vertraging van investeringen en vooruit ontvangen bedragen. Daarom is een meer gedetailleerde liquiditeitsprognose voor de

lange termijn gemaakt op basis van verwachte inkomsten en uitgaven gedurende 2019 t/m 2022. Deze geeft aan dat gedurende deze periode financieringstekorten ter grootte van de kasgeldlimiet kunnen ontstaan.

Bedragen x €1.000

Financieringsbehoefte (bedragen x €1.000)	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	1-1-2019	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022
1 Reserves en voorzieningen	93.452	92.744	89.631	87.233
2 Langlopende leningen	20.995	25.610	24.220	12.823
3 Totaal vaste financieringsmiddelen	114.447	118.354	113.850	100.056
4 Boekwaarde investeringen, incl. voorraden grond	120.518	126.528	135.097	111.865
Financieringstekort/overschot (3 – 4)	-6.071	-8.174	-21.247	-11.809

Schuldpositie en solvabiliteit

Het BBV schrijft een aantal kengetallen voor ter opname in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicomanagement. Omdat een aantal van deze kengetallen verband houden met de financiering, zijn deze ook hier opgenomen.

Kengetal	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netto schuldquote	15,6%	32,7%	45,9%	65,6%	35,4%	32,5%
Netto schuldquote gecorr. voor verstr. leningen	-26,9%	-17,5%	-2,1%	14,9%	21,5%	18,9%
Solvabiliteitsratio	67,2%	63,3%	60,0%	54,9%	63,1%	63,4%

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Overigens hanteert de VNG een signaalwaarde van 100%, waarboven waakzaamheid is geboden. Een netto schuldquote van hoger dan 130% is een indicatie voor een te hoge schuld. Teylingen zit daar aanzienlijk onder.

Netto schuldquote (bedragen x € 1.000)		Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vaste schulden	+	18.374	20.995	29.489	41.172	20.337	18.192
Netto vlottende schuld	+	13.709	16.000	14.000	14.000	14.000	14.000
Overlopende passiva	+	3.130	3.500	4.500	4.500	4.500	4.500

Fin. activa (uitsluitend art. 36, d, e, f)*	-	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	-	20.818	16.445	13.000	13.000	13.000	13.000
Liquide middelen	-	1.089	800	800	800	800	800
Overlopende activa	-	125	400	400	400	400	400
Totaal		13.181	22.850	33.789	45.472	24.637	22.492
Totale baten, excl. mutaties reserves		84.550	69.876	73.599	69.345	69.601	69.110
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		15,6%	32,7%	45,9%	65,6%	35,4%	32,5%

* Betreft art. 36 BBV

- d. uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- e. uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- f. overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (bedragen x € 1.000)		Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vaste schulden	+	18.374	20.995	29.489	41.172	20.337	18.192
Netto vlottende schuld	+	13.709	16.000	14.000	14.000	14.000	14.000
Overlopende passiva	+	3.130	3.500	4.500	4.500	4.500	4.500
Fin. activa (uitsluitend art. 36, b,c,d,e,f)*	-	35.924	35.059	35.363	35.123	9.676	9.420
Uitzettingen < 1 jaar	-	20.818	16.445	13.000	13.000	13.000	13.000
Liquide middelen	-	1.089	800	800	800	800	800
Overlopende activa	-	125	400	400	400	400	400
Totaal		-22.743	-12.209	-1.573	10.349	14.961	13.073
Totale baten, excl. mutaties reserves		84.550	69.876	73.599	69.345	69.601	69.110
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		-26,9%	-17,5%	-2,1%	14,9%	21,5%	18,9%

* Betreft art. 36 BBV

b. leningen aan:

1. openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden;

2. woningbouwcorporaties;

3. deelnemingen;

4. overige verbonden partijen;

c. overige langlopende leningen;

d. uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;

e. uitzettingen in de vorm van Nederlands schuld papier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;

f. overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen en in hoeverre de gemeente aan de financiële verplichtingen kan voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Onder het eigen vermogen verstaan we de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves en het eventuele resultaat uit het overzicht baten en lasten.

Met een solvabiliteit van 60% steekt Teylingen gunstig af in vergelijking met de gemiddelde

Solvabiliteitsratio (bedragen x € 1.000)	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Eigen vermogen	91.574	84.827	84.436	81.929	79.566	77.353
Balanstotaal	136.259	133.947	140.733	149.302	126.070	122.065
Solvabiliteit (ev/balanstotaal)	67,2%	63,3%	60,0%	54,9%	63,1%	63,4%

Verstrekte leningen

Ons beleid is leningen en garanties alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd uit hoofde van de 'publieke taak'. Wij gaan hier terughoudend mee om, waarbij garantieverlening de voorkeur heeft.

Verstrekte leningen per einde dienstjaar	rek.	begr.	begr.
(bedragen x € 1.000)	2017	2018	2019
Leningen aan woningbouwcorporaties			
STEK	24.913	23.522	22.075,32
Woonstichting Vooruitgang	4.152.837	3.973.362	3.787.673,82
	4.177.750	3.996.884	3.809.749,14
Leningen aan deelnemingen			

Lening aan BNGbank	25.200.000	25.200.000	25.200.000
	25.200.000	25.200.000	25.200.000
Overige verstrekte langlopende leningen u/g			
Starters- en duurzaamheidsleningen	5.214.810	5.805.190	5.454.810
Hypothecaire leningen aan personeel	34.715	27.516	11.547
Leningen aan verenigingen en instellingen	952.782	909.637	857.533
Overige leningen	66.438	149.497	55.071
	6.268.745	6.891.840	6.378.961
Totaal verstrekte leningen	35.646.495	36.088.724	35.388.710

Rentemethodiek

In het vernieuwde BBV is opgenomen dat de paragraaf financiering van de begroting en jaarrekening naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook verplicht inzicht moet geven in:

- de rentelasten uit externe financiering
- het renteresultaat
- de wijze van rentetoerekening.

Door onderstaand overzicht en toelichting in de paragraaf financiering op te nemen wordt invulling gegeven aan deze verplichting.

	Berekening renteomslagpercentage		1-1-2019	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022
	Restant korte financiering		7.000.000	7.000.000	7.000.000	7.000.000
	Restant lange financiering		26.995.000	25.610.000	24.220.000	12.823.000
	Totaal externe financiering		33.995.000	32.610.000	31.220.000	19.823.000
	Gewogen gemiddeld rentepercentage externe		2%	2%	2%	2%
	financiering tbv max. rente eigen vermogen					
a1.	Externe rentelasten over korte financiering	+	0	0	0	0
a2.	Externe rentelasten over lange financiering	+	697.000	635.000	563.000	491.000

b.	De externe rentebaten	-/-	1.162.000	1.150.000	580.000	230.000
	<i>Totaal door te rekenen externe rente</i>		-465.000	-515.000	-17.000	261.000
c1.	Rente aan grondexploitatie door te berekenen	-/-	11.000	10.000	10.000	10.000
c2.	De rentelasten van projectfinanciering	-/-	0	0	0	0
c3.	De rentebaten van doorverstrekte leningen (projectfinanciering)	+	0	0	0	0
	<i>Saldo door te rekenen externe rente</i>		-476.000	-525.000	-27.000	251.000
d1.	Rente over eigen vermogen	+	0	0	0	0
d2.	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	+	0	0	0	0
	<i>De aan taakvelden toe te rekenen rente</i>		-476.000	-525.000	-27.000	251.000
e.	De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-	0	0	0	0
f.	<i>Renteresultaat op het taakveld treasury</i>		-476.000	-525.000	-27.000	251.000
	Boekwaarde activa tbv renteomslag, excl. verstrekte leningen		95.000.000	93.000.000	91.000.000	89.000.000
	Omslagrenteberekening		-0,50%	-0,56%	-0,03%	0,28%
	Na afronding		0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

EMU-saldo en de Wet HOF

De wet HOF (Wet Houdbare Overheidsfinanciën) bevat een richtlijn over de tekortnorm voor de decentrale overheden. Dit houdt in dat aan de kasstroom van de lagere overheden gezamenlijk (het EMU-saldo) een maximum is gesteld. Hiervan afgeleid kende tot 2015 iedere gemeente een zogenaamde referentiewaarde (fictief aandeel). Vanaf 2016 zijn deze individuele referentiewaarden niet meer vastgesteld.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Gemeenschappelijk regeling werkorganisatie HLTsamen

De bedrijfsvoering van de gemeente Hillegom, Lisse en Teylingen is vanaf 1 januari 2017 ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling HLTsamen. Het is een ambtelijke samenvoeging, de gemeenten blijven bestuurlijk zelfstandig.

We verwachten voor de toekomst dat HLTsamen de strategische positie van de drie gemeenten versterkt in de Bollenstreek en op grotere regionale schaal (de s). Daarnaast wordt hard gewerkt aan het realiseren van de drie k's: het verbeteren van de dienstverlening, het verminderen van de kwetsbaarheid op (cruciale) functies en het beheersen én verminderen van de kosten. Centraal daarbij staan de kernwaarden inventief, krachtig en verbindend; de kansen worden benut en HLTsamen is creatief, doelgericht en daadkrachtig. HLTsamen brengt mensen en hun ideeën en vragen bij elkaar en vindt het gemeenschappelijk belang. HLTsamen ondersteunt zo de zelfstandige gemeentebesturen.

De in deze Programmabegroting opgenomen kosten van de werkorganisatie HLTsamen zijn gebaseerd op de uitvoering van de politieke programma's van de drie deelnemende gemeenten, Hillegom, Lisse en Teylingen. De basis is hiervoor gelegd in het bedrijfsplan van HLTsamen. De drie K's (kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid) zijn voor HLTsamen leidend in de realisatie van de doelen van HLTsamen. Daarnaast heeft de werkorganisatie een grote opgave om in 2020 de 5% bezuinigingsdoelstelling op de begroting te realiseren.

Voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar de begroting van HLTsamen.

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners van de gemeente waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft en waarin zij daardoor medeverantwoordelijkheid draagt ('mede-eigenaarschap'). Van een financieel belang is sprake indien de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in het geval van faillissement van de verbonden partij en/of als de financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Van bestuurlijk belang is sprake als de gemeente (in de persoon van een wethouder, raadslid of ambtenaar) zeggenschap kan uitoefenen via een zetel in het bestuur of stemrecht.

Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (Gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, NV's en BV's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente in verband met dat mede-eigenaarschap loopt geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheersingssysteem (governance). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 15 uit het BBV, de algemene visie over het inschakelen van een verbonden partij, de ontwikkelingen die er spelen en de voorgeschreven lijst van verbonden partijen.

Uitgangspunt van de nota Verbonden Partijen, is dat tot oprichting van en deelneming in stichtingen, verenigingen et cetera, wordt besloten indien dat in het bijzonder aangewezen moet worden geacht voor de behartiging van het daarmee te dienen openbaar belang en voor zover de doelmatigheid daarmee wordt bevorderd.

Welke ontwikkelingen spelen er?

In het presidium is op 12 september 2018 gesproken over het geven van een vervolg aan de nota verbonden partijen die in mei 2018 werd vastgesteld door de raad. Op basis van de nota Verbonden Partijen van mei 2018 en het advies vanuit de bijeenkomst met het ROB van 2016 is besloten te werken met:

- Governanceteams voor vier verbonden partijen met als deelnemers per verbonden partij 2 raadsleden (de zogenaamde raadsrapporteurs), de betrokken portefeuillehouder en de betrokken ambtenaren en griffie.
- De vier verbonden partijen zijn de werkorganisatie HLTsamen, Holland Rijnland, Omgevingsdienst West-Holland en de Intergemeentelijke Sociale Dienst Bollenstreek.
- Dit vooralsnog voor de jaren 2019 en 2020. Voorstel is om na twee jaren de werking van de Governanceteams te evalueren.

De komst van de omgevingswet vraagt ook aanpassingen in de samenwerking met enkele van onze verbonden partijen zoals de ODWH, GGD en Veiligheidsregio. We bereiden ons hier gezamenlijk op voor door te onderzoeken welke impact dit in de toekomst op de advisering en werkprocessen zal hebben.

Minister Ollongren heeft een wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen aangekondigd, ter versterking van de legitimiteit van gemeenschappelijke regelingen. Ter versterking van de positie van gemeenteraden zal in ieder geval de mogelijkheid opgenomen worden om (categorieën van) besluiten aan te wijzen waarvoor eerst een zienswijze aan gemeenteraden wordt gevraagd voordat het bestuur van de gemeenschappelijke regeling een besluit mag nemen.

Overzicht met verbonden partijen

De lijst van verbonden partijen bevat de informatie zoals is aangegeven in artikel 15 van het BBV, waarbij deze zijn onderverdeeld in de vier categorieën: gemeenschappelijke regelingen; vennootschappen en coöperaties; stichtingen en verenigingen, en overige verbonden partijen;

Per verbonden partij wordt duidelijk gemaakt wat het belang is dat de gemeente heeft, maar ook welk openbaar belang daarmee wordt gediend en hoe groot dat belang is. Daarbij vermeldt deze lijst de financiële informatie over de verbonden partijen en eventuele risico's voor de gemeente.

De paragraaf is niet gericht op het gemeentelijk 'mede-opdrachtgeverschap' dat zich richt op de prestaties van de verbonden partij, als bijdrage aan de maatschappelijke doelstellingen van de gemeente. Die rol wordt vormgegeven vanuit de reguliere begrotingsprogramma's, net zoals dat gebeurt voor de andere samenwerkingspartners, niet zijnde verbonden partijen.

Het onderstaande overzicht bevat voor de gemeenschappelijke regelingen de geprognosticeerde cijfers 2019. Voor de overige verbonden partijen zijn de gegevens over het jaar 2017 opgenomen. In regionaal verband is afgesproken dat verbonden partijen bij een gelijkblijvend takenpakket de lasten met maximaal de in inflatiecorrectie van 2.3% mogen laten toenemen.

Totaal overzicht bijdragen aan verbonden partijen

Naam	Begroet 2018	Begroet 2019
1. Gemeenschappelijke regelingen		
HLTsamen	€ 17.378.000	€ 17.313.000
Holland Rijnland	€ 566.603	€ 640.001
Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	€ 13.438.326	€ 13.597.445
Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep	€ 273.000	€ 247.882
Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden	€ 1.259.000	€ 1.778.000
Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM)	€ 1.756.000	€ 1.854.000
Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	€ 747.000	€ 781.000
Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	€ 230.996	€ 212.682
Samenwerking Belastingen Bollenstreek	€ 502.000	€ 547.323
2. Vennootschappen en coöperaties		
Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. (GOM)	€ -	€ -
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	€ -	€ -
Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)	€ -	€ -
Alliander N.V.	€ -	€ -
3. Stichtingen en verenigingen		
Stichting Rijk	€ 116.000	€ 159.167
4. Overige verbonden partijen		
Totaal	€ 36.266.925	€ 37.130.500

1. Gemeenschappelijke regelingen

HLTsamen		
Vestigingsplaats	Hillegom	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Doelstelling/Publiek belang	Daarmee biedt de werkorganisatie een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.	
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zes leden van de drie gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen. Het ene lid is een wethouder en het andere lid is de burgemeester per gemeente.	
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage volgens in het bedrijfsplan opgenomen verdeelsleutel.	
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van deze verdeelsleutel.	
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019 31-12-2019

	Eigen vermogen	€ -	€ -
	Vreemd Vermogen	€ 6.863	€ 6.863
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Begroting HLTsamen 2019-2022		

Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 46 leden waarvan 2 leden afkomstig uit de gemeente Teylingen. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 7 leden waarvan 1 lid afkomstig uit de gemeente Teylingen.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 352	€ 352
	Vreemd Vermogen	€ 36.915	€ 40.944
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.hollandrijnland.nl		

Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek			
Vestigingsplaats	Lisse		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit 2 wethouders uit Teylingen. In het dagelijks bestuur heeft één Teylingse wethouder zitting		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 0	€ 0
	Vreemd Vermogen	€ 160	€ 64
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.isdbollenstreek.nl		

Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	In het algemeen bestuur heeft één Teylingse wethouder zitting. Teylingen is niet vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur.		
Bestuurlijk belang	Maregroep verzorgt de plaatsing van mensen met een WSW-indicatie. MareGroep verzorgt de interne en externe gesubsidieerde arbeid door uitstroom medewerkers.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 3.400	€ 3.400
	Vreemd Vermogen	€ 1.000	€ 1.000
	Resultaat 2019		€ 2.000
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.maregroep.nl		

Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisissituaties.		
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur bestaat uit 23 leden van de 19 gemeenten in de regio Hollands Midden waarvan 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 7 leden. De burgemeester heeft zitting in het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 2.699	€ 2.903
	Vreemd Vermogen	€ 28.372	€ 30.361
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.rdoghm.nl		

Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM)	
Vestigingsplaats	Leiden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doelstelling/Publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De 19 burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Hollands Midden. Het Dagelijks Bestuur is samengesteld uit 7 burgemeesters en een voorzitter. De gemeente Teylingen is niet vertegenwoordigd in

	het Dagelijks Bestuur.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 6.697	€ 6.262
	Vreemd Vermogen	€ 34.218	€ 42.323
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.vrh.nl		

Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)

Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (m.n. bouwstoffenbesluit), en advisering van de deelnemende gemeenten bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het AB en is afhankelijk van de gemeente bijdrage in versus totale begroting. In het dagelijks bestuur (5 leden) heeft Teylingen geen vertegenwoordiging. Het algemeen bestuur bestaat uit 22 leden waarvan 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeente Teylingen.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage op basis van uren.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 1.143	€ 972
	Vreemd Vermogen	€ 5.587	€ 5.226
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.odwh.nl		

Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)

Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	De VAB verzorgt voor de bollen6 gemeenten de overslag en afvoer van verbrandbaar en composteerbaar/vergistbaar afval.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: geen		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van een verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019

	Eigen vermogen	€ 55	€ 30
	Vreemd Vermogen	€ 5	€ 15
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	De installatie van het overlaadstation is verouderd en de huurovereenkomst loopt tot eind 2023. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek naar de toekomst van het VAB-terreind zullen investeringen gedaan moeten worden om de continuïteit en de bedrijfszekerheid van de overslag te garanderen tot minimaal de einddatum van de huidige contracten voor de overslag, transport en de verwerking van gft- en restafval.		
Overige informatie	www.vuilafvoerbedrijf.nl		

Samenwerking Belastingen Bollenstreek

Vestigingsplaats	Noordwijk		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Belastingen Bollenstreek verricht voor een aantal gemeenten de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen: wet WOZ, aanslagoplegging, invordering, kwijtschelding en bezwaarschriften.		
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouders Belastingen van de colleges van de deelnemers komen tenminste eenmaal per jaar in vergadering bijeen voor overleg en afstemming over deze gemeenschappelijke regeling.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ -	€ -
	Vreemd Vermogen	€ -	€ -
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Geen bijzondere risico's		
Overige informatie	www.belastingenbollenstreek.nl		

2. Vennootschappen en coöperaties

Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. (GOM)

Vestigingsplaats	Noordwijkerhout
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Doelstelling/Publiek belang	De GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij de GOM zijn zes Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, planten, bollen, knollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.
Bestuurlijk belang	Lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders: 1 wethouder per deelnemende gemeente.
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.
Financieel belang	De gemeente heeft zich (evenals de andere deelnemende gemeenten) garant gesteld voor een bedrag van 7 miljoen.

	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2019	31-12-2019
Kerncijfers	Eigen vermogen	€ 390	€ 390
	Vreemd Vermogen	€ 16.054	€ 19.180
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Met in achtneming van de kapitaalinbreng van de gemeenten (€ 390.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.		
Overige informatie	www.gomdb.nl		

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/Publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De gemeente is voor 0,62% aandeelhouder. De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit 3 leden waarvan geen leden afkomstig uit de gemeenten.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 4.486.000	€ 4.953.000
	Vreemd Vermogen	€ 149.514.000	€ 135.072.000
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.bng.nl/eCache/INT/51/576.html		

Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)

Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/Publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid welke niet afkomstig uit de gemeente Hillegom.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	De gemeente heeft 377.188 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019

	Eigen vermogen	€ 193.298	€ 205.272
	Vreemd Vermogen	€ 382.301	€ 371.377
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.dunea.nl/dunea		

Alliander N.V.			
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/Publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Teylingen.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de N.V.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 3.864.000	€ 3.942.000
	Vreemd Vermogen	€ 3.871.000	€ 4.127.000
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.alliander.com/nl/alliander/overalliander/bedrijfsprofiel/index.htm		

3. Stichtingen en verenigingen

Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)			
Vestigingsplaats	Heemstede		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling/Publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 332	€ 332
	Vreemd Vermogen	€ -	€ -

	Resultaat 2019	€	-
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.stichtingrijk.nl		

4. Overige verbonden partijen

Geen

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Grondbeleid bevindt zich op het snijvlak tussen omgevingsbeleid en financiën. Grondbeleid is daarbij geen doel op zich maar een essentieel middel om mede uitvoering te geven aan gemeentelijke beleidsdoeleinden op het gebied van wonen, werken, welzijn, infrastructuur, recreatie, cultuur, milieu en landschapsontwikkeling. Het beleid moet passen binnen de financiële mogelijkheden en doelstellingen van de gemeente. Met het grondbeleid wordt bepaald of en hoe instrumenten, zoals bijvoorbeeld onteigening of kostenverhaal, worden ingezet om de gestelde doelen te realiseren.

Naast de ontwikkelingen en de visie op grondbeleid zoomt de paragraaf grondbeleid in op de uitgangspunten en kaders waarbinnen het grondbeleid wordt uitgevoerd.

Het grondbeleid van de gemeente Teylingen laat zich omschrijven als; faciliteren waar kan en optreden waar nodig. De gemeente voert dus een passief grondbeleid maar schroomt niet actief te worden als de situatie daarom vraagt.

Ontwikkelingen

De gemeente heeft een groot aantal ambities vervat in de 'Strategische Visie Teylingen 2040'. De beschreven ambities geven de contouren aan van het omgevingsbeleid dat de komende jaren gevoerd moet worden, en zijn verder uitgewerkt in diverse uitvoeringsprogramma's. De Structuurvisie, Woonvisie en het Raadsprogramma (coalitieakkoord) 2018-2022 geven richting aan onderwerpen als de gewenste woningvoorraad en behoefte, gebiedsontwikkeling, openbare ruimte en duurzaamheid. Grondbeleid is in financieel economische zin dienstbaar aan het realiseren van doelstellingen op deze terreinen en de uitvoering van het grondbeleid, via de inzet van instrumenten van grondbeleid, wordt daar mede door bepaald.

Visie op grondbeleid

De gemeente Teylingen voert in de basis en passief grondbeleid en waar dat voor de hand ligt, treedt zij actief op. Het overgrote deel van de doelstellingen op ruimtelijk gebied bereikt de gemeente door te faciliteren. De grond en het vastgoed zijn namelijk voor het overgrote deel in bezit van andere partijen. Dat houdt in dat de gemeente voorwaarden stelt waaronder ontwikkelingen kunnen plaatsvinden zoals het verhalen van kosten. Daar waar de gemeente de regierol op zich neemt zal zij zelf de grondexploitatie gaan voeren. De redenen om zelf de regie te nemen zijn divers. Het kan bijvoorbeeld zijn dat marktpartijen geen potentieel zien in de ontwikkelingen (met name recreatie), het een wettelijke taak is van de gemeente (infrastructuur), de markt er onderling niet uitkomt en het plan toch van cruciaal belang is voor Teylingen.

Uitgangspunten en kaders

- Besluit Begroting Verantwoording
- Vennootschapsbelasting
- Renteomslag
- Onderbouwing winstneming
- Nota grondbeleid
- Het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)

Besluit begroting en verantwoording (BBV)

Ter verbetering van de transparantie, de vergelijkbaarheid en een vermindering van de administratieve lasten zijn in het BBV met ingang van het begrotingsjaar 2017 een aantal wijzigingen doorgevoerd. De wijzigingen die effect hebben op de voorraad gronden zijn.

- De rentetoerekening wordt gebaseerd op werkelijke rente over het vreemd vermogen.
- Richttermijn voor een grondexploitatie wordt 10 jaar. Voor langer durende grondexploitaties komt een aanvullende beheersmaatregel.
- Afschaffing van de categorie 'Niet in exploitatie genomen gronden' De gronden komen te vallen onder de Materiële vaste activa.

Vanwege fiscale- en BBV regelgeving zijn de complexen Bloementuin, Gemeentewerf Warmond en Hooghkamer (de gemeentelijke grondexploitatie), ingebracht in de categorie "Bouwgrond in exploitatie" (Bie) en is het complex Langeveld, omdat dit complex vooralsnog niet zelf wordt ontwikkeld, ingebracht als materieel vast actief (MVA).

Het project Hoogkamer is een gemengde activiteit, naast een Bie activiteit wordt ook een faciliterende activiteit met exploitatieplan onderkend. Het faciliterend deel betreft te verhalen kosten op ontwikkelaars, gebaseerd op het exploitatieplan en wordt als een vordering binnen het project vastgelegd. Aan de te verhalen kosten wordt de rente op basis van het door de raad vastgesteld renteomslag percentage toegerekend.

Vennootschapsbelasting

Vanaf 1 januari 2016 moeten gemeenten vennootschapsbelasting (vpb) afdragen over de fiscale winst. De projecten vallend onder "Bouwgrond in exploitatie" zijn vooralsnog niet vpb-plichtig. Voor de begroting 2018 is deze lijn doorgezet. Jaarlijks vindt bij het opmaken van de jaarrekening een herbeoordeling plaats.

Onderbouwing winstneming

In de gemeentelijke grondexploitatie faseren we de kosten en opbrengsten in de tijd, stellen we een contante waardeberekening op en houden rekening met de effecten van prijsstijgingen en rente. Jaarlijks worden de grondexploitaties geactualiseerd. In het geval van particuliere grondexploitatie, waaraan de gemeente medewerking verleent, worden de kosten en opbrengsten ter verrekening in beeld gebracht.

Het nemen van winst schept mogelijkheden om nieuwe projecten aan te pakken of risico's op te vangen. Winsten op een project worden genomen zodra dit verantwoord is. Dit kan bij afronding van het project zijn of tussentijds. De gemeente Teylingen kan tussentijds winst nemen als aan alle onderstaande voorwaarden is voldaan:

- er is sprake van een actuele grondexploitatie;
- er is sprake van een substantiële winstverwachting;
- er bestaan geen risico's meer die niet door de grondexploitatie zelf gedragen kunnen worden;
- er ontstaat door winstneming geen nadelige boekwaarde;
- 90% van de gronduitgifte is voltooid.

Tussentijdse winstneming is alleen aan de orde bij volledig gemeentelijke grondexploitaties.

Op korte termijn verwachten we bij de grondexploitatie geen positief saldo dat kan worden toegevoegd aan de reserve. Voorlopig zijn alle winsten die voorzien zijn (door de raad) toegewezen aan onze afdracht in het Regionaal Investerings Fonds (zie tabel aan het einde van deze paragraaf).

Nota Grondbeleid

Met de Nota Grondbeleid geeft de gemeente Teylingen een integraal en transparant beeld van de gestelde beleidskaders. Alle delen van het grondbeleid komen aan de orde, inclusief het risicomanagement en de informatievoorziening richting gemeenteraad en B&W.

Het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)

Het WSW verleent garanties op leningen die corporaties aantrekken om hun activiteiten op het gebied van de volkshuisvesting te financieren. De corporaties kunnen daardoor geld lenen tegen gunstige voorwaarden op de kapitaalmarkt.

Er is een 100% garantie, doordat het WSW de volgende zekerheden biedt:

- Monitoring kredietwaardigheid corporaties;
- Borgstellingreserve van WSW, opgebouwd uit betaalde provisies door corporaties;
- Obligoverplichting door corporaties, op te vragen bij calamiteit(en). Een obligo is een verplichting van de deelnemer om aan het WSW een bedrag over te maken;
- Achtervang door het rijk 50% en gemeenten 50% (middels renteloze lening).

In de zekerheidsstructuur van het WSW neemt de gemeente een belangrijke plaats in. Pas als de gemeentelijke achtervang is geregeld, kan WSW borg staan. De gemeente is een achtervangovereenkomst aangegaan voor alle corporaties die in de gemeente werkzaam zijn, tot het moment van wederopzegging (de zogenoemde ongelimiteerde achtervangovereenkomst).

Het risico dat de gemeente loopt, is theoretisch. Zodra een corporatie niet voldoende kredietwaardig is, wordt het Centraal Fonds Volkshuisvesting (CFV) ingeroepen om orde op zaken te stellen. Lukt dit niet, dan wordt het WSW aangesproken. Pas als laatste worden rijk en gemeente aangesproken.

Als het rijk en gemeente worden aangesproken, dan zal er een renteloze lening worden verstrekt aan het WSW conform de afspraken in de achtervangovereenkomst. Het WSW heeft vervolgens recht op het onderpand van de corporatie. De maximale borg door het WSW kan nooit meer zijn dan de WOZ-waarde van het onderpand.

De WSW zal te zijner tijd het rijk en de gemeente de renteloze lening terugbetalen.

Het risico dat de gemeente loopt, is de rentederving wanneer een renteloze lening verstrekt moet worden.

Het WSW heeft tot op heden de gemeenten en het rijk nooit hoeven aan te spreken.

Toelichting per project

In exploitatie genomen gronden (BIE)

Project Hooghkamer

Het bestemmingsplan en het bijbehorende exploitatieplan Hooghkamer, 3e herziening, zijn vastgesteld door de raad. De komende jaren wordt het plan uitgevoerd. De grondexploitatie is geactualiseerd naar 1-1-2018. De grondexploitatie eindigt met een tekort op contante waarde van € 0,4 mln. negatief.

- Voorziening:

Alhoewel het project qua uitvoering en begeleiding als een totaal wordt aangestuurd, is gelet op BBV wijzigingen het project per 1-1-2016 financieel opgesplitst in een faciliterend- en een gronduitgifte deel. Het faciliterend deel sluit met een nadeel van € 0,96 mln. negatief (contante waarde). Voor het tekort is ultimo 2017 een voorziening getroffen.

Om de hoogte van de voorziening te bepalen wordt met prijspeil 1/1/, jaar t+1 de exploitatie Hooghkamer jaarlijks geactualiseerd.

- Risico's:

Er is een beknopte risico-analyse uitgevoerd. De volgende risico's kunnen zich voordoen: oplopen van plankosten als er voor de laatste jaren de externe projectleider niet wordt vervangen, vertraging van uitvoering met extra herziening het exploitatieplan, indexrisico door aantrekkende marktomstandigheden, het niet realiseren van doorgevoerde besparingen.

Project Bloementuin (Narcissenlaan)

De verhuizing van de Sassenheimse Tennisvereniging (STV) naar Sportpark Roodemolen is afgerond. De procedures voor het bestemmingsplan en de aanbesteding vinden plaats vanaf het 4^e kwartaal 2018 en kunnen in 2019 worden afgerond. Naar verwachting kan het project in het 4^e kwartaal 2019 van start kan gaan. Het plan kent een sluitende grondexploitatie.

- Risico's:

Het afzetrisico is beperkt, omdat het woningbouwprogramma is afgestemd op de actuele marktvaart en de insteek is het plandeel met sociale woningen rechtstreeks te verkopen aan een toegelaten instelling waarmee de gemeente prestatieafspraken heeft.

Materiële vaste activa (MVA)

Project Hoofdstraat, locatie Langeveld

Het project wordt vanaf het 4^e kwartaal 2018 opgepakt. De ambities voor het gebied zijn niet gewijzigd (participatie, vraag-gerelateerd woningbouwprogramma, duurzaamheid). Mogelijk wordt de locatie (geheel of gedeeltelijk) aan projectontwikkelaars ter ontwikkeling aangeboden binnen de gestelde ambities. Een bijdrage aan de RIF-gelden (het Regionaal Investeringsfonds) wordt bij dit project als randvoorwaarde bij de ontwikkeling opgenomen. Wij houden rekening met een bijdrage van ca. € 2.860.000

- Risico's:

Het te zijner tijd niet in de markt kunnen zetten van het project.

Regionaal InvesteringsFonds

In onderstaande tabel staan de verwachte opbrengsten uit grondexploitatie en verkoop van gemeentelijke gebouwen. Dit betreft een zeer recent geactualiseerd overzicht. Met de eerste tussentijdse rapportage in 2019 zal het verloop van de reserve RIF worden geactualiseerd.

De opbrengsten worden gestort in de Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland. De jaarlijkse bijdrage aan het regionaal Investeringsfonds t/m 2024 bedraagt € 731.905 per jaar en wordt onttrokken aan deze reserve.

Te verkopen onroerende zaken	2018	2019	2020	2021	2022	na 2022	Totaal
<i>Gemeentelijke woningen:</i>							
clusterwoningen Pieter van Slingerlandlaan	€ 1.000.000						
- Oranje Nassaulaan 14 (Warmond)	€ 475.000						
<i>Grondexploitaties:</i>							
Industriekade							
Terrein Langeveld (Sassenheim)			€ 2.862.000				
Stationslocatie Voorhout				pm			
Narcissenlaan (Sassenheim)				€ 562.000			
Gemeentewerf Warmond	€ 21.200						
Oosthoutplein Voorhout							
St. Antoniuslaan 24A (Sassenheim)			€ 750.000				
Volksuniversiteit gebouw Kastanjehof							
Kompasschool		€ 875.000					
Bibliotheek Voorhout							
Lokatie de Woezel (Warmond)		€ 300.000					
Boerhaavestraat 54 (Voorhout)							
Totaal opbrengst/verwachte opbrengst	€ 1.496.200	€ 1.175.000	€ 3.612.000	€ 562.000			€ 6.845.200
Jaarlijkse bijdragen 2016 t/m 2024 : € 732.000							
Stand reserve investeringsstrategie Holland Rijnland 1-1-2017	€ 1.350.581	€ 2.114.876	€ 2.557.971	€ 5.438.066	€ 5.268.161	€ 4.536.256	
Stortingen	€ 1.496.200	€ 1.175.000	€ 3.612.000	€ 562.000	€ 0	€ 0	
Onttrekkingen t/m 2024, € 731.905 per jaar	€ 731.905	€ 731.905	€ 731.905	€ 731.905	€ 731.905	€ 1.463.810	
Stand per 31-12	€ 2.114.876	€ 2.557.971	€ 5.438.066	€ 5.268.161	€ 4.536.256	€ 3.072.446	

Reserve grondexploitatie

De stand van de reserve bedraagt per 1-1-2018 afgerond € 13.000. De komende jaren vinden hierop geen mutaties plaats, omdat de resultaten uit de grondexploitaties gebruikt gaan worden voor de vulling van de reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland.

De te verwachte resultaten van de totale grondexploitatie:

Omschrijving van het complex	Boekwaarde per	Totaal vermeerderingen	Totaal verminderingen	Boekwaarde per	Geraamd eindresultaat
	1-1-2019			31-12-2019	
Hoogkamer					
. faciliterend	€ 4.406.968	€ 3.719.842	€ 7.693.030	€ 433.780	€ -1.147.804 *
. In exploitatie	€ -818.159	€ 112.778	€ -	€ -705.381	€ 511.846
subtotaal	€ 3.588.809	€ 3.832.620	€ 7.693.030	€ -271.601	
in exploitatie: Bloementuin	€ 1.187.986	€ 824.618	€ 1.764.163	€ 248.441	€ 279.263
TOTAAL	€ 4.776.795	€ 4.657.238	€ 9.457.193	€ -23.160	€ 279.263

- Voor het verlies van het faciliterende deel van Hoogkamer is in de balans een voorziening opgenomen.

De waarde van de voorziening bedraagt € 961.690 en het geraamde eindresultaat van het faciliterende deel Hoogkamer is € 1.147. 804. In de jaarrekening 2018 zal het geraamde eindresultaat van het faciliterende deel Hoogkamer opnieuw worden beoordeeld, waarop de voorziening mogelijk wordt aangepast.

Omschrijving van het complex	Boekwaarde per	Totaal vermeerderingen	Totaal verminderingen	Boekwaarde per	Gemiddelde boekwaarde per m2
	1-1-2019			31-12-2019	
Materieel vast actief					
Hoofdstraat/Langeveld	€ 1.822.757	€ -	€ -	€ 1.822.757	51
TOTAAL	€ 1.822.757	€ -	€ -	€ 1.822.757	

*=Voor het verlies van het faciliterende deel van Hooghkamer is in de balans een voorziening opgenomen.

De waarde van de voorziening bedraagt € 961.690 en het geraamde eindresultaat van het faciliterende deel Hooghkamer is € 1.147. 804. In de jaarrekening 2018 zal het geraamde eindresultaat van het faciliterende deel Hooghkamer opnieuw worden beoordeeld, waarop de voorziening mogelijk wordt aangepast.

Vermeerderingen zijn kosten die gemaakt worden voor onder meer verwerven gronden, bouwrijpmaken, bestemmingsplan, planschade etc.

Verminderen zijn opbrengsten door verkoop grond, bijdragen projectontwikkelaar, subsidie etc.

Omschrijving van het complex	Voorraad m2 grond per	Aankopen/ inbreng	Verkopen	Voorraad m2 grond per
	1-1-2019			31-12-2019
Hoofdstraat/Langeveld	35.470	-	-	35.470
Bloementuin (Narcissenlaan)	20.686	-	6.400	14.286
Hooghkamer	3.568	-	3.568	-
TOTAAL	59.724	-	9.968	49.756

Sturing en verantwoording

De betrokken portefeuillehouders worden periodiek geïnformeerd over belangrijke ontwikkelingen. Bij grote plannen/proceswijzigingen wordt ook de raad geïnformeerd.

Paragraaf Duurzaamheid

(Beleid)context

Op zowel mondiaal, landelijk, regionaal als lokaal niveau ziet men steeds meer de urgentie en noodzakelijkheid om duurzaamheid in onze samenleving te verankeren. Inmiddels zijn er op verschillende schaalniveaus concrete afspraken gemaakt: het Nationaal Energieakkoord (2013), het klimaatakkoord Parijs (2015), het Energieakkoord Holland Rijnland (2017), het Nationale Klimaatakkoord (2018) en het Convenant Aardgasvrij (2018). Daarnaast zijn het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en het Rijksbrede programma Circulaire Economie in werking getreden.

In Teylingen gaan we de huidige Uitvoeringsagenda 2016-2018 afronden en voor de periode 2019-2022 een nieuwe aanpak uitwerken. Sleutelonderdeel voor de realisatie van de zo nodige versnelling en opschaling van onze duurzame ambities is het oprichten van een duurzaamheidsmaatschappij Teylingen, een uitvoeringsorganisatie die in nauwe samenwerking met inwoners en bedrijven vanaf 2019 aan de gang gaat.

Duurzaamheidsdoel en brede benadering

Teylingen wil in 2030 100% duurzaam zijn als gemeente. Daarmee legt de gemeente de lat hoog. Momenteel staan we op 21^e plaats van de TELOS-ranglijst van duurzame gemeenten. We ambiëren een top-10 positie.

Energieakkoord Holland Rijnland 2017- 2025

Teylingen heeft het Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025 in 2017 ondertekend.

Hierin is de gezamenlijke ambitie gesteld om in 2050 energieneutraal te zijn. De definitie van energieneutraal die hierbij gehanteerd wordt, is: het energieverbruik binnen de regio wordt volledig gedekt door energie uit duurzame energiebronnen of restbronnen, waarvan minstens 80% uit onze eigen regio komt. De resterende 20% wordt ingevuld door onder andere restwarmte of geothermie uit de nabijheid van onze regio.

Brede benadering

Behoud van natuur, beschikbaarheid van grondstoffen, energie, gezondheid en kwaliteit van het bestaan van vele mensen zijn mondiale vraagstukken. De gemeente Teylingen ziet dat en wil zijn verantwoordelijkheid nemen. Dat vraagt aandacht en actie gericht op duurzame ontwikkeling in brede zin: beheer, behoud en ontwikkeling van ecologische, economische en sociale waarden

Wij gaan dus uit van duurzaamheid in brede zin: sociale, fysieke en economische duurzaamheid moeten op harmonieuze wijze gecombineerd worden. Het gaat om de combinatie van de drie P's: *people, planet en profit*. De gedachte is dat als deze drie aspecten in evenwicht zijn, er sprake is van een echt duurzame ontwikkeling. Uitgangspunt bij duurzame ontwikkeling is, dat in behoeften van de huidige generatie wordt voorzien zonder dat daarmee de behoeften van toekomstige generaties in gevaar worden gebracht.

Duurzaamheid in relatie tot de programma's van de gemeente

Het is onmiskenbaar dat duurzame ontwikkeling maatschappelijk gedragen moet worden, betrokkenheid van inwoners, bedrijven en instellingen is erg belangrijk. Veel zal afhangen van de inzet van de gemeente zelf maar evenzeer van maatschappelijke partners zoals bewoners, ondernemers en instellingen als zorg en onderwijs.

Dit doen wij aan de hand van de volgende strategie:

- Teylingen investeert in de versnelling van opschaling van duurzame ontwikkelingen door een duurzaamheidsmaatschappij Teylingen op te richten. Zo wil de gemeente kracht en snelheid geven aan de realisatie van onze ambitie, samen met inwoners, lokale bedrijven en andere partners. Dat doen we door innovatieve bedrijven te ondersteunen, een informatiepunt op te zetten voor inwoners en ondernemers en de uitvoeringsplannen van de gemeente op te pakken.
- De gemeente stimuleert en faciliteert bewoners, bedrijven, bezoekers, maatschappelijke partners, buurtgemeenten, regionale samenwerking, om actief te werken aan een duurzame samenleving. Met kennis, met netwerken, met geld waar dat effectief bijdraagt aan onze duurzame doelstellingen.
- De gemeente benut haar verbindingen en relaties waar mogelijk om duurzaamheid bij alle partnerpartijen te bevorderen. Bijvoorbeeld met woningcorporaties waarmee we willen samenwerken aan de verduurzaming van sociale huurwoningen.
- Duurzaamheid is een speerpunt en meetlat bij alles wat de gemeente doet. Het is daarom belangrijk om duurzaamheid te integreren in Teylingen en daarmee ook terug te laten komen in de verschillende onderdelen van de begroting.

Budgetten

Met de komst van een duurzaamheidsmaatschappij Teylingen zal een nieuw plan en een nieuwe samenwerking worden ingericht, ook financieel. Bij de budgettering zal vanaf 2019 hiermee rekening gehouden worden.

Eventuele investeringsmaatregelen die voortvloeien uit de duurzaamheidsagenda Teylingen 2016-2018 of het nieuwe plan, worden separaat aan de raad voorgelegd. Ook onvoorziene projecten worden separaat in de kadernota en begroting opgevoerd.

Rapportage

Jaarlijks wordt een rapportage opgesteld over de bereikte resultaten. Op basis daarvan kunnen de plannen waar nodig worden bijgesteld, omdat ontwikkelingen rondom duurzaamheid snel gaan.

Financiële begroting Teylingen

De financiële begroting heeft de volgende doelen:

- autorisatie: na vaststellen door de gemeenteraad goedkeuring geven aan het doen van uitgaven;
- allocatie: keuzes maken voor welke taken de middelen worden ingezet;
- inzicht: verschaffen van inzicht in de financiële begroting (ook op lange termijn).

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn eisen gesteld aan de specifieke informatie die moet zijn opgenomen in de financiële begroting. De bedoeling hiervan is om de transparantie van de gemeentelijke begroting te verhogen. Deze verplichte onderwerpen zijn de uitgangspunten voor de structuur van de programmabegroting.

- Het overzicht van baten en lasten in de begroting
- De uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting.
- de bijlage met het overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld.

Financieel overzicht van baten en lasten

Grondslagen begroting en meerjarenraming

1. **Ontwikkeling salarislasten**
Voor loonontwikkelingen is ingaande 2019 een structurele raming van € 29.000 opgenomen. Gerekend is met een cao stijgingspercentage per 1 januari 2019 van 2,3%
2. **Prijzen 2019 voor inkopen, inhuur en leveranties**
hiervoor wordt gehanteerd de inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex volgens het Centraal Economisch Plan van 2018 van 22 maart 2018. Deze bedraagt 2,3% voor 2019, zonder automatische toekenning van compensatie. Door middel van een voorlopige raming vindt een reservering plaats voor die gevallen waarbij kan worden aangetoond dat een verhoging noodzakelijk is. Hiervoor is een raming opgenomen van € 50.000. Uitgangspunt is dat voor zowel de baten als de lasten in de meerjarenraming 2020-2023 het loon- en prijspeil van het begrotingsjaar 2019 wordt gehanteerd (tenzij op onderdelen andere concrete informatie voorhanden is).
3. **Rente ontwikkeling geld- en kapitaalmarkt**
De rente op de geldmarkt wordt geraamd op 0,25% en voor de kapitaalmarkt op 2% in 2019.
4. **Belastingen en retributies**
Voor belastingen en rechten wordt het inflatiepercentage aangehouden dat voortvloeit uit de CPB publicaties; dat wil zeggen 2,3%, wat neerkomt op een stijging van € 87.000. Voor heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt dat het uitgangspunt is 100% kostendekkendheid. De belastingvoorstellen worden in een apart voorstel in de raad van december aangeboden.
5. **Verschuiving woonlasten bij vervallen precariobelasting kabels en leidingen**
Het kabinet heeft de precariobelasting op nutsbedrijven afgeschaft. Per 1 januari 2022 mogen gemeenten deze belasting niet meer heffen op nutsbedrijven.
Het afschaffen van de precariobelasting levert voor alle gemeenten die door deze maatregel worden getroffen een financieel probleem op. Door het Rijk wordt op geen enkele wijze een financiële compensatie verstrekt voor het vervallen van de mogelijkheid om op deze wijze gemeentelijke inkomsten te genereren.

Uitgangspunt coalitieakkoord

In het coalitieakkoord is als uitgangspunt opgenomen dat de woonlasten niet stijgen met meer dan de inflatiecorrectie. Daarnaast wordt gezocht om een oplossing te zoeken voor de afschaffing van de precariobelasting met als randvoorwaarde dat de woonlasten niet stijgen.

Verschuiving van woonlasten

Op dit moment worden de kosten van precariobelasting door de nutsbedrijven doorberekend aan de burgers van Teylingen. Dunea berekend de kosten één op één door aan de inwoners van Teylingen. Liander neemt deze kosten op in hun totale lasten en wordt verdisconteerd in het vastrecht over alle aansluitingen van Liander. Om het wegvallen van de precario opbrengsten op te vangen dienen maatregelen genomen te worden, waarbij het

uitgangspunt is dat dit geen nadelige effecten heeft voor de woonlasten van burgers, dus woonlasten neutraal met maximaal inflatiecorrectie.

Om de inwoners van Teylingen te laten wennen aan de verschuiving van de precariobelasting die nu betaald wordt aan de nutsbedrijven, naar woonlasten aan de gemeente, stelt het college voor om de komende vier jaar de OZB hierop gefaseerd aan te passen en deze aanpassing door middel van een korting op de aanslag weer terug te geven aan de inwoners. Op het moment dat de precariobelasting per 1 januari 2022 vervalt komt ook de korting op de aanslag te vervallen, omdat de nutsbedrijven geen precariobelasting meer doorberekenen aan onze inwoners. Hierdoor blijven de woonlasten, met maximaal inflatiecorrectie, voor de burger gemiddeld gelijk. In het onderstaand rekenmodel ziet het er bij een woning met een WOZ-waarde van € 300.000 als volgt uit.

Lokale heffing	Nieuw				
	2018	2019	2020	2021	2022
Belasting					
- OZB	227,10	250,16	273,23	296,29	319,35
subtotaal belasting	227,10	250,16	273,23	296,29	319,35
Heffingen derden kabels en leidingen					
- Vastrecht Liander	50,00	50,00	50,00	50,00	
- Aansluiting Dunea	55,65	55,65	55,65	55,65	
- Compensatiemaatregel	-13,40	-13,40	-13,40	-13,40	
subtotaal heffingen derden	92,25	92,25	92,25	92,25	-
Heffingen gemeente					
- Afval	301,00	301,00	301,00	301,00	301,00
- Riool	146,00	149,00	152,00	155,00	158,00
subtotaal heffingen gemeente	447,00	450,00	453,00	456,00	459,00
Compensatie precario via OZB *		-23,06	-46,13	-69,19	
totaal woonlasten:	766,35	769,35	772,35	775,35	778,35

6. Verbonden partijen
De verbonden partijen stellen individueel een begroting op. Voor al onze gemeenschappelijke regelingen volgen wij het percentage dat sinds het begrotingsjaar 2012 wordt vastgesteld in samenspraak met alle betrokken buurgemeenten in het samenwerkingsgebied Holland Rijnland. Voor het jaar 2019 is het percentage vastgesteld voor de loon- en prijsbijstelling van de budgetten met 2,3%.
7. Werkorganisatie HLTsamen
De effecten van beleidsbeslissingen bij de vaststelling van de gemeentebegroting op de werkorganisatie HLT worden als besispunt in de programmabegroting zichtbaar gemaakt. Vervolgens zal via een begrotingswijziging in de HLT begroting verwerkt.

Financieel meerjarenperspectief tot aan de begroting 2019

Financiële beeld op hoofdlijnen	2019	2020	2021	2022
Bedragen x € 1.000				
Stand Kadernota	-1.498	-745	67	48
Beleidsmatige ontwikkelingen en autonome aanpassingen	-187	-197	-500	-927
Saldo na aanpassingen	-1.685	-942	-433	-879
Ambities coalitieakkoord	-1.259	-924	-756	-582
Dekkingsplan	2.290	2.091	1.272	1.569
Saldo begroting 2019-2022	-654	225	83	108

In de programmabegroting 2019 zijn verwerkt:

- alle autonome ontwikkelingen (inflatie, loonstijging etc.)
- de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen
- de wijzigingen van raadsbesluiten
- de wijzigingen van de eerste tussentijdse rapportages 2019
- de meicirculaire gemeentefonds 2018 van de algemene uitkering
- de wijzigingen in bijdragen van de gemeenschappelijke regelingen

Overzicht van baten en lasten

In onderstaand overzicht treft u voor de begrotingsjaren 2019-2022, in één totaaloverzicht, de raming van baten en lasten en de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma, inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien, aan.

Bedragen x € 1.000

		Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2018	2019	2020	2021	2022
Programma 1 :						
Energiek en sociaal Teylingen	Lasten	-40.537	-36.317	-36.305	-36.609	-36.425
	Baten	5.671	5.736	5.736	5.736	5.736
Saldo		-34.866	-30.581	-30.569	-30.873	-30.689
Programma 2 :						
Prettig wonen voor iedereen	Lasten	-14.493	-16.550	-14.228	-14.488	-14.389
	Baten	1.703	6.017	1.232	1.032	1.032
Saldo		-12.790	-10.533	-12.996	-13.456	-13.357
Programma 3 :						
Ondernemend en bruisend Teylingen	Lasten	-1.730	-1.944	-1.732	-1.671	-1.673
	Baten	374	374	374	374	374
Saldo		-1.356	-1.570	-1.358	-1.297	-1.299
Programma 4 :						
Duurzaam denken en doen	Lasten	-6.068	-6.007	-5.959	-6.048	-6.014
	Baten	7.272	7.420	7.438	7.421	7.426
Saldo		1.204	1.413	1.479	1.373	1.412
Programma 5 :						
Modern bestuur, invloedrijke inwoners	Lasten	-3.591	-3.790	-3.715	-3.634	-3.623
	Baten	1.953	613	613	613	613
Saldo		-1.638	-3.177	-3.102	-3.021	-3.010
Saldo programma's		-49.446	-44.448	-46.546	-47.274	-46.943
Algemene dekkingsmiddelen :						
Lokale heffingen	Baten	7.492	7.693	7.787	7.841	6.826
Algemene uitkering	Baten	41.258	43.096	43.536	43.953	44.473
Treasury		3.759	1.249	1.297	1.363	1.363
Onvoorzien	Lasten	-25	-25	-25	-25	-25
Overhead	Lasten	-9.671	-9.441	-9.137	-8.972	-8.690
Overige baten en lasten	Baten	728	833	809	835	893
Vennootschapsbelasting	Lasten	-	-	-	-	-
Saldo		43.541	43.405	44.267	44.995	44.840
Resultaat voor bestemming		-5.905	-1.043	-2.279	-2.279	-2.103
Stortingen in reserves :						
Programma 1	Lasten	-272	-	-	-	-
Programma 2	Lasten	-80	-2.923	-63	-63	-63
Programma 3	Lasten	-	-	-	-	-
Programma 4	Lasten	-	-	-	-	-
Programma 5	Lasten	-1.200	-	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen	Lasten	-67	-	-	-	-
Totaal stortingen in reserves		-1.619	-2.923	-63	-63	-63
Onttrekkingen uit reserves :						
Programma 1	Baten	4.109	707	550	537	537
Programma 2	Baten	940	1.565	1.279	1.278	1.183
Programma 3	Baten	420	595	475	385	385
Programma 4	Baten	-	-	-	-	-
Programma 5	Baten	272	182	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen	Baten	1.187	265	265	225	171
Totaal onttrekkingen uit reserves		6.928	3.314	2.569	2.425	2.276
Resultaat na bestemming		-596	-652	227	83	110

Verschillen tussen de begroting 2019 en de gewijzigde begroting 2018

Programma 1 Energiek en sociaal Teylingen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2018	Begroting 2019	Verschil
Gezondheid & vitaliteit			
Volksgesondheid	-1.149	-1.217	-68
Sportbeleid en activering	-113	-108	5
Sportaccomodaties	-3.217	-2.388	830
Totaal Gezondheid & vitaliteit	-4.479	-3.713	766
Kunst en Cultuur			
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-741	-723	18
Musea	-25	-24	1
Cultureel erfgoed	-192	-118	74
Media	-823	-780	43
Totaal Kunst en Cultuur	-1.781	-1.644	136
Onderwijs			
Openbaar basisonderwijs	-1	-1	0
Onderwijshuisvesting	-3.927	-2.285	1.642
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.379	-1.251	128
Totaal Onderwijs	-5.307	-3.537	1.770
Sociaal domein			
Samenkracht en burgerparticipatie	-3.485	-2.981	504
Wijkteams	-2.183	-1.959	224
Inkomensregelingen	-6.892	-6.739	153
Begeleide participatie	-6.099	-5.304	794
Arbeidsparticipatie	-248	-253	-5
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-806	-787	19
Maatwerkdienstverlening 18+	-1.866	-2.116	-251
Maatwerkdienstverlening 18-	-6.421	-6.373	48
Geëscaleerde zorg 18+	-205	-205	0
Geëscaleerde zorg 18-	-767	-705	62
Totaal Sociaal domein	-28.971	-27.423	1.548
Totaal Lasten programma	-40.537	-36.317	4.221
Baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Verschil
Gezondheid & vitaliteit			
Sportaccomodaties	187	214	28
Totaal Gezondheid & vitaliteit	187	214	28
Kunst en Cultuur			
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	178	178	0
Musea	4	4	0
Media	22	22	0
Totaal Kunst en Cultuur	204	204	
Onderwijs			
Openbaar basisonderwijs	2	2	0
Onderwijshuisvesting	44	44	0
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	147	147	0
Totaal Onderwijs	193	193	
Sociaal domein			
Samenkracht en burgerparticipatie	379	416	37

Wijkteams	3	3	0
Inkomensregelingen	4.705	4.705	0
Begeleide participatie	0	0	0
Totaal Sociaal domein	5.086	5.123	37
Totaal Baten programma	5.671	5.736	65
Saldo programma voor bestemming	-34.866	-30.581	4.286
Storting in reserves	-272	0	272
Onttrekking aan reserves	4.109	707	-3.402
Saldo programma na bestemming	-31.030	-29.874	1.156

Analyse van de verschillen tussen 2019 en 2018 :

Thema / Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Onderwijs				
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	€ 128		In de 1e Voortgangsrapportage 2018 zijn de kosten voor leerlingenvervoer incidenteel bijgeraamd.	€ 56
			In de kadernota 2018 is voor 2018 besloten het muziekonderwijs voort te zetten.	€ 65
			Overige	€ 7
			subtotaal	€ 128
Onderwijshuisvesting	€ 1.642		Voor de vervanging van de kozijnen in het clustergebouw in Voorhout is incidenteel budget ten laste van de algemene reserve beschikbaar gesteld.	€ 1.061
			Geen toerekening van rente	€ 484
			Lagere afschrijvingen	€ 91
			Overige	€ 6
			subtotaal	€ 1.642
			Totaal thema	€ 1.770
Thema gezondheid en vitaliteit				
Sportbeleid en activering	€ 5		Overige	€ 5
Sportaccommodaties	€ 830		Geen toerekening van rente	€ 508
			Lagere kapitaallasten 2019 ontwikkeling sportpark Elsgeest ivm latere gereedkoming dan verwacht bij begroting 2018.	€ 293
			In 2018 is er incidenteel budget opgenomen voor terreinverharding Elsgeest.	€ 16
			In de 1e Voortgangsrapportage 2018 is er een incidenteel budget opgenomen voor onderzoek licht, geluid en parkeren in de Veerpolder in Warmond.	€ 30
			Overige	-€ 17
			subtotaal	€ 830
Volksgesondheid		-€ 68	Stijging bijdrage RDOG.	-€ 53
			Vanuit het coalitieakkoord is opgenomen: - opstellen volksgezondheidsnota 5.000 - monitoren overgewicht/middelengebruik 10.000	-€ 15
			subtotaal	-€ 68
			Totaal thema	€ 766
Thema Kunst en cultuur				

Thema / Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Cultuurpresentatie, cultuurproductie, en cultuurparticipatie	€ 18		Oplossingsrichting sluitend maken begroting: verlagen budget kunst.	€ 11
			overige mutaties	€ 7
			subtotaal	€ 18
Musea	€ 1		Overige	€ 1
Cultureel erfgoed	€ 74		geen onderhoudssubsidies	€ 25
			Voor het afronden van het opstellen van de erfgoedvisie is het restantbudget 2017 naar 2018 overgeheveld (niet voor 2019)	€ 30
			overige	€ 19
			subtotaal	€ 74
Media	€ 43		Overige	€ 43
			Totaal thema	€ 136
Thema Sociaal Domein				
Samenkracht en burgerparticipatie	€ 504		Geen toerekening van rente	€ 131
			Overheveling budget vanuit 2017 voor communicatieplan Langer Comfortabel Thuis en voor buurtplatform.	€ 36
			Eénmalige uitgave in 2018 voor de aanpassing van het klimaatsysteem van de theaterzaal van 't Onderdak.	€ 28
			De in 2017 ontvangen Rijksmiddelen voor participatie en integratie van statushouders worden besteed in 2018. Het budget is overgeheveld.	€ 163
			In 2018 incidenteel budget voor ombudsman.	€ 58
			Overige	€ 88
			subtotaal	€ 504
Wijkteams	€ 224		Het incidentele budget om stagnerende hulpverlening vlot te trekken (Teylingse ton) is overgeheveld naar 2018.	€ 107
			Geen toerekening van rente	€ 19
			IN 2018 extra middelen voor JPT,reset	€ 35
			Voor leertuin zorg en veiligheid is in 2018 ten laste van de reserve sociaal domein extra budget beschikbaar gesteld.	€ 20
			Vanuit het coalitieakkoord is opgenomen: - laagdrempelige ingang hulpvragen jeugd 22.000.	-€ 22
			Oplossingsrichting,preventie	€ 40
			Overige	€ 25
			subtotaal	€ 224
Inkomensregelingen	€ 153		Het restantbudget 2017 voor armoedebeleid is overgeheveld naar 2018.	€ 98
			Voor de implementatie voor het opstellen van een beleidsplan schuldhulpverlening is incidenteel budget ten laste van de reserve sociaal domein geraamd.	€ 55
			subtotaal	€ 153
Begeleide participatie	€ 542		Omdat er geen nieuwe instroom in de WSW plaatsvindt dalen de loonkosten. Het rijksbudget daalt evenredig.	€ 180
			Bijstelling budget 2019 WMO begeleiding obv halfjaarcijfers 2018 ISD.	€ 270
			Overige	€ 93
			subtotaal	€ 543
Arbeidsparticipatie		-€ 5	Overige	-€ 5
Geescaleerde zorg 18-	€ 62		In 2018 is extra subsidie beschikbaar gesteld voor Veilig Thuis.	€ 49
			Overige	€ 13
			subtotaal	€ 62
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	€ 19		Hogere lasten WMO vervoersvoorzieningen	€ 19
Maatwerkdienstverlening 18-	€ 48		Overige	€ 48
			totaal thema	€ 1.548
Totaal lasten	€ 4.221			€ 4.221

Thema / Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Baten				
Thema gezondheid en vitaliteit				
Sportaccommodaties	€ 28		overig	€ 28
Thema Sociaal Domein				
Samenkracht en burgerparticipatie	€ 37		overig	€ 37
Totaal baten		€ 65		€ 65
Reserves				
Saldo mutaties reserves	€ 272	-€ 3.402	Er wordt geen rente meer aan de dekkingsreserves toegevoegd.	€ 272
			subtotaal	€ 272
			In 2018 zijn er incidenteel extra kosten voor jeugd uit de reserve sociaal domein betaald.	-€ 1.664
			De overhevelingen vanuit 2017 die betrekking hebben op dit programma worden in 2018 uit de algemene reserve gehaald.	-€ 487
			Er wordt geen rente meer aan de dekkingsreserves toegevoegd derhalve ook niet onttrokken aan deze reserve.	-€ 272
			Voor de vervanging van de kozijnen in het clustergebouw in Voorhout is incidenteel budget ten laste van de algemene reserve beschikbaar gesteld.	-€ 1.061
			Overige	€ 82
			subtotaal	-€ 3.402
Totaal reserves		-€ 3.130		-€ 3.130
Totaal		€ 1.156		

Programma 2 Prettig wonen voor iedereen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	-1.903	-1.891	11
Totaal Gebiedsontwikkeling	-1.903	-1.891	11
Openbare ruimte			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.952	-2.735	217
Totaal Openbare ruimte	-2.952	-2.735	217
Veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweer	-2.585	-2.674	-89
Openbare orde en veiligheid	-845	-872	-27
Totaal Veiligheid	-3.429	-3.546	-116
Verkeer, vervoer			
Verkeer en vervoer	-3.412	-3.693	-281
Parkeren	-178	-179	-1
Openbaar vervoer	-279	-337	-58
Totaal Verkeer, vervoer	-3.870	-4.209	-339
Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing			
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-46	-1.809	-1.764
Wonen en bouwen	-2.294	-2.360	-67
Totaal Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	-2.339	-4.169	-1.830
Totaal Lasten programma	-14.493	-16.550	-2.057

Baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Verschil
Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	0	0	0
Totaal Gebiedsontwikkeling			
Openbare ruimte			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	110	135	25
Totaal Openbare ruimte	110	135	25
Veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweer	217	217	0
Openbare orde en veiligheid	88	88	0
Totaal Veiligheid	305	305	
Verkeer, vervoer			
Verkeer en vervoer	121	36	-85
Parkeren	22	13	-8
Totaal Verkeer, vervoer	143	49	-93
Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing			
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	4.685	4.685
Wonen en bouwen	1.146	844	-302
Totaal Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	1.146	5.529	4.383
Totaal Baten programma	1.703	6.017	4.314
Saldo programma voor bestemming	-12.790	-10.533	2.257
Storting in reserves	-80	-2.923	-2.843
Onttrekking aan reserves	940	1.565	625
Saldo programma na bestemming	-11.930	-11.891	39

Analyse van de verschillen tussen 2019 en 2018 :

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Gebiedsontwikkeling				
Ruimtelijke ordening	€ 11		overige mutaties	€ 11
Thema Openbare ruimte				
Openbaar groen en recreatie	€ 217		geen toerekening van rente	€ 115
			vervallen incidenteel budget 2018 in 2019 mbt verplaatsen speelplaats Pieter van Slingerlandstraat	€ 65
			overige mutaties	€ 37
			subtotaal	€ 217
Thema Veiligheid				
Crisisbeheersing en brandweer		-€ 89	geen toerekening van rente	€ 16
			hogere bijdrage deelname VRHM	-€ 98
			overige mutaties	-€ 7
			subtotaal	-€ 89
Openbare orde en veiligheid		-€ 27	pilot zorg en veiligheid jeugd	-€ 13
			overige mutaties	-€ 14
			subtotaal	-€ 27
		-€ 116	totaal thema	-€ 116
Thema verkeer en vervoer				
Verkeer en vervoer		-€ 281	geen toerekening van rente	€ 121
			extra budget voor beheer bruggen en tunnels	-€ 192
			onderzoek verkeersborden & bewegwijzering	-€ 62
			verkeerstellingen en opstellen GVP (katernota 2018)	-€ 70
			regionale verkeers- en milieumodel	-€ 12
			vergroot inzicht gebruik infrastructuur	-€ 115
			eerste verkenning naar de (on)mogelijkheden zuidelijke randweg voorhout	-€ 20
			actieplan fiets	-€ 35
			verlagen dotatie voorziening onderhoud wegen	€ 100
			overige mutaties	€ 4
			subtotaal	-€ 281
Parkeren		-€ 1	overige mutaties	-€ 1
Openbaar vervoer		-€ 58	geen toerekening van rente	€ 23
			diverse onderzoeken	-€ 115
			referentiebepaling OV bereikbaarheid	-€ 10
			overige mutaties	€ 45
			subtotaal	-€ 58
		-€ 340	totaal thema	-€ 340
Thema Volkshuisvesting, rosv				
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)		-€ 1.763	afboeking boekwaarde ivm verkoop	-€ 1.822
			overige mutaties	€ 59
			subtotaal	-€ 1.763
Wonen en bouwen		-€ 67	onderzoeken ontwikkelingen	-€ 20
			parkeerbehoefte en -normen	-€ 15
			quick scan naar andere locaties	-€ 15
			realiseren huisvesting bijzondere doelgroepen	-€ 70
			onderzoeken doelgroepenverordening	-€ 10
			opzetten en monitoren woningbouwprogramma	-€ 10
			vervallen actualiseren woonvisie	€ 64
			Teylingen	€ 64
			overige mutaties	-€ 6
			subtotaal	-€ 67
		-€ 1.830	totaal thema	-€ 1.830
Totaal lasten		-€ 2.058		-€ 2.058

Baten				
Thema Gebiedsontwikkeling				
geen mutaties		€ 0	geen mutaties	€ 0
Thema Openbare ruimte				
Openbaar groen en recreatie	€ 25		overige mutaties	€ 25
Thema Veiligheid				
geen mutaties			geen mutaties	€ 0
Thema verkeer en vervoer				
Verkeer en vervoer			geen opbrengsten moorgelden inzake	
		-€ 85	onderhoud en reparatie wegensysteem	-€ 85
Parkeren		-€ 8	overige mutaties	-€ 8
		-€ 93	subtotaal	-€ 93
Thema Volkshuisvesting, rosv				
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	€ 4.685		verkoop opbrengsten	€ 4.685
Wonen en bouwen		-€ 302	temporiseren afbouw leges	-€ 400
			overige mutaties	€ 98
			subtotaal	-€ 302
		€ 4.383	totaal thema	€ 4.383
Totaal baten	€ 4.315			€ 4.315
Reserves				
storting in reserves				
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)			storting winst grondexploitatie in	
		-€ 2.843	reserve	-€ 2.862
			overige mutaties	€ 19
			subtotaal	-€ 2.843
onttrekking aan reserves				
meerdere taakvelden	€ 625		dekking voorstellen uit reserve	€ 305
Openbaar groen en recreatie			dekking kapitaalslasten openbare	
			verlichting	€ 56
			dekking beheer bruggen en tunnels	€ 192
			overige mutaties	€ 72
			subtotaal	€ 625
Totaal reserves		-€ 2.218		-€ 2.218
Totaal	€ 39			

Programma 3 Ondernemend en bruisend Teylingen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
Bedrijventerreinen			
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-50	-25	25
Totaal Bedrijventerreinen	-50	-25	25
Centrumontwikkeling			
Economische promotie	-30	-29	1
Totaal Centrumontwikkeling	-30	-29	1
Lokale economie			
Economische havens en waterwegen	-537	-651	-114
Totaal Lokale economie	-537	-651	-114
Regionale economie			
Economische ontwikkeling	-1.034	-1.160	-126
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-79	-79	0
Totaal Regionale economie	-1.113	-1.239	-126
Totaal Lasten programma	-1.730	-1.944	-214
Baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
Bedrijventerreinen			
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0
Totaal Bedrijventerreinen			
Centrumontwikkeling			
Economische promotie	117	117	0
Totaal Centrumontwikkeling	117	117	
Lokale economie			
Economische havens en waterwegen	21	21	0
Totaal Lokale economie	21	21	
Regionale economie			
Economische ontwikkeling	130	130	0
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	106	106	0
Totaal Regionale economie	236	236	
Totaal Baten programma	374	374	
Saldo programma voor bestemming	-1.356	-1.570	-214
Storting in reserves	0	0	0
Onttrekking aan reserves	420	595	175
Saldo programma na bestemming	-937	-975	-38

Analyse van de verschillen tussen 2019 en 2018 :

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema bedrijventerreinen				
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	€ 25		overige mutaties	€ 25
Thema centrum ontwikkeling				
Economische promotie	€ 1		overige mutaties	€ 1
Thema lokale economie				
Economische havens en waterwegen		-€ 114	versterken biodiversiteit en groen	-€ 100
			overige mutaties	-€ 14
			subtotaal	-€ 114
Thema regionale economie				
Economische ontwikkeling		-€ 126	Voor de uitvoering van het amendement Visie op winkelbeleid (2-11-2017), de motie Parkeerplan (2-11-2017) en een deel van de motie Verkeersonveilige situaties (30-11-2017) moet een plan van aanpak worden opgesteld. Hiervoor is externe deskundigheid noodzakelijk, waarvoor extra budget nodig is.	-€ 70
			ruine van teylingen	-€ 40
			stimuleren en ondersteunen ondernemers	-€ 20
			overige mutaties	€ 4
			subtotaal	-€ 126
Totaal lasten		-€ 214		-€ 214
Baten				
		€ 0	geen mutaties	€ 0
Totaal baten	€ 0	€ 0		€ 0
Reserves				
Economische ontwikkeling	€ 175		Voor de uitvoering van het amendement Visie op winkelbeleid (2-11-2017), de motie Parkeerplan (2-11-2017) en een deel van de motie Verkeersonveilige situaties (30-11-2017) moet een plan van aanpak worden opgesteld. Hiervoor is externe deskundigheid noodzakelijk, waarvoor extra budget nodig is. Dekking is uit de reserve.	€ 70
			dekking stimuleren en ondersteunen ondernemers	€ 20
			dekking ruine van teylingen	€ 40
			overige onttrekkingen	€ 45
			Overige mutaties	
Totaal reserves	€ 175			€ 175
Totaal		-€ 39		

Programma 4 Duurzaam denken en doen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
Milieu			
Riolering	-2.314	-1.972	342
Afval	-2.768	-2.736	32
Milieubeheer	-986	-1.299	-312
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0
Totaal Milieu	-6.068	-6.007	61
Totaal Lasten programma	-6.068	-6.007	61
Baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
Milieu			
Riolering	2.864	2.859	-5
Afval	4.378	4.387	10
Milieubeheer	30	173	143
Totaal Milieu	7.272	7.420	148
Totaal Baten programma	7.272	7.420	148
Saldo programma voor bestemming	1.204	1.413	209
Storting in reserves	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	0	0
Saldo programma na bestemming	1.204	1.413	209

Analyse van de verschillen tussen 2019 en 2018

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema milieu				
Riolering	€ 342		geen toegerekende rente	€ 387
			overige mutaties	-€ 45
			subtotaal	€ 342
Afval	€ 32		overige mutaties	€ 32
Milieubeheer		-€ 312	hogere bijdrage ODWH en overdracht asbesttaken	-€ 50
			opstellen en vaststellen lokale warmtevisies bestaande bouw	-€ 40
			uitvoeringsplannen duurzaamheid	-€ 300
			overige mutaties	€ 78
			subtotaal	-€ 312
Totaal lasten	€ 62			€ 62
Baten				
Thema milieu				
Riolering		-€ 5	overige mutaties	-€ 5
Afval	€ 10		overige mutaties	€ 10
Milieubeheer	€ 143		inkomsten zonneweide	€ 173
			vervallen budget motie nationaal weidevogelalarm	-€ 30
			subtotaal	€ 143
Totaal baten	€ 148			€ 148
Reserves				
saldo mutaties	€ 0		geen mutaties	€ 0
Totaal reserves	€ 0	€ 0		€ 0
Totaal	€ 210			

Programma 5 Modern bestuur, invloedrijke inwoners

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2018	Begroting 2019	Verschil
Dienstverlening			
Burgerzaken	-1.904	-1.968	-64
Beheer overige gebouwen en gronden	-165	-158	6
Totaal Dienstverlening	-2.069	-2.127	-58
Regionale samenwerking			
Bestuur	-1.522	-1.664	-142
Totaal Regionale samenwerking	-1.522	-1.664	-142
Totaal Lasten programma	-3.591	-3.790	-200
Baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Verschil
Dienstverlening			
Burgerzaken	596	456	-140
Beheer overige gebouwen en gronden	1.346	146	-1.200
Totaal Dienstverlening	1.942	602	-1.340
Regionale samenwerking			
Bestuur	11	11	0
Totaal Regionale samenwerking	11	11	
Totaal Baten programma	1.953	613	-1.340
Saldo programma voor bestemming	-1.638	-3.178	-1.540
Storting in reserves	-1.200	0	1.200
Onttrekking aan reserves	272	182	-90
Saldo programma na bestemming	-2.566	-2.996	-430

Analyse van de verschillen tussen 2019 en 2018 :

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema dienstverlening				
Burgerzaken		-€ 64	Meerdere verkiezingen in 2019, namelijk Provinciale Staten, Waterschap, 1e Kamer, Europees Parlement)	-€ 45
			Overige	-€ 19
			subtotaal	-€ 64
Beheer overige gebouwen en gronden	€ 6		Overige	€ 6
			Totaal thema	-€ 58
Thema regionale samenwerking				
Bestuur		-€ 142	Extra bijdrage HLT i.v.m. nieuwe taak Zorg en Veiligheidstafel	-€ 59
			Extra bijdrage HLT i.v.m. taak Handhaving Buitengebied 2019-2022	-€ 92
			bestuurlijke omgevingsanalyse	-€ 35
			Bijdrage HLT Samen	€ 37
			Te verwachten verhoging salariskosten College, Griffie en Raad	-€ 25
			Vermindering i.v.m. budget raadsverkiezingen in 2018	€ 57
			Overige	-€ 25
			Totaal thema	-€ 142
Totaal lasten		-€ 200		-€ 200
Baten				
Thema dienstverlening				
Burgerzaken		-€ 140	Verwachting lagere legesopbrengsten reisdocumenten	-€ 140
Beheer overige gebouwen en gronden		-€ 1.200	Verkoop gemeentelijke gebouwen	-€ 1.200
Totaal baten		-€ 1.340		-€ 1.340
Reserves				
Storting in reserves	€ 1.200		Storting in reserve RIF verkoop gemeentelijke gebouwen in 2018	€ 1.200
Onttrekking aan reserves		-€ 90	frictiekosten HLT 2019	-€ 55
			bestuurlijke omgevingsanalyse 2019	-€ 35
Totaal reserves		€ 1.110		€ 1.110
Totaal		-€ 430		-€ 430

Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
Algemene middelen			
Overhead	-9.815	-9.585	231
Treasury	-497	-694	-197
OZB woningen	-251	-251	0
Overige baten en lasten	675	747	71
OZB niet- woningen	-251	-251	0
Totaal Algemene middelen	-10.139	-10.033	105
Totaal Lasten programma	-10.139	-10.033	105
Baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
Algemene middelen			
Overhead	119	119	0
Treasury	4.256	1.943	-2.313
OZB woningen	3.484	3.631	147
OZB niet- woningen	1.799	1.853	54
Parkeerbelasting	11	11	0
Belastingen overig	2.700	2.700	0
Algemene uitkeringen en overige uitkering gemeentefonds	41.258	43.096	1.838
Overige baten en lasten	53	86	33
Totaal Algemene middelen	53.680	53.439	-241
Totaal Baten programma	53.680	53.439	-241
Saldo programma voor bestemming	43.541	43.406	-135
Storting in reserves	-67	0	67
Onttrekking aan reserves	1.187	265	-922
Saldo programma na bestemming	44.661	43.671	-990

Analyse van de verschillen tussen 2019 en 2018 :

Thema/ Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Algemene middelen				
Overhead	€ 231		Verlaging afschrijvingen	€ 54
			Omzetting Rente naar andere rekenmethode	€ 178
			Bijdrage HLT Samen	-€ 46
			Verlaging ARBO overige gezondheidskosten	€ 39
			Overige	€ 6
			subtotaal	€ 231
Treasury		-€ 197	Omzetting Rente naar andere rekenmethode	-€ 197
Overige baten en lasten	€ 71		overige	€ 71
Totaal lasten		€ 105		€ 105
Baten				
Thema Algemene middelen				
Algemene uitkeringen en overige uitkering gemeentefonds	€ 1.838		Hogere Algemene Uitkering en Integratieuitkering Sociaal Domein	€ 1.838
Overige baten en lasten	€ 33		Verhoging huur en pachten	€ 33
OZB niet-woningen	€ 54		Meer opbrengsten uit OZB niet-woningen	€ 54
OZB woningen	€ 147		Meer opbrengsten uit OZB woningen	€ 147
Treasury		-€ 2.313	Omzetting Rente naar andere rekenmethode	-€ 2.313
Totaal baten		-€ 241		-€ 241
Reserves				
Storting in reserves	€ 67		geen stortingen in 2019	€ 67
Onttrekking aan reserves		-€ 922	geen overheveling budget, overig	-€ 930
			dekkingsvoorstellen	€ 94
			overige mutaties	-€ 86
			subtotaal	-€ 855
Totaal reserves		-€ 855		-€ 788
Totaal		-€ 991		

Overzicht van incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten (= nadeel)	Begroting 2019		Begroting 2020		Begroting 2021		Begroting 2022	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma 1: Energiek en sociaal Teylingen								
-Tijdelijk fonds jeugdhulp (dekking via algemene reserve)	-92							
-Service loket breedband	-25							
-ISK, Uitvoeren van het Project Statushouders			20		20		20	
-Uitvoeren REA	40							
-Realiseren van een bewegingsvriendelijke openbare ruimte	-25		-25		-25			
-Doorontwikkelen van de monitor sociaal domein	-20							
-Ontwikkelen dé laagdrempelige ingang voor alle (hulp)vragen voor jeugdigen.	-22							
-Opstellen plan voor lokaal aanbod volwasseneneducatie.	-5							
-Opstellen van Volksgezondheidsnota	-5							
-Onderzoek naar de uitvoering van de verschillende noodfondsen.	-3							
-Uitvoeren van de verlengde Transitieagenda Wmo.	-10							
-Dekking via algemene reserve		170		13				
Subtotaal programma 1	-167	170	-5	13	-5	0	20	0
Programma 2: Prettig wonen voor iedereen								
-Impulsen uitvoeren beleidplan groen	-93		-68					
-Woningbehoeftenonderzoeken Woon	-7		-7		-7			
-Onderzoek doorgaand (vracht)verkeer	-10							
-Omgevingsvisie en MER	-40		-55		-40			
-Vervolgonderzoek verkeerssituatie spoorwegovergang								
-Hogere bijdrage deelname VRHM	-67		-67		-81		-81	
-Data driven werken mobiliteit	-45							
-Budgetaanvraag onderzoek verkeersborden & bewegwijzering en het plaatsen van toeristnetinformatie (onderhoudskosten)	-62		-62					
-Ontwikkeling Nieuw Boekhorst	-50							
-Dekking Ontwikkeling Nieuw Boekhorst		50						
-Budgetaanvraag onderzoek verkeersborden & bewegwijzering en het plaatsen van toeristnetinformatie (advieskosten)	-25							
-Implementatie omgevingswet	-80							
-Analyse huidige stand van zaken en Plan van Aanpak HLT			80					
-Pilot zorg en veiligheid jeugd	-13		-13					
-Referentie bepaling OV-bereikbaarheid.	-10							
-Opzetten en monitoren woningbouwprogramma Teylingen en bijsturen waar nodig	-10							
-Eerste verkenning naar de (on)mogelijkheden van een zuidelijke randweg Voorhout	-20							
-Realiseren van huisvesting voor bijzondere doelgroepen	-70		-70		-70			
-Quick scan naar mogelijke, andere locaties die hiervoor ook in aanmerking kunnen komen	-15							
-Onderzoeken mogelijkheden doelgroepenverordening	-10							
-Actieplan Fiets	-35							
-Onderzoeken de ontwikkelingen van de parkeerbehoefte en parkeernormen	-20							
-Dekking via algemene reserve		330		95		95		
-Pilot Ondernijning (2019-2020) d.m.v. een ondernijningstafel					-48			
Subtotaal programma 2	-682	380	-262	95	-246	95	-81	0

Incidentele baten en lasten (= nadeel)	Begroting 2019		Begroting 2020		Begroting 2021		Begroting 2022	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma 3 - Ondernemend en bruisend Teylingen								
- Ontwikkelen Centrumvisie	-150							
- Dekking Ontwikkelen Centrumvisie		150						
- Uitwerken regionale visies bedrijventerreinen en kantoren	-25							
- Stimuleren en ondersteunen ondernemer bij innovatie, verduurzaming, veilig ondernemen.	-20		-20					
- Ruine van Teylingen	-40		-40					
- Dekking via algemene reserve		40		40				
Subtotaal programma 3	-235	190	-60	40	0	0	0	0
Programma 4- Modern bestuur optimale dienstverlening								
- Frictielasten HLT	-147							
- Dekking frictielasten HLT		147						
- Ondernijning	-94		-94		-94			
- Zorg en Veiligheidstafel	-59		-59					
- MVI-coördinator/SROI	-40							
- Impuls ambities Sociaal Domein	-163		-193					
- Visie op de promotie van onze Warmond, Sassenheim en Voorhout.	-73		-95		-95		-189	
- Ontwikkelen visie op verblijfsrecreatie			-10					
- Ontwikkelen van een visie op verblijfsrecreatie			-20					
- Bestuurlijke omgevingsanalyse	-35							
- Dekking via algemene reserve		35		30				
Subtotaal programma 4	-611	182	-471	30	-189	0	-189	0
Programma 5- Duurzaam denken en doen								
- Rioleringsmutaties		55		20		20		
- Uitvoeringsprogramma integraal afvalwaterketenplan	-20		-20		-20			
- Beheerplan Natuurvriendelijke oevers (per gemeente)	-5							
- Stresstest regenwater	-20							
- Ondersteuning uitvoeringsprogramma integraal afvalwaterketenplan 2019	-15							
- Onderzoek verkeersveiligheid/mogelijkheden rotonde Jacoba van Beierenweg	-10							
- Grondwatermeetnet	-25							
- Begroting ODWH	-35		-50		-65		-80	
- Opstellen en vaststellen lokale warmtevisies bestaande bouw. (energie)	-40							
- Onderzoeken alternatieve duurzame maatregelen voor de opvang/afvoer van regenwater.	-25							
Subtotaal programma 5	-195	55	-70	20	-85	20	-80	0
Totaal incidentele baten en lasten	-1890	977	-868	198	-525	115	-330	0

Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Ten gunste van de reserve	Gewijzigde Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Omschrijving
Dekkingsreserve openbare verlichting	-58.000	-61.000	-63.000	-63.000	-63.000	Toe te voegen rente aan dekkingsreserve openbare verlichting
Totaal programma 2	-58.000	-61.000	-63.000	-63.000	-63.000	
Totaal stortingen reserves	-58.000	-61.000	-63.000	-63.000	-63.000	

Ten laste van de reserve	Gewijzigde Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Omschrijving
Dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen	869.336	537.123	537.123	537.123	537.123	Dekking afschrijvingen van dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen
Totaal programma 1	869.336	537.123	537.123	537.123	537.123	
Algemene reserve	74.750	145.818	145.818	145.818	145.818	Opvang Statushouders
Algemene reserve		192.000	192.000	192.000	192.000	Dekking Beheer bruggen en tunnels (kadernota 2019)
Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland	731.905	731.905	731.905	731.905	731.905	Uitgaven Holland Rijnland
Dekkingsreserve openbare verlichting		56.250	55.313	54.375	54.375	Dekking vervangen LED openbare verlichting
Dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen	81.236	59.081	59.081	59.081	59.081	Dekking afschrijvingen van dekkingsreserves Park Rusthof
Totaal programma 2	887.891	1.185.054	1.184.117	1.183.179	1.183.179	
Algemene reserve	385.000	385.000	385.000	385.000	385.000	Economische agenda Duin en Bollenstreek
Totaal programma 3	385.000	385.000	385.000	385.000	385.000	
Dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen	235.876	171.241	171.241	171.241	171.241	Dekking afschrijvingen van dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	235.876	171.241	171.241	171.241	171.241	
Totaal onttrekkingen uit reserves	2.378.103	2.278.418	2.277.481	2.276.543	2.276.543	

Structureel begrotingsevenwicht

Gemeenten moeten kunnen aantonen dat hun begroting in meerjarenperspectief structureel en materieel in evenwicht is. Uit onderstaande overzichten blijkt dat dit in de gemeenten Teylingen in alle jaren het geval is.

Bedragen x € 1.000

Programmanaam	Begroting 2019	Begroting 2019	Begroting 2019
	Lasten	Baten	Saldo
Energiek en sociaal Teylingen	-36.317	5.736	-30.581
Prettig wonen voor iedereen	-16.550	6.017	-10.533
Ondernemend en bruisend Teylingen	-1.944	374	-1.570
Duurzaam denken en doen	-6.007	7.420	1.413
Modern bestuur, invloedrijke inwoners	-3.790	613	-3.177
Totaal Lasten en baten	-64.608	20.160	-44.448
Algemene dekkingsmiddelen	-	52.871	52.871
Overhead	-9.441	-	-9.441
VPB	-	-	-
Onvoorzien	-25	-	-25
Subtotaal	-74.074	73.031	-1.043
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-2.923	3.314	391
Totaal Lasten en baten incl.	-76.997	76.345	-652
Correctie Incidentele baten en lasten	-1.890	977	913
Structureel resultaat begroting	-75.107	75.368	261

Programmanaam	Begroting 2020	Begroting 2020	Begroting 2020
	Lasten	Baten	Saldo
Energiek en sociaal Teylingen	-36.305	5.736	-30.569
Prettig wonen voor iedereen	-14.228	1.232	-12.996
Ondernemend en bruisend Teylingen	-1.732	374	-1.358
Duurzaam denken en doen	-5.959	7.438	1.479
Modern bestuur, invloedrijke inwoners	-3.715	613	-3.102
Totaal Lasten en baten	-61.939	15.393	-46.546
Algemene dekkingsmiddelen	-	53.429	53.429
Overhead	-9.137	-	-9.137
VPB	-	-	-
Onvoorzien	-25	-	-25
Subtotaal	-71.101	68.822	-2.279
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-63	2.569	2.506
Totaal Lasten en baten incl.	-71.164	71.391	227
Correctie Incidentele baten en lasten	-868	198	670
Structureel resultaat begroting	-70.296	71.193	897

Programmanaam	Begroting	Begroting	Begroting
---------------	-----------	-----------	-----------

	2021	2021	2021
	Lasten	Baten	Saldo
Energiek en sociaal Teylingen	-36.609	5.736	-30.873
Prettig wonen voor iedereen	-14.488	1.032	-13.456
Ondernemend en bruisend Teylingen	-1.671	374	-1.297
Duurzaam denken en doen	-6.048	7.421	1.373
Modern bestuur, invloedrijke inwoners	-3.634	613	-3.021
Totaal Lasten en baten	-62.450	15.176	-47.274
Algemene dekkingsmiddelen		53.992	53.992
Overhead	-8.972	-	-8.972
VPB	-	-	-
Onvoorzien	-25	-	-25
Subtotaal	-71.447	69.168	-2.279
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-63	2.426	2.363
Totaal Lasten en baten incl.	-71.510	71.594	84
Correctie Incidentele baten en lasten	-525	115	410
Structureel resultaat begroting	-70.985	71.479	494

Programma naam	Begroting 2022	Begroting 2022	Begroting 2022
	Lasten	Baten	Saldo
Energiek en sociaal Teylingen	-36.425	5.736	-30.689
Prettig wonen voor iedereen	-14.389	1.032	-13.357
Ondernemend en bruisend Teylingen	-1.673	374	-1.299
Duurzaam denken en doen	-6.014	7.426	1.412
Modern bestuur, invloedrijke inwoners	-3.623	613	-3.010
Totaal Lasten en baten	-62.124	15.181	-46.943
Algemene dekkingsmiddelen		53.555	53.555
Overhead	-8.690	-	-8.690
VPB	-	-	-
Onvoorzien	-25	-	-25
Subtotaal	-70.839	68.736	-2.103
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-63	2.277	2.214
Totaal Lasten en baten incl.	-70.902	71.013	111
Correctie Incidentele baten en lasten	-330		330
Structureel resultaat begroting	-70.572	71.013	441

Uiteenzetting van de financiële positie

In de onderstaande overzichten gaan we in op een aantal verschillenanalyses. In grote lijnen worden de volgende verschillen aan u gepresenteerd:

- Financieel meerjarenperspectief tot aan de kadernota 2019, wijzigingen op het begrotingsresultaat in de kadernota 2019 na verwerking van het raadsbesluit
- Financieel meerjarenperspectief begroting 2019, mutaties ten opzichte van de kadernota 2019
- Verschillen tussen de begroting 2019 en de begroting na wijzigingen 2018

Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo is in het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voorgeschreven. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er meer aandacht is voor het EMU-saldo in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing.

Activa	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
VASTE ACTIVA						
Immateriële vaste activa	177	110	70	30	0	0
materiële vaste activa						
met economisch nut	60.705	60.118	64.551	69.141	69.565	65.626
met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	13.956	15.000	14.000	14.000	14.000	14.000
met maatschappelijk nut	2.034	6.139	13.422	18.669	20.222	20.245
<i>sub-totaal materiële vaste activa</i>	76.695	81.257	91.973	101.810	103.787	99.871
financiële vaste activa						
len. aan openb. Lich., woningb., deelnemingen, ov. verb. partijen	29.655	29.154	28.923	28.683	3.236	2.980
overige langlopende leningen	6.269	5.905	5.729	5.648	5.579	5.510
kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	277	277	290	290	290	290
bijdragen aan activa in eigendom derden	0	0	0	0	0	0
<i>sub-totaal financiële vaste activa</i>	36.201	35.336	34.942	34.621	9.105	8.780
Totaal vaste activa	113.073	116.703	126.985	136.461	112.892	108.651
VLOTTENDE ACTIVA						
onderhanden werk, gronden in exploitatie	1.153	370	-457	-1.364	-1.027	-791
voorraad overige grond en hulpstoffen	1	5	5	5	5	5
<i>sub-totaal voorraden</i>	1.154	375	-452	-1.359	-1.022	-786
vorderingen op openbare lichamen	6.967	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
vordering ivm faciliterend grondbeleid	7.611	3.445	0	0	0	0
overige vorderingen	6.240	6.224	7.000	7.000	7.000	7.000

kortlopende uitzettingen	0	0	0	0	0	0
liquide middelen	1.089	800	800	800	800	800
overlopende activa	125	400	400	400	400	400
Totaal vlottende activa	23.186	17.244	13.748	12.841	13.178	13.414
Totaal generaal	136.259	133.947	140.733	149.302	126.070	122.065

Passiva	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
EIGEN VERMOGEN						
algemene reserves	65.701	60.713	58.955	57.940	57.068	56.345
bestemmingsreserves	24.463	24.114	25.481	23.989	22.499	21.008
nog te bestemmen resultaat	1.410	0	0	0	0	0
<i>sub-totaal eigen vermogen</i>	91.574	84.827	84.436	81.929	79.566	77.353
VOORZIENINGEN	9.472	8.625	8.309	7.702	7.667	8.020
VASTE SCHULDEN						
afgesloten	18.374	20.995	25.610	24.220	12.823	11.419
nog af te sluiten			3.879	16.952	7.514	6.773
<i>sub-totaal vaste schulden</i>	18.374	20.995	29.489	41.172	20.337	18.192
Totaal vaste passiva	119.420	114.447	122.233	130.802	107.570	103.565
VLOTTENDE PASSIVA						
netto vlottende schulden	13.709	16.000	14.000	14.000	14.000	14.000
overlopende passiva	3.130	3.500	4.500	4.500	4.500	4.500
Totaal vlottende passiva	16.839	19.500	18.500	18.500	18.500	18.500
Totaal generaal	136.259	133.947	140.733	149.302	126.070	122.065

EMU saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen 'bijdrage' aan het EMU-saldo op te nemen. (EMU staat voor Economische en Monetaire Unie.) Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3% waar Nederland in het verleden mee werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel.

EMU saldo prognose (x € 1.000)						
			2019	2020	2021	2022
1	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan (+) cq onttrekking uit reserves	-/+	-651	227	85	110
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	+	3.959	4.415	5.158	5.171
3	Bruto dotaties aan de voorzieningen ten laste van de exploitatie	+	2.107	2.152	2.197	2.197
4	Uitgaven aan investeringen in (im) materiële vaste activa	-	25.758	22.423	7.136	1.253
5	De in mindering op 4 gebrachte bijdragen van Rijk, Provincie, EU en ov.	+	11.069	8.173	0	0
6a	Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im) materiële vaste activa	+	0	0	0	0
6b	Boekwinst op desinvesteringen in (im) materiële vaste activa	-	0	0	0	0
7	Uitgaven aan aankoop van grond en uitgaven van bouwrijp maken	-	4.657	5.224	3.299	264
8a	Verkoopopbrengsten van grond	+	9.457	4.840	3.568	0
8b	Boekwinst op grondverkoop	-	0	0	0	0
9	Betalingen ten laste van voorzieningen	-	1.272	3.193	2.233	1.844
10	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen	-	0	0	0	0
Geraamd EMU-saldo			-5.746	-11.033	-1.660	4.117

Investerings 2019-2022

Investerings	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Afschrijvings- termijn	Economisch/Maat- schappelijk	Besluit nodig van
	2019	2020	2021	2022			
Inkomsten Project Langeveld		-1823			geen	nvt	Domeinmanager
Project Bloementuin	825	354	274	241	geen	nvt	Domeinmanager
Inkomsten Project Bloementuin	-1.764	-1.397			geen	nvt	Domeinmanager
Project Hoogkamer faciliterend	3.720	4.734	2.962	28	geen	nvt	Domeinmanager
Inkomsten project Hoogkamer faciliterend	-7.693	-3.442	-3.567		geen	nvt	Domeinmanager
Project Hoogkamer grex	113	136	62	-5	geen	nvt	Domeinmanager
Kapitaalbreng GOM	13				geen	nvt	Domeinmanager
Zonneweide(s)	1.670	30			15	Economisch	Gemeenteraad
Tractor en aanhanger Koudenhorn		25			8	Economisch	Domeinmanager
Uitvoeringsprogramma overig toerisme 2019 en 2020	50	50			20	Maatschappelijk	College van B&W
Herinrichting Kagerzoom, versterking natuur-en recreatiewaarden	1.256				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Subsidie herinrichting Kagerzoom, versterking natuur-en recreatiewaarden	-1.211				20	Maatschappelijk	College van B&W
Rondje Kaag, aanleg fietspaden	1.441	20			20	Maatschappelijk	College van B&W
Subsidie rondje Kaag, aanleg fietspaden	-1.524				20	Maatschappelijk	College van B&W
Kanosafari Hollandse Plassen	72				30	Maatschappelijk	College van B&W
Subsidie kanosafari Hollandse Plassen	-69				30	Maatschappelijk	College van B&W
Passantenplaatsen nabij station Sassenheim voor sloepen, kano's rondvaartboten	332				30	Maatschappelijk	College van B&W
Subsidie passantenplaatsen nabij station Sassenheim voor sloepen, kano's rondvaartboten	-266				30	Maatschappelijk	College van B&W
Voorbereidingskrediet uitbr.loc.st Antoniuslaan tbv Bolwerk	50				5	Economisch	Gemeenteraad
Nieuwbouw De Rank		1.300	1.253		40	Economisch	Gemeenteraad
Nieuwbouw basisschool De Kinderburg	25	2.230	2.230		40	Economisch	Gemeenteraad
Uitbreiding 4 extra lokaal Andreasschool		1.500			40	Economisch	Gemeenteraad
Binnensportaccommodaties Teylingen	100				20	Economisch	Eerder goedgekeurd
Renovatie veld 5 VV Foreholte (kunstgrasveld)	36				10	Economisch	Eerder goedgekeurd
Renovatie veld 3 en 4 VV Foreholte (toplaag kunstgrasvelden vervangen)	350				10	Economisch	Eerder goedgekeurd
Vervanging drainage veld 3 en 4 VV Foreholte	13				20	Economisch	Eerder goedgekeurd
Omliggende bestrating veld 3 en 4 VV Foreholte	16				20	Economisch	Eerder goedgekeurd
Renovatie veld 1 VV Foreholte (vervangen toplaag) 2020		54			15	Economisch	Eerder goedgekeurd
Vervanging drainage velden VV Foreholte		14			20	Economisch	Eerder goedgekeurd
Ontsluiting sportpark Elsgest		100			15	Economisch	Eerder goedgekeurd
Herinr.sportpark Elsgest:Aankoop/compensatie	383	383			geen	Economisch	Eerder goedgekeurd
Herinr.sportpark Elsgest:Infrastructuur verkeer	304	304			20	Economisch	Eerder goedgekeurd
Herinr.sportpark Elsgest:Voorbereiding grondwerk	280	280			20	Economisch	Eerder goedgekeurd
Herinr.sportpark Elsgest:Sportvelden	963	963			10	Economisch	Eerder goedgekeurd
Herinr.sportpark Elsgest:Sportaccommodaties	263	263			40	Economisch	Eerder goedgekeurd
Herinr.sportpark Elsgest:Trainings/sporthal	238	238			40	Economisch	Eerder goedgekeurd
Herinr.sportpark Elsgest:VAT-kosten	304	304			10	Economisch	Eerder goedgekeurd
Herinr.sportpark Elsgest:Indexering	133	133			10	Economisch	Eerder goedgekeurd
Renovatie veld 5 Ter Leede (toplaag, grasveld)	55				15	Economisch	College van B&W

Investerings	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Afschrijvings- termijn	Economisch/Maat- schappelijk	Besluit nodig van
	2019	2020	2021	2022			
Meubilair Roodemolenveld		38			10	Economisch	College van B&W
Renovatie veld 2 sportpark							
Roodemolenveld (toplaag)		249			10	Economisch	College van B&W
Renovatie veld 8 sportpark							
Roodemolenveld (toplaag)		245			10	Economisch	College van B&W
Renovatie veld 9 sportpark							
Roodemolenveld (toplaag)			254		10	Economisch	College van B&W
Renovatie veld 3 sportpark							
Roodemolenveld (toplaag)		54			10	Economisch	College van B&W
Bouwkundige aanpassingen							
Volksuniversiteit Sassenheim (verhuizing)		50			25	Economisch	College van B&W
Noordelijke Randweg, spooronderdoorgang	8.000				40	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Subsidie Noordelijke Randweg,	-8.000				40	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Noordelijke Randweg, spooronderdoorgang		7.000			40	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Subsidie Noordelijke Randweg,		-6.350			40	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Aanleg fietsverbinding Sassenheim-Noord- A44	350				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
GVVP V17 Herinrichting Oosthoutlaan	200				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
GVVP V26 Maatregelen nemen uit toets oversteeklocaties 2019, 2021 en 2022	50		50	50	20	Maatschappelijk	College van B&W
GVVP B32 Maatregelen langzaamverkeer 2019 t/m 2022	100	100	100	100	20	Maatschappelijk	College van B&W
Reconstructie Zijldijk	1.200				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Herinrichting Kerklaan Lindelaan Sassenheim	144				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
GVVP B13 Capaciteitsverruiming Ronde Soldaatje (N433-N450)	700				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Verduurzame/veiliger maken bestaand fietspaden Oosthoutlaan te Voorhout	270				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Verbeteren fietspadenstructuur (1) op veiligheid en duurzaamheid		957			20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Herinrichting Lommerlustlaan e.o.		850			20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Herinrichting Johan Dixstraat e.o.		590			20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Herinrichting van Alkemadelaan							
Narcissenlaan wegen	190	320			20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Herinrichting Boerhaavestraat Voorhout	180				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Herinrichting Oranje Nassaulaan Voorhout			225		20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Herinrichting Prins Bernardstraat Voorhout			188		20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Herinrichting Zuilhofstraat e.o. Sassenheim			270		20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Herinrichting Kagerplein Sassenheim	400				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Inrichting en verharding Churchilllaan 2019	280				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Schuitmaker Villeton LMT22 2017 (sneeuwplaat 10397)	7				6	Economisch	Domeinmanager
Schuitmaker Villeton LMT22 2017 (sneeuwplaat 10398)	7				6	Economisch	Domeinmanager
Schuitmaker Villeton LMT22 2017 (sneeuwplaat 10399)	7				6	Economisch	Domeinmanager
Sneeuwplaat Villeton LMT2x 1800 en 1x 2000	22				6	Economisch	Domeinmanager
Zoutstrooier igloo S2400 1100 ltr 1		23			6	Economisch	Domeinmanager
Zoutstrooier igloo S2400 1100 ltr 2		23			6	Economisch	Domeinmanager
Zoutstrooier igloo S2400 1100 ltr 3		23			6	Economisch	Domeinmanager
Zoutstrooier igloo 800 ltr 1		25			6	Economisch	Domeinmanager
Zoutstrooier igloo 800 ltr 2		25			6	Economisch	Domeinmanager
Zoutstrooier igloo 800 ltr 3		25			6	Economisch	Domeinmanager
Natzout menginstallatie	32				20	Economisch	Eerder goedgekeurd
Herinrichting van Alkemadelaan							
Narcissenlaan ovl		100			20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Reguliere vervangingen openbare verlichting			35		20	Maatschappelijk	Domeinmanager
Vervangingen Openbare verlichting obv beheerplan jaar 2019	695				20	Maatschappelijk	Domeinmanager
Vervangingen Openbare verlichting obv beheerplan jaar 2020		619			20	Maatschappelijk	Domeinmanager
Vervangingen Openbare verlichting obv beheerplan jaar 2021			619		20	Maatschappelijk	Domeinmanager
Vervangingen Openbare verlichting obv beheerplan jaar 2022				500	20	Maatschappelijk	Domeinmanager
VO 25 Brug Kievitspark	12				20	Maatschappelijk	Domeinmanager
Stootplaten bruggen Zijldijk	50				20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA St 02a Steiger Heren Schouten		69			20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA St 04 Broekpolder pont		22			20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA St 05 Zijldijk pont		23			20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA 07 Brug Veerpolder		38			20	Maatschappelijk	Domeinmanager
SA 0.03 Brug Mecklenburg		131			20	Maatschappelijk	Domeinmanager
SA 0.05 Brug Zuiderstraat		42			20	Maatschappelijk	Domeinmanager
VO 09 Brug Madeliefjespad		63			20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA 22 Brug Schoonoord		21			20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA 29 Brug Broekmolen		50			20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA St 20 Steiger Zwanburg				78	20	Maatschappelijk	Domeinmanager
VO 12 Brug Kervelhof				28	20	Maatschappelijk	Domeinmanager

Investerings	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Afschrijvings- termijn	Economisch/Maat- schappelijk	Besluit nodig van
	2019	2020	2021	2022			
VO 18 Brug Kervelhof				54	20	Maatschappelijk	Domeinmanager
VO 21 Brug Munthof				48	20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA01 brug Oranje Nassaulaan	425				20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA01a brug Oranje Nassaulaan	34				20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA01b brug Oranje Nassaulaan	85				20	Maatschappelijk	Domeinmanager
SA2.02 Brug Trekschuit	125				20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA St 22 Steiger Zwanburg	94				20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA st17 Steiger Koudenhoorn		64	73		20	Maatschappelijk	Domeinmanager
WA NS 01 tunnel Oranje Nassaulaan	65				20	Maatschappelijk	Domeinmanager
GVVP V12 Toets essentiële herkenbaarheidskenmerken 2017	114				20	Maatschappelijk	College van B&W
GVVP V12 Toets essentiële herkenbaarheidskenmerken 2017					20	Maatschappelijk	College van B&W
GVVP V12 Toets essentiële herkenbaarheidskenmerken 2018	150				20	Maatschappelijk	College van B&W
GVVP V12 Toets essentiële herkenbaarheidskenmerken 2019 t/m 2022	150	150	150	150	20	Maatschappelijk	College van B&W
GVVP V16 Omvormen Herenweg/Sweilandstr./ON.Iaan/Paddoxln vn GOW nr WOW 2015	500				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
VRI Paddoxlaan Warmond 2014	225				20	Maatschappelijk	Domeinmanager
GVVP V18 Herinrichten Hoofdstraat Noord Sassenheim		123	548		20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
GVVP V20 Verkeersmaatregelen Van Alkemadelaan en Narcissenlaan Sassenheim	50	450			20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
GVVP B38 Bushalten NS Station Voorhout	75				20	Maatschappelijk	Eerder goedgekeurd
GVVP B40 bushalte Schoutenlaan	100				20	Maatschappelijk	Domeinmanager
Verbetering spoorwegovergangen Teylingen (LVO)	100				20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
GVVP P4 Aanpak parkeerproblemen 2019 t/m 2022	75	75	75	75	20	Maatschappelijk	Domeinmanager
GVVP P14 Fietspark.capaciteit centrumgeb. uitbr. en verbeteren 2019 t/m 2022	20	20	20	20	20	Maatschappelijk	Domeinmanager
Vervangen duikers 2019, 2020 en 2021	20	20	20		20	Maatschappelijk	Domeinmanager
Walbeschoning 2019, 2020 en 2021	130	130	130		30	Maatschappelijk	Domeinmanager
Renoveren oever Oude Zembad Sassenheim (35 ligplaatsen)	150				30	Maatschappelijk	College van B&W
Nieuw gebouw kinderboerderij Klaprooshof Voorhout	100				40	Economisch	Gemeenteraad
Opslag ruimte Overbosch	6				1	Economisch	Domeinmanager
Herinrichting van Alkemadelaan							
Narcissenlaan Groen		160			10	Economisch	Gemeenteraad
Vervanging 3 perscontainers milieustraat		60			5	Economisch	Domeinmanager
Investerings o.b.v. afvalbeleidsplan	500				25	Economisch	Gemeenteraad
GVVP V18 Herinrichten Hoofdstraat Noord Sassenheim	33				60	Economisch	Gemeenteraad
Verkeersmaatregelen Van Alkemadelaan en Narcissenlaan Sassenheim		420			60	Economisch	Gemeenteraad
Herinrichting Kerklaan Lindelaan Sassenheim	67				60	Economisch	Gemeenteraad
Aansluiten panden op drukriolering Sassenheim 2020		10			60	Economisch	Domeinmanager
Aansluiten panden op drukriolering Sassenheim 2021			10		60	Economisch	Domeinmanager
Rioolverbetering J. Dixstraat en N. Damesstraat Sassenheim		508			60	Economisch	Domeinmanager
Rioolverbetering G.B. de Vroomenstraat en Zuilhofstraat Sassenheim			205		60	Economisch	Domeinmanager
Rioolverbetering Kerklaan (oost) en Lindelaan Sassenheim	251				60	Economisch	Domeinmanager
Opstellen nieuw vGRP			25		5	Economisch	Domeinmanager
Aansluiten panden op drukriolering Voorhout 2019, 2020 en 2021	40	40	40		60	Economisch	Domeinmanager
Rioolverbetering Lommerlustlaan e.o. Warmond		144			60	Economisch	College van B&W
Rioolverbetering Oranje Nassaulaan Voorhout			347		60	Economisch	College van B&W
Rioolverbetering Prins Bernhardstraat Voorhout			210		60	Economisch	College van B&W
ROM 900 200/72 2015 rioolreinigingsaanhanger		45			6	Economisch	Eerder goedgekeurd
Aansluiten panden op drukriolering Warmond 2019	48				60	Economisch	Domeinmanager
Aansluiten panden op drukriolering Warmond 2020		28			60	Economisch	Domeinmanager
Aansluiten panden op drukriolering Warmond 2021			40		60	Economisch	Domeinmanager
Rioolverbetering Herenweg Warmond	500					Economisch	Gemeenteraad
Rioolverbetering Melmansdam Warmond	49				60	Economisch	Domeinmanager
Rioolverbetering Middendorpplan Warmond	47				60	Economisch	Domeinmanager
Veiligheid Stationsgebieden	150				10	Economisch	Gemeenteraad
Meubilair raadzaal Bestuurscentrum		15			10	Economisch	College van B&W
Zoutopslag aanpassen/harmoniseren/verv. afh. Ontwikk. milieustraat	40				15	Economisch	Eerder goedgekeurd
Vervanging Daf vrachtwagen 88-BGX-1				150	10	Economisch	Domeinmanager
Yamaha Diesel motorboot/Scottell werkboot			20		20	Economisch	Domeinmanager
	9.892	14.640	6.868	1.517			

Reserves en voorzieningen 2019-2022

Staat van Reserves en voorzieningen

2019

Omschrijving	Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerdering wegens bijboeking van rente	Vermeerdering t.l.v. exploitatie	Verminderdering t.b.v. exploitatie	Verminderdering ter dekking van afschrijvingen	Saldo aan het einde van het dienstjaar
Algemene reserves	60.713.137			1.758.575		58.954.562
Totaal algemene reserves	60.713.137	-	-	1.758.575	-	58.954.562
Bestemmingsreserves						
Reserve bodemsanering	413.350					413.350
Reserve Oosthaven	593.669					593.669
Reserve Starterslening (restant beschikbaar gesteld)	466.745					466.745
Reserve starterslening (in bezit van SvN)	5.125.126					5.125.126
Reserve Duurzaamheidsleningen (restant beschikbaar gesteld)	400.000					400.000
Reserve Duurzaamheidsleningen (in bezit van SvN)	598.248					598.248
Reserve grondexploitatie	12.588					12.588
Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland	1.818.676		2.862.000	731.905		3.948.771
Reserve IZA-gelden	27.523			-		27.523
Dekkingsreserve openbare verlichting	1.020.449	61.000			56.250	1.025.199
Dekkingsreserve nieuwbouw gemeentehuis	1.925.056				147.733	1.777.323
Dekkingsreserve Park Rusthoff	828.637				59.081	769.556
Dekkingsreserve Sportcomplex Roodemolenpolder	2.979.880				175.008	2.804.872
Dekkingsreserve Sportcomplex Vijfmeiweg	409.827				20.464	389.363
Dekkingsreserve Sportcomplex Wasbeek, korfbal	881.943				44.039	837.904
Dekkingsreserve Sport- en recreatiecomplex Wasbeek	345.113				26.622	318.491
Dekkingsreserve sporthal Voorhout	219.687				8.780	210.907
Dekkingsreserve sporthal De Korf	1.597.721				88.923	1.508.798
Dekkingsreserve jongeren centrum Voorhout	936.822				34.923	901.899
Dekkingsreserve jongeren centrum Sassenheim	547.792				26.056	521.736
Dekkingsreserve Sociaal Cultureel Centrum 't Onderdak	2.110.335				100.389	2.009.946
Dekkingsreserve Scojesa	127.284				5.786	121.498
Dekkingsreserve Tjarda	128.795				6.133	122.662
Dekkingsreserve Brandweergarage Warmond	598.285				23.508	574.777
Totaal bestemmingsreserves	24.113.550	61.000	2.862.000	731.905	823.695	25.480.950
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	84.826.687	61.000	2.862.000	2.490.480	823.695	84.435.512
Omschrijving	Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerdering wegens bijboeking van rente	Vermeerdering t.l.v. exploitatie	Verminderdering t.l.v. exploitatie	Aanwendungen direct ten laste van de voorzieningen	Saldo aan het einde van het dienstjaar
Onderhoudsefficientievoorzieningen						
Voorziening groot onderhoud wegen	719.030		600.000		962.364	356.666
Voorziening groot onderhoud Waterwegen	28.517		75.000		103.500	17
Voorziening groot onderhoud Gemeentelijke gebouwen	1.809.343		375.000		427.293	1.757.050
subtotaal	2.556.890	-	1.050.000	-	1.493.157	2.113.733
Voorzieningen verplichtingen, verliezen en risico's						
Pensioenfonds ex-wethouders	2.421.553		83.408		86.200	2.418.761
subtotaal	2.421.553	-	83.408	-	86.200	2.418.761
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden						
Voorziening egalisatie afval	2.191.947			333.460		1.858.487
Voorziening egalisatie riool	59.642			59.642		-
Voorziening vervangingsinvesteringen Riolerings	1.365.233		873.415		878.792	1.359.856
Voorziening parkeerfonds	30.000					30.000
subtotaal	3.646.822	-	873.415	393.102	878.792	3.248.343
Overige voorzieningen						
GREX Hoogkamer	961.690					961.690
subtotaal	961.690	-	-	-	-	961.690
TOTAAL VOORZIENINGEN	9.586.955	-	2.006.823	393.102	2.458.149	8.742.527
TOTAAL RESERVES EN VOORZIENINGEN	94.413.642	61.000	4.868.823	2.883.582	3.281.844	93.178.039

Staat van Reserves en voorzieningen
2020

Omschrijving	Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerdering wegens bijboeking van rente	Vermeerdering t.l.v. exploitatie	Verminder t.b.v. exploitatie	Verminder ter dekking van afschrijvingen	Saldo aan het einde van het dienstjaar
Algemene reserves	58.954.562			1.014.818		57.939.744
Totaal algemene reserves	58.954.562			1.014.818		57.939.744
Bestemmingsreserves						
Reserve bodemsanering	413.350					413.350
Reserve Oosthaven	593.669					593.669
Reserve Starterslening (restant beschikbaar gesteld)	466.745					466.745
Reserve starterslening (in bezit van SvN)	5.125.126					5.125.126
Reserve Duurzaamheidsleningen (restant beschikbaar gesteld)	400.000					400.000
Reserve Duurzaamheidsleningen (in bezit van SvN)	598.248					598.248
Reserve grondexploitatie	12.588					12.588
Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland	3.948.771		-	731.905		3.216.866
Reserve IZA-gelden	27.523			-		27.523
Dekkingsreserve openbare verlichting	1.025.199	63.000			55.313	1.032.886
Dekkingsreserve nieuwbouw gemeentehuis	1.777.323				147.733	1.629.590
Dekkingsreserve Park Rusthoff	769.556				59.081	710.475
Dekkingsreserve Sportcomplex Roodemolenpolder	2.804.872				175.008	2.629.864
Dekkingsreserve Sportcomplex Vijfmeiweg	389.363				20.464	368.899
Dekkingsreserve Sportcomplex Wasbeek, korfbal	837.904				44.039	793.865
Dekkingsreserve Sport- en recreatiecomplex Wasbeek	318.491				26.622	291.869
Dekkingsreserve sporthal Voorhout	210.907				8.780	202.127
Dekkingsreserve sporthal De Korf	1.508.798				88.923	1.419.875
Dekkingsreserve jongerencentrum Voorhout	901.899				34.923	866.976
Dekkingsreserve jongerencentrum Sassenheim	521.736				26.056	495.680
Dekkingsreserve Sociaal Cultureel Centrum 't Onderdak	2.009.946				100.389	1.909.557
Dekkingsreserve Scojesa	121.498				5.786	115.712
Dekkingsreserve Tjarda	122.662				6.133	116.529
Dekkingsreserve Brandweergarage Warmond	574.777				23.508	551.269
Totaal bestemmingsreserves	25.480.950	63.000	-	731.905	822.758	23.989.287
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	84.435.512	63.000	-	1.746.723	822.758	81.929.031
Omschrijving	Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerdering wegens bijboeking van rente	Vermeerdering t.l.v. exploitatie	Verminder t.l.v. exploitatie	Aanwendungen direct ten laste van de voorzieningen	Saldo aan het einde van het dienstjaar
Onderhoudsegalisatievoorzieningen						
Voorziening groot onderhoud wegen	356.666		600.000		730.826	225.840
Voorziening groot onderhoud Waterwegen	17		75.000		32.075	42.942
Voorziening groot onderhoud Gemeentelijke gebouwen	1.757.050		375.000		1.049.258	1.082.792
<i>subtotaal</i>	2.113.733	-	1.050.000	-	1.812.159	1.351.574
Voorzieningen verplichtingen, verliezen en risico's						
Pensioenfondsen ex-wethouders	2.418.761		83.408		86.200	2.415.969
<i>subtotaal</i>	2.418.761	-	83.408	-	86.200	2.415.969
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden						
Voorziening egalisatie afval	1.858.487			357.969		1.500.518
Voorziening egalisatie riool	-			-		-
Voorziening vervangingsinvesteringen Riolerings	1.359.856		918.739		836.671	1.441.924
Voorziening parkeerfonds	30.000					30.000
<i>subtotaal</i>	3.248.343	-	918.739	357.969	836.671	2.972.442
Overige voorzieningen						
GREX Hooghe Kamer	961.690					961.690
<i>subtotaal</i>	961.690	-	-	-	-	961.690
TOTAAL VOORZIENINGEN	8.742.527	-	2.052.147	357.969	2.735.030	7.701.675
TOTAAL RESERVES EN VOORZIENINGEN	93.178.039	63.000	2.052.147	2.104.692	3.557.788	89.630.706

Staat van Reserves en voorzieningen
2021

Omschrijving	Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeer- dering wegens bijboeking van rente	Vermeer- dering t.l.v. exploitatie	Verminder- ing t.b.v. exploitatie	Verminder- ing ter dekking van afschrij- vingen	Saldo aan het einde van het dienstjaar
Algemene reserves	57.939.744			871.818		57.067.926
Totaal algemene reserves	57.939.744			871.818		57.067.926
Bestemmingsreserves						
Reserve bodemsanering	413.350					413.350
Reserve Oosthaven	593.669					593.669
Reserve Starterslening (restant beschikbaar gesteld)	466.745					466.745
Reserve starterslening (in bezit van SvN)	5.125.126					5.125.126
Reserve Duurzaamheidsleningen (restant beschikbaar gesteld)	400.000					400.000
Reserve Duurzaamheidsleningen (in bezit van SvN)	598.248					598.248
Reserve grondexploitatie	12.588					12.588
Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland	3.216.866			731.905		2.484.961
Reserve IZA-gelden	27.523			-		27.523
Dekkingsreserve openbare verlichting	1.032.886	63.000			54.375	1.041.511
Dekkingsreserve nieuwbouw gemeentehuis	1.629.590				147.733	1.481.857
Dekkingsreserve Park Rusthoff	710.475				59.081	651.394
Dekkingsreserve Sportcomplex Rode Molenpolder	2.629.864				175.008	2.454.856
Dekkingsreserve Sportcomplex Vijfmeiweg	368.899				20.464	348.435
Dekkingsreserve Sportcomplex Wasbeek, korfbal	793.865				44.039	749.826
Dekkingsreserve Sport- en recreatiecomplex Wasbeek	291.869				26.622	265.247
Dekkingsreserve sporthal Voorhout	202.127				8.780	193.347
Dekkingsreserve sporthal De Korf	1.419.875				88.923	1.330.952
Dekkingsreserve jongeren centrum Voorhout	866.976				34.923	832.053
Dekkingsreserve jongeren centrum Sassenheim	495.680				26.056	469.624
Dekkingsreserve Sociaal Cultureel Centrum 't Onderdak	1.909.557				100.389	1.809.168
Dekkingsreserve Scojesa	115.712				5.786	109.926
Dekkingsreserve Tjarda	116.529				6.133	110.396
Dekkingsreserve Brandweergarage Warmond	551.269				23.508	527.761
Totaal bestemmingsreserves	23.989.287	63.000	-	731.905	821.820	22.498.562
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	81.929.031	63.000	-	1.603.723	821.820	79.566.488
Omschrijving	Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeer- dering wegens bijboeking van rente	Vermeer- dering t.l.v. exploitatie	Verminder- ing t.l.v. exploitatie	Aanwendungen direct ten laste van de voorzien- ingen	Saldo aan het einde van het dienstjaar
Onderhoudsefficiëntievoorzieningen						
Voorziening groot onderhoud wegen	225.840		600.000		599.392	226.448
Voorziening groot onderhoud Waterwegen	42.942		75.000		32.075	85.867
Voorziening groot onderhoud Gemeentelijke gebouwen	1.082.792		375.000		243.672	1.214.120
subtotaal	1.351.574	-	1.050.000	-	875.139	1.526.435
Voorzieningen verplichtingen, verliezen en risico's						
Pensioenfondsen ex-wethouders	2.415.969		83.408		86.200	2.413.177
subtotaal	2.415.969	-	83.408	-	86.200	2.413.177
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden						
Voorziening egalisatie afval	1.500.518			182.571		1.317.947
Voorziening egalisatie riool	-			-		-
Voorziening vervangingsinvesteringen Riolerings	1.441.924		964.063		988.671	1.417.316
Voorziening parkeerfondsen	30.000					30.000
subtotaal	2.972.442	-	964.063	182.571	988.671	2.765.263
Overige voorzieningen						
GREX Hoogkamer	961.690					961.690
subtotaal	961.690	-	-	-	-	961.690
TOTAAL VOORZIENINGEN	7.701.675	-	2.097.471	182.571	1.950.010	7.666.565
TOTAAL RESERVES EN VOORZIENINGEN	89.630.706	63.000	2.097.471	1.786.294	2.771.830	87.233.053

Staat van Reserves en voorzieningen
2022

Omschrijving	Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerdering wegens bijboeking van rente	Vermeerdering t.l.v. exploitatie	Verminderen t.l.v. exploitatie	Mutaties uit hoofde van res. bestemming vorig jaar	Verminderen ter dekking van afschrijvingen	Saldo aan het einde van het dienstjaar
Algemene reserves	57.067.926			722.818			56.345.108
Totaal algemene reserves	57.067.926			722.818			56.345.108
Bestemmingsreserves							
Reserve bodemsanering	413.350						413.350
Reserve Oosthaven	593.669						593.669
Reserve Starterslening (restant beschikbaar gesteld)	466.745						466.745
Reserve starterslening (in bezit van SvN)	5.125.126						5.125.126
Reserve Duurzaamheidsleningen (restant beschikbaar gesteld)	400.000						400.000
Reserve Duurzaamheidsleningen (in bezit van SvN)	598.248						598.248
Reserve grondexploitatie	12.588						12.588
Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland	2.484.961		-	731.905			1.753.056
Reserve IZA-gelden	27.523			-			27.523
Dekkingsreserve openbare verlichting	1.041.511	63.000				54.375	1.050.136
Dekkingsreserve nieuwbouw gemeentehuis	1.481.857					147.733	1.334.124
Dekkingsreserve Park Rusthoff	651.394					59.081	592.313
Dekkingsreserve Sportcomplex Roodmolenpolder	2.454.856					175.008	2.279.848
Dekkingsreserve Sportcomplex Vijfmeiweg	348.435					20.464	327.971
Dekkingsreserve Sportcomplex Wasbeek, korfbal	749.826					44.039	705.787
Dekkingsreserve Sport- en recreatiecomplex Wasbeek	265.247					26.622	238.625
Dekkingsreserve sporthal Voorhout	193.347					8.780	184.567
Dekkingsreserve sporthal De Korf	1.330.952					88.923	1.242.029
Dekkingsreserve jongerencentrum Voorhout	832.053					34.923	797.130
Dekkingsreserve jongerencentrum Sassenheim	469.624					26.056	443.568
Dekkingsreserve Sociaal Cultureel Centrum 't Onderdak	1.809.168					100.389	1.708.779
Dekkingsreserve Scojesa	109.926					5.786	104.140
Dekkingsreserve Tjarda	110.396					6.133	104.263
Dekkingsreserve Brandweergarage Warmond	527.761					23.508	504.253
Totaal bestemmingsreserves	22.498.562	63.000	-	731.905	-	821.820	21.007.837
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	79.566.488	63.000	-	1.454.723	-	821.820	77.352.945
Omschrijving	Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerdering wegens bijboeking van rente	Vermeerdering t.l.v. exploitatie	Verminderen t.l.v. exploitatie	Vrijval van voorzieningen	Aanwendungen direct ten laste van de voorzieningen	Saldo aan het einde van het dienstjaar
Onderhoudsegalisatievoorzieningen							
Voorziening groot onderhoud wegen	226.448		600.000			600.000	226.448
Voorziening groot onderhoud Waterwegen	85.867		75.000			114.575	46.292
Voorziening groot onderhoud Gemeentelijke gebouwen	1.214.120		375.000			203.088	1.386.032
subtotaal	1.526.435	-	1.050.000	-	-	917.663	1.658.772
Voorzieningen verplichtingen, verliezen en risico's							
Pensioenfondsen ex-wethouders	2.413.177		83.408			86.200	2.410.385
subtotaal	2.413.177	-	83.408	-	-	86.200	2.410.385
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden							
Voorziening egalisatie afval	1.317.947			182.571			1.135.376
Voorziening egalisatie riool	-			-			-
Voorziening vervangingsinvesteringen Riolering	1.417.316		964.063			557.474	1.823.905
Voorziening parkeerfonds	30.000						30.000
subtotaal	2.765.263	-	964.063	182.571	-	557.474	2.989.281
Overige voorzieningen							
GREX Hooghkamer	961.690						961.690
subtotaal	961.690	-	-	-	-	-	961.690
TOTAAL VOORZIENINGEN	7.666.565	-	2.097.471	182.571	-	1.561.337	8.020.128
TOTAAL RESERVES EN VOORZIENINGEN	87.233.053	63.000	2.097.471	1.637.294	-	2.383.157	85.373.073

Verloop reserves 2018-2022

Stortingen in de reserves:

Ten gunste van de reserve	Gewijzigde Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Omschrijving	inc./ str.
Dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen	-272.062	0	0			Toe te voegen rente aan dekkingsreserve gemeentelijke gebouwen	i
Totaal programma 1	-272.062	0	0	0	0		
Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland		-2.862.000				Verkopen Langeveld	i
Dekkingsreserve openbare verlichting	-58.000	-61.000	-63.000	-63.000	-63.000	Toe te voegen rente aan dekkingsreserve openbare verlichting	s
Dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen	-22.192					Toe te voegen rente aan dekkingsreserve Park Rusthof	i
Totaal programma 2	-80.192	-2.923.000	-63.000	-63.000	-63.000		
Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland	-1.200.000					Verkoop gemeentelijke eigendommen	i
Dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen	-67.298					Toe te voegen rente aan dekkingsreserve gemeentelijke gebouwen	i
Totaal programma 4	-1.267.298	0	0	0	0		
Totaal stortingen reserves	-1.619.552	-2.923.000	-63.000	-63.000	-63.000		

SS

Onttrekkingen aan de reserves:

Ten laste van de reserve	Gewijzigde Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Omschrijving	inc./ str.
Dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen	869.336	537.123	537.123	537.123	537.123	Dekking afschrijvingen van dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen	s
Algemene reserve	1.060.500					Kosten vervangen kozijnen Cluster gebouw Voorhout	i
Algemene reserve	20.000					Kadernota 2018 : Leertuin Zorg en veiligheid	i
Algemene reserve	616.841	91.757				Tijdelijk Fonds Jeugdhulp Holland Rijnland	i
Algemene reserve	55.000					Implementatie beleidsplan schuldhulpverlening	i
Algemene reserve	458.096					Overhevelingen jaarrekening 2017	i
Algemene reserve	891.285					Extra middelen jeugdzorg	i
Algemene reserve	57.795					Uitbreiding sociaal team	i
Algemene reserve	79.841					Tekort sociaal domein (begroting 2018-2021)	i
Algemene reserve		13.000	13.000			Pilot zorg en veiligheid jeugd	i
Algemene reserve		20.000				Doorontwikkelen van de monitor sociaal domein	i
Algemene reserve		5.000				Opstellen van Volksgezondheidsnota	i
Algemene reserve		5.000				Opstellen plan voor lokaal aanbod volwasseneneducatie.	i
Algemene reserve		10.000				Uitvoeren van de verlengde Transformatieagenda Wmo.	i
Algemene reserve		22.000				Ontwikkelen laagdrempelige ingang voor alle (hulp)vragen voor jeugdigen	i
Algemene reserve		3.000				Onderzoek naar de uitvoering van de verschillende noodfondsen.	i
Totaal programma 1	4.108.694	706.880	550.123	537.123	537.123		

Ten laste van de reserve	Gewijzigde Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Omschrijving	inc./ str.
Algemene reserve	74.750	145.818	145.818	145.818	145.818	Opvang Statushouders	s
Algemene reserve	52.453					Overhevelingen jaarrekening 2017	i
Algemene reserve		50.000				Ontwikkelen nieuwe Boekhorst (kadernota 2019)	i
Algemene reserve		25.000	25.000	25.000		Realiseren van een bewegingsvriendelijke openbare ruimte	i
Algemene reserve		70.000	70.000	70.000		Met prioriteit realiseren van huisvesting voor bijzondere doelgroepen op	i
Algemene reserve		10.000	0	0		Opzetten en monitoren woningbouwprogramma Teylingen	i
Algemene reserve		35.000	0	0		actieplan Fiets opstellen.	i
Algemene reserve		20.000	0	0		Onderzoeken de ontwikkelingen van de parkeerbehoefte en parkeernormen	i
Algemene reserve		15.000	0	0		Uitvoeren van een quick scan naar mogelijke, andere locaties.	i
Algemene reserve		10.000	0	0		Referentiebepaling OV-bereikbaarheid.	i
Algemene reserve		50.000	0	0		Vergroten inzicht gebruik infrastructuur.	i
Algemene reserve		10.000	0	0		Volgend op de woonvisie onderzoeken of het vaststellen van een	i
Algemene reserve		20.000	0	0		eerste verkenning plaats naar de (on)mogelijkheden van een zuidelijke	i
Algemene reserve		25.000	0	0		Onderzoeken alternatieve duurzame maatregelen voor de opvang/afvoer van	i
Algemene reserve		40.000	0	0		Opstellen en vaststellen lokale warmtevisies bestaande bouw.	i
Algemene reserve		192.000	192.000	192.000	192.000	Dekking Beheer bruggen en tunnels (kadernota 2019)	s
Reserve Investeringsstrategie Holland Rijnland	731.905	731.905	731.905	731.905	731.905	Uitgaven Holland Rijnland	s
Dekkingsreserve openbare verlichting		56.250	55.313	54.375	54.375	Dekking vervangen LED openbare verlichting	s
Dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen	81.236	59.081	59.081	59.081	59.081	Dekking afschrijvingen van dekkingsreserves Park Rusthof	s
Totaal programma 2	940.344	1.565.054	1.279.117	1.278.179	1.183.179		
Algemene reserve	385.000	385.000	385.000	385.000	385.000	Economische agenda Duin en Bollenstreek	s
Algemene reserve		150.000				Ontwikkelen centrumvisie (kadernota 2019)	i
Algemene reserve		20.000	20.000			Stimuleren en ondersteunen ondernemers bij innovatie, verduurzaming, veilig	i
Algemene reserve		40.000	40.000			We vatten het verzilveren van de potentie van de Ruïne van Teylingen in een	i
Algemene reserve			20.000			Ontwikkelen van een visie op verblijfsrecreatie	i
Algemene reserve			10.000			Ontwikkelen van een visie op de promotie van onze Warmond, Sassenheim en	i
Algemene reserve	34.555					Overhevelingen jaarrekening 2017	i
Totaal programma 3	419.555	595.000	475.000	385.000	385.000		
Algemene reserve	272.000	147.000				HLT Frictiekosten 2018	i
Algemene reserve		35.000				Bestuurlijke omgevingsanalyse	i
Totaal programma 4	272.000	182.000	0	0	0		
Reserve IZA-gelden	20.832					IZA gelden	i
Dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen	235.876	171.241	171.241	171.241	171.241	Dekking afschrijvingen van dekkingsreserves gemeentelijke gebouwen	s
Algemene reserve		40.000	40.000	0		Pilots waarin inwoners samen vooraf met de gemeente meedenken	
Algemene reserve		54.000	54.000	54.000		Invulling aan de een-loket-gedachte, voeren regie uit op onze communicatiekanalen en gaan werken met serviceformules. versterken het accountmanagement bij wijken, verenigingen en ondernemers en bij overheids- en buurtparticipatie.	i
Algemene reserve	100.000					Garantiebanen (HLTsamen)	i
Algemene reserve	150.000					Communicatiebeleid	i
Algemene reserve	680.558					Overhevelingen jaarrekening 2017	i
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	1.187.266	265.241	265.241	225.241	171.241		
Totaal onttrekkingen uit reserves	6.927.859	3.314.175	2.569.481	2.425.543	2.276.543		

Bijlage Overzicht geraamde baten en lasten per taakveld

	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Afval						
lasten	-2.976	-2.768	-2.736	-2.757	-2.655	-2.610
baten	4.545	4.378	4.387	4.402	4.277	4.277
saldo	1.569	1.610	1.651	1.645	1.622	1.667
Algemene uitkeringen en overige uitkering gemeentefonds						
lasten						
baten	39.670	41.258	43.096	43.536	43.953	44.473
saldo	39.670	41.258	43.096	43.536	43.953	44.473
Arbeidsparticipatie						
lasten	-213	-248	-253	-279	-349	-349
baten						
saldo	-213	-248	-253	-279	-349	-349
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen						
lasten	-89	-79	-79	-78	-78	-78
baten	128	106	106	106	106	106
saldo	38	27	27	28	28	29
Begeleide participatie						
lasten	-2.791	-6.099	-5.304	-5.157	-5.062	-5.062
baten	-227					
saldo	-3.017	-6.099	-5.304	-5.157	-5.062	-5.062
Begraafplaatsen en crematoria						
lasten	-24					
baten						
saldo	-24					
Beheer overige gebouwen en gronden						
lasten	-435	-165	-158	-158	-188	-188
baten	1.336	1.346	146	146	146	146
saldo	901	1.181	-12	-12	-42	-42
Belastingen overig						
lasten						
baten	3.061	2.700	2.700	2.700	2.700	100
saldo	3.061	2.700	2.700	2.700	2.700	100
Bestuur						
lasten	97	-1.522	-1.664	-1.642	-1.548	-1.546
baten	18	11	11	11	11	11
saldo	115	-1.511	-1.653	-1.631	-1.537	-1.535
Burgerzaken						
lasten	-1.946	-1.904	-1.968	-1.915	-1.898	-1.889
baten	747	596	456	456	456	456
saldo	-1.199	-1.308	-1.512	-1.459	-1.442	-1.433
Crisisbeheersing en brandweer						
lasten	-2.493	-2.585	-2.674	-2.655	-2.663	-2.659
baten	218	217	217	217	217	217
saldo	-2.275	-2.368	-2.457	-2.438	-2.446	-2.443

Cultureel erfgoed						
lasten	-69	-192	-118	-118	-118	-118
baten						
saldo	-69	-192	-118	-118	-118	-118
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie						
lasten	-698	-741	-723	-703	-697	-694
baten	150	178	178	178	178	178
saldo	-548	-563	-545	-525	-519	-516
Economische havens en waterwegen						
lasten	-488	-537	-651	-654	-659	-664
baten	20	21	21	21	21	21
saldo	-467	-516	-630	-634	-638	-643
Economische ontwikkeling						
lasten	-913	-1.034	-1.160	-970	-906	-903
baten	99	130	130	130	130	130
saldo	-813	-904	-1.030	-840	-776	-773
Economische promotie						
lasten	-32	-30	-29	-29	-29	-29
baten	140	117	117	117	117	117
saldo	108	87	88	88	88	88
Fysieke bedrijfsinfrastructuur						
lasten		-50	-25			
baten	31					
saldo	31	-50	-25			
Geëscaleerde zorg 18-						
lasten	-640	-767	-705	-709	-711	-711
baten						
saldo	-640	-767	-705	-709	-711	-711
Geëscaleerde zorg 18+						
lasten	-271	-205	-205	-205	-205	-205
baten						
saldo	-271	-205	-205	-205	-205	-205
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)						
lasten	-9.178	-46	-1.809	26	24	20
baten	9.293		4.685			
saldo	114	-46	2.876	26	24	20
Inkomensregelingen						
lasten	-6.564	-6.892	-6.739	-6.730	-6.729	-6.728
baten	4.124	4.705	4.705	4.705	4.705	4.705
saldo	-2.439	-2.187	-2.034	-2.025	-2.023	-2.023
Maatwerkdienstverlening 18-						
lasten	-5.672	-6.421	-6.373	-6.271	-6.181	-5.931
baten						
saldo	-5.672	-6.421	-6.373	-6.271	-6.181	-5.931
Maatwerkdienstverlening 18+						
lasten		-1.866	-2.116	-2.116	-2.116	-2.116
baten						
saldo		-1.866	-2.116	-2.116	-2.116	-2.116

Maatwerkvoorzieningen (WMO)						
lasten	-5.380	-806	-787	-787	-787	-787
baten						
saldo	-5.380	-806	-787	-787	-787	-787
Media						
lasten	-852	-823	-780	-811	-811	-811
baten	23	22	22	22	22	22
saldo	-829	-801	-758	-790	-789	-789
Milieubeheer						
lasten	-1.056	-986	-1.299	-1.269	-1.397	-1.412
baten		30	173	169	194	219
saldo	-1.056	-956	-1.126	-1.101	-1.203	-1.193
Musea						
lasten	-27	-25	-24	-24	-24	-14
baten	8	4	4	4	4	4
saldo	-19	-20	-19	-19	-19	-9
Mutaties reserves						
lasten	-2.327	-1.552	-2.923	-63	-63	-63
baten	3.759	5.741	3.049	2.304	2.200	2.105
saldo	1.432	4.188	126	2.241	2.137	2.042
Mutaties Reserves						
lasten	-668	-67				
baten	629	1.187	265	265	225	171
saldo	-39	1.120	265	265	225	171
Onderwijsbeleid en leerlingzaken						
lasten	-1.120	-1.379	-1.251	-1.250	-1.249	-1.248
baten	77	147	147	147	147	147
saldo	-1.044	-1.231	-1.103	-1.103	-1.102	-1.101
Onderwijshuisvesting						
lasten	-2.921	-3.927	-2.285	-2.340	-2.368	-2.491
baten	45	44	44	44	44	44
saldo	-2.876	-3.883	-2.241	-2.296	-2.323	-2.447
Openbaar basisonderwijs						
lasten		-1	-1	-1	-1	-1
baten		2	2	2	2	2
saldo		1	1	1	1	1
Openbaar groen en (openlucht) recreatie						
lasten	-2.422	-2.952	-2.735	-2.689	-2.625	-2.621
baten	74	110	135	135	135	135
saldo	-2.347	-2.843	-2.600	-2.555	-2.490	-2.487
Openbaar vervoer						
lasten	-208	-279	-337	-226	-226	-226
baten						
saldo	-208	-279	-337	-226	-226	-226
Openbare orde en veiligheid						
lasten	-727	-845	-872	-865	-894	-842
baten	72	88	88	88	88	88
saldo	-655	-756	-784	-777	-805	-754

Overhead						
lasten	-9.515	-9.815	-9.585	-9.281	-9.116	-8.834
baten	206	119	119	119	119	119
saldo	-9.309	-9.696	-9.465	-9.161	-8.997	-8.715
Overige baten en lasten						
lasten	522	675	747	723	749	807
baten	-6	53	86	86	86	86
saldo	516	728	833	809	835	893
OZB niet- woningen						
lasten	-286	-251	-251	-251	-251	-251
baten	2.046	1.799	1.853	1.866	1.878	2.418
saldo	1.760	1.548	1.602	1.615	1.627	2.167
OZB woningen						
lasten	-252	-251	-251	-251	-251	-251
baten	3.481	3.484	3.631	3.712	3.754	4.799
saldo	3.228	3.233	3.380	3.461	3.503	4.548
Parkeerbelasting						
lasten						
baten	8	11	11	11	11	11
saldo	8	11	11	11	11	11
Parkeren						
lasten	-103	-178	-179	-183	-187	-192
baten	27	22	13	13	13	13
saldo	-76	-157	-165	-170	-174	-179
Riolering						
lasten	-2.190	-2.314	-1.972	-1.933	-1.996	-1.993
baten	2.794	2.864	2.859	2.867	2.951	2.931
saldo	605	550	888	934	955	938
Ruimtelijke ordening						
lasten	-1.622	-1.903	-1.891	-1.654	-1.705	-1.658
baten	92					
saldo	-1.530	-1.903	-1.891	-1.654	-1.705	-1.658
Samenkracht en burgerparticipatie						
lasten	-3.778	-3.485	-2.981	-2.911	-2.907	-2.898
baten	346	379	416	416	416	416
saldo	-3.433	-3.106	-2.566	-2.495	-2.492	-2.483
Sportaccomodaties						
lasten	-2.762	-3.217	-2.388	-2.633	-3.030	-2.996
baten	197	187	214	214	214	214
saldo	-2.565	-3.031	-2.173	-2.419	-2.815	-2.782
Sportbeleid en activering						
lasten	-108	-113	-108	-108	-108	-108
baten						
saldo	-108	-113	-108	-108	-108	-108
Treasury						
lasten	-5.614	-497	-694	-626	-560	-560
baten	10.343	4.256	1.943	1.923	1.923	1.923
saldo	4.729	3.759	1.249	1.296	1.363	1.363

Verkeer en vervoer						
lasten	-3.045	-3.412	-3.693	-3.741	-3.993	-4.078
baten	18	121	36	36	36	36
saldo	-3.027	-3.291	-3.657	-3.705	-3.957	-4.041
Volksgezondheid						
lasten	-1.198	-1.149	-1.217	-1.211	-1.210	-1.210
baten						
saldo	-1.198	-1.149	-1.217	-1.211	-1.210	-1.210
Wijkteams						
lasten	-1.974	-2.183	-1.959	-1.942	-1.946	-1.946
baten	3	3	3	3	3	3
saldo	-1.971	-2.180	-1.956	-1.939	-1.943	-1.943
Wonen en bouwen						
lasten	-2.499	-2.294	-2.360	-2.241	-2.220	-2.132
baten	1.345	1.146	844	744	544	544
saldo	-1.154	-1.148	-1.516	-1.497	-1.676	-1.588
Totaal saldo	1.410	-597	-651	227	85	109
Taakvelden						